

JOURNAL OF AWARENESS

International Peer-Reviewed and
Open Access Electronic Journal

Uluslararası Hakemli ve Açık
Erişimli Elektronik Dergi

E-ISSN : 2149-6544

DOI : 10.26809/joa

<https://journals.gen.tr/joa>

ISSUE
SAYI

1

VOLUME/CİLT : 6
YEAR/YIL : 2021

JOURNAL OF AWARENESS

E-ISSN: 2149-6544

DOI: 10.26809/joa

International Peer-Reviewed and Open Access Electronic Journal
Uluslararası Hakemli ve Açık Erişimli Elektronik Dergi

Volume / Cilt: 6

Issue / Sayı: 1

January / Ocak 2021

Web: <https://journals.gen.tr/joa>

E-mail: ratingacademy@ratingacademy.com.tr

Address: Sarıcaeli Köyü ÇOMÜ Sarıcaeli Yerleşkesi No: 119, Merkez
Çanakkale / TÜRKİYE

Tasarım

Remzi Oğuz Arık Mah. Büklüm Sk.

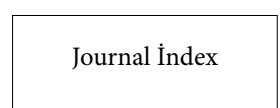
No: 45/3 Kavaklıdere / ANKARA

Tel: 0.312 434 04 12

Faks: 0.312 434 04 13

www.albantanim.com.tr

ABSTRACTING & INDEXING DİZİN & İNDEKS

ABOUT THE JOURNAL

Journal of Awareness

(E-ISSN 2149-6544) is an international peer-reviewed journal which started to be published in 2016. The journal aims to include studies in the main titles of social sciences and humanities such as; Anthropology, Public Administration, History, Geography, Theology, Philosophy, Folklore, Psychology, Sociology, International Relations, Architecture, Archeology, Art History, Literature, Linguistics, Communication Sciences, Law et al.

In this framework, high quality theoretical and applied articles are published. The views and works of academicians, researchers and professionals working in all fields of social sciences and humanities are brought together. The articles in the journal is published 4 times a year; WINTER (January), SPRING (April), Summer (July), AUTUMN (October). Journal of Awareness is an electronic and open access journal. The DOI (Doi Prefix: 10.31566/joa) number is assigned to all the articles published in the Journal.

Papers are wellcomed both in English and Turkish.

Submit your papert to the journal at <https://journals.gen.tr/joa/about/submissions>

For more information, please mail to ratingacademy@ratingacademy.com.tr

DERGİ HAKKINDA

Journal of Awareness

(E-ISSN 2149-6544) 2016'da yayın hayatına başlayan uluslararası hakemli ve süreli bir dergidir. Dergi, Antropoloji, Kamu Yönetimi, Tarih, Coğrafya, İlahiyat, Felsefe, Halk Bilimi (Folklör), Psikoloji, Sosyoloji, Uluslararası İlişkiler, Mimarlık, Sanat Tarihi, Arkeoloji, Dilbilim, İletişim Bilimleri, Edebiyat ve Hukuk gibi sosyal ve beşeri bilim dallarındaki özgün, derleme ve çeviri içerikli bilimsel araştırmalar ile uygulama, araştırma, inceleme çalışmalarına yer vermektedir.

Bu çerçevede, yüksek kalitede teorik ve uygulamalı makalelere yer verilmektedir. Sosyal ve beşeri bilim alanlarında çalışan sanatçılar, akademisyenler, araştırmacılar ve profesyonellerin görüş ve çalışmaları bir araya getirilmektedir. Dergideki makaleler; KIŞ (Ocak), BAHAR (Nisan), YAZ (Temmuz) ve GÜZ (Ekim) dönemleri olmak üzere yılda dört kez yayımlanmaktadır. Journal of Awareness, açık erişimli elektronik bir dergidir. Dergide yayımlanan tüm makalelere DOI numarası (Doi Prefix: 10.26809/joa) atanmaktadır.

Derginin yayın dili Türkçe ve İngilizce'dir.

Yazılar, Makale Takip Sistemi üzerinden elektronik ortamda gönderilmektedir.

Makalelerinizi, <https://journals.gen.tr/joa/about/submissions> adresinden online olarak yükleyebilirsiniz.

Ayrıntılı bilgi için: ratingacademy@ratingacademy.com.tr adresine mail atabilirsiniz.

OWNER OF THE JOURNAL/ DERGİNİN SAHİBİ

RATING ACADEMY

RATING ACADEMY Ar-Ge Yazılım Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve Organizasyon Ticaret Limited Şirketi, TURKEY

EDITORS/EDİTÖRLER

Chief Editor / Baş Editör

Turgay BERKSOY

Emeritus Prof. Dr., Marmara University, Faculty of Economics, Department of Public Finance, İstanbul, TURKEY

SECTION EDITORS/ALAN EDİTÖRLERİ

Philosophy and Religion/Felsefe ve Din

Hojjatollah JAVANI

Assoc. Prof. Dr., Alzahra University, Faculty of Theology, Department of Religion and Mysticism, Tehran, IRAN

Language and Literature/Dil ve Edebiyat

Seniha KRASNIQI

Assist. Prof. Dr., University of Prishtina, Faculty of Philology, KOSOVA

Administration/Yönetim

Vildan DURMAZ

Assist. Prof. Dr., Eskişehir Technical University, Faculty of Aeronautics and Astronautics, Department of Aviation Management, Eskişehir, TURKEY

MANAGING EDITOR/SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Laura AGOLLI

Oakland University, Masters in Public Administration with specialization in Healthcare Administration, USA

LANGUAGE EDITOR/DİL EDİTÖRÜ

Melis MÜLAZIMOĞLU

Assist. Prof. Dr., Ege University, Faculty of Literature, Department of American Culture and Literature, İzmir, TURKEY

TECHNICAL EDITOR/ TEKNİK EDİTÖR

Cumali YAŞAR

Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Education Faculty, Department of Computer and Instructional Technology Education, Çanakkale, TURKEY

SECRETARIAT/SEKRETERYA

Merve DAĞLI

Rating Academy Ar-Ge Yazılım Yayıncılık Eğitim Danışmanlık ve Organizasyon Ticaret Limited Şirketi, Çanakkale, TURKEY

Contact / İletişim Bilgileri

Adress: Sarıcaeli Köyü ÇOMÜ Sarıcaeli Yerleşkesi No: 119,

Merkez-Çanakkale / TÜRKİYE

Tel: +90 555 477 00 66

WEB : <https://journals.gen.tr/arts/index>

E-mail : ratingacademy@ratingacademy.com

EDITORIAL BOARD / EDİTORYAL KURUL

Prof. Dr. Rahilya GEYBULLAYEVA,
Baku Slavic University, AZERBAIJAN

Prof. Dr. Hikmet ASUTAY,
Trakya University, TURKEY

Prof. Dr. Hasan KAPLAN,
Ibn Khaldun University, TURKEY

Prof. Dr. Elizabeta MITREVA,
Goce Delcev University, MACEDONIA

Prof. Dr. Agnieszka SZPLIT,
The Jan Kochanowski University, Kielce, Świętokrzyskie, POLAND

Assoc. Prof. Dr. Tuba KORKMAZ BATU,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Goran ILIK,
University of St. Clement of Ohrid, MACEDONIA

Assoc. Prof. Dr. Andreas YUMARMA,
President University, INDONESIA

Asst. Prof. Dr. Serpil BARDAKÇI TOSUN,
Alanya Alaaddin Keykubat University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Mustafa Aydın BAŞAR,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Engin ÇAĞLAK,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Andrea QUINTILIANI,
Pegaso Telematic University, ITALY

Dr. Slobodan Rajko ČEROVIĆ,
Singidunum University, SERBIA

Dr. Maryna KATRAN,
Ukrainian State University of Finance and International Trade,
UKRAINE

Dr. Jollie ALSON,
Dr., University of Perpetual Help System, PHILIPPINES

Dr. Gulgaisha SAGIDOLDA,
L. N. Gumilyov Eurasian National University, KAZAKHSTAN

REFEREES IN THIS ISSUE / BU SAYININ HAKEMLERİ

Prof. Dr. Sırma TURGUT,
Yıldız Teknik University, TURKEY

Prof. Dr. Ahmet Kamil TUNCEL,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Şenol ÇELİK,
Bingöl University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Sevgi ÖZTÜRK,
Kastamonu University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Özhan ERTEKİN,
İstanbul Technical University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Nilsen GÖKÇEN,
Dokuz Eylül University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Meral BALCI,
Marmara University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Mehlika Özlem ULTAN,
Kocaeli University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Ezgi KARAATA,
Marmara University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Mevlüt CEYLAN,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Merve ERTOK ONURLU,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. İrem BERKSOY,
Marmara University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Hüsnü Çağlar DOĞRU,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Füsün ÇOBAN DÖŞKAYA,
Dokuz Eylül University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Ezgi EROĞLU,
Lokman Hekim University, TURKEY

Asst. Prof. Dr. Filiz Tufan EMİNİ KURTULUŞ,
Çanakkale Onsekiz Mart University, TURKEY

CONTENTS / İÇİNDEKİLER

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Bütünleşik kıyı alanları planları ve mekânsal planlama ilişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa ili örneği üzerinden bir değerlendirme

Integrated coastal zone plans and spatial planning relations, an evaluation of a case study on İzmit Bay and Bursa province

Burcu Değerli & Adem Erdem Erbaş

01

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Designing public squares to optimize human outdoor thermal comfort: a case study in Safranbolu

Ömer Özeren & Merve Tuna Kayılı

13

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Konut tercihi üzerine konut mekânının etkisi: bir yapısal eşitlik modeli uygulaması

Effect of housing space on housing preference: implementation of a structural equality model

Şerafettin Keleş

21

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Free movement of people in the European Union and recognition of same-sex marriages on the example of Poland, Ireland and France

Karolina Bicz

29

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Büyükşehir belediyelerinde stratejik atık yönetimi: stratejik hedefler ve uygulama sonuçları

Strategic waste management in metropolitan municipalities: strategic goals and implementation results

Çağlar Eren Ayaz & Hikmet Yavaş

39

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Problematizing home, belonging and identity in Bina Sharif's My Ancestor's House: a transnational approach

Nesrin Yavaş

59

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Sinemada ilaçla kolaylaştırılmış cinsel saldırı olgularına bakış; soğuk bir gazoz alır mıydınız?

Overview of drug-facilitated sexual assault cases in cinema; would you drink a cold soda?

Jale Akgöl

67

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Operasyon covid-19: Türkçe yayın yapan yabancı haber platformlarında covid-19 salgını sürecinde Türkiye konulu haber başlıklarında kullanılan olumsuz etkili dil ve dilbilimsel manipülasyonlar

Operation covid-19: negative affective language and linguistic manipulations in the headlines of the news articles about Turkey by the news platforms broadcasting in Turkish

Fehmi Turgut

73

ARAŞTIRMA MAKALESİ/RESEARCH ARTICLE

Analogy of the Covid-19 crisis and the Bosnian war-siege; psychological, sociological and political security perspective

Faruk Hadžić

81

“Bu sayfa dizgiden dolayı boş bırakılmıştır”

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Bütünleşik kıyı alanları planları ve mekânsal planlama ilişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa ili örneği üzerinden bir değerlendirme

Integrated coastal zone plans and spatial planning relations, an evaluation of a case study on İzmit Bay and Bursa province

Burcu Değerli¹

Adem Erdem Erbaş²

1 Arş. Gör., İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü, İzmir, TÜRKİYE, e-mail: burcudegerli@iyte.edu.tr

2 Prof. Dr., Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, TÜRKİYE, e-mail: erdem.eras@msgsu.edu.tr

Öz

Kıyı alanları, sunduğu fırsatlar ile insanoğlu için her zaman vazgeçilmez bir yer olmuştur. Beşeri faaliyetler için sosyal ve ekonomik anlamlar içeren kıyı alanlarının, kaynakların hızla tüketilmesinden dolayı büyük baskılara maruz kalmış ve sürdürülebilirlikleri tehlike altına girmiştir. Kıyı alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için mekânsal planlamanın yanı sıra çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutların holistik bir yaklaşımla ele alındığı, iyi organize edilmiş bir bütünleşik kıyı alanları yönetimine de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda, çalışma kapsamında İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planları üzerinden Türkiye’de bütünleşik kıyı alanları planları ve mekânsal planlama ilişkisi bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkeleri çerçevesinde karşılaştırmalı bir tablo şeklinde değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda antropojenik etkilerin yoğun yaşandığı İzmit Körfezi ve Bursa ili bütünleşik kıyı alanları planlarında, sadece kara bölümleri için kararlar geliştirildiği, deniz bölümleri için sucül ekosistem ve su kaynakları yönetimine ilişkin hükümlerin bulunmadığı görülmüştür. Kıyı alanlarında yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum ve eşgüdümüne yönelik yönetim modelinin oluşturulması için süreçte yer alan aktörlerin öncelikle farkındalığı sağlanmalıdır.

Anahtar kelimeler: Kıyı Alanları Yönetimi, Bütünleşik Kıyı Alanları Planları, Mekânsal Planlama

Citation/Atıf: DEĞERLİ, B. & ERBAŞ, A.E. (2021). Bütünleşik Kıyı Alanları Planları ve Mekânsal Planlama İlişkisi, İzmit Körfezi ve Bursa İli Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. Journal of Awareness. 6(1), 1-11, DOI: 10.26809/joa.6.1.01

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Burcu Değerli
E-mail: degerlib@itu.edu.tr

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Coastal areas have always been an indispensable area for humankind due to the opportunities they offer. The sustainability of the coastal areas, which have social and economic meanings for human activities, has been endangered as they are exposed to huge pressures owing to the rapid depletion of resources. It is necessary to well-organized integrated coastal zone management that addresses environmental, economic and social dimensions with a holistic approach as well as spatial planning in order to sustainability of coastal areas. In this context, integrated coastal zone plans and spatial planning relations in Turkey were evaluated through case study on Izmit Bay and Bursa Province within the frame of principles of integrated coastal zone management as a comparative table. As a result of this study, it was seen that decisions are developed only for the land sections, and there are no provisions regarding aquatic ecosystem and water resources management for marine sections in the integrated coastal area plans of Izmit Bay and Bursa Province where anthropogenic effects are intense. The awareness of the actors involved in the process should be provided first in order to constitute a management model for consistence and coordination between institutions and administration that have authority and responsibility in the coastal areas and the sectors in business on the coastal areas.

Keywords: Coastal Zone Management, Integrated Coastal Zone Plans, Spatial Plans

1. GİRİŞ

Kıyı alanları yerleşim, turizm ve rekreasyon, rekreatif alanlar, liman, tersane, sanayi ve depolama, balıkçılık, askeri kullanım, üretim sahaları vb. gibi birden çok işleve ev sahipliği yapabilecek fırsatları sunması nedeniyle, insanoğlu için her zaman vazgeçilmez bir alan niteliği taşımaktadır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020a). Bu yönüyle kıyı alanları beşeri faaliyetler için bir yandan sosyal bir anlam içerirken diğer yandan ekonomik bir anlam içermektedir. Kıyının doğal yapısı üzerinde beşeri faaliyetlerle yapılan antropojenik etkiler, müdahaleler, müdahalenin amacı, kapsamı, büyüklüğü, etki derecesine göre kıyı alanları ile beşeri faaliyetler arasında bir işbirliği ve uyum yaratması beklenirken, çoğu zaman bir çekişme ve uyuşmazlık yaratmaktadır (Tümertekin,1994; Hoyle, 2000; Erbaş, 2012; Solmaz, 2017; Ertek, 2017). Ne var ki, faaliyetler kıyı alanları üzerinde kaynakların hızla tüketilmesinden dolayı büyük baskılara sebep olmuş ve bu alanların sürdürülebilirliği tehlike altına girmiştir. Son dönemde ülkemizde, kıyı alanlarının “karasal veya denizel özelliği” olup olmadığının belirlenmesi yönünde kıyı alanları üzerinde planlanan beşeri faaliyetlere ait yüksek yargı kararlarına konu uyuşmazlıklar bulunmaktadır (Danıştay 14.Daire, 2016/1093 E., 2017/262 K.).

Kıyı alanlarının sürdürülebilirliğinin sağlanmasında, planlamanın yanı sıra iyi organize edilmiş bir kıyı yönetimine de ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda, kıyı alanları “planlama” ve “yönetim” kavramlarının iç içe geçtiği önemli işlevsel alanlardan birisidir. Kıyı alanlarının planlaması ve yönetiminde çevresel, ekonomik ve toplumsal boyutların tek

yönlü bir perspektifle geleneksel yaklaşımlarla değerlendirilmesi kıyı alanlarının sürdürülebilirliği açısından yeterli değildir. Bu bağlamda, kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak üzere bu alanlardaki meselelere kapsayıcı çözüm arayışları oluşmuş ve bu arayışların sonucunda “Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi” kavramı ortaya çıkmıştır. Avrupa Komisyonu (1999)’na göre, bütünleşik kıyı alanları yönetimi, “kıyı alanlarının sürdürülebilir yönetimini desteklemek için tasarlanan dinamik, süreklilik arz eden ve tekrarlı” bir süreçtir. Bütünleşik kıyı alanları yönetimi, kıyı bölgelerindeki endüstriyel gelişme ve doğal kaynakların korunmasına yönelik çıkarların uyumlaştırılması için en modern yönetim süreci olarak tanımlanabilmektedir (Karim& Hoque, 2009).

Kıyı alanlarının bütünleşik yönetimi yaklaşımı, 1970’li yılların başlarında Birleşmiş Milletler tarafından ortaya konmuş ve küresel ölçekte bir farkındalık oluşturmaya başlamıştır. Kıyı alanlarının sürdürülebilirliği bağlamında farkındalık oluşmasından sonra, bütünleşik kıyı alanları yönetimine dair ulusal ve uluslararası çabalar göze çarpmaktadır (Shipman&Stojanovic, 2007). Bütünleşik kıyı alanları yönetimi, yıllar içerisinde gelişim göstererek uluslararası sözleşmelere ve protokollere konu olmaya başlamıştır. Buna dair en önemli göstergenin Akdeniz’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine İlişkin Protokol olduğunu söylemek mümkündür. Protokolde bütünleşik kıyı alanları yönetiminin bir takım ilkeler dahilinde olması gerektiği vurgulanmıştır.

Türkiye’de ise kıyı alanları yönetimine dair çabalar, daha çok kıyı alanlarının ve kıyı alanlarına dair

düzenlemelerin yer aldığı 1972 yılında kabul edilen 6785 sayılı İmar Kanunu ek 7. ve 8. maddeleri ile doğrudan bir yasaya bağlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte 1982 Anayasasında 43. madde kapsamında ise “kıyılardan yararlanma” başlığı altında, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki kıyılar ile sahil şeritlerinde kamu yararı gözetileceği, kıyılarda sahil şeritlerinin kullanım amaçlarına göre bu yerlerden yararlanma imkan ve şartlarının kanunla düzenleneceği yer almaktadır. Daha sonraki yıllarda gerçekleştirilen yasal düzenlemelerle birlikte günümüzde geçerli 3621 sayılı Kıyı Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kıyı alanlarına bütünlük yaklaşım ise uluslararası ölçekte yaşanan gelişmelere paralel olarak 1990’lı yıllardan sonra gelişim göstermiş; bütünlük kıyı alanları planları hazırlanmaya başlamıştır. Bütünlük Kıyı Alanları Planı’nın yasal ölçekte kendisine yer bulması ise 2014 yılında yürürlüğe giren Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliği ile gerçekleşmiştir.

Ülkemizde mekânın üretimini etkileyen tüm faaliyetlerin imar planlarına dayanması gerektiği, yatırımların hazırlanacak imar planları kapsamında değerlendirilebileceği bilinmektedir. Bu bağlamda Mekansal Planlar Yapım Yönetmeliğinde 4. Madde Tanımlar kapsamında yer alan plan türleri şunlardır;

- **Bütünlük kıyı alanları planı,**
- Çevre düzeni planı,
- Eylem planı,
- Kentsel tasarım projesi,
- Koruma amaçlı imar planı,
- Mekânsal plan,
- Mekânsal strateji planı,
- Nazım imar planı,
- Uygulama imar planı,
- Ulaşım ana planı,
- Uzun devreli gelişme planı.

Bu planların bir kısmı plan kademelenmesi içinde yer alırken, bütünlük kıyı alanları planı örneğinde olduğu gibi bir kısmı plan kademelenmesi içinde yer almamaktadır. Yönetmelikte, bütünlük kıyı alanları planlarının, imar planlarını yönlendiren, imar planı kararlarına veri oluşturan, yetkili kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler ve yatırımcıların, planlama, projelendirme ve uygulamalarına rehberlik edeceği belirtilmektedir.

Kıyı alanlarının sürdürülebilirliğine dair yapılan çalışmalar kıyı alanlarına bütünlük bir perspektifle yaklaşılmasının önemini gözler önüne sermektedir.

Bu makale kıyı alanları planlamasında yetki ve sorumluluğu olan kurum ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arasında uyum, eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği olduğunu, planlar arasında eşgüdüm sağlanmadığını, çevresel ve toplumsal kararların plan ve planlama sürecine yansımadağını ve bütüncül bir yaklaşım içermediğini ortaya koyarak, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği için ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi gerekliliğine dikkat çekmeyi amaçlanmıştır. Bu amaçla, Türkiye’de kıyı alanlarının planlanmasına dair bütünlük yaklaşım çerçevesinde kıyı alanları ve mekânsal planlama ilişkisi İzmit ve Bursa Bütünlük Kıyı Alanları Planları üzerinden çalışılmıştır. Bu makalede örnek alan olarak seçilen İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı ile Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı ve bu planların açıklama raporları, plan hükümleri ve plan paftaları, Akdeniz’de Bütünlük Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol’de sözü geçen bütünlük kıyı alanları yönetimi ilkeleri bağlamında karşılaştırmalı bir tablo şeklinde incelenmiş ve değerlendirilmiştir

Sonuç olarak, ülkemizde bütünlük kıyı alanları planlarına yönelik olarak yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum, eşgüdüm ve koordinasyon eksikliği olduğu, planlar arasında eşgüdüm sağlanmadığı, çevresel ve toplumsal kararların plan ve planlama süreçlerine yansımadağı ve bütüncül bir yaklaşım içermediği, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği için ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi gerektiği ortaya konulmuştur.

2. BÜTÜNLEŞİK KİYI ALANLARI YÖNETİMİNE DAİR ÇABALAR

2.1. Uluslararası Ölçekte Bütünlük Kıyı Alanları Yönetimine Dair Çabalar

Kıyı alanlarının yönetimine dair ilk çalışmalar Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1972 yılında çıkarılan Kıyı Alanları Yönetimi Yasası (Coastal Zone Management Act of 1972) ile başlamıştır. Bu yasa ile gündeme gelen kıyı alanları yönetimi, diğer devletlerin de bu konuda çalışmalar yapmaya başlamasına neden olmuştur (Olsen, 2009).

1970’li yıllarda kıyı alanlarının yönetimine yönelik yapılan tek sektöre dayalı geleneksel yöntemlerin ve çevresel, toplumsal ve ekonomik boyutlar ile kıyıyı oluşturan kara ve deniz bölümlerinin birbirinden ayrı ele alınmasının 1980’li yıllara gelindiğinde başarılı sonuçlar vermediği görülmüş ve yeni yaklaşım arayışları başlamıştır. Bu arayışlar sonucunda

benimsenen yeni yaklaşım, geleneksel yöntemlerden farklı olarak ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları bütüncül bir şekilde ele alan “Bütünleşik kıyı alanları yönetimi” olmuştur.

1992 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı ile birlikte kıyı alanlarına bütünleşik yönetim yaklaşımı yaygınlaşmıştır. Konferansta yayınlanan Gündem 21 raporunun 17. Bölümü, deniz ve kıyı alanları ile buralarda bulunan canlı ve cansız kaynakların korunması ve en akılcı şekilde kullanılması üzerine olup kıyı alanlarının bütünleşik yönetimi kavramına geniş yer vermiştir (Birleşmiş Milletler, 1993:238). 1992 yılını takiben devam eden bütünleşik kıyı alanları yönetimi çalışmalarından bir diğeri de 1976 yılında kabul edilen Barcelona Sözleşmesi kapsamında 2008 yılında kabul edilen Akdeniz’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol’dür. Protokolün amacı, taraflar arasında Akdeniz kıyılarını korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamaya yönelik bütünleşik kıyı alanları yönetimi çerçevesinde bir işbirliği oluşturmaktır. Protokolde bütünleşik kıyı alanları yönetimi, kıyı alanlarını ve burada bulunan canlı ve cansız kaynakları, kıyı alanlarının kullanım çeşitliliğini, bu alanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerin deniz ve kara kısımları üzerindeki etkilerini ve uyumunu detaylı bir şekilde ele alan dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (UNEP, 2008:11). Bu bağlamda, belirtilen yaklaşım yalnızca kıyı alanları ve buralarda bulunan doğal değerler ile işlevleri değil; aynı zamanda bu doğal değerler ve işlevler arasındaki etkileşimi de göz önünde bulundurduğundan kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamakta daha akılcı kararlar vermektedir. Protokolde bütünleşik kıyı alanları yönetiminin bir takım ilkeler dâhilinde olması gerektiği vurgulanmıştır. Bu yaklaşıma bağlı ilkeleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Kıyı alanları, hidrolojik, iklimsel, ekonomik, toplumsal, kültürel sistemler bir arada düşünülerek ele alınmalıdır. Ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi gerekmektedir.
2. Kıyı alanlarının deniz ve kara bölümlerinin bağlantılı olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Deniz ve kara bölümleri bir arada düşünülmesi ve planlanmalıdır.
3. Kıyı yönetiminin ekosistem yaklaşımı, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği açısından değerlendirilmelidir. Kıyı alanlarının ekosistem temelli sürdürülebilirliği sağlanmalıdır.

4. Kıyı alanlarının yönetiminde katılım odaklı bir yönetim modeli izlenmelidir.
5. Kıyı alanlarında yetkili kurumlar arasında eşgüdüm ve koordinasyon sağlanmalıdır.
6. Kıyı alanlarına dair strateji, plan ve programlar arasında eşgüdüm sağlanmalıdır.
7. Kıyı alanlarındaki çok işlevli faaliyetler göz önünde bulundurulmalıdır.
8. Kıyı alanlarındaki kullanımların dengeli dağılımı sağlanmalı ve gereksiz kentsel yayılmadan kaçınılmalıdır. Kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesi ve kompakt gelişim sağlanmalıdır.
9. Kıyı alanlarındaki insan eli ile yapılan her türlü faaliyetin olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik ön değerlendirmeler yapılmalıdır.
10. Kıyı alanlarına ve çevresine hasar verebilecek faaliyetlerin önüne geçilmeli; meydana gelen hasarlar için en uygun şekilde ekolojik restorasyon çalışmaları yapılmalıdır (UNEP, 2008:14-15).

Protokol dahilinde belirlenen bu ilkeler, kıyı alanlarının yönetimine dair yapılacak olan değerlendirmelerde birer kriter niteliğinde olduğundan oldukça büyük önem arz etmektedir.

2014 yılında Avrupa Birliği üye ülkelerine yönelik Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından deniz alanları mekânsal planlaması için bir çerçeve oluşturulmasına dair yönetmelik çıkarılmıştır. Yönetmelikte kıyı alanlarının üzerindeki baskıyı azaltmak ve bu alanların sürdürülebilirliğini sağlamak için bütünleşik planlama ve yönetim yaklaşımı gereksinimi vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra, yönergede kara ve deniz alanlarının etkileşimlerinin dikkate alınması gerektiğinin birçok defa söz konusu olması dikkat çekmektedir. Yönetmeliğe göre, belirtilen kurallar dâhilinde üye ülkelerin en geç 31 Mart 2021 tarihine kadar deniz alanları mekânsal planları hazırlaması gerekmektedir (Avrupa Birliği, 2014). Ülkelerin 2021 yılına kadar deniz alanları mekânsal planları hazırlaması gerekliliği farklı bilimsel disiplinlerin bu planları kapsayıcı bir bakış açısıyla ele almasına ve yalnızca açık denize kıyısı olan ülkelerin değil; aynı zamanda açık denize kıyısı olmayan ülkelerin de deniz alanları mekânsal planlama yönetmeliğini takip etmesine neden olmuştur (Gee & Zaucha, 2018; Shultz-Zehden, Weig ve Lukic, 2018).

2.2. Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Çabalar

Türkiye’de kıyı alanlarının önemi Cumhuriyet dönemine kadar anlaşılamadığından bu alanlara dair özel bir yaklaşım ve düzenleme yapılmamıştır (Kurt, 2015:95). Bu bağlamda, kıyı alanlarına yönelik ilk içerik 1936 yılında oluşturulmuş olsa da, kıyı alanlarının ve bu alanlara dair düzenlemelerin doğrudan bir yasaya konu olması 1972 yılında çıkarılan “6785 Sayılı İmar Kanununda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun” ile gerçekleşmiştir. Kanun kapsamında kıyı alanlarının planlama, yapılaşma ve kullanımına yönelik yasal düzenlemeler yer almaktadır (Resmi Gazete, 1972, sayı:14251). 1972 yılında kıyı alanlarına yönelik yapılan bu düzenlemelerde, aynı yıl gerçekleştirilen Stockholm İnsan ve Çevre Konferansı’nın etkili olduğu söylenebilir. Bu konferansta ele alınan kıyı alanları ve kıyı alanlarındaki çevresel problemler birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de kıyı alanlarının korunması ve kıyı alanlarına yönelik çalışmaların yapılması için etkili olmuştur. Ancak yapılan bu düzenlemelerin kıyı alanlarının korunması ve için yeterli olmadığını söylemek mümkündür.

Kıyı alanlarına yönelik ilk anayasal düzenleme ise 1982 Anayasası ile gerçekleştirilmiştir. 1982 Anayasası, kıyılarından yararlanmanın toplumsal bir hak olduğunun yanı sıra kıyı alanlarından yararlanmada kamu yararının gözetilmesi gerektiği üzerinde durmuştur (Resmi Gazete, 1982, sayı:17844). Kıyı alanlarına yönelik düzenlemelerin anayasada belirtilmesinden sonra, yalnızca kıyı alanlarına yönelik ilk yasal düzenleme olan 3086 sayılı Kıyı Kanunu, 1984 yılında Resmi Gazetede ilan edilmiş ve ardından 1987 yılında kamu yararına aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilerek 110 Sayılı Genelge çıkarılmıştır. Yalnızca kıyı alanlarına yönelik ilk yasal düzenleme olan 3086 Sayılı Kıyı Kanunu’nun iptalinden 4 yıl sonra bugünkü kıyı kanununun temelini oluşturan 3621 sayılı Kıyı Kanunu 17 Nisan 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Önceki kanunlarda sözü edilen kamu yararı kavramının öncelikli olarak benimsenmesi, 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun da temel amacını oluşturmuştur. Kanunda kıyı alanlarının kesin bir tanımı yapılmış ve kıyı alanlarının kullanımına ve korunmasına yönelik yöntemler belirtilmiştir (Resmi Gazete, 1990, sayı:20495). Daha sonraki yıllarda 3621 sayılı Kıyı Kanunu’nun bazı maddelerinde değişiklikler yapılmış ve kanun son halini almıştır. Kanun son halini alıncaya kadar geçen süreçte, yasal düzenlemelerde bütünleşik yaklaşıma dair esasların yer almadığı, koruma ilkesinden çok kullanmaya yönelik kararlar içerdiği ve sektörel bir yaklaşımın hâkim olduğunu söylemek mümkündür (Gülbitti & Özüdü, 2020).

Kıyı alanlarına bütünleşik yaklaşım ise uluslararası ölçekte yaşanan gelişmelerle paralel olarak 90’lı yıllardan sonra gelişim göstermiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar genelde acil müdahale gerektiren kıyı alanlarına yönelik yapılmıştır. 2000’li yıllara gelindiğinde çalışma ölçeği genişletilerek plan ve projeler yapılmış ve bütünleşik planlama sürecine girilmiştir (Söylemez, Çakır, vd., 2018). Bu kapsamda 2007 yılında İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Kıyı Alanları Bütünleşik Planlama ve Yönetim Projesi, İskenderun Körfezi Kıyı Alanları Bütünleşik Planlama ve Yönetim Projesi, 2008 yılında Samsun Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planı, 2012 yılında Antalya Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planı gibi planlar hazırlanmıştır. Bu planların, planlama hiyerarşisinde yer almadığı düşünüldüğünde, tercih edilen dil ve yönetim yaklaşımı ile alt ölçekli planları yönlendirmede eksik kaldığını söylemek mümkündür (Söylemez, Çakır, vd., 2018). Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın yasal ölçekte kendisine yer bulması ise 2014 yılında Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’nde tanımlanması ile gerçekleşmiştir.

Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, planlama kademelenmesinde yer almamakla beraber imar planlarını yönlendiren, kıyı alanlarında yetkili kurumlara, yerel yönetimlere ve yatırımcılara rehber niteliğinde bir plan olarak belirtilmektedir. Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’ne göre Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın ilkeleri arasında;

- Kamu yararı ve eşitlik ilkelerinin ön planda olması
- Sektörler ve faaliyetler arasında uyumun ve eşgüdümün sağlanması ve buna yönelik araçların geliştirilmesi
- Şematik ve planlama dili kullanılarak hazırlanması
- Kıyı alanlarının mevcut profillerinin çıkarılması
- Alana ilişkin potansiyellerin, fırsatların, sorunların ve tehditlerin ortaya konulması ve
- Katılımcı bir yönetim modelinin geliştirilmesi gibi maddeler yer almaktadır (Resmi Gazete, 2014, sayı: 29030).

Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın yönetmeliğe girmesinden sonra 2015 yılında İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, İskenderun Körfezi (Adana-Mersin-Hatay) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, 2020 yılında Aydın – Muğla İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve Balıkesir – Çanakkale İlleri Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır.

3. ÖRNEK PLANLARIN İNCELENMESİ

Çalışma kapsamında İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ve bu planların açıklama raporları, plan hükümleri ve plan paftaları Akdeniz’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol’de sözü geçen bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkeleri bağlamında incelenmiştir ve değerlendirilmiştir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nun 05.10.2015 ve 26.06.2015 tarihlerinde yayınladığı İzmit Körfezi (Kocaeli-Yalova) Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu, Plan Hükümleri ve Plan Paftaları ile Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu, Plan Hükümleri ve Plan Paftası kaynak olarak kullanılmıştır.

3.1. İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı

1/50.000 ölçekli İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nun 02.10.2014 tarihli Olur’u ile onaylanmıştır. Daha sonra 2015 yılında plan açıklama raporunda ve plan hükümlerinde değişiklik yapılmış ve son olarak 2020 yılında plan paftaları ve plan açıklama raporunda değişiklik yapılarak 30.06.2020 tarihinde 1 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile onaylanmıştır (URL-1, 2020; Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2020a-b-c).

İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın Açıklama Raporu’nda, planın amacı İzmit Körfezi kıyılarının sürdürülebilirliğini sağlamak, sektörler arasındaki çatışmayı ve kıyının planlama sürecini yönetmek, yetkili kurumlar arasında işbirliğini sağlamak ve buna yönelik ilke ve stratejiler belirlemek olarak belirtilmiştir. Bu amaç, kaynakların eşitlikçi dağıtımı ve sürdürülebilir kullanımı, çok sektörlü ve katılımcı olmak, plan yönetimi ve izleme, kalıcı ve sürekli olmak bağlamında detaylandırılmıştır.

Açıklama raporunda bu planın sadece planlama ve uygulamaya yön gösterecek bir yönetim planı olduğu ve fiziki plan olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmiştir. Bu da planın diğer planlar için bağlayıcı olmadığı anlamına gelmektedir.

Planlama alanı, Kocaeli ve Yalova illerinin kıyı kesimini kapsamaktadır. Bu alandaki sahil şeridi 101,1 kilometresi Kocaeli ilinde 106,6 kilometresi Yalova ilinde olmak üzere toplamda 207,6 kilometredir. Bu alan, doğal yapı ve ekolojik özellikleri ile kıyı kullanım özellikleri, kıyı yapılarındaki yoğunluk ve mülkiyet özelliklerine göre 12 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu alt bölgeler;

1. Kocaeli İli, Darıca – Gebze – Çayırova Alt Bölgesi
2. Kocaeli İli, Dilovası Alt Bölgesi
3. Kocaeli İli, Hereke Alt Bölgesi
4. Kocaeli İli, Körfez Alt Bölgesi
5. Kocaeli İli, Derince Alt Bölgesi
6. Kocaeli İli, İzmit Alt Bölgesi
7. Kocaeli İli, Yeniköy-İhsaniye Alt Bölgesi
8. Kocaeli İli, Gölcük – Karamürsel Alt Bölgesi
9. Kocaeli İli, Altınova Alt Bölgesi
10. Kocaeli İli, Çiftlikköy Alt Bölgesi
11. Yalova İli, Yalova – Çınarcık Alt Bölgesi
12. Yalova İli, Armutlu Ve Yakın Çevresi Alt Bölgesi olarak belirlenmiştir.

İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nın temel hedef ve ilkeleri kıyı kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı, çevresel sorunların çözümüne yönelik uygulamalar, kamu yararı, doğal ve kültürel değerlerin korunması, koruma-kullanma dengesinin sağlanması, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, katılımcı sürecin sağlanması olarak belirtilmiştir. Belirtilen hedef ve stratejiler genel olarak her planda kullanılacak ifadelerdir. Açıklama raporunda, planlama alanına ilişkin değerlendirmeler oldukça kısa tutulmuştur ve planlama alanı ile ilgili oldukça genel bilgilere yer verilmiştir. Bu anlamda, planlama alanını tanımak güçleşmektedir.

İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı’nda alana yönelik stratejiler genel stratejiler, sektörel stratejiler ve alt bölgelere yönelik stratejiler olmak üzere 3’e ayrılmıştır. Alt bölgelere ilişkin strateji kararları verilirken alt bölgelerdeki kıyı kullanımındaki çeşitliliğe dikkat edilmiş ve bu bölgelerde göze çarpan sorunlar ele alınmıştır. Her ne kadar alt bölgelere yönelik stratejiler ayrı başlıklar altında incelense de neredeyse bütün alt bölgeler için aynı strateji kararları verildiği görülmektedir. Aynı zamanda bu bölgelerin çevresel değerlerinin korunması ve yönetimi ile ilgili kararlara yer verilmemiştir; liman ve iskele yapılması ve buralarda verim artışının sağlanması, altyapının geliştirilmesi gibi yatırım kararlarına yönelik stratejiler göze çarpmaktadır.

Açıklama raporunda, planlama alanında yapılacak plan ve uygulamalarda hidrolojik özelliklere, dalga iklimine, rüzgar özelliklerine, jeomorfolojik

özelliklere, çevresel koşullara, sosyo-ekonomik faktörlere, mülkiyet durumuna dikkat edilmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı zamanda belirtilen stratejilerin uygulanması için planlama alanındaki farklı ekosistemlerin, doğal afet riski taşıyan yerlerin, oşinografi özelliklerin ve kıyı alanlarında yapı tiplemesinin incelenmesi ve gerekli önlemlerin alınarak ilgili birimlere sunulması gerekliliği üzerinde durulmasına karşın bu gerekliliğin yerine getirilmediği görülmektedir.

İzmit Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Hükümlerinde de bu planın sadece bir rehber niteliğinde olduğu ve diğer planlar için herhangi bir bağlayıcı özelliğinin bulunmadığı açıklanmıştır. Aynı zamanda, bu planın yerel yönetimler ve yatırımcılara yol gösterici olduğu açıkça belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra, bu planın onayından önce onaylanmış olan dolgu ve kıyı yapılarına ait olan imar planlarının geçerli olduğu belirtilmiştir. Plan hükümlerinde öncelikli tesis alanları belirlenmiş; ancak öncelikli tesis alanlarına ait inceleme, çalışma ve uygulamaya dair kararlara yeterince yer verilmemiştir. Bu bağlamda, bu plan yapılacak uygulamalara dair bir boşluk yaratmaktadır. Aynı zamanda doğal kaynakların korunmasına yönelik kararlar da plan hükümlerinde ve plan paftasında yer almamaktadır. Bununla birlikte, verilen bütün kararlar, kıyı kenar çizgisinin kara tarafına yöneliktir. Kıyı kenar çizgisinin deniz tarafına ve ekolojik durumuna ait bir karar bulunmamaktadır.

3.2. Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı

1/50.000 ölçekli Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın yetkisiyle Bakanlık ve Bursa Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı arasında imzalanan Protokol kapsamında Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanmış ve Bakanlığın uygun kararı ile 2015 yılında onaylanmıştır (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2015a-b-c-d)

Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Açıklama Raporu incelendiğinde, daha önce onaylanan İzmit Körfezi Bütünleşik Kıyı Alanları Planı ile aynı plan dilinin kullanıldığı görülmektedir.

Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nın Açıklama Raporu'nda bu planın amacı Bursa kıyılarının mevcut potansiyelini değerlendirmek, doğal, kültürel ve çevresel değerleri koruma-kullanma dengesini esasında ele almak, kıyıdaکی afet riskini azaltmak ve çevresel sorunların giderilmesine yönelik çalışmalar yapmak, kıyıdaکی kullanımları planlamak olarak belirtilmiştir. Belirtilen bu amaç, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği bağlamında değerlendirilebilir.

Planlama alanı, Armutlu/Yalova sınırından başlayarak Bandırma/Balıkesir sınırına kadar uzanan 115 kilometrelik kıyı şeridi olarak belirtilmektedir. Bu alan, doğal ve ekolojik özellikleri ile kullanım türü ve yoğunluğuna göre 7 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgeler;

1. Narlı – Küçükkuşla Alt Bölgesi
2. Gemlik Merkez Alt Bölgesi
3. Kumsaz – Kurşunlu Alt Bölgesi
4. Mudanya Merkez Alt Bölgesi
5. Trilye – Mesudiye Alt Bölgesi
6. Kocaçay Deltası
7. Bayramdere – Kurşunu Alt Bölgesi olarak belirlenmiştir.

Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı'nın ilkeleri ise; "kamu yararı, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir hakça kullanımı, turizmin geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi, çok sektörlü ve katılımcı olmak, plan yönetimi ve çevresel izleme, doğal afet riskini en aza indirecek önlemleri almak, somut ve somut olmayan kültürel mirasın korunması" olarak belirtilmiştir. Bu ilkeler dahilinde katılımcılık, koruma-kullanma dengesi, yetkili kurumlar arası eşgüdüm ve koordinasyon, kamuoyunun bilinçlendirilmesi, kıyı alanlarının sürdürülebilirliği esas alınarak stratejiler belirlenmiştir. Bu ilkeler ve stratejiler, oldukça genel ifadeler içermektedir. Alana ve alanın özelliklerine özgü ilke ve strateji belirlenmemiş; bunun yerine yapılabilecek her planda kullanılacak ifadeler yer verilmiştir.

Bursa Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Açıklama Raporu'nda planlama alanına ilişkin değerlendirmeler, alana yönelik bir takım alt başlıklar dâhilinde yapılmıştır. Daha sonra, belirlenen 7 alt bölgeye yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmeler incelendiğinde mevcut durumun yanı sıra bu alanlarda gerekli işlevler de belirtildiği görülmektedir. Genel anlamda tüm alt bölgeler için gerekli işlevler birbirleriyle benzerlik göstermekte ve çevresel değerlerin göz önünde bulundurulmasından ziyade yatırım kararları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Plan kararlarına göre öncelikli olarak planlama alanında mevcut olan Askeri Yasak ve Güvenlik Bölgesi, Yaban Hayatı Koruma ve Geliştirme Sahası, Sulak Alan Ekolojik Etkilenme Bölgesi, Sulak Alan Tampon Bölgesi ve Liman Başkanlıkları İdari Sınırlarının plan üzerine aktarılması yapılmıştır.

Daha sonra 7 alt bölgeye yönelik özel plan kararları verilmiştir. Bu plan kararlarında alt bölgelere ilişkin öncelikli kullanımlar önerilmiştir. Önerilen öncelikli kullanımlar incelendiğinde, alt bölgelerin genelinde aynı olduğu görülmektedir. Alt bölgelere yönelik kararların neredeyse tümünde “kıyı alanlarının kullanımını arttıracak günübirlik kullanım alanları, rekreatif alan düzenlemeleri, açık ve yeşil alanlar, dinlenme eğlenme alanları, yaya bisiklet yolları vb. gibi turizm ve rekreatif amaçlı kıyı düzenlemeleri ile su sporları faaliyetleri ve tesisleri önerilmiştir” ifadesiyle karşılaşılmaktadır. Yani alt bölgelere ilişkin plan kararları da alt bölgelere özgü değildir. Plan kararlarının tümü kıyı kenar çizgisinin kara tarafına yönelik kararlardır; kıyı kenar çizgisinin deniz tarafına yönelik karar bulunmamaktadır. Aynı zamanda yatırım kararlarına öncelik verilmiştir; çevresel değerleri korumaya yönelik kararlar bulunmamaktadır.

Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı Plan Hükümleri incelendiğinde, bütünleşik kıyı alanları planları plan hiyerarşisinde yer almamasına rağmen öteki planlar için bağlayıcı olması beklendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra, doğal varlıkların ve ekosistemlerin sürdürülebilirliğine dair hükümlere yönelik herhangi bir çalışma ve uygulama yapılmamış ve alt bölgelerin toplumsal ve çevresel boyutları göz ardı edilerek yatırım kararlarına öncelik verilmiştir.

4. BULGULAR

Bu çalışma kapsamında incelenen İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planları Türkiye'nin bütünleşik kıyı alanları planlaması ve yönetimine dair yaklaşımını ortaya koymaktadır.

Bu kapsamda, çalışma dâhilinde iki adet tablo hazırlanmıştır. Birinci tablo, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerinin, İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarında değerlendirmesinin yapıldığı ve ikinci tablo ise, değerlendirme ölçütlerine göre verilen değerleri, değerlerin açıklamalarını ve puanlarını içeren tablodur.

Planların bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerine uygunluğunu değerlendirmek amacıyla aşağıdaki tablo hazırlanmıştır. Bu tablo hazırlanırken bütünleşik kıyı alanları yönetiminin ilkeleri değerlendirme için göz önüne alınmıştır. Akdeniz'de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol'de bütünleşik kıyı alanları yönetimine dair 10 ilke Tablo 1'de planlama ilkeleri başlığını oluşturmaktadır (Bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi İlkelerinin İzmit Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarında Değerlendirilmesi

Planlama İlkeleri	İzmit Körfezi Bkap	Bursa İli Bkap
Ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutların bir arada düşünülmesi	■ □	■ □
Deniz ve kara bölümlerinin bir arada düşünülmesi	□ □	□ □
Kıyı alanlarının sürdürülebilirliği	■ □	■ □
Katılım ve yönetim	■ □	■ □
Aktörler arasında eşgüdüm ve koordinasyon	■ □	■ ■
Plan ve programlar arasında eşgüdüm	■ □	■ □
Çok işlevli faaliyetlerin desteklenmesi	■ □	■ □
Kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesi ve kompakt gelişim	■ □	■ □
Olumsuz etkilerinin azaltılmasına yönelik ön değerlendirmelerin yapılması	■ □	□ □
Hasarlı kıyı alanlarına yönelik ekolojik restorasyon çalışması	□ □	□ □
TOPLAM	8/20	8/20

Kaynak: UNEP Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi İlkeleri kullanılarak makale kapsamında yazarlar tarafından hazırlanmıştır.

Bu değerlendirme ölçütlerinin belirtilen planlarda uygulanmasına bağlı olarak aşağıdaki tabloda (Bkz. Tablo 2) belirtilen değerler verilmiş ve bu değerlere birer puan belirlenmiştir. Tablo 2'deki değerler belirlenirken, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerinin plan açıklama raporlarında ve plan hükümlerinde yer verilip verilmediği; yer verildiyse plan paftalarının bu ilkelere göre yapılıp yapılmadığı irdelenmiştir. Akdeniz'de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol'de bütünleşik kıyı alanları yönetimine dair belirtilen 10 ilkenin değerlendirme ölçütü olarak alındığı ve İzmit Körfezi ile Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planları Tablo 2'de belirtildiği gibi değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Değerlendirme Ölçütlerine Göre Verilen Değerler, Açıklamaları ve Puanları

Değerler	Puanlar	Değerlerin Açıklaması
□ □	0	Plan açıklama raporu ve plan hükümlerinde tanımlanmayan ve plan paftasında lejantı bulunmayan
■ □	1	Plan açıklama raporu ve plan hükümlerinde tanımlanan ama plan paftasında lejantı bulunmayan
■ ■	2	Plan açıklama raporu ve plan hükümlerinde tanımlanan ve plan paftasında lejantı bulunan

Tablo 2’de belirtilen puanlara göre, Tablo 1’in değerlendirilmesinde en yüksek puan 20, en düşük puan ise 0 olacaktır. Buna göre Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi İlkelere İzmıt Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarında Değerlendirilmesi karşılaştırmalı bir tablo halinde hazırlanmıştır (Bkz. Tablo 1).

Yapılan bu değerlendirme tablosunda, İzmıt Körfezi ve Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planlarının, bütünleşik kıyı alanları yönetimi ilkelerini tam anlamıyla uygulamaya geçiremediği görülmektedir. Bu bağlamda, planların değerlendirme tablosunda oldukça düşük puanlar alması kaçınılmaz olmuştur. Bulgulara göre Bütünleşik Kıyı Alanları Planlamasında eksikliği görülen en önemli iki başlık şu şekildedir;

2- Deniz ve kara bölümlerinin bir arada düşünülmesi

10- Hasarlı kıyı alanlarına yönelik restorasyon çalışması

Dolayısıyla sadece kara bölümleri için kararlar geliştirildiği, ancak planlarda deniz bölümleri için sucül ekosistem ve su kaynakları yönetimine ilişkin hükümler yer almadığı anlaşılmaktadır. Diğer yandan söz konusu planlar, kıyı alanlarının rehabilitasyonu bağlamında “ekolojik restorasyon” çalışmalarını yönlendirecek bir çalışma niteliğinde değildir. Oysa gerek İzmıt Körfezi gerekse Bursa ili kıyı alanlarında mevcut yatırımların yoğunluğu dikkate alındığında, göz ardı edilen bu iki planlama ilkesine göre, hem sosyal ve ekonomik hem de ekolojik anlam yönüyle, bütünleşik kıyı alanları planlarının güncellenmesi gerekecektir.

5. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Ülkemizde bütünleşik kıyı alanları planının yapımında bir koordinasyon eksikliği olduğu ve planlar arasında bir eşgüdüm sağlanamadığı

görülmektedir. Bu durumun oluşmasındaki en önemli sebep, bütünleşik kıyı alanları planının yapımına ait plan süreci ve gösterimleri belirleyen bir mevzuatın bulunmamasıdır. Bu konuda, diğer bir sebebin ise bütünleşik kıyı alanları planlarının mekânsal planlar hiyerarşisinde yer almamasına bağlı olduğu görülmektedir. Ülkemizde bütünleşik kıyı alanları planlarının yapımına ait süreçte teknik ve hukuki uyumsuzluklar giderek artmaktadır.

Bu makalede incelenen her iki örnekte de bu planların, yapılacak olan başka mekânsal planlar için bağlayıcı olması beklenmektedir. Bu beklenti, planların yalnızca yol gösterici bir rehber olma niteliğiyle çelişmektedir. Plan hiyerarşisinde yer almadığı için üst ölçekli planlarla da uyum gösterememektedir. Bunun yanı sıra, bütünleşik kıyı alanlarında plan yapımına ve gösterim şekline dair bir mevzuat bulunmaması, yapılan planların birbiriyle uyumsuz olmasına ve kararların uygulama aşamasında bir takım boşluklara düşmesine neden olmaktadır.

Bütünleşik kıyı alanları planının, plan kademelenmesinde yer almamasına rağmen plan süreçlerini etkilediği görülmektedir. Bu etkileme, daha çok yatırım odaklı olmaktadır. İncelenen bütünleşik kıyı alanları planlarında birçok kararın yatırım odaklı olduğu görülmektedir. Planlar, yapılacak olan diğer planlar için yol gösterici nitelikte olmasından daha çok yatırım kararlarına kolaylık sağlamaktadır. Plan gösterimlerinde seçilen yöntem ise yatırım kararları için yer seçim serbestliği yaratmaktadır. Örneğin incelenen örneklerin plan paftalarında görüldüğü üzere “sanayi, serbest bölge ve enerji tesisleri” alanı yalnızca bir şerit olarak gösterilmiştir. Bu bağlamda, yatırım kararları şerit üzerinde herhangi bir noktada yer seçebilir. Ancak bu durum farklı sorunlara sebebiyet vermektedir. Örneğin şerit olarak gösterilen “sanayi, serbest bölge ve enerji tesisleri” alanı ile “kentsel kırsal yerleşimler” Bursa İli Bütünleşik Kıyı Alanları Planı plan paftasında art arda gelmektedir. Yatırım kararları, belirtilen şeritte herhangi bir noktada yer seçebildiğinden bu durum kentsel kırsal yerleşimler için bir baskı unsuru olmaktadır. Bunun yanı sıra, planlarda plan paftalarına çevresel kararların yansımadağı görülmektedir. Bu bağlamda, planların bütünleşik olmaması yanı sıra holistik bir yaklaşım da içermediği çıkarımı yapılabilmektedir.

Kıyı alanlarına bütünleşik kıyı alanları planı yapılırken, alanlara dair kararlar verilmeden önce o alan için karakter analizinin yapılması gerekmektedir. İncelenen örneklerde, bu analizin yapılmadığı görülmektedir. Örneğin, incelenen örneklerin

plan paftasında yalnızca bir şerit olarak gösterilen “kentsel kırsal yerleşimler” alanın karakterini yansıtmamaktadır; alanın kentsel mi yoksa kırsal mı olduğu anlaşılmamaktadır. Bu nedenle, verilen kararlar kıyı alanlarının sürdürülebilirliği bağlamında bir etki göstermemektedir. Bu etkinin sağlanabilmesi için, alana ilişkin karakter analizi yapılmalı ve analizler doğrultusunda kararlar verilmelidir.

İncelenen bütünlük kıyı alanları planlarında, deniz ve kara alanlarının birbirinden ayrı olarak ele alındığı ve bu alanların birbirleriyle etkileşimlerinin göz ardı edildiği görülmüştür. Bu bağlamda, Türkiye’de yapılan bütünlük kıyı alanları planları çalışmalarının Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler gibi uluslararası ölçekte yapılan çalışmalardan geride kaldığı görülmektedir. Oysa ki, kıyı alanlarının bütüncül bir yaklaşımla ele alınıp sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için deniz ve kara bölümlerinin birbirinden ayrı düşünülmemesi gerekmektedir.

Bütünlük kıyı alanları yönetimi, kıyı alanlarını ve buralarda bulunan kaynakları etkileyen tüm sektörel etkinlikleri göz önünde bulundurmada ve toplumsal, ekonomik ve çevresel boyutları bir arada ele almaktadır. Aynı zamanda, kıyı kenar çizgisinin deniz ve kara tarafını bir arada düşünülmesini, kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini, katılımcılık ilkesini ve kurumsal koordinasyonu, planlar arasında eşgüdümü, kıyı alanlarında bulunan faaliyet çeşitliliğini de içermektedir. Bütünlük kıyı alanları planlaması ise Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği’ne göre sektörel faaliyetleri, ekonomik ve toplumsal konuları bütüncül bir şekilde alan; kıyı alanlarında koruma-kullanma dengesini sağlamak amacını taşıyan; kıyı alanlarının ihtiyaç duyduğu altyapı tesislerini içeren hukuksal ve teknik elemanlar bütünüdür. Bu bağlamda, bütünlük kıyı alanları yönetimi ve bütünlük kıyı alanları planlamasının birbirinden ayrı düşünülmesi mümkün değildir; ancak incelenen örnekler göstermektedir ki Türkiye’de bu iki kavram birlikte işlememekte ve bütünlük kıyı alanları yönetimi sağlıklı ve akılcı bir şekilde yapılamamaktadır. Aksine, bütünlük kıyı alanları yönetimi ile bütünlük kıyı alanları planlaması birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Bütünlük kıyı alanları yönetimi ve ilkeleri ile bütünlük kıyı alanları planlamasının tanımında yer alan esaslar, incelenen örneklerde göz ardı edildiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak oldukça güçleşmektedir. Ülkemizde kıyı alanlarının sürdürülebilirliğini sağlamak için Akdeniz’de Bütünlük Kıyı Alanları Yönetimine Dair Protokol’de bütünlük kıyı alanları

yönetimine dair 10 ilke esas alınarak ekonomik, toplumsal ve çevresel boyutları bir arada ele alan holistik bir yaklaşım benimsenmeli ve akılcı bir bütünlük kıyı alanları yönetimi yapılmalıdır. Kıyı alanlarında yetki ve sorumluluğu olan kurumlar ve idareler ile kıyıda faaliyet gösteren sektörler arası uyum ve eşgüdümüne yönelik yönetim modelinin oluşturulması için süreçte yer alan aktörlerin öncelikle farkındalığı sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AVRUPA BİRLİĞİ. (2014). Directive 2014/89/EU of The European Parliament and of The Council of 23 July 2014, *Official Journal of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0089&from=EN> adresinden alınmıştır. [28.09.2020]
- AVRUPA KOMİSYONU, ÇEVRE, NÜKLEER GÜVENLİK VE SİVİL KORUMA GENEL MÜDÜRLÜĞÜ. (1999). *Towards a European Integrated Coastal Zone Management (ICZM) Strategy: General Principles and Policy Options*. Avrupa Komisyonu: Brüksel.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER, (1993). *Report of The United Nations Conference on Environment and Development*, Volume I. Birleşmiş Milletler: New York
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI, (2015a). *Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: Bursa https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/editedordosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/BKAP_PLAN_ACIKLAMA_RAPORU.pdf adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2015b). *Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Hükümleri*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: Bursa https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/editedordosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/PLAN_HUKUMLERI.pdf adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2015c). *Bursa İli Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Paftası*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: Bursa https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/editedordosya/file/BKAP/BURSA%20BKAP/BURSA_BKAP_duzeltme_09_10_2015_BUTUNCUL_v02.jpg adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2015d). *İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Açıklama Raporu*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: İzmit [https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/editedordosya/file/BKAP/IZMIT%20KORFEZI%20\(KOCAELI%20_YALOVA\)/IKBKAP_AciklamaRaporu_v02.pdf](https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/editedordosya/file/BKAP/IZMIT%20KORFEZI%20(KOCAELI%20_YALOVA)/IKBKAP_AciklamaRaporu_v02.pdf) adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2020a). <https://mpgm.csb.gov.tr/kiyi-alanlarinda-yer-alan-faaliyetler-i-84352> adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 08.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2020b). *İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Paftaları*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: İzmit https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/izmit_bkay_91_1_kisim_9_3-20200706100022.jpg ve https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/izmit_bkay_91_2_kisim_9_3mxd-20200706100050.jpg adreslerinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI. (2020c). *İzmit Körfezi Bütünlük Kıyı Alanları Planı Plan Hükümleri*. Mekansal Planlama Genel Müdürlüğü: İzmit <https://webdosya.csb.gov.tr/db/mpgm/icerikler/izm-t-bkap-plan-hukumler-20200706095839.pdf>

adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 20.09.2020]

- GÜLBİTTİ, M. & ÖZÜDURU, B. (2020). Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi Süreçlerinin Stratejik Mekansal Planlama Süreçleri ile İlişkili Olarak Değerlendirilmesi. *Planlama Dergisi*, 30(1), 36-53
- HOYLE, S. (2000). Global and Local Change on the Port-City Waterfront, *Geographical Review* 90 (3), 395-417.
- KARİM, S. & HOQUE, R. (2009). Integrated Coastal Zone Management And Sustainable Development of Coastal Area: A Short Overview of International Legal Framework. Mokness, E., Dahl, E., Stottrup, J. (Ed.), *Integrated Coastal Zone Management* içinde (s. 170-177). Blackwell Publishing Ltd.: Singapore
- KURT, S. (2015). Türkiye’de Kıyı Kullanımına Yönelik Yasa ve Düzenlemelerin Tarihi Seyri, *Doğu Coğrafya Dergisi* 20(33), 91-110
- OLSEN, S., B. (2009). A Practitioner’s Perspective on Coastal Ecosystem Governance. . Mokness, E., Dahl, E., Stottrup, J. (Ed.), *Integrated Coastal Zone Management* içinde (s. 253-265). Blackwell Publishing Ltd. : Singapore
- RESMÎ GAZETE. (1972). 1602 Sayılı İmar Kanununda Bazı Değişikliklerin Yapılması Hakkında Kanun. Sayı: 14251 Tarih: 20.07.1972
- RESMÎ GAZETE. (1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, Sayı: 17844. Tarih: 20.10.1984
- RESMÎ GAZETE. (1990). 3621 Sayılı Kıyı Kanunu, Sayı: 20495 Tarih: 17.04.1990
- RESMÎ GAZETE. (2014). *Mekânsal Planlar Yapım Yönetmeliği*. Sayı: 29030. Tarih: 14.06.2014
- SCHULTZ-ZEHDEN, A., WEIG, B. & LUKIC, I. (2018). Maritime Spatial Planning and the EU’s Blue Growth Policy: Past, Present and Future Perspectives, Zuacha, J., Gee, K. (Ed.), *Maritime Spatial Planning, Past, Present and Future* içinde (s. 121-149), Switzerland: Cham, Palgrave Macmillan
- SHİPMAN, B. & STOJANOVİC, T. (2007). Facts, Fictions, and Failures of Integrated Coastal Zone Management in Europe. *Coastal Management* 35, 375-398
- SOLMAZ, S. (2017). *Geçmişten Günümüze Türkiye Kıyı Politikaları ve Türkiye Kıyılarında Yaşanan Mülkiyet Sorunları*, TC Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara
- SÖYLEMEZ, E., ÇAKIR, Ö., GÖKALP, T. & NAL, S. (2018). *Türkiye’de Bütünleşik Kıyı Alanları Yönetimi ve Planlaması Yaklaşımında Yaşanan Değişim Süreci ve Sonuçları Açısından Bir Değerlendirme*, 9. Kıyı Mühendisliği Sempozyumu, Adana
- TUMERTEKİN, E. (1994). *Beşeri Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul
- UNEP. (2008). Protocol on Integrated Coastal Zone Management in The Mediterranean. Priority Actions Programme Regional Activity Centre.
- URL-1 <https://mpgm.csb.gov.tr/izmit-korfezi-kocaeli---yalova-butunlesik-kiyi-alanlari-plani-ky-bkap-i-82284> adresinden alınmıştır. [Erişim tarihi: 22.09.2020]
- ZUACHA, J. & GEE, K. (2018). *Maritime Spatial Planning, Past, Present and Future*, Switzerland: Cham, Palgrave Macmillan

“Bu sayfa dizgiden dolayı boş bırakılmıştır”

Designing public squares to optimize human outdoor thermal comfort: a case study in Safranbolu*

Ömer Özeren¹

Merve Tuna Kayılı²

1 Lecturer, Karabük University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Karabük, TURKEY, e-mail: omerozeren@karabuk.edu.tr

2 Assist. Dr., Karabük University, Faculty of Architecture, Department of Architecture, Karabük, TURKEY, e-mail: mertunakayili@karabuk.edu.tr

Abstract

Within the scope of the study, thermal comfort analysis was performed using the ENVI-met program of the Misak-ı Milli Square in Safranbolu, and it was determined that the thermal comfort perception of the square as slightly warm-warm. For this reason, a new design proposal has been submitted for the square. In the proposal, the green ratio and the number of trees was increased, the type and location of the trees was changed. The flooring materials was replaced with a stone covering with a higher albedo and new functional suggestions were made for the square. As a result of the thermal comfort analysis of the new proposal, the thermal comfort perception in the square was neutral and the thermal dissatisfaction rate was reduced below 14.5%. In result of the study, it was underlined that the ratio of green areas and the tree type, number and location that constitute it and the choice of flooring materials are important parameters in providing the thermal comfort of the square.

Keywords: Outdoor Thermal Comfort, Square, Green Ratio, Types of Trees, Flooring Material, Albedo

* This paper was presented as oral presentation in the International Sustainability Living Conference (ISLC 2020).

Citation/Atıf: ÖZEREN, Ö. & TUNA KAYILI, M. (2021). Designing Public Squares to Optimize Human Outdoor Thermal Comfort: A Case Study in Safranbolu. Journal of Awareness. 6(1), 13-20, DOI: 10.26809/joa.6.1.02

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Merve Tuna Kayılı
E-mail: mertunakayili@karabuk.edu.tr

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1. INTRODUCTION

Cities are settlement units that meet the housing, rest and entertainment needs of the society. As a result of the high population growth in cities and the industrialization developing accordingly, the rate of green areas is gradually decreasing, and the remaining urban areas are not designed with sustainable design elements, resulting in thermal discomfort and heat islands. The squares, where city residents perform recreation (Dönmez et al., 2015), meeting and celebration activities, are the most important urban open spaces of the city (Öztürk, 2013). The thermal comfort of public squares in urban areas is particularly important. Many city dwellers use these squares regularly to spend leisure time or as a recreational area, especially during the summer season. Today, public squares are open to different uses such as recreation, sports and social activities and markets. Open spaces support active lifestyles, that is, social and cultural activities. Hence, it is a major responsibility for urban planners and researchers to analyze outdoor spaces and make them available to society (Kumar and Sharma, 2020).

In the absence of sufficient green areas in urban open areas, urban heat islands are formed. However, users of the square encounter an uncomfortable environment in terms of thermal comfort and have to reduce the usage time of the square. The Urban Heat Island (UHI) phenomenon is the high air and surface temperature that occurs in urban areas. UHI affects the quality of life in the outdoor environment and indoor conditions of the surrounding buildings (Mirzaei et al., 2012; Oke, 1982). The quality of life in the outdoor environment decreases with the decrease in outdoor thermal comfort. Besides thermal comfort, high temperatures cause health problems with concentrated pollutant concentrations and increase the cooling load of buildings (Aghamolaei et al., 2018; Li et al., 2018; Mirzaei, 2015). Urban areas with high population and building density are exposed to summer heat, which can have negative consequences on human health, especially fatigue, heart and respiratory ailments, and human psychology such as stress and anxiety (Johnson et al., 2012; Kovats and Hajat, 2008; Robine et al., 2008). Therefore, there is an urgent need for adaptation strategies to reduce the negative effects of heat on the urban population, both for the transformation of buildings and for the thermal comfort of the users (EEA, 2012).

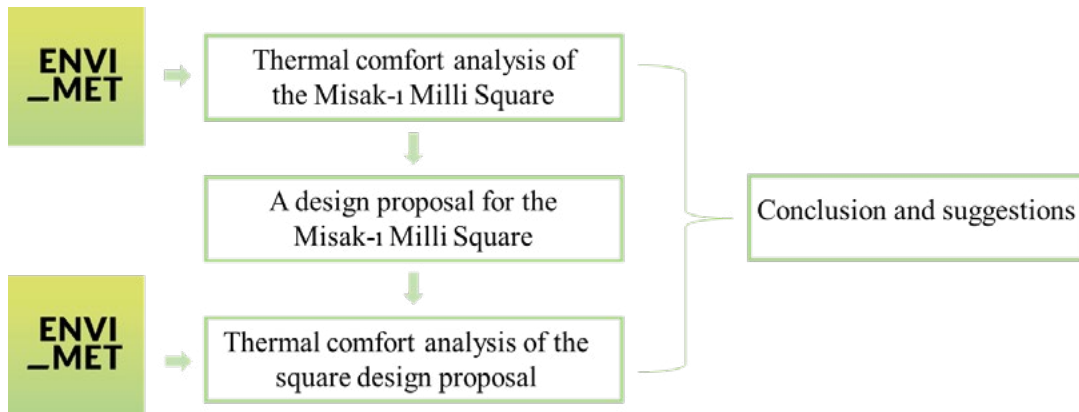
Green ratio is the biggest factor in urban open areas, preventing heat islands and providing thermal

comfort. Many studies confirm this opinion (De la Barrera and Henríquez, 2017; Duarte et al., 2015; Peña, 2009). Because the use of vegetation reduces events such as urban heat island and overheating and reduces the energy requirements for cooling in summer by reducing outdoor temperatures and solar radiation (Fabbri et al., 2020). In addition, in research on outdoor thermal comfort and design of public spaces, green area plays a key role in reducing solar radiation coming from the evapotranspiration event (Oke et al., 1989) and regulating the amount of water vapor in the air (Fabbri et al., 2020; Morakinyo and Lam, 2016; Müller et al., 2014). With a validated ENVI-met model in a study conducted in Hong Kong, the current 7.2% green space and the proposed 30% green area thermal comfort were compared and the thermal comfort dissatisfaction determined as "very hot" was 17-21% from 50% (Morakinyo et al., 2018). Another study conducted in Cairo, which studied tree leaf sizes in addition to the percentage of green space, shows how much higher buildings and the lack of a plan for afforestation can increase problems associated with thermal stress (Fahmy et al., 2010)

It is supported by many studies that the form of the square, green ratio and tree species are effective parameters in increasing the outdoor heat comfort of urban open spaces (Simon et al., 2018; Zhang et al., 2018; Zölch, et al., 2016; Martins et al., 2016; Lobaccaro and Acero, 2015). Another factor in reducing urban heat islands is the use of highly reflective cold materials as flooring in the square. It can be said that high reflective floor coverings are another important parameter in providing thermal comfort in urban areas (Battista et al., 2016; Shahidan et al., 2012).

In this framework, within the scope of the study, it was aimed to improve the thermal comfort of the square with a new design proposal for Misak-I Milli Square with the awareness that the ratio of green areas tree species and high albedo coating material planned in urban areas, will improve the thermal comfort of the square. In this context, current thermal comfort analysis was made for the square. With the determination of insufficient thermal comfort and high thermal dissatisfaction, a new landscape design was proposed for the square. By conducting thermal comfort analyzes of the new proposal, the importance of green infrastructure and flooring materials on thermal comfort in square designs was highlighted. The study is expected to be a guide in terms of creating effective design principles in reducing thermal discomfort and heat islands seen in square designs. The flow of the study was given in Fig 1.

Figure 1. Study Flow Diagram

2. METHODOLOGY

In this section, the general and recreational characteristics of the Misak-1 Milli Square, the information about the ENVI-met program in which the analyzes were carried out and the principles and decisions in the new design proposal for the square are included.

2.1. Misak-1 Milli Square

The Misak-1 Milli Square, which is connected to Safranbolu Sadri Artunç Street and located in the

center of the city (Fig 2a), stands out as an urban open area where individual activities such as resting and meeting of Safranbolu residents and social activities such as festival celebrations, fairs and concerts are held (Fig 3). The square is surrounded by approximately 5-6 storey buildings, and the rate of green detected in the square is around 3 percent (Fig 2b, Fig 3).

Figure 2: a) Satellite Image of Misak-1 Milli Square
b) Green Area (hatched area)

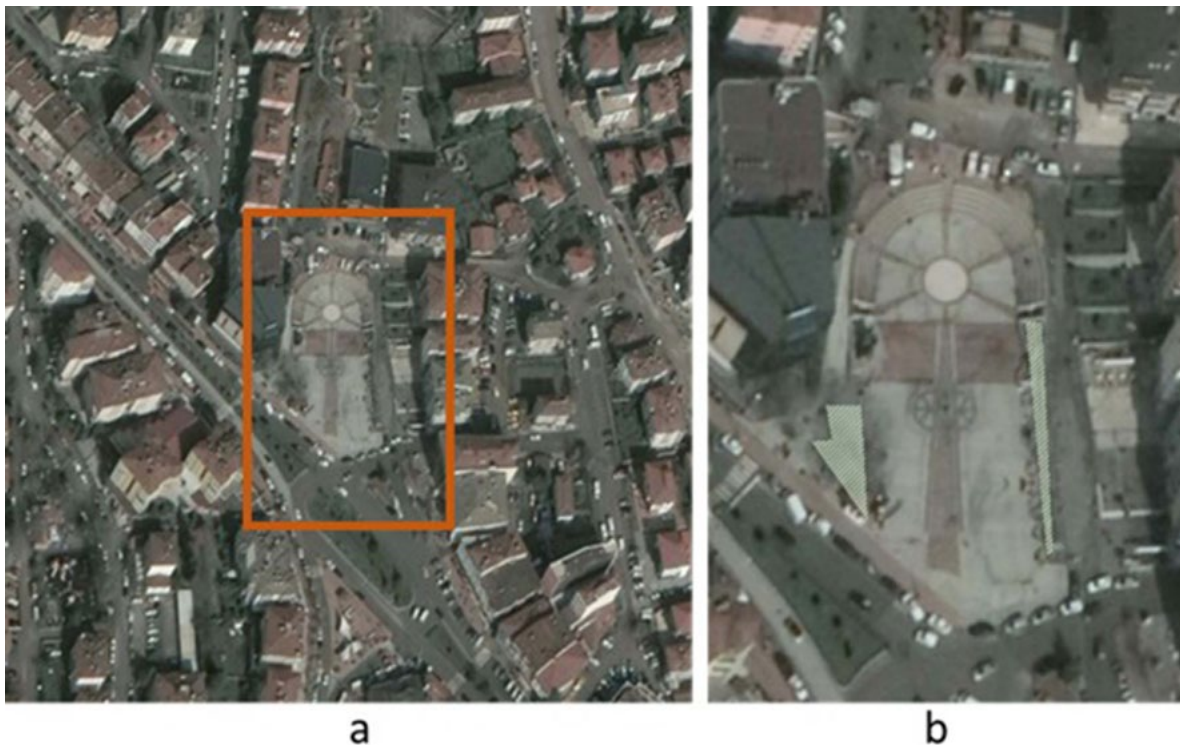

Figure 3: Misak-1 Milli Square

2.2. ENVI-met Software

The model background was defined by Bruse and Fleer, ENVI-met is a software that can simulate the microclimatic and physical behaviors of the outdoor space (Salata et al., 2016). Software It is one of the most widely used software when dealing with the impact of architectural structures and city planning on environmental variables and microclimate. In addition, the software stands out with its ability to provide values such as air temperature, average radiant temperature, wind speed, relative humidity, thermal comfort and discomfort percentage. This software has been used in many studies to evaluate urban settlement in terms of biometeorological conditions (Othmer et al., 2020; Salata et al., 2016; Lee et al., 2016; Martins et al., 2016; Tsilini et al., 2015; Johansson et al., 2014).

Model parameters must be entered in order to perform simulation with ENVI-Met 4.0 software (Bruse, 2004). These parameters are provided in 3 categories: field input file, configuration file and database. The field input file is created via a graphical interface and contains the geometric data of the simulated model. The configuration file shows the calculation parameters and conditions that characterize the simulation. The database contains data on vegetation cover and soil stratigraphy (Salata et al., 2016).

While the outdoor thermal comfort of Safranbolu Misak-1 Milli Square was simulated in the ENVI-met software, the climate data of Safranbolu were entered

and the date of June 23, 2018 was selected for the summer period.

2.3. Square Design Proposal and Design Principles

When the current urban landscape design of Misak-1 Milli Square is examined, it is seen that it generally consists of hard ground and has a low green area ratio (3%). This situation causes thermal comfort to decrease due to overheating of the square on hot days. It is observed that residents of the city avoid using this square, especially on hot days. However, the square and urban open spaces are defined not only as places for gathering, but also for recreation, entertainment and celebration activities. Ensuring the high usage of the square in the city is possible by providing thermal comfort and eliminating the heat island formation. For this reason, increasing the ratio of green areas, which is very low in the current design, is the basic design principle in the new design proposal. In the new design proposal for the square, the green ratio is planned as 21%. The dominant wind direction of the square is southwest, and birch (*Betula Pendula*) trees, which can reach up to 30 m in height, are placed in the direction of the prevailing wind, and plain maples (*Acer Campestre*) and pine trees (*Pinus Nigra*), a type of maple, are placed in the other directions (Fig 4). The height and width of the *Acer Campestre* is 4 m and 3m, respectively. This dimension is 7 m and 5 m for *Betula Pendula*, and 12m and 4 m for *Pinus Nigra*.

The existing floor covering of the square is gray stone covering and the design proposal suggests a higher albedo, that is, a light colored stone covering. The properties of existing and recommended flooring

materials are given in Table 1. In addition, in order to increase the functionality of the square, the floor of the square was raised 3.5 m and arranged as an underground parking lot (Fig 5).

Figure 4: Square Design Proposal Tree Type and Layout Scheme

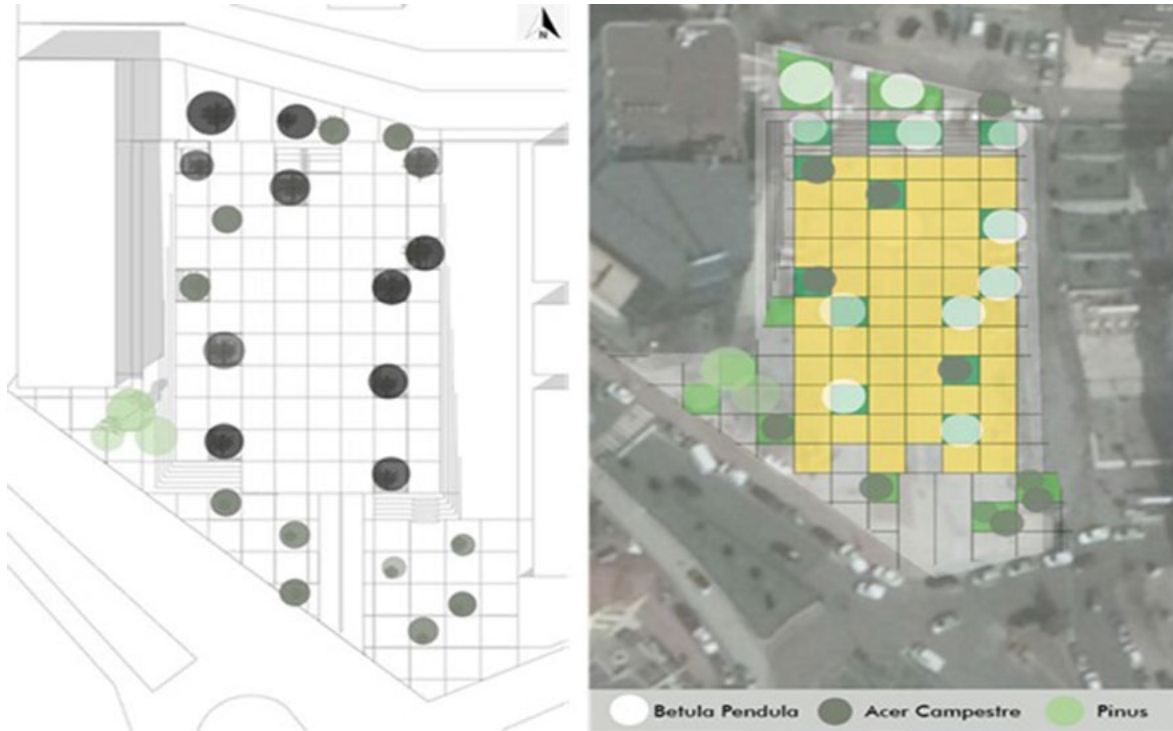

Table 1. Properties of the Flooring

	z0 Roughness Length	Emissivity	Albedo
Existing flooring (Gray stone)	0.01	0.9	0.5
Suggestion flooring (Light gray stone)	0.01	0.9	0.8

Figure 5: Square Design Proposal

3. RESULTS

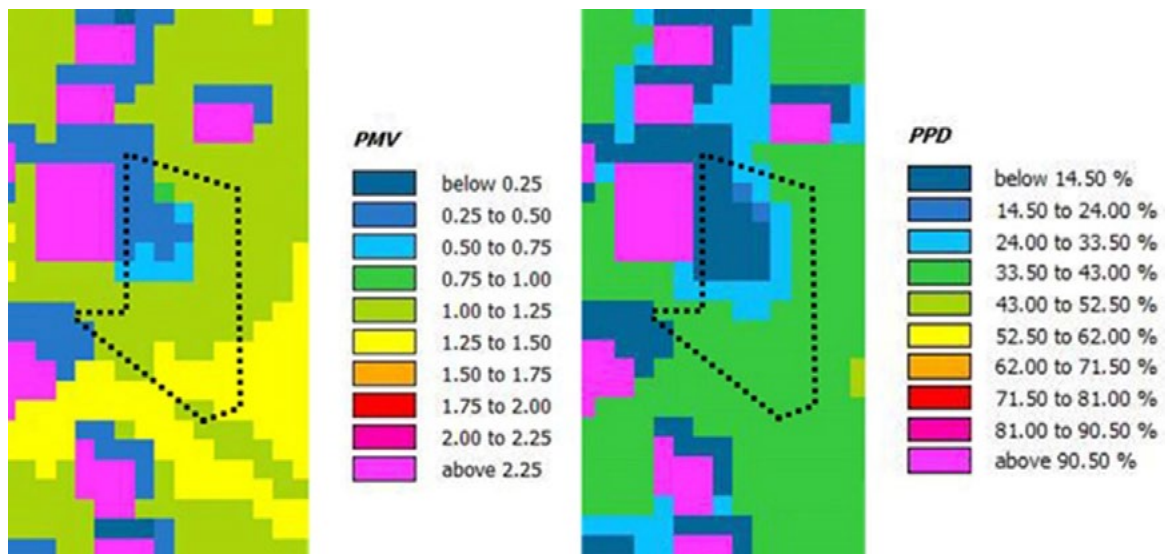
In this section, the thermal comfort analysis of the Misak-ı Milli Square and the thermal comfort analysis results of the proposed square design are included.

3.1. Thermal Comfort of the Misak-ı Milli Square

When the thermal comfort analysis obtained from the ENVI-met simulation program of the Misak-ı Milli Square is examined, the predicted mean vote (PMV), which indicates how the square users perceive

the environment in terms of thermal comfort, is generally seen as 1-1.25. The thermal perception equivalent of this value is between slightly warm-warm. The values of 1.25-1.50 are seen in the parts of the square that are away from the green area. When the level of dissatisfaction of the users (PPD) with the thermal comfort level of the square is examined, the dissatisfaction rate of 33.50% to 43% in the part of the square where the recreational areas are located stands out (Fig 6).

Figure 6: PMV and PPD maps

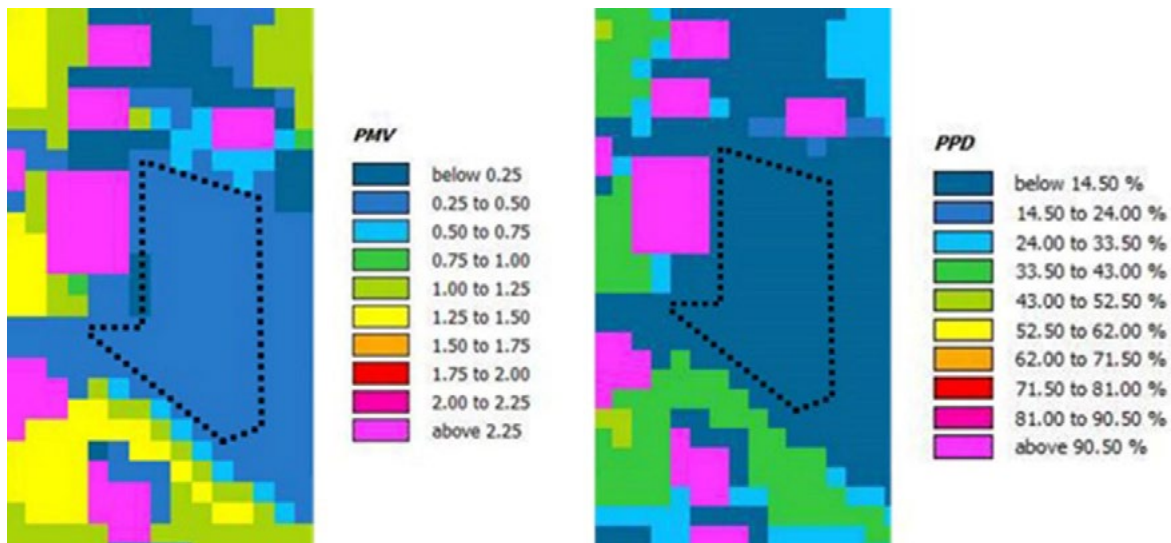

3.2. Thermal Comfort of the Design Proposal for the Misak-ı Milli Square

When the thermal comfort value of the design proposal planned for Misak National Square is examined, the PMV value is in the range of 0.25-0.50, and the thermal perception equivalent of this range is neutral. At this comfort level, the level of dissatisfaction (PPD) of the users with the thermal comfort level of the square falls below 14.50% and it can be said that the dissatisfaction rate is very low. In improving thermal comfort, increasing the percentage of green area of the square (Kong et al., 2016; Fabbri et al., 2020), increasing the

number of trees and changing their species (de Abreu-Harbich et al. 2015) and location (Klemm et al., 2017; Coutts et al., 2016), suggesting a material with a lower albedo value for the flooring material (Battista et al., 2016; Shahidan et al., 2012). Studies on this subject indicate that these recommendations are important parameters that are effective in increasing thermal comfort and reducing heat islands.

Figure 7: PMV and PPD Maps for Proposal

4. CONCLUSION AND SUGGESTIONS

Within the scope of the study, the thermal comfort analysis of the Misak-ı Milli Square was performed and it was determined that the thermal discomfort was high. In this context, a new design proposal has been made for the square. In the design proposal, the existing green area percentage was increased from 3% to 21% and the number of trees was increased. Different wood species were placed according to the prevailing wind direction and other directions, and the flooring material was replaced with a material with a higher albedo value. In the context of these suggestions, with the thermal comfort analysis of the design proposal, it has been determined that the thermal perception of the square will be neutral and the dissatisfaction rate will fall below 14.5% from 43%. The results show that some important issues should be taken into account before planning a climate-adapted and thermally comfortable square (Zölch, et al., 2016). It can be said that the most important factor during the day is the shading that can be improved by placing additional trees in the sunny areas of the square. During the night, natural ventilation is the most important factor that allows air to pass through the square and distribute warm air from under the treetops. Therefore, landscape architects or designers should determine the dominant wind channel and direction in the square and leave this area open. It is recommended to locate treeless green areas in these areas. In squares in hot climates, high green areas and afforestation rates, shading elements and floor coverings with high albedo values can be considered as important design principles to

ensure thermal comfort. Achieving these principles is possible with the square designers making their design decisions based on climatic data. It is also important that these principles are taken into account by local governments.

In today's world, where migration from rural to urban is increasing, the provision of thermal conditions in the squares surrounded by high-rise buildings to meet the housing needs of the high population will be even more important in the future. In order for urban open spaces, which are the only places where people can breathe in cities, to become thermally comfortable spaces, the research is planned to focus on changing the square geometry with more tree species in the next stage.

REFERENCES

- AGHAMOLAEI, R., SHAMSI, M. H., TAHSILDOOST, M. & O'DONNELL, J. (2018). Review of District-Scale Energy Performance Analysis: Outlooks Towards Holistic Urban Frameworks. *Sustainable Cities and Society*, 41, 252-264.
- BATTISTA, G., CARNIELO, E. & VOLLARO, R. D. L. (2016). Thermal Impact of A Redeveloped Area on Localized Urban Microclimate: A Case Study in Rome. *Energy and Buildings*, 133, 446-454.
- BRUSE, M. (2004). ENVI-met 3.0: Updated Model Overview. University of Bochum. Retrieved from: www.envi-met.com.
- COUTTS, A. M., WHITE, E. C., TAPPER, N. J., BERINGER, J. & LIVESLEY, S. J. (2016). Temperature and Human Thermal Comfort Effects of Street Trees Across Three Contrasting Street Canyon Environments. *Theoretical and Applied Climatology*, 124(1-2), 55-68. DOI 10.1007/s00704-015-1409-y

- DE ABREU-HARBICH, L. V., LABAKI, L. C. & MATZARAKIS, A. (2015). Effect Of Tree Planting Design And Tree Species on Human Thermal Comfort in The Tropics. *Landscape and Urban Planning*, 138, 99-109.
- DE LA BARRERA, F. & HENRÍQUEZ, C. (2017). Vegetation Cover Change in Growing Urban Agglomerations in Chile. *Ecol. Indic.* 81, 265–273.
- DÖNMEZ, Y, ÖZYAVUZ, M. & GÖKYER, E. (2015). Safranbolu Kentinin Konut ve Site Alanlarının Yeşil Alan Durumlarının Saptanması. İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi, 5(11), 1-12.
- DUARTE, D. H., SHINZATO, P., DOS SANTOS GUSSON, C. & ALVES, C. A. (2015). The Impact of Vegetation on Urban Microclimate to Counterbalance Built Density in A Subtropical Changing Climate. *Urban Climate*, 14, 224-239.
- EUROPEAN ENVIRONMENTAL AGENCY (EEA), Urban Adaptation to Climate Change in Europe - Challenges and Opportunities for Cities Together with Supportive National and European Policies, (2012) Retrieved from <http://www.eea.europa.eu/publications/urban-adaptation-to-climate-change>(Access Date: 21/10/2020)
- FABBRI, K., UGOLINI, A., IACOVELLA, A. & BIANCHI, A. P. (2020). The Effect Of Vegetation in Outdoor Thermal Comfort in Archaeological Area in Urban Context. *Building and Environment*, 106816.
- FAHMY, M., SHARPLES, S. & YAHIYA, M. (2010). LAI Based Trees Selection for Mid Latitude Urban Developments: A Microclimatic Study in Cairo, Egypt. *Building and Environment*, 45(2), 345-357.
- JOHANSSON, E., THORSSON, S., EMMANUEL, R. & KRÜGER, E. (2014). Instruments and Methods in Outdoor Thermal Comfort Studies–The Need For Standardization. *Urban Climate*, 10, 346-366.
- JOHNSON, D. P., STANFORTH, A., LULLA, V. & LUBER, G. (2012). Developing an Applied Extreme Heat Vulnerability Index Utilizing Socioeconomic And Environmental Data. *Applied Geography*, 35(1-2), 23-31.
- KLEMM, W., LENZHOLZER, S. & VAN DEN BRINK, A. (2017). Developing Green Infrastructure Design Guidelines for Urban Climate Adaptation. *Journal of Landscape Architecture*, 12(3), 60-71.
- KONG, F., SUN, C., LIU, F., YIN, H., JIANG, F., PU, Y., CAVAN, G., SKELHORN, C., MIDDLE, A. & DRONOVA, I. (2016). Energy Saving Potential of Fragmented Green Spaces Due to Their Temperature Regulating Ecosystem Services in The Summer. *Applied Energy*, 183, 1428-1440.
- KOVATS, R. S. & HAJAT, S. (2008). Heat Stress and Public Health: a Critical Review. *Annu. Rev. Public Health*, 29, 41-55.
- KUMAR, P. & SHARMA, A. (2020). Study on Importance, Procedure, and Scope of Outdoor Thermal Comfort–A Review. *Sustainable Cities and Society*, 102297.
- LEE, H., MAYER, H. & CHEN, L. (2016). Contribution of Trees and Grasslands to the Mitigation of Human Heat Stress in a Residential District of Freiburg, Southwest Germany. *Landscape and Urban Planning*, 148, 37-50.
- LI, G., ZHANG, X., MIRZAEI, P. A., ZHANG, J. & ZHAO, Z. (2018). Urban Heat Island Effect of A Typical Valley City in China: Responds to The Global Warming and Rapid Urbanization. *Sustainable Cities and Society*, 38, 736-745
- LOBACCARO, G. & ACERO, J. A. (2015). Comparative Analysis of Green Actions to Improve Outdoor Thermal Comfort Inside Typical Urban Street Canyons. *Urban Climate*, 14, 251-267.
- MARTINS, T. A., ADOLPHE, L., BONHOMME, M., BONNEAUD, F., FARAUT, S., GINESTET, S., MICHELL, C. & GUYARD, W. (2016). Impact of Urban Cool Island Measures on Outdoor Climate and Pedestrian Comfort: Simulations for a New District of Toulouse, France. *Sustainable Cities and Society*, 26, 9-26.
- MIRZAEI, P. A. (2015). Recent Challenges in Modeling of Urban Heat Island. *Sustainable Cities and Society*, 19, 200-206.
- MIRZAEI, P. A., HAGHIGHAT, F., NAKHAIE, A. A., YAGOUTI, A., GIGUÈRE, M., KEUSSEYAN, R. & COMAN, A. (2012). Indoor Thermal Condition in Urban Heat Island–Development of A Predictive Tool. *Building and Environment*, 57, 7-17.
- MORAKINYO, T. E. & LAM, Y. F. (2016). Simulation Study on The Impact Of Tree-Configuration, Planting Pattern and Wind Condition on Street-Canyon’s Micro-Climate and Thermal Comfort. *Building and Environment*, 103, 262-275.
- MORAKINYO, T. E., LAU, K. K. L., REN, C. & NG, E. (2018). Performance of Hong Kong’s Common Trees Species for Outdoor Temperature Regulation, Thermal Comfort and Energy Saving. *Building and Environment*, 137, 157-170.
- MÜLLER, N., KUTTLER, W. & BARLAG, A. B. (2014). Counteracting Urban Climate Change: Adaptation Measures and Their Effect On Thermal Comfort. *Theoretical and Applied Climatology*, 115(1-2), 243-257.
- OKE, T. R. (1982). The Energetic Basis of The Urban Heat Island. *Quarterly Journal of the Royal Meteorological Society*, 108(455), 1-24.
- OKE, T.R., CROWTHER, J.M., MCNAUGHTON, K.G., MONTEITH, J.L. & GARDINER, B. (1989). The micrometeorology of the urban forest [and discussion], *Philos. Trans. R. Soc. London B Biol. Sci.* 324 335–349.
- OTHMER, F. J., SCHMITT, J. P. & GREIVING, S. (2020). Numerical Modelling of The Urban Climate as an Integrated Part of Environmental Assessments. *Science of The Total Environment*, 731, 138774.
- ÖZTÜRK, S. (2013). Kentsel Açık ve Yeşil Alanların Yaşam Kalitesine Etkisi. Kastamonu Örneği. *Kastamonu Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 13(1), 109-116.
- PEÑA, M. (2009). Examination of the Land Surface Temperature Response for Santiago, Chile. *Photogramm. Eng. Remote. Sens.* 75 (10), 1191–1200.
- ROBINE, J. M., CHEUNG, S. L. K., LE ROY, S., VAN OYEN, H., GRIFFITHS, C., MICHEL, J. P. & HERRMANN, F. R. (2008). Death toll exceeded 70,000 in Europe during the summer of 2003. *Comptes Rendus Biologies*, 331(2), 171-178.
- SALATA, F., GOLASI, I., DE LIETO VOLLARO, R. & DE LIETO VOLLARO, A. (2016). Urban Microclimate and Outdoor Thermal Comfort. A Proper Procedure to Fit ENVI-Met Simulation Outputs to Experimental Data. *Sustainable Cities and Society*, 26, 318-343.
- SHAHIDAN, M. F., JONES, P. J., GWILLIAM, J. & SALLEH, E. (2012). An Evaluation of Outdoor and Building Environment Cooling Achieved Through Combination Modification of Trees with Ground Materials. *Building and Environment*, 58, 245-257.
- SIMON, H., LINDÉN, J., HOFFMANN, D., BRAUN, P., BRUSE, M. & ESPER, J. (2018). Modeling Transpiration and Leaf Temperature of Urban Trees–A Case Study Evaluating The Microclimate Model ENVI-met Against Measurement Data. *Landscape and Urban Planning*, 174, 33-40.
- TSILINI, V., PAPANTONIOU, S., KOLOKOTSA, D. D. & MARIA, E. A. (2015). Urban Gardens as a Solution to Energy Poverty and Urban Heat Island. *Sustainable Cities and Society*, 14, 323-333.
- ZHANG, L., ZHAN, Q. & LAN, Y. (2018). Effects of The Tree Distribution and Species on Outdoor Environment Conditions in a Hot Summer and Cold Winter Zone: A Case Study in Wuhan Residential Quarters. *Building and Environment*, 130, 27-39.
- ZÖLCH, T., MADERSPACHER, J., WAMSLER, C. & PAULEIT, S. (2016). Using Green Infrastructure for Urban Climate-Proofing: An Evaluation of Heat Mitigation Measures at The Micro-Scale. *Urban Forestry & Urban Greening*, 20, 305-316.

Konut tercihi üzerine konut mekânının etkisi: bir yapısal eşitlik modeli uygulaması

Effect of housing space on housing preference: implementation of a structural equality model

Şerafettin Keleş¹

¹ Assist. Prof., Erzincan University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Economics, Erzincan, TURKEY, e-mail: skeles2580@gmail.com

Öz

Bireylerin konut talebine birçok faktör etki etmektedir. Konutun inşa edildiği mekânın işyerine, hizmet alanlarına ve şehir merkezine mesafesi en önemli tercih nedeni olmaktadır. Yine, konutun fiziki ve sosyal çevresi, konutun kullanım alanı ve mimari özellikleri konut seçiminde dikkate alınan en önemli faktörler arasındadır. Bu çalışma Erzincan merkezinde ikamet eden bireylerin konut seçim ve tercihinde etkili olan mekânla ilgili faktörleri araştırmıştır. Erzincan merkezinde ikamet eden bireylerle 2018 yılında yapılan 383 anket çalışmasından elde edilen yatay kesti verileri Yapısal Eşitlik Modellemesi ile analiz edilmiştir. Çalışmada, bireylerin konut seçim ve tercihiyle konutun inşa edildiği mekân arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Model sonuçları, temel ihtiyaçlara yakınlığın konut tercihi üzerinde pozitif yönlü yüksek düzeyde ($\gamma = 0.97$; $t = 10.94$) bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Dahası, ikincil ihtiyaçlara yakınlığın da konut tercihi üzerine pozitif yönlü ve yüksek düzeyde ($\gamma = 0.93$; $t = 11.63$) bir etki yaptığı bulunmuştur. Yine, konut tercihi üzerine sosyal çevre komşuluk ($\gamma = 0.74$; $t = 11.63$), dış mekân ve pozitif dışsallıklar ($\gamma = 0.81$; $t = 10.34$), konfor ve iç mekân genişliği ($\gamma = 0.77$; $t = 14.65$) pozitif yönlü ve yüksek düzeyde etki ettiği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Konut tercihi, Konut mekânı, Yapısal Eşitlik Modellemesi, Erzincan

Abstract

Many factors affect the housing demand of individuals. The distance of the place where the residence is built to the workplace, service areas and city center is the most important reason for preference. Again, the physical and social environment of the house, the usage area and architectural features of the house are among the most important factors considered in the selection of the house. This study investigated the factors related to the place that are effective in the housing selection and choice of individuals residing in Erzincan city center. Horizontal cut data obtained from 383 surveys conducted in 2018 with individuals residing in Erzincan city center were analyzed by Structural Equation Modeling. In the study, it was determined that there is a high level positive relationship between the housing choice and preference of individuals and the place where the house is built. The model results show that proximity to basic needs has a high positive effect ($= 0.97$; $t = 10.94$) on housing preference. Moreover, proximity to secondary needs has also been found to have a positive and high effect ($= 0.93$; $t = 11.63$) on home preference. Again, on the choice of housing, social environment neighborhood ($= 0.74$; $t = 11.63$), outdoor and positive externalities ($\gamma = 0.81$; $t = 10.34$), comfort and interior space width ($= 0.77$; $t = 14.65$) are positively oriented and It has been found to have a high effect..

Keywords: Housing Preference, Housing Space, Structural Equation Modeling, Erzincan

Citation/Atıf: KELEŞ, Ş. (2021). Konut Tercihi Üzerine Konut Mekânının Etkisi: Bir Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması. Journal of Awareness. 6(1), 21-28, DOI: 10.26809/joa.6.1.03

1. GİRİŞ

Konut, sabit bir mekânda taşınmaz mülk olarak, barınma ve kullanım işlevleri yanında sahibine kazandırdığı statü ve sosyal ilişkiler ağı ile uzun vadeli yatırımdır. Konutlar inşa edildikleri mekânın doğal ve beşeri yapısı başta olmak üzere; bireysel, sosyal, kültürel ve ekonomik birçok faktörle yakından ilişkilidir (Rapoport, 1969). Yani konutlar inşa edildikleri mekânın iklim ve doğa şartları ile o mekânda yaşayan kişilerin sosyokültürel ve sosyoekonomik şartlarına bağlı olarak şekil ve işlev kazanırlar. Bireylerin gelenek, görenek, eğitim, ekonomik durum, zevk ve tercihlerindeki farklılıkları nedeniyle, konutların yapı tarzı, kat sayısı, iç genişlik, iç donatım, dış kullanım, konfor ve daha birçok yönleri farklı olabilmektedir. Yine konutlar müstakil, apartman dairesi, villa ve site yerleşkesi gibi farklı yapı biçimlerin de olmakla beraber insanların barınma ihtiyacını karşılamaktadırlar. Konutun inşa edildiği mekân bireylere sağladığı avantajlar ve konuta kattığı nitelikler ile bireylerin konut tercihinde belirleyici etkindir (Şerbetçi, 2018).

Konut güvenli bir barınma mekânıdır. Ancak deprem riski yüksek olan alanlarda sadece kişilerin barınmaları için güvenli konut yapmak şeklinde ortaya çıkan yaklaşımlar ilerleyen zamanlarda birçok probleme zemin hazırlamaktadır (Demiraslan, 2018). Elbette konutların can ve mal güvenliği için depremlere karşı sağlam ve korunaklı olması bir tercih değil, zaruret durumudur. Konut, özellikle afet riskinin azaltılması ve savunmasız insanların sadece hayatta kalmaları açısından değil, aynı zamanda bir felaketten sonraki ay ve yıllarda da bireylerin rahat yaşam sürmeleri açısından da değerlendirilmesi gereken bir olgudur (Naylor vd., 2018).

Konutun inşa edildiği mekânın iklim şartları, yapı üzerindeki negatif ve pozitif etkileriyle kullanıcıların yaşam kalitesini etkileyen ve mimari tasarımda konutun özellik ve fonksiyonlarını oluşturan kilit faktörlerden birisidir (Kıstır ve Kurtoğlu, 2018). Barınma mekânı kurulurken iklime elverişli yapı malzemeleri ve araziye uygun tasarım amaçlanır. Konutun büyüklüğü, ısıtma ve aydınlatması, oda sayısı, balkon, pencere ve diğer kullanım alanları coğrafi şartlara ve ekosisteme uygun tasarlanmalıdır (Ünal, 2014). Kentsel gelişimin sürdürülebilirliği, konutların planlanırken ekosistem temel alınarak inşa edilmesini ve doğayla uyum içinde bir yaşam için ekoloji-ekonomi-enerji ilişkisini esas alan bir tasarım yaklaşımıyla hareket edilmesini gerektirmektedir (Akdoğan, 2009). Böylece insanla anlam kazanan

barınma mekânının, ekoloji ve topografyaya uygun olması insan, doğa ve çevre bütünleşmesi ve senkronizasyonunu sağlamakta ve sürdürülebilir bir toplumsal yaşamı mümkün kılmaktadır. Konut tasarımında (özellikle toplu konut), sosyal yaşam dikkate alınmalı; çevredeki diğer insanların güneş gibi doğa kaynaklarından mümkün olduğunca fazla istifade edebilmesi için azami derecede insan faktörü gözetilmelidir (Ergül vd., 2015). Çünkü kültür, bir toplumun yeryüzünde seçkin bir konuma sahip olmasını sağlayan maddi ve manevi unsurlar bütünü ise (Eröz, 1982) insanların yaşam tarzları, tutum ve zevkleri ne olursa olsun sosyal değerler, sosyal bilinç ve ortak yaşamın gerektirdiği özveri ve sorumluluk göz ardı edilmemelidir. Kültür odaklı bir anlayışla tasarımda, kimlikler, farklılıklar ve sosyal etkileşimler dikkate alınarak konutlar inşa edilmelidir (Özdemir, 2010). İnsanların kendi elleriyle var ettikleri biçimlendirdikleri ve yaşadıkları mekânlar; zaman içerisinde insanların davranış ve yaşamlarını biçimlendirmektedir (Harvey ve Morali, 2003). Bu bağlamda toplumsal ve bireysel süreçlerin, zamanla değişmesi mekân algı ve tercihlerini de değiştirmektedir.

Konut mekânının diğer etkisi de sağladığı pozitif ve negatif dışsallıktır. Konutun, bireylerin zorunlu ve kültürel ihtiyaçlarını karşılayacakları yer ve mekânlara yakın olması zaman, emek ve maddi masrafları asgariye indireceği için tercih sebebidir. Hastane, okul, işyeri, pazar, otopark, çocuk parkı, oyun alanları, gezi alanları, ibadethane ve alışveriş merkezlerine yakınlık konut sahibine zaman, emek ve maddi masraflardan tasarruf sağlamaktadır (Cengiz, 2016). Konutun güzel bir manzaraya sahip olması ve çevre düzenlemesinin estetik olması, gürültü ve kirlilikten uzak olması, ulaşımının kolay olması, fabrikalardan, tren yolu ve hava limanlarından uzak olması gibi pozitif dışsallıklar tercihini artırmaktadır (Özuz ve Dökmeci, 2010). Konutun inşa edildiği mekân sabit olup değişmese de zamanın şartları ve ruhunun değişmesi konut anlayış ve tercihine yeni anlam ve boyut katmaktadır.

İlk zamanlarda konutlar sadece barınma yerleri değil aynı zamanda üretim yapılan alanlar şeklinde inşa edilmişlerdir. Geleneksel konutlar yerel ekolojilerin sınırları içinde yerel ustalar tarafından yerel malzemelerden hazırlanmış özgün ortamların geliştirilmesi amacıyla sahiptir. Bu geleneksel yapı formları, köklü kültürlerin kendi özel fiziksel ortamlarına uyarlanmış uygun yaşam tarzlarını evrimleştirme biçiminin göstergesi olarak görülmektedir (Farmer, 2013). Üretimin ve yaşamın iç içe olduğu gelenekçi dönemden modern zamana

geçişle birlikte kent merkezlerinde oluşan endüstrinin emeğe olan ihtiyacı neticesinde kentleşme olgusu kırsaldan kentlere göçün hızlanmasına neden olmuş ve bu durum şehirde barınma ve konut sorunu meydana getirmiştir. Bu barınma sorununu hızla çözmek için başlangıçta daha yalın ve sade konutlar ortaya çıkmıştır. Böylece konut meta olarak gereksinme ve kullanma değeri taşıyan bir obje olmuştur. Post modern zamana geçişle estetiğin kaybedilmesi barınma alanı olan konutları ruhsuz, cansız, zarafetten yoksun, insanı merkezden çıkaran, yalnızlaştıran tek tipliliğe dönüştürmüştür (Ergül vd., 2015). 1980'li yıllarla birlikte kent mekânı sermaye tekelinde belirlenmeye başlamıştır. Gelir dağılımı eşitsizliği zengin ve yoksul arasındaki farkların açılmasına ve toplumda bir kutuplaşmaya; sonrasında ise toplumsal olarak bu iki sosyal sınıfın birbirinden tamamen kopuşuna neden olmuştur. 1980'lerde orta sınıf, kent merkezinde daha alt sınıflarla bir arada bulunmayı tercih etmeyerek konut kooperatifleri veya inşaat şirketleri aracılığıyla kent merkezine yakın uydu kentlerde kendine yeni yaşam mekânları kurmaya başlamıştır. Bu uydu kentlerdeki siteler, kentin merkezindeki kaotik stres ortamından uzakta, kente ulaşımı kolay, duvarlarla sınırları çevrilmiş, alışveriş, spor, eğlence ve eğitim gibi hizmetleri bu sınırlar içerisinde sunan, modern gettolar olarak da tanımlanan kapalı siteler şeklinde örgütlenmişlerdir (Marmasan, 2014).

Günümüz konutları ister müstakil, ister kapalı site (modern getto), isterse apartman dairesi olsun bireylerin barınma ihtiyaçlarını karşılamak için satın alma yoluyla elde edilen uzun dönemli bir yatırım aracı olmuştur. Konutun tercih ve talebinde coğrafyanın belirlediği fiziki ve kültürün belirlediği sosyal çevre, konum, sağlık, fonksiyonellik, pozitif ve negatif dışsallıklar, fiyat ve ekonomik avantajlar kadar önemli olabilmektedir (Özus ve Dökmeci, 2010). Ama fiyat hiç şüphesiz konut tercih ve talebini etkileyen en önemli parametrelerden biridir. Hal böyle olunca konut; ikamesi olmayan, dayanıklı ve heterojen bir mal olarak satın alındığında kişilerin bütçesi içerisinde en yüksek paya sahip harcama kalemini oluşturmaktadır (Yayar ve Gül, 2014).

Bireylerin konut tercihi, konutun inşa edildiği mekânın imkân veya kısıtları içinde, konutun oda ve banyo sayısı, mutfak genişliği, salon ve balkon kullanımı, kapalı otopark, asansör gibi iç ve dış mekân kullanımında sahibine sağladığı konfor ve rahatlık (Forrest, 1990), sağlık kurumları, okul, alışveriş merkezi ve otobüs durağına yakınlık gibi birincil ihtiyaçlara mesafe ile camii, otopark, piknik alanı gibi ikincil ihtiyaçlara yakınlıkları gösteren

pozitif dışsallıklar (Işık, 2015) ve komşuluk gibi sosyal çevre ve ilişki ağları (Goodman, 2013) etkisi altında oluşmaktadır.

Bu çalışma, 1992 depremini yaşamış ve depremden sonra yeniden inşa edilmiş bir şehir olan Erzincan ilinde, bireylerin konut tercihinde, konutun inşa edildiği mekânın, konutun yapı ve mimarisinin önem ve sıralamasını araştırmayı amaç edinmiştir. Çalışma, konut tercihi üzerindeki etkili olan parametreleri ampirik olarak ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmanın temel hipotezi, konut tercihi ile mekâna dair tüm parametreler arasında pozitif yönlü bir ilişkinin mevcut olduğudur.

2. MATERYAL VE METOT

2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Erzincan kent merkezi ve yakın ilçelerde ikamet eden bireylerle yapılan 383 anketten elde edilen yatay kesit verileri oluşturmaktadır. Çalışmada yazılım materyali olarak LISREL 8.72 ve SPSS 21 programları kullanılmıştır.

2.1.1. Örnek Büyüklüğü

Araştırmanın örneklem evrenini Erzincan ili kent merkezi ve yakın ilçelerinde ikamet eden bireyler oluşturmaktadır. 2017 yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayımı verilerine göre Erzincan'ın nüfusu 231.511 kişidir. Cinsiyet dağılımına göre 112.920 kadın 118.591 erkek nüfus bulunmaktadır (Anonim, 2018). Tesadüfî Örneklemeye Metoduna göre anket sayısı belirlenirken aşağıdaki formül kullanılmış (Keleş vd.,2014)

$$n = \frac{N \cdot P \cdot Q \cdot Z^2}{(N - 1) \cdot d^2 + P \cdot Q \cdot Z^2} \quad 1$$

Yapılan hesaplama sonucunda örnek büyüklüğü 383 kişi olarak bulunmuştur.

2.2. Model

2.2.1. Yapısal Eşitlik Modeli (YEM)

Yapısal eşitlik modellemesi (YEM), sürekli veya kesikli bir veya daha fazla bağımsız değişken ile sürekli veya kesikli bir veya daha çok bağımlı değişken arasındaki bir dizi ilişkiyi analiz eden istatistiksel tekniklerin bir bütünüdür. Yapısal eşitlik modellemesi aynı zamanda nedensel modelleme, nedensel analiz, eşzamanlı denklem modellemesi, kovaryans yapılarının analizi, yol analizi veya doğrulayıcı faktör analizi olarak da adlandırılır. Son ikisi aslında özel YEM türleridir (Ullman ve Bentler, 2003).

Yapısal Eşitlik Modeli, faktörlerin çoklu regresyon analizini içeren soruların cevaplanmasına izin verir. En basit düzeyde, bir araştırmacı tek bir gözlenen değişken ile diğer ölçülen değişkenler arasında bir ilişki olduğunu varsayar. Bu basit model, diyagram biçiminde sunulan çoklu regresyondur. Yöntem tamamen teoriye dayalıdır ve gizil değişkenler seti arasında bir nedensellik yapısının var olduğunu kabul eder (Yılmaz 2004). YEM gözlenen (ölçülen) ve gözlenemeyen (gizil) değişkenler arasındaki nedensel ve korelasyonel ilişkileri gösteren kapsamlı bir istatistiksel tekniktir (Reisinger ve Turner, 1999).

Bireylerin konut tercihini belirleyen parametreleri ifade eden çalışmanın teorik modeli aşağıda Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Bireylerin Konut Tercihini Etkileyen Mekâna Ait Faktörler

Erişilebilirlik, konutun bulunduğu mekândan, bireylerin çeşitli hizmetlere, faaliyetlere ve gidilmek istenen yerlere ulaşabilme yeteneğidir (Özgür, 2009). Konut seçerken bireyler mesafeye özel bir önem verirler. Konut inşa mekânının hayati ihtiyaç alanlarına yakın olması bir memnuniyet vesilesidir. Şehir merkezine yakın olmak, işyerine yakın olmak önemlidir. Yine konut inşa mekânına yakın yerlerde alışveriş merkezleri, dinlenme ve eğlence alanları, ibadethaneler ve diğer sosyal tesislerin bulunması önemsenen bir istenen özelliklerdir (Braubach, 2007). Konut çevresinde sağlık tesisleri, yeşil alanlar, parklar ve toplu taşıma noktaları konut seçerken aranan niteliklerdir (Michelson, 1977; Bender vd., 1997; Şekeroğlu, 2018).

Konutun inşa edildiği mekân kadar konutun mimari yapısı ve fiziki özellikleri de konut seçim ve tercihinde önemlidir. Konutun tipi, büyüklüğü, oda sayısı, konutun bulunduğu kat, donatı alanları, salon,

mutfak ve balkon genişliği, altyapı özellikleri ve diğer fiziksel özellikler birer tercih nedenidir. Sosyal bir varlık olan insan konut tercih ederken bütün bu fiziki parametreler yanında komşuluk ve arkadaşlık gibi güven ve mahremiyet perspektifiyle sosyal çevreyi de dikkate alacaktır (Kellekçi ve Berköz, 2006).

Yukarıdaki çalışmalara ek olarak anket formunun ve soru ölçeklerini hazırlanmasında; Selim (2009) hedonik konut fiyatları, (Ball vd, 2018) konutun yerleşkesi ve komşuluk, (Kellekçi ve Berköz, 2006) ulaşım kolaylığı ve ihtiyaç duyulan mal ve hizmetlere yakınlık ve konutun konfor ve sağladığı pozitif dışsal ekonomik avantajları (Özus ve Dokmeci, 2010; Işık, 2015) çalışmalarından faydalanılmıştır. Anket çalışmasında bireylerin demografik ve sosyoekonomik durumlarına ilişkin sorular ile likert ölçekli sorular sorulmuştur. Demografik ve sosyoekonomik yapı bilgileri açık uçlu sorulardan elde edilmiş, konut tercihi ise beşli likert yöntem ile 1’den 5’e kadar puanla ölçeklendirilmiş sorulardan oluşmuştur. Çalışmada kullanılan ölçekler ve soruları aşağıda Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Konut Tercihi Modeli Ölçekler ve Sorular

Model kodu	Ölçekler ve soruları
Temel ihtiyaçlara yakınlık (TIY)	
V1	Alışveriş merkezlerine veya pazara erişilebilirlik önemlidir.
V2	Şehir merkezine yakınlık önemlidir.
V3	İşyerine yakınlık önemlidir.
V4	Okullara yakınlık önemlidir.
V5	Hastaneye yakınlık önemlidir.
İkincil ihtiyaçlara yakınlık (IİY)	
N1	Eğlence alanlarına yakınlık önemlidir.
N2	Otoparka yakınlık önemlidir.
N3	Mesire alanlarına yakınlık önemlidir.
N4	Spor alanlarına yakınlık önemlidir.
N5	Toplu taşıma duraklarına yakınlık önemlidir.
N6	Camiye yakınlık önemlidir.
Sosyal çevre ve komşuluk (SCK)	
K1	Komşuluk ilişkileri önemlidir.
K3	Farklılıklardan rahatsızlık duymam.
Konfor ve iç mekân genişliği (KIG)	
I1	Geniş mutfak önemlidir.
I2	Geniş balkon önemlidir.
I3	Geniş banyo önemlidir.
I4	Geniş salon önemlidir.
Dış mekân ve Pozitif dışsallıklar (PD)	
O1	Manzara önemlidir.
O6	Çevre düzenlemesi önemlidir.
O7	Çocuk oyun alanlarının olması önemlidir.

2.3. Bulgular ve Tartışma

2.3.1. Demografik ve Sosyoekonomik Bulgular

Erzincan ili orta ölçekli, düşük nüfus sahip bir şehirdir. Anket katılımcılarının sosyoekonomik ve demografik durumu aşağıda Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2. Ankete Katılanların Demografik Özellikleri

Cinsiyet	n (Frekans)	%
Kadın	197	51.4
Erkek	186	48.6
Yaş		
25-29	62	16.2
30-35	64	16.7
36-45	83	21.7
46-60	158	41.2
61 ve yukarı	16	4.2
Eğitim		
İlkokul	65	17
Ortaokul	64	16.7
Lise	88	22.9
Ön lisans	44	11.5
Fakülte	103	26.9
Yüksek lisans	19	5
Medeni durum		
Evli	321	84
Bekâr	62	16

Konut tercihinde bireyin yaşı önemlidir. **Örneklem içerisinde** her yaşta hane reisi bulunmaktadır. Tablo 2’de anketete katılan hane reislerinin yaş gruplarının **yüzde dağılımına** göre, 46-60 yaş grubu %41,3 oranındadır ve diğer yaş gruplarına göre daha yüksek bir orana sahiptir.

Anketlerde yer alanların eğitim düzeylerine bakıldığında hane reislerinin %26,9’u lisans, %23’ü lise, %17’si ise ilkökul mezunu olduğu görülmektedir.

Yine Tablo 2’de anket katılımcılarının medeni durumu bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunu %84 oranla evliler oluşturmaktadır.

2.4. Ölçüm Modeli

Cronbach’s Alpha katsayısı, standart sapma ve ortalama ölçümleri SPSS 21 Paket Programıyla yapıldıktan sonra LISREL 8.72 Paket Programıyla ölçüm modeli oluşturulmuş ve standardize edilmiş faktör yük değerleri ve *t* değerleri hesaplanmıştır. Hesaplanan model değerleri Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Gözlenen Değişkenlere İlişkin Hesaplanan Bulgular

Gözlenen Değişkenler	Ortalama	Stan. Sapma	t değeri	Faktör yük değ.	Cronbach’s Alpha Değ.
Temel İhtiyaçlara Yakınlık					
V1	3,86	1,153	15,99	0,72	0,928
V2	4,22	1,058	20,57	0,86	0,926
V3	4,25	1,074	21,48	0,88	0,926
V4	4,23	1,018	17,40	0,77	0,927
V5	4,24	1,054	18,67	0,81	0,926
İkincil İhtiyaçlara Yakınlık					
N1	3,68	1,178	12,11	0,59	0,930
N2	3,68	1,115	11,62	0,57	0,930
N3	3,86	1,056	17,11	0,77	0,927
N4	3,70	1,084	13,56	0,65	0,929
N5	4,22	1,050	18,34	0,80	0,926
N6	4,03	1,106	14,94	0,70	0,928
Sosyal Çevre ve Komşuluk					
K1	4,19	1,083	10,34	0,86	0,927
K3	3,15	1,329	4,90	0,27	0,937
Konfor ve İç Mekan Genişliği					
I1	4,26	0,966	19,68	0,84	0,927
I2	4,23	0,998	20,21	0,86	0,927
I3	4,09	1,013	16,28	0,74	0,928
I4	4,19	0,974	19,28	0,83	0,928
Dış Çevre ve Pozitif Dışsallıklar					
O1	4,09	1,055	12,27	0,60	0,929
O5	4,19	0,995	19,19	0,84	0,928
O6	4,22	1,020	19,18	0,84	0,928

Chi-Square = 548,45 df = 160 P-value = 0.00000 RMSEA = 0.078

Kaynak: Orijinal hesaplama

Modelde gözlenen değişkenlerin *t* değerleri ± 1.96 büyük bulunmuştur ve %95 güven sınırları içinde istatistiksel olarak önemli bulunmuştur.

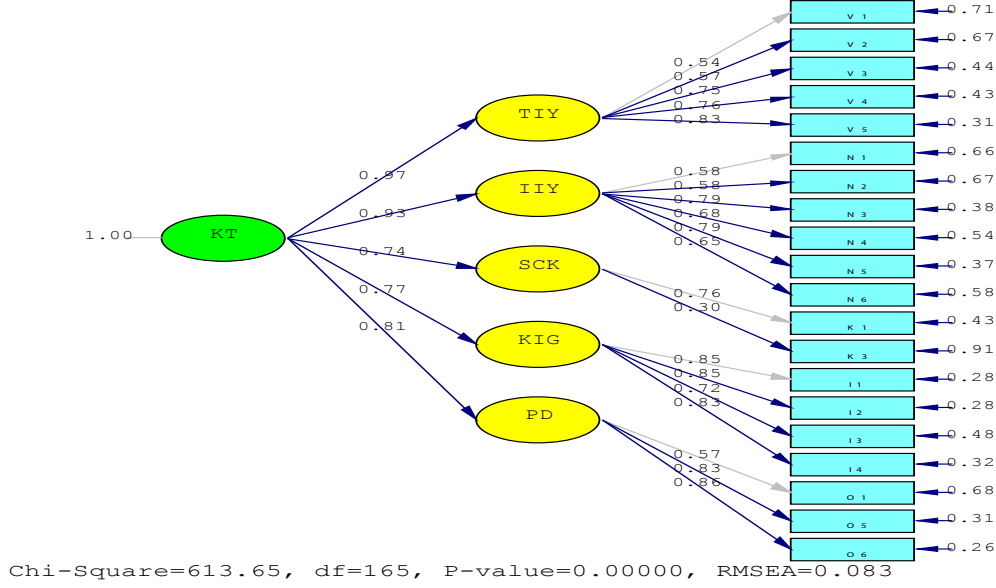
Veri ile model arasındaki uyumu ölçmek için kullanılan kriterlerden Ki-kare/serbestlik derecesi (X^2/df), *p* değeri ve RMSEA (Root-mean-square error approximation) değerleri hesap edilmiştir. Modelin X^2/df değeri 3,42 olarak bulunmuştur. Bulunan bu değer beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almakta ve kabul edilebilir niteliktedir. Aynı şekilde RMSEA değeri (0.078) yine kabul edilebilir değer olan 0.10 ve daha düşük değerler içerisinde yer almaktadır. RMSEA için 0,05’ten daha küçük değerler mükemmel uyum, 0.10 altındaki değerler kabul edilebilir bir uyum, 0,10’dan daha büyük değerler de kötü uyum olarak ifade edilmektedir (Hayduk, 1987). Model $p < 0.0000$ değerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

2.5. Yapısal Model

Yapısal modelle gizil değişkenler arasındaki ilişkiler tanımlanmış ve ölçülmüştür. Yapısal modelin uyum istatistikleri ölçüm modeliyle aynıdır. Ölçüm modelinden farklı olarak gizil değişkenler arasındaki regresyon katsayıları incelenmiştir. Şekil 2'de yapısal eşitlik modeli regresyon değerleri gösterilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizi yapılarak ölçekler oluşturuldu. Doğrulayıcı faktör analizi ile ölçekler arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir. Buna göre yapısal eşitlik modeli için X^2/df değeri 3.71, RMSEA değeri 0.083 olarak hesaplanmıştır. Model $p < 0.0000$ değerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

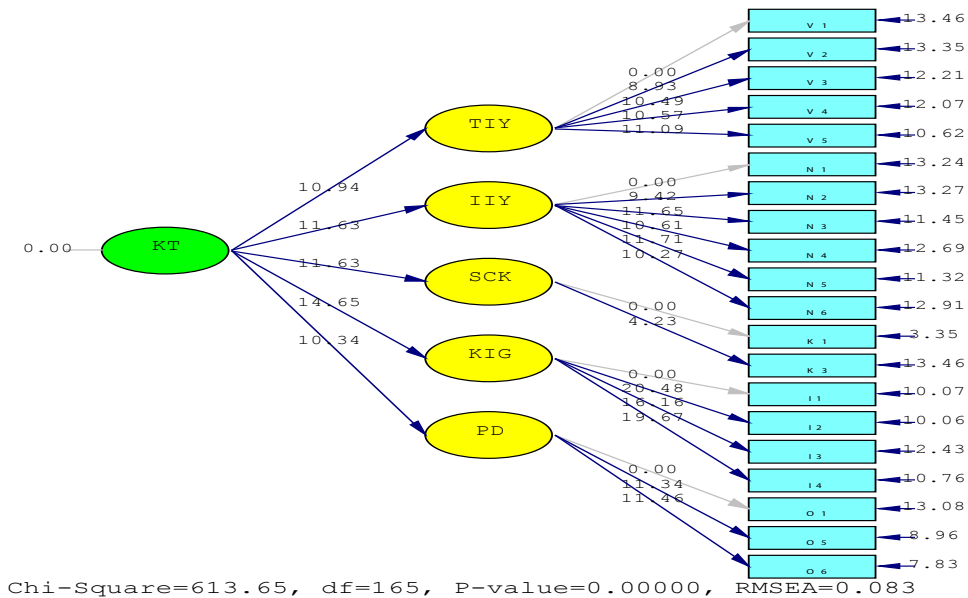
Şekil 2. Konut Mekânı ve Konut Tercihi Ölçüm Modeli ve Standart Değerleri

Şekil 3'te Konut Mekânı ve Konut Tercihi Ölçüm Modelinin t değerleri yer almaktadır. Buna göre sırasıyla temel ihtiyaçlara yakınlık (10,94), ikincil ihtiyaçlara yakınlık (11,63), sosyal çevre ve komşuluk

(11,63), konfor ve iç mekân genişliği (14,65) ve pozitif dışsallıklar (10,34) %95 güven sınırları içerisinde istatistikî olarak önemli bulunmuştur.

Şekil 3. Konut Mekânı ve Konut Tercihi Ölçüm modeli t değerleri

Yapısal Eşitlik Modellemesi sonuçlarını gösteren Şekil 2 ve Şekil 3 incelendiğinde; Konut Tercihi dışsal bağımsız değişken ile modelde yer alan içsel bağımsız değişkenler arasında pozitif yönlü yüksek düzeyde bir ilişki olduğu görülmektedir.

Model sonuçlarına göre, “temel ihtiyaçlara yakınlık” içsel gizil değişkeni konut tercihi üzerinde pozitif yönlü yüksek düzeyde ($\gamma = 0.97$; $t = 10.94$) bir etkiye sahiptir. “İşyerine yakınlık önemlidir (V3)”, “hastaneye yakınlık önemlidir (V5)” ve “okullara yakınlık önemlidir (V4)” en önemli gözlenen değişkenler olarak tespit edilmiştir. Bu durum şehirlerin en büyük sorununun ulaşım olduğunu göstermektedir (Ören ve Yüksel, 2013; Kellekçi ve Berköz, 2006).

Yine ikincil ihtiyaçlara yakınlığın konut tercihi üzerinde pozitif yönlü yüksek düzeyde ($\gamma = 0.93$; $t = 11.63$) bir etkiye sahip olduğu görülmektedir. “Toplu taşıma duraklarına yakınlık önemlidir (N5)” ve “mesire alanlarına yakınlık önemlidir (N3)” en önemli gözlenen değişkenlerdir. Büyüyen şehirlerde ulaşım önemli bir sorun olmaktadır. Toplu taşıma en çok kullanılan ulaşım yöntemi olmasına rağmen, trafik yoğunluğu ve şehirlerde mesafelerin uzaklığı bireylerin oldukça fazla zamanını almaktadır. Konut tercihinde otobüs durağına yakın yerler tercih edilmektedir. Yine fırsat buldukça hafta sonları yeşil alanlarda zaman geçirme kentin stres ve yoğunluğundan uzaklaşmak isteyenler için bir kaçış olmaktadır. Bu nedenle piknik alanlarına yakın yerler ve yeşillik alanlara yakınlık konut tercihinde önemli olmaktadır (Özus ve Dökmeci, 2010).

Konut tercihi üzerinde sosyal çevre komşuluk ($\gamma = 0.74$; $t = 11,63$), dış mekân ve pozitif dışsallıklar ($\gamma = 0.81$; $t = 10,34$) ve konfor ve iç mekân genişliği ($\gamma = 0.77$; $t = 14.65$) pozitif yönlü ve yüksek düzeyde etkiye sahiptir. Konut tercihi çok yönlü, çok komplike bir durum göstermekte; konutun inşa mekanı bireylerin davranışlarını ve tercihlerini etkilemektedir.

Teorik modelle veri seti arasındaki uyumu gösteren kriterler Tablo 4’te verilmiştir. χ^2 /sd , RMSEA değerleri dışındaki diğer kriter değerlerinin 1’e yakın değerler alması veri ile model arasındaki uyumun mükemmel olduğunu göstermekte, sıfır ise uyumsuzluğu temsil etmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2014).

Tablo 4. Yapısal Modelinin Uyum İndeksleri

Uyum İndeksleri	Model Değeri	Uyum Ölçütü
χ^2 /sd	3.71	$0 \leq \chi^2 /df \leq 5$
RMSEA	0.083	$0.00 \leq RMSEA \leq 0.10$
GFI	0.90	$0.90 \leq GFI \leq 1$
AGFI	0.85	$0.85 \leq AGFI \leq 1$
NFI	0.95	$0.90 \leq NFI \leq 1.00$
NNFI	0.96	$0.90 \leq NNFI (TLI) \leq 1.00$
RFI	0.95	$0.90 \leq RFI \leq 1.00$
CFI	0.96	$0.90 \leq CFI \leq 1.00$
IFI	0.97	$0.90 \leq IFI \leq 1.00$

Kaynak: Orijinal hesaplama

3. SONUÇ

Çalışmada elde edilen bulgular, konut mekânının konut tercihi üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu göstermiştir. Ulaşım, çevre, komşuluk, iç mekân genişliği, dış mekânın sağladığı pozitif dışsallıklar konut tercihinin etkilemektedir. Konut tercihinde temel ihtiyaçlara ulaşım ve ikincil ihtiyaçlara ulaşım ilk sıralarda etken iken sosyal çevre ve komşuluk, pozitif dışsallıklar ile konfor ve iç mekân genişliği bunları takip etmektedir. Bireyler konut tercihinde bulunurken faydalarını maksimize etmek isterler (Yayar ve Karaca, 2014). Bu durum konut tercihinde bireylerin rasyonel davrandıklarını maliyetleri azaltıp; zaman, hareket ve maddi tasarrufları önceliklediklerini göstermektedir.

Model sonuçları, temel ihtiyaçlara yakınlığın konut tercihi üzerinde pozitif yönlü yüksek düzeyde ($\gamma = 0.97$; $t = 10.94$) bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir. “İşyerine yakınlık”, “hastaneye yakınlık” ve “okullara yakınlık” önemli bulunmuştur. Konut tercihinde hizmet alanlarına yakın mekânlar tercih sebebidir. Ulaşım maliyeti ve zaman tasarrufu bunda önemli rol oynamaktadır.

İkincil ihtiyaçlara yakınlığın konut tercihi üzerinde pozitif yönlü yüksek düzeyde ($\gamma = 0.93$; $t = 11.63$) bir etkisi saptanmıştır. “Toplu taşıma duraklarına yakınlık” ve “mesire alanlarına yakınlık” önemli bulunmuştur. Şehir içi ulaşım konut tercihinin etkilemektedir. Piknik alanları kentin stres ve yoğunluğundan uzaklaşmak isteyenler için fırsatlar sunmaktadır.

Konut tercihi üzerinde sosyal çevre komşuluk pozitif yönlü yüksek düzeyde ($\gamma = 0.74$; $t = 11,63$) etki göstermektedir. Komşuluk ilişkileri konut tercihinin belirleyicilerinden biri olarak görülmektedir.

Yine “dış mekân ve pozitif dışsallıklar” ($\gamma = 0.81$; $t = 10.34$) ve konfor ve iç mekân genişliği ($\gamma = 0.77$; $t = 14.65$) pozitif yönlü ve yüksek düzeyde konut tercihini etkilemektedir.

Konut tercihi çok yönlü, çok komplike bir durum göstermektedir. Konutun kuruluş mekânı, mimari yapısı, sosyal ilişkiler ve mekân algısı bireylerin konut tercih ve satın alma davranışlarını etkilemektedir.

KAYNAKÇA

- AKLANOĞLU, F. (2009). *Geleneksel Yerleşmelerin Sürdürülebilirliği ve Ekolojik Tasarım: Konya-Sille Örneği*. Ankara Üniversitesi / Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Anonim, (2018). *Erzincan Hakkında Bilgiler*. Erzincan Belediyesi: <https://www.Erzincan.Bel.Tr/Belediyeyazilari/8/Co%C4%9erafya> (Erişim Tarihi: 21/10/2020)
- BALL, M., EDWARDS, M., BENTIVEGNA, V., & FOLIN, M. (Eds.). (2018). *Land rent, housing and urban planning: a European perspective* (Vol. 3). Routledge.
- BENDER, A., DİN, A., FAVARGER, P., HOESLİ, M. & LAAKSO, J. (1997). An Analysis of Perceptions Concerning The Environmental Quality of Housing in Geneva. *Urban Studies*, 34(3), 503-514.
- BRAUBACH, M. (2007). Residential Conditions And Their Impact on Residential Environment Satisfaction and Health: Results of The WHO Large Analysis and Review of European Housing and Health Status (LARES) Study. *International Journal of Environment and Pollution*, 30, 384-403.
- CENGİZ, T. (2016). *Konut Satın Alımında Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Sosyal Donatı Elemanlarının İncelenmesi: Çanakkale Kent Merkezi Örneği*.
- ÇELİK, H. E. & YILMAZ, V. (2014). *Lisrel 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*. An Yayınları İstanbul.
- DEMİRARSLAN, D. (2018) Türkiye’de Kentsel Yerleşim ve Konut Gelişimi: Geçmişten Günümüze İzmit Örneği. *Sosyal Bilimler Dergisi/The Journal Of Social Science*. 5(20), 99-122
- ERGÜL, H., TASARIM, G. S., & MİMARLIK, İ. (2015). Mimarlığın İhmal edilen Sosyal ve Toplumsal Yönü. *ISITES2015Valencia*, Spain, 1072.
- ERÖZ, M. (1982). *İktisat Sosyolojisine Başlangıç*. İstanbul: Filiz Kıpapevi.
- FARMER, G. (2013). Re-contextualising design: Three Ways of Practising Sustainable Architecture. *arq: Architectural Research Quarterly*, 17(2), 106-119.
- FORREST, D. (1990). An analysis of House Price Differentials between English Regions, *Regional Studies* 25(3): 231-238.
- GOODMAN, A. (2013). *The economics of housing markets*. Routledge.
- HARVEY, D., & MORALI, M. (2003). *Sosyal Adalet ve Şehir*. Metis yayınları.
- HAYDUK, L.A., (1987). *Structural Equation Modeling with LISREL Essential and Advances*, The John Hopkins Universty Press.
- IŞIK, C. (2015). Erzurum İlinde Konut Fiyatlarının Çevresel, Yapısal Ve Sosyal Farklılaşması: Hedonik Fiyatlama Örneği. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(2), 23-32.
- JÖRESKOG, K. G. & SÖRBOM, D. (1996). PRELIS 2 user’s reference guide: A program for multivariate data screening and data summarization: A preprocessor for LISREL. Scientific Software International.
- KELEŞ, Ş., DİLMAÇ, M., & DİKMEN, A. T. (2014). Kırsal Alanda Tarımsal Finansman Desteği Olarak Doğrudan Gelir Desteği Üzerine Bir Alan Araştırması: Narman İlçesi Örneği. *Alnteri Zirai Bilimler Dergisi*, 27(2), 10-17.
- KELLEKÇİ & BERKÖZ. (2006). Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetini Yükselten Faktörler. *İTÜDERGİSİ/a*, 167-178.
- KISTIR, M. R. & KURTOĞLU, D. (2018). Geleneksel Konut Mimarisinin Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi: Ayvalık ve Oxford Evleri Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 83-90.
- MARMASAN, D. (2014). Bir Mekânsal Ayırışma Modeli Olarak Modern Gettolaşma: Televizyon Reklamları Üzerine Bir İnceleme1. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5(9), 219-242.
- MICHELSON, W. (1977). *Environmental Choice, Human Behavior And Residential Satisfaction*. New York: Oxford University Press.
- NAYLOR, A., WALKER, J. F., & SUPPASRI, A. (2018). Suitability of the early warning systems and temporary housing for the elderly population in the immediacy and transitional recovery phase of the 2011 Great East Japan Earthquake and Tsunami. *International Journal of Disaster Risk Reduction*.
- ÖREN, K., & YÜKSEL, H. (2013). Türkiye’de Konut Sorunu ve Temel Dinamikleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(18).
- ÖZDEMİR, E. (2010). Kentin Tanımlanmasında Sosyolojik Yaklaşımlar: Toplumsal Süreç ve/veya Mekânın Çözümlemesi. *İDEALKENT*, 1(1), 44-77.
- ÖZGÜR, E. M. (2009). İkametgâh Memnuniyeti ve Kent İçi İkametgâh Hareketliliği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 7(2), 111-127.
- ÖZUS, E., & DÖKMECİ, V. (2010). Dönüşüm Yaşanan Tarihi Alanlarda Konut Fiyatlarında Etkili Faktörlerin Analizi. *İTÜDERGİSİ/a*, 5(2).
- RAPOPORT, A. (1969). *House Form and Cultua*. New Delhi: Prentice-hall of India Private Ltd.
- REİSİNGER, Y. & TURNER, L. (1999). Structural Equation Modeling with LISREL: Application. *Tourism, Tourism Management*, 20, 71-88.
- SELİM, H. (2009). Determinants of House Prices in Turkey: Hedonic Regression versus Artificial Neural Network. *Expert Systems with Applications*, 36(2009): 2843-2852.
- ŞEKEROĞLU, M. B. (2018). *Ailelerin Konut ve Çevresel Kalite Memnuniyetine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi* (Master’s thesis, Hacettepe Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- ŞERBETÇİ, Z. (2018). Bursa Kentinde Mekânın Kullanımını Etkileyen Doğal Faktörlerin İrdelenmesi. *Journal of World of Turks/ Zeitschrift Für Die Welt Der Türken*, 10(2).
- ULLMAN, J. B., & BENTLER, P. M. (2003). Structural Equation Modeling. *Handbook of Psychology*, 607-634.
- ÜNAL, A. G. (2014). Ankara Sinpaş Altınoran Konut Projesi ve Ekolojik Tasarım. *Planlama Dergisi*, 24(2), 95-106.
- YAYAR, R., & GÜL, D. (2014). Mersin Kent Merkezinde Konut Piyasası Fiyatlarının Hedonik Tahmini. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (1) 87-99
- YAYAR, R., & KARACA, S. S. (2014). Konut Fiyatlarına Etki Eden Faktörlerin Hedonik Modelle Belirlenmesi: TR83 Bölgesi Örneği. *Ege Academic Review*, 14(4).
- YILMAZ, V. (2004). Lisrel ile yapısal eşitlik modelleri: Tüketici şikayetlerine uygulanması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.

Free movement of people in the European Union and recognition of same-sex marriages on the example of Poland, Ireland and France

Karolina Bicz¹

1 Ph.D. student in law sciences at the University of Silesia, Katowice, POLAND. e-mail: karolinabicz1991@gmail.com

Abstract

The article presents the issue of the free movement of persons in the European Union in the field of same-sex marriage rights, taking into account comparative elements. The research presents provisions of the European Union, as well as internal regulations in force in France, Ireland and Poland. The article discusses the approach to the analysed issue at the level of EU regulations and internal regulations of the examined Member States. Moreover, the interaction between EU and national regulations is an important research point. Besides the article shows case variants concerning the recognition of same-sex relationships due to the legal and ideological conditions in the analysed countries. Also, the article analyses the impact and importance of the Court of Justice of the European Union and the European Court of Human Rights for the studied topic. In addition, the study takes into consideration the impact of constitutional provisions on the legalization of homosexual couples in the analysed countries. The article is divided into parts covering the following issues: free movement of persons in the European Union, the right to family reunification of European Union citizens, relations between European Union law and the internal law of the Member States, recognition of same-sex marriages in France, Ireland and Poland, and summary. The opinions of A. Tryfonidou, H. Verschueren, P. Tulea and M. Bell were included in the study due to their importance to the research are.

Keywords: Free Movement of Persons in European Union, The Right to Family Reunification, The Rights of LGBTI People in The European Union.

* The author specializes in the topic of free movement of workers in the European Union

Citation/Atıf: BICZ, K. (2021). Free Movement of People in the European Union and Recognition of Same-Sex Marriages on the Example of Poland, Ireland and France. Journal of Awareness. 6(1), 29-37, DOI: 10.26809/joa.6.1.04

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Karolina Bicz
E-mail: karolinabicz1991@gmail.com

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1. INTRODUCTION

The free movement of people in the European Union (hereinafter referred to as the EU) constitutes the right of every EU citizen. This principle is related to the right of family reunification of migrants. In its activities, the European Union seeks to respect the right of every entity to create a family and takes steps to facilitate its exercise. However, it should be noted that although some issues are regulated at the EU level, the Union allows for diversity in the Member States. Due to the above facts, it is worth taking a closer look at the issue of the right of a mobile person to family reunification in the European Union from the perspective of homosexual marriage.

The problem of recognizing the homosexual couples constitutes the subject of analysis of many sciences, in particular social and humanities. However, presenting this issue in the field of legal sciences, explaining the relations between the regulations of EU and national law of the countries seems interesting. The EU and Court of Justice of the European Union (hereinafter the CJEU) do not take radical action and allows the member states to regulate this issue by national law.

The comparative analysis will be carried out on the basis of European Union regulations and internal regulations of the following Member States: Poland, Ireland and France. The discussed countries display differences in terms of culture, law and religion, therefore comparing the functioning of the principle of free movement of persons and the right to recognize the status of same-sex marriages in these countries seems interesting. The discussed countries were selected due to their diversity in regulating the analysed topic. All three countries belong to historically Catholic countries. Nevertheless, religious and ideological views have changed over the years, in particular in France and Ireland. The selected countries demonstrate all possible case solutions regarding the free movement of workers of gay couples. This issue has not been fully discussed in the doctrine, and the comparative element allows for deepening the issue with the national aspect of EU countries.

The aim of the article is not to answer the question whether member states should legalize homosexual relationships, but to present the existing case solutions concerning homosexual couples exercising the free movement of persons in the European Union in the discussed countries. The analyses consider the provisions of the Polish, Irish and French constitution which have a direct impact on the regulations concerning this issue in internal regulations.

The research was carried out based on the applicable provisions of the European Union, internal law in Poland, Ireland and France, the jurisprudence of the Court of Justice

of the European Union and the views presented in the literature on the subject.

The article is divided into parts covering the following issues: free movement of persons in the European Union, the right to family reunification of European Union citizens, relations between European Union law and the internal law of the Member States, recognition of same-sex marriages in France, Ireland and Poland, and summary. The views of A. Tryfonidou, H. Verschueren, P. Tulea and M. Bell were considered in the study. Due to their important and groundbreaking views on the study research.

The work covers the following research areas: EU law, norms of Polish law, norms of Irish law, norms of French law, analysis of the position of international doctrine and jurisprudence of the CJEU. To conduct the research, the following methods were used: legal-comparative, formal-dogmatic and empirical.

2. FREE MOVEMENT OF PEOPLE IN THE EUROPEAN UNION

The analysis should start with the explanation of the essence of the free movement of persons in the European Union, as the above law allows EU citizens to exercise their right to family reunification.

The free movement of persons is one of the most complex and problematic freedoms in the European Union's common market, both in the political and legal terms. Undoubtedly, the free movement of persons has political implications more than any other kind of freedom (Cuyvers, 2017: 354).

The right to free movement has evolved over the years – initially it was available only to economically active people, but with time it was extended to all EU citizens. It was the introduction of the citizenship of the European Union into the Maastricht Treaty that initiated a change in this matter – it was then that the scope of the right to freedom of movement was extended (Treaty on European Union, 2012/C 326/01). Its foundation is the ability to move and reside freely within the territory of the European Union, regardless of the undertaken business activity, but subject to the limitations provided for by the EU regulations (Verschueren, 215: 10-12).

The right to free movement of citizens is guaranteed in art. 45 of the EU Charter of Fundamental Rights and, above all, in art. 21 TFEU. According to CJEU direct effect of article 18(1) EC (now article 21 TFEU), confirming that this right is conferred directly on every Union citizen (Baumbast, 2002, C-413/99, EU:C:2002:493, pt. 84). Moreover, CJEU emphasized that EU citizenship confers individual rights, such as the right to move around and remain in the host country's territory (Lassal, 2010, C-162/09, EU:C:2010:592,

pt. 29). The right to free movement of citizens is guaranteed by the Treaty and should be interpreted broadly, respecting the principle of proportionality.

In the famous case of *Grzelczyk*, CJEU ruled that EU citizenship is to be the basic status of every EU citizen. In later years, the principle set out here has been repeated numerous times in the judgements of CJEU. Subsequently, this right was combined with the prohibition of discrimination based on origin (art. 18 of TFEU) with regard to exercising the right to move and reside in another Member State (*Grzelczyk*, 2001, C-184/99, EU:C:2001:458, pt. 31).

At the end of this fragment, it seems necessary to clarify the relationship between the primary EU law like Treaty on the Functioning of the European Union and jurisprudence of the Court of Justice of the European Union. According to G. A. Caldeira and J. L. Gibson, CJEU has an important influence on EU law and the laws of the Member States (Caldeira, Gibson, 1995: 356-358). The CJEU helps Member States to interpret EU law correctly and fills legal gaps in the absence of a standard definition in EU primary or secondary law. The impact of the CJEU jurisprudence on EU regulations is often discussed in the legal doctrine due to its importance for both EU law and the internal law of the Member States (Davies, Bogg, Costello, 2016: 134-136).

Undoubtedly, the activity of the CJEU for the development of such an important idea as EU citizenship and the rights associated with this privilege is indisputable.

3. THE RIGHT TO FAMILY REUNIFICATION OF EUROPEAN UNION CITIZENS

Marriage is a type of contract between two people that carries with it both obligations and rights, including the right to travel and move together. With few exceptions, a lawful marriage in one state is recognized in another. According to K. Waaldijk, the law includes the principle of the free movement of marital status, which supports and coexists with the free movement of married persons (Waaldijk, 1996: 271-272).

Currently, the 2004/38/EC Directive under secondary law regulates the free movement of economically active and inactive EU citizens. Anyone with EU citizenship has the right to move to another country for 3 months without registering. This right also extends to third-country nationals who travel with the EU citizen (Guild, 2016: 231-249). The 2004 Directive regulates the right to family reunification of migrants. Article 2, point 2 of 2004/38 Directive defines a family member as:

“a) spouse;

b) the partner with whom the Union citizen has contracted a registered partnership, under the legislation of the Member State concerned, if the legislation of the host Member State recognizes registered partnership as equivalent to marriage, and in accordance with the conditions laid down in the relevant legislation of the host Member State;

c) the direct descendants who are under the age of 21 or are dependents and those of the spouse or partner as defined in point b);

d) the direct dependent ascendants and those of the spouse or partner as defined in b);” (Directive 2004/38/EC, L 158/7).

The family members listed above are entitled to join an EU mobile citizen, even if they are from a third country. However, this only applies to the partner with whom the Union citizen has a lasting relationship which is duly certified. However, the status of lawfully contracted marriages between persons of the opposite sex is clear under EU law, as opposed to that of homosexual unions (Tryfonidou, 2015: 208 -211).

The 2004 Directive recognizes a migrant’s spouse as a close family member of an EU citizen, hence such a person may exercise the right to family reunification (2004/38/EC Directive, L158/7). It might seem that, since in some Member States homosexual couples also have the possibility to marry, the said provision should be interpreted broadly and also cover same-sex marriages (Costello, 2009: 615-616). However, in practice, the directive did not define the spouse issue at EU level so as to ensure the unquestionable right to family reunification of same-sex couples. In addition, practice shows that CJEU does not want to establish the EU definition of a spouse due to differences in regulations concerning this issue in the domestic law of the Member States. However, differences in the Member States can jeopardize the rights guaranteed in primary and secondary law. Therefore, although same-sex spouses were not excluded from the scope of the 2004 Directive, it was not expressly stated that they fell within the scope of the term spouse. Consequently, it is not expressly stated whether the host State must automatically recognize same-sex marriages in another Member State and exercised the right to freedom of movement. For these reasons, some EU countries have the right to refuse to respect the rights of homosexual marriage to cross-border entities, which reduces its status to a registered partner or to non-recognition of the marriage in the host country. According to A. Tryfonidou, the failure of the European Union to explain that the status of same-sex marriages should be respected in all Member States implies a tacit acceptance that this issue is based on the legal principles of the host country. Nevertheless, it is worth looking at these relationships as part of further considerations (Tryfonidou, 2015: 210-212).

4. RELATIONS BETWEEN THE EUROPEAN UNION LAW AND THE DOMESTIC LAW OF THE MEMBER STATES

The Court of Justice of the European Union has been called on several occasions to change its approach to the issue of marriage due to the social changes taking place in the EU. The key was the speech of Advocate General Tesouro, who stated that “the law must not cut itself off from society as it really is, and it must not neglect to conform to it as quickly as possible. Because doing so risks imposing outdated views and assuming a static role” (Advocate General Tesouro, 1995, C-13/94, EU:C:1995:444).

Later, Advocate General Geelhoed in his famous speech drew attention to the fact that the EU provisions on the migration law of EU citizens on family reunification should be updated due to the social and legal changes that have occurred since the adoption of the 1612/682 Regulation (this Act regulated these issues at that time), (Advocate General Geelhoed, 2001, C-413/99, EU:C:2001:385). Both spokesmen made it clear that the European Union should cope with constant social changes and adapt the existing legal provisions to the new social landscape.

When starting to consider the relationship between the EU regulations and the domestic law of the Member States, it is worth noting that already in 2002 M. Bell, in his publication, emphasized the need to regulate the issue of same-sex marriage at the EU level in order to prevent the emergence of barriers on the internal market. Moreover, the author indicated that it would be more advantageous for the EU to regulate some aspects rather than delegating the management to the CJEU. However, it was also pointed out that the EU seeks to respect internal rules and it may not be possible to achieve uniformity in this area (Bell, 2002: 353-355).

Although eighteen years have passed since the publication of the quoted publication, the issue raised in the quoted article is still valid. In line with the adopted EU tactic, each member state regulates the recognition of same-sex relationships and marriages within its own domestic law. In the European Union, all Western countries recognize same-sex relationships, but there are still differences in their legal status from country to country. France and Ireland are among the countries that legally recognize the status of same-sex couples. However, still six countries from Eastern Europe do not provide legal recognition of same-sex unions, including Poland (Tryfonidou, 2019: 215-2016). Moreover, it should be noted that in Poland there is a constitutional ban on marriage by persons of the same sex (Constitution of the Republic of Poland, Journal of Laws of 1997 no. 78 item 483).

At this stage, it is worth mentioning the case of Coman, in which CJEU currently spoke about the recognition of gay marriage in the EU. The case concerned a homosexual couple – Mr. Coman, who had Romanian and American citizenship, and Mr. Hamilton, who had only American citizenship. The couple got married in 2010 in Belgium under the country’s legislation, then contacted the Romanian Migration Officer to grant Mr. Hamilton the right of residence in Romania under EU law. The Romanian authorities refused because same-sex marriages are prohibited under the country’s internal law and those contracted abroad are not recognized. The married couple complained of discrimination on the basis of sexual orientation, thus violating the EU’s right to free movement within the EU. The internal court asked CJEU (Coman, 2018, C-673/16, EU:C:2018:385, pt. 34-56).

The Court of Justice of the European Union stated that “refusal by the authorities of a Member State to recognize – solely for the purpose of granting a derived right of residence to a third-country national – a marriage entered into by him with a Union citizen of the same sex during their effective stay in another Member State, in accordance with the law of that Member State, laid down in art. 21 par. 1 TFEU. The consequence of such a refusal will be to deprive the Union citizen concerned of the possibility of returning to the Member State of which he or she is national, together with the spouse” (Ibidem, pt.40).

In addition, according to CJEU, a measure provided for by the internal rules of EU countries that infringe the freedom of movement may be justified if it does not conflict with the rights guaranteed by the Charter of Fundamental Rights, and it was therefore established that the status of the spouse and the right to respect for private and family life are protected under art. 7 of the EU Charter of Fundamental Rights (Ibidem, pt.47).

However, despite the above arguments, “several governments which have submitted observations to the Court have emphasized in this respect the fundamental nature of the institution of marriage and the will of some Member States to preserve the concept of this institution as a union of man and woman, protected in some Member States by constitutional norms” (Ibidem, pt. 42). Ultimately, the Court stated that it respected the national identities of the member states, inextricably linked with their basic political and constitutional structures, and held that member states remain free to decide whether or not to allow same-sex marriages. CJEU further stressed that the judgement did not require an EU country to provide for same-sex marriage in its national law (Ibidem, pt.42-51). At the end of the description of the judgement itself, it is worth noting that Poland supported the position of the Romanian government in this matter, while France and Ireland took a different position. Nevertheless,

this decision had a significant impact on the current views and started a wave of scientific publications discussing this issue. First of all, in this judgement, CJEU departed from its earlier case law, according to which marriage was generally accepted as a union between two persons of the opposite sex. According to J. MacLennan and A. Ward, the Coman ruling will have a breakthrough impact on the rights of same-sex marriage in the European Union. Moreover, the impact of this ruling would have been greater if the decision was based more broadly on the Charter of Fundamental Rights ((MacLennan, Ward, 2020: 54-61). A. Tryfonidou is of the same opinion, according to which CJEU did not base its decision on human rights as a separate legal basis (Tryfonidou, 2019: 215).

When analysing the relationship between EU law and domestic law, the issue of the European Convention on Human Rights and jurisprudence of European Court of Human Rights cannot be excluded. The European Convention of Human Rights was created following the cruelty of the Second World War. The regulation on human rights in the EU is supplemented by the jurisprudence of the European Court of Human Rights (Hamilton, 2018: 1599).

The European Convention on Human Rights provides the primary source of international protection of same-sex couple. Under ECHR the Member States of the Council of Europe promise to secure fundamental civil and political rights, not only to their citizens but also to everyone within their jurisdiction. The ECHR allows the European Court of Human Rights to examine inter-State cases and individual complaints regarding violations of the ECHR. The European Court of Human Rights has the most significant and most considerable jurisprudence in addressing sexual orientation cases. It was the first international body which recognized sexual orientation criminal laws violate human rights (Juozulynas, Śmiszek, 2011: 17).

However, The European Convention on Human Rights does not include a specific sexual orientation non-discrimination clause. This lack of direct protection for same-sex couples could be ameliorated if more European Union countries signed the freestanding Protocol 12 (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Rome, 4.XI.1950). However, not every government has decided to ratify Protocol 12. All analysed countries signed the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, but France, Ireland and Poland did not ratify the protocol 12.

Therefore, the recognition of homosexual relationships and the accompanying jurisprudence of the European Court of Human Rights is problematic in the relation between the EU law and the domestic law of the Member States. Unlike the U.S. Supreme Court, the European Court is very much

restricted by the competing interests of its member states. "Under the European Convention, "primary responsibility" is given to member states to secure human rights. The role of the European Court is, in fact, secondary. Although the European Court's judgments are binding in international law, there is no enforcement mechanism, and the European Court depends on member states to change their legislation and practices"(Hamilton, 2018: 1584).

As indicated above, the relationship between EU law and domestic law in the matter of recognizing homosexual couple is complex. Both the European Court of Human Rights and the Court of Justice of the European Union, in particular the CJEU, maintain the technical nature of their judgments. The technical nature of the jurisdictions avoids political problems by achieving a generally acceptable line of rationalizing (Jacobi, 2011: 666).

The author of the dissertation agrees with the above opinion of H. A. Jacobi because the technical nature of the CJEU jurisprudence is noticeable primarily in problematic issues, such as the right to family reunification of homosexual couples where the CJEU does not interpret this issue and maintains the continuity of its jurisprudence.

Continuing the deliberations on the dependence of EU regulations and internal law norms, it should be emphasized that, in accordance with the applicable assumptions, permitted by the European Union, a Member State that does not recognize same-sex relationships in its territory may refuse to recognize their marriage to homosexual couples exercising the free movement. Nevertheless, this is not an action against EU rules, as this prohibition applies to all nationals of a given country and there is no discrimination on the basis of origin. Therefore, if the couple entered into a relationship in one Member State, the host state may refuse to legalize this relationship or reduce its status to, for example, a registered relationship (Tryfonidou, 2015: 199-202).

From a comparative perspective, the assumption made in the doctrine is important, which states what follows: if a marriage contracted in one of the EU countries is not recognized by other Member States, the principle of the host Member State applies in principle. Failure to recognize the marriage in the host country may result in legal inconvenience, for example in the field of inheritance, tax and social law (Gyenyey, 2018: 164-165).

Summarizing the above considerations, it should be emphasized that pursuant to art. 4 sec. 2 of the Treaty on European Union, "the Union respects the equality of the Member States before the Treaties as well as their national identity", what is more – the definition of marriage is part of the national identity. It is for these reasons that the

Court's decision in the above-mentioned case will remain the subject of a doctrinal analysis for a long time to come (Ibidem: 170-171).

5. RECOGNITION OF SAME-SEX MARRIAGE IN FRANCE

France was the first country analysed to legalize same-sex marriage. Great Britain did so at a similar time. The doctrine commonly accepts this period as a breakthrough for Europe (Oppenheimer, Oliveira, Blumenthal, 2014: 202-203).

Firstly, from the perspective of the free movement of persons in the EU, it is worth mentioning that France implemented the 2004/38 Directive through 13 legal acts (EUR-Lex, access:13.08.2020). The provisions of the directive are in particular included in Loi n° 2006-911 du 24 juillet 2006 relative à l'immigration et à l'intégration.

After the controversial presidency of N. Sarkozy, who believed that equality between homosexual marriages was "humiliating" for simple families, this office was taken over by F. Hollande, whose priority among his socialist reforms was the legalization of same-sex unions. In addition, the French Constitutional Council has declared that same-sex marriage is not contrary to constitutional principles and therefore does not violate fundamental rights, freedoms or national sovereignty in France. The consequence of these actions and positions was the legalization of gay marriage in France in 2013 (Brown, 2016: 236).

Although France has been a secular country for several years, numerous protests have occurred during the process of legalizing homosexual marriage and the influence of the Catholic Church on the politics of this country has increased (Oppenheimer, Oliveira, Blumenthal, 2014: 196).

In France, the legalization of same-sex marriage is included in the legal act: Société: ouverture du mariage aux couples de même sexe (Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe). In addition, France recognizes registered partnerships. The issue was regulated in Loi n° 99-944 du 15 novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité. Two single-sex adults who are single and plan to live together may enter into a contract before the Pacte Civil de Solidarité Civil Solidarity, if they live together and are not their direct ascendants or descendants.

In conclusion, it should be emphasized that the situation of same-sex marriages in France is clear. France fully recognizes both such marriages and partnerships. Consequently, EU citizens exercising the free movement of persons will be able to fully exercise their right to family reunification in France and their relationship will be recognized in accordance with French internal law.

6. RECOGNITION OF SAME-SEX MARRIAGE IN IRELAND

Ireland is on the list of countries that recognize same-sex marriage, but the country legalized it a few years later than France, as described earlier.

It is worth starting legal considerations here with the fact that Ireland implemented 2004/38 Directive on the free movement of persons in the EU into its domestic law by means S.I. No. 548/2015 - European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2015.

The very institution of the family in Ireland is a constitutional value. The country's constitution protects the family in art. 41. First, the article states that the family is "the natural, primordial and fundamental unit of society", while its next point ensures that the state will protect the family as a right provided in the Constitution (Constitution of Ireland, article 41). The text points out that the family is the basis of the social order (Staines, 1976: 223).

Initially, in 2011, Ireland introduced the possibility of registering same-sex relationships. A few years later, in order to introduce regulations on the recognition of homosexual marriages, it was decided to hold a referendum in May 2015. As a result, it was decided to legalize this type of relationship. This decision was positively assessed in the literature due to the changes that took place in the aspect of respecting the law of equality of homosexual couples (Rodgers, 2018: 77-78).

Registration of same-sex partnerships was regulated by the Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010, however after the referendum and the implementation of the Marriage Act 2015, homosexual couples can no longer register their partnerships. Exceptions were applied to persons who applied for registration by May 15, 2016. Therefore, partnerships registered abroad, including in EU countries, as of May 16, 2016 are not recognized as partnerships in Ireland (Citizens Information, access: 13.08.2020).

Nevertheless, Ireland has allowed homosexual marriage since 2015. From this year on, same-sex couples can legally marry and have the same rights and obligations as opposite-sex couples, while couples who have previously entered into partnerships have the right to marry (Civil Partnership and Certain Rights and Obligations of Cohabitants Act 2010, Number 24 of 2010).

The legalization of same-sex relationships caused the introduction of the 34th Amendment to the Irish Constitution. As a consequence, homosexual couples are protected by the provisions of the Constitution and fall within the scope of the article described above (Ryan, 2015: 20-21).

Summing up the considerations on same-sex marriage rights, it is worth noting that the literature on the subject talks a lot about the long path that Ireland has gone through in its quest to recognize homosexual unions. Moreover, the doctrine is positive about the decision made in the referendum (Dunne, 2015: 77).

7. RECOGNITION OF SAME-SEX MARRIAGES IN POLAND

As it was mentioned at the beginning, the European Union does not harmonize the family law of the Member States, which is why EU countries have the possibility to shape their own legal system in this category. Consequently, this may lead to differences that are of significant importance to families exercising the free movement of persons in the European Union.

As in the case of France and Ireland, Poland implemented 2004/38 Directive – it did so through three legal acts, including in particular the Act on the entry into the territory of the Republic of Poland, residence and departure from this territory of citizens of European Union Member States and members of their families (The Act of 14 July 2006 on the entry into, residence in and exit from the Republic of Poland of nationals of the European Union Member States and their family members, Journal of Laws 2019.293).

However, Poland is the only country among the analysed countries to belong to those European Union Member States which do not recognize any form of same-sex relationships. This means that Polish legal regulations do not allow for the registration of a civil partnership or for same-sex marriage, however, from the point of view of the free movement of workers, it does not violate the principle of non-discrimination, as the non-recognition of civil partnerships applies to both Polish citizens and foreigners (Wąsik, 2020: 129).

The family, as in the above countries, in Poland is also a value included in the Constitution. Marriage is defined in art. 18 of the Constitution, according to which “marriage as a union of a woman and a man, family, motherhood and parenthood are under the protection and care of the Republic of Poland” (The Constitution of the Republic of Poland., Journal of Laws 1997.78.483, article 18).

The content of the above article has been the subject of an analysis of Polish doctrine for many years due to this controversial provision. According to P. Tuleja, the above article may become a source of three potential scenarios related to taking into account the rights of homosexual couples. First, it can be considered that it defines marriage solely as a union between a woman and a man, excluding both homosexual marriage and the institutionalization of

civil partnerships. The next scenario assumes the recognition of marriage as a union between a man and a woman and the exclusion of homosexual marriages but allowing the institutionalization of partnerships. The last interpretation assumes, however, that the quoted article prescribes special protection of marriage between men and women, which, however, does not exclude the institutionalization of marriages of same-sex couples, especially partnerships (Tuleja, 2019: 80-83). The doctrine assumes that the second scenario is the most convincing and probable solution, as only the concept of marriage has been specified in the Constitution.

At the end of the deliberations on the content of the Polish Constitution, it is worth noting that the quoted provision does not define the concept of the family in the same way as the Irish Constitution. In addition, art. 31 sec. 1 and art. 47 of the Constitution guarantees every citizen the right to free development and the possibility to pursue private life (The Constitution of the Republic of Poland., Journal of Laws 1997.78.483, article 31(1) and 47). As a consequence, the above provisions partly oblige to institutionalize in relation to homosexual relationships (Tuleja, 2019: 80-83).

In summary, it is worth noting that the status of same-sex couples in the context of Polish law is the subject of numerous scientific publications and still remains a live issue. Polish regulations do not allow any form of legalization of homosexual couples, which affects the principle of the free movement of people in the European Union, as exercising the free movement of persons causes degradation of the marital status of same-sex couples in Polish internal law.

8. CONCLUSIONS

At the beginning, it was emphasized that the purpose of this article is to present the issue of the free movement of people in the EU in relation to homosexual couples on the example of Poland, France and Ireland. This problem was presented against the background of EU regulations, CJEU jurisprudence and internal regulations of the analysed countries, with particular emphasis on the provisions of their constitution. Interesting conclusions can be drawn from the considerations.

Firstly, the European Union does not take steps to standardize the issue of marriage and the concept of the family in all Member States. This is a deliberate action that allows respect for the internal regulations of the Member States, but such practice makes it necessary for CJEU to adjudicate in cases concerning the rights of gay relationships and marriages exercising the free movement of persons in the EU. Some of the quoted representatives of the literature on the subject believe that the imprecise regulation of this issue at the EU level causes numerous case problems.

Secondly, the free movement of persons is closely related to the EU's right to family reunification, but it could nevertheless be enough to violate this law in Member States that do not recognize same-sex relationships. It is very likely that at some stage the EU will have to take action on this issue and regulate it at EU level. There are concerns that this may breach the limits of respect for the internal values of the European Union states.

Moreover, the countries concerned display significant differences in the recognition of homosexual relationships. France fully recognizes both registered partnerships and same-sex marriage. Ireland does not recognize registered partnerships but does not recognize same-sex marriages. Poland, on the other hand, does not recognize registered partnerships or homosexual marriages. The differences result mainly from internal political and ideological conditions, with a strong religious aspect in Poland. Due to the strong religious influence in Poland, changes in the registration of homosexual relationships will not occur yet, despite the fact that the Polish Constitution does not oppose the registration of gay partnerships.

In connection with the above internal regulations of the analysed countries, it is worth taking a look at certain scenarios concerning the fate of homosexual couples taking advantage of the free movement of people in the European Union. Hypothetically, if a German homosexual couple who remains in a registered partnership decides to make use of the free movement of persons, then: a) their relationship will be fully recognized in France and this does not cause problems under the free movement of persons, b) the partnership of a German couple will not be recognized in Irish law and their status will be degraded, c) the registered partnership of a German couple will not be recognized in Polish law and their marital status will be degraded. Accordingly, in the event of a marriage by a German homosexual couple, their relationship will be fully recognized according to the internal rules in France and Ireland. On the other hand, in Polish law there will be another degradation of the status of marriage, which will not be recognized.

Then, although the European court of human rights is an important institution that protects human rights, the issue of recognizing homosexual relationships and its role and influence over the domestic law of the Member States is not sufficient. On the other hand, the Court of Justice of the European Union, to respect the ideology of the Member States, does not undertake a full interpretation of this issue. The literature may assess such an act in a negative manner. However, the author of the work believes that the attitude of the Court of Justice of the European Union takes into consideration the political and ideological opinions of the member states.

As the article presents, the analysed countries show significant differences in the recognition of homosexual relationships, which affects the recognition of their marital status under the free movement of people. The comparative analysis proves how intrinsically complex the issue of the free movement of persons in the European Union is and how large the impact of this issue is on internal legal areas, such as family law.

In conclusion, it must be stated that the issue of the free movement of persons in the case of homosexual couples is an interesting issue that requires a constant analysis of the doctrine. This topic can be analysed in the context of legal as well as social, economic and political sciences. It is the subject of considerations of the European and international doctrine. Moreover, the comparative element makes it possible to show the differences that exist in the internal regulations of the Member States and to present the analysed issue in various aspects. Undeniably, the topic of the free movement of persons in the European Union in the context of the recognition of same-sex marriages from a comparative perspective has reached the potential, therefore it is important to constantly analyse the internal regulations of the Member States, CJEU rulings and European Union legal regulations.

REFERENCES

- ACT OF JULY 14, 2006 on the entry into the territory of the Republic of Poland, residence and departure from this territory of citizens of the European Union Member States and their family members. *Journal of Laws* 2019.293.
- BELL, M. (2002). We are Family - Same-Sex Partners and EU Migration Law. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 9(4), 335-356.
- BROWN, J. (2016). Human Rights, Gay Rights, or Both: International Human Rights Law and Same-Sex Marriage, *Florida Journal of International Law*. 217-240.
- CALDEIRA G.A. & GIBSON J.L. (1995). The Legitimacy of the Court of Justice in the European Union: Models of Institutional Support. *The American Political Science Review*. 89(2), 356-376.
- CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION, *Journal of Laws of the EU* C.2007.303.1.
- CITIZEN INFORMATION, RIGHTS OF SAME-SEX COUPLES, [online], https://www.citizensinformation.ie/en/birth_family_relationships/cohabiting_couples/rights_of_same_sex_couples.html [Access Date: 13/08/2020].
- CITIZENS INFORMATION, CIVIL PARTNERSHIPS, [online], https://www.citizensinformation.ie/en/birth_family_relationships/civil_partnerships/civil_partnership_and_same_sex_couples.html [Access Date: 13/08/2020].
- CIVIL PARTNERSHIP AND CERTAIN RIGHTS AND OBLIGATIONS OF COHABITANTS ACT (2010). Number 24 of 2010.
- CONSTITUTION OF IRELAND.
- CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF POLAND OF APRIL 2, 1997, *Journal of Laws* 1997.78.483.

- CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS ROME, 4.XI.1950
- COSTELLO, C. (2009). Metock: free movement and “normal family life” in the Union. *Kluwer Law International*. 46(2), 587 - 622.
- CUYVERS, A. (2017). Free Movement of Persons in the EU, UGIRASHEBUJA E., RUHANGISA E.J., OTTERVANGER T., CUYVERS A. (ed.), *East African Community Law*, Brill, Leiden, Boston, ISBN: 978-90-04-32207-3.
- DAVIES, A.C.L., BOGG, A. & COSTELLO, C. (2016). The role of the Court of Justice in labour law, Bogg A., Costello C., Davies A.C.L., (ed), *Research Handbook on EU Labour Law*. Cheltenham, Northampton: Edward Egler Publishing, ISBN: 978178347 1119.
- DIRECTIVE 2004/38/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL OF APRIL 29, 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States and amending Regulation (EEC) no. 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC, Journal of Laws of the EU L.2004.158.77.
- DUNNE, P. (2015). Civil Partnership in an Ireland of Equal Marriage Rights. *Irish Jurist*. 53(1), 77-99.
- EUR-LEX, DIRECTIVE 2004/38/EC OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL OF 29 APRIL 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC), [online], <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=CELEX:32004L0038> [Access Date:13/08/2020].
- GUILD, E. (2016). Free Movement of EU Citizens and Their Family Members. *New Journal of European Criminal Law*. 7(2), 231-249.
- GYENEY, L. (2018). Same Sex Couples’ Right to Free Movement in Light of Member States National Identities: The Legal Analysis of The Coman Case, *Iustum Aequum Salutare*. 14(2), 149-172.
- HAMILTON, F. (2018). The case for same-sex marriage before the European Court of Human Rights. *Journal of Homosexuality*. 65(12), 1582–1606.
- JACOBI, H.A. (2011) A Furstin by any Other Name - European Citizenship and the Limits of Individual Rights in the E.C.J. *Columbia Journal of European Law*.17(3), 643-672.
- JUDGEMENT OF THE COURT OF JUNE 5, 2002. Baumbast, C-413/99, EU:C:2002:493.
- JUDGEMENT OF THE COURT OF JUNE 5, 2018. Coman, C-673/16, EU:C:2018:385.
- JUDGEMENT OF THE COURT OF OCTOBER 7, 2010. Lassal, C-162/09, EU:C:2010:592.
- JUDGEMENT OF THE COURT OF SEPTEMBER 20, 2001. Grzelczyk, C-184/99, EU:C:2001:458.
- JUOZULYNAS, L. & ŚMISZEK, K. (2011). The Equal Jus Legal Handbook to LGBT Rights in Europe, Equal Jus, Brussels.
- Loi n° 2006-911 du 24 juillet 2006 relative à l’immigration et à l’intégration (1), NOR: INTX0600037L.
- Loi n° 2013-404 du 17 mai 2013 ouvrant le mariage aux couples de personnes de même sexe.
- Loi n° 99-944 du 15 novembre 1999 relative au pacte civil de solidarité, NOR: JUSX9803236L.
- MACLENNAN, J. & WARD, A. (2020). The Constitutional Dimension of Case C-673/16 Coman on the Prohibition of Discrimination on the Basis of Sexual Orientation: The Role of Fundamental Rights in Interpreting EU Citizenship. *Columbia Journal of European Law*. 26(2), 36-62.
- MARRIAGE ACT 2015. Number 35 of 2015.
- Opinion of Advocate General Geelhoed delivered on 5 July 2001, Baumbast, C-413/99, EU:C:2001:385.
- Opinion of Advocate General Tesaro delivered on 14 December 1995, P v S and Cornwall County Council, C-13/94, EU:C:1995:444.
- OPPENHEIMER, B, OLIVEIRA, A. & BLUMENTHAL, A. (2014). Religiosity and Same-Sex Marriage in the United States and Europe. *Berkeley Journal of International Law*. 32(1), 195-238.
- RODGERS, G. (2018). *Being Gay in Ireland: Resisting Stigma in the Evolving Present*. London: Lexington Books, ISBN: 1498555500.
- RYAN, F. (2015). Ireland’s Marriage Referendum: a Constitutional Perspective. *DPCE Online*. 2, 1-21.
- S.I. No. 548/2015. European Communities (Free Movement of Persons) Regulations 2015.
- STAINES, M. (1976). The Concept of the Family under the Irish Constitution. *Irish Jurist*. 11(2), 223-242.
- TREATY ON EUROPEAN UNION, Journal of Laws 2004.90.864/30.
- TREATY ON THE FUNCTIONING OF THE EUROPEAN UNION, Journal of Laws 2004.90.864/2.
- TRYFONIDOU, A. (2015). EU Free Movement Law and the Legal Recognition of Same-Sex Relationships: The Case for Mutual Recognition. *Columbia Journal of European Law*. 21(2), 195-248.
- TRYFONIDOU, A. (2019). The EU top court rules that married same-sex couples can move freely between EU member states as “spouses”: case C-673/16, Relu Adrian Coman, Robert Clabourn Hamilton, Asociația Accept v Inspectoratul General pentru Imigrări, Ministerul Afacerilor Interne. *Feminist Legal Studies*. 27(2), 211–221.
- TULEJA, P. 2019, Art. 18 the principle of protection of marriage and family, [in:] TULEJA P. (ed.), *Constitution of the Republic of Poland. Commentary*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, ISBN: 978-83-8160-970-8.
- VERSCHUEREN, H. (2015). Free Movement of EU Citizens: Including for the Poor. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 22(1), 10-34.
- WAALDIJK, K. (1996). Free Movement of Same-Sex Partners. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*. 3(3), 271-286.
- WAŚIK M. 2020, Non-recognition in Poland of Same-Sex Relationships Concluded Abroad – Legal Aspects from The Perspective of The Free Movement of Persons. *European Studies – Studies in European Affairs*. 24(1), 129-149.

“Bu sayfa dizgiden dolayı boş bırakılmıştır”

Büyükşehir belediyelerinde stratejik atık yönetimi: stratejik hedefler ve uygulama sonuçları*

Strategic waste management in metropolitan municipalities: strategic goals and implementation results

Çağlar Eren Ayaz¹ Hikmet Yavaş²

1 Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale, TÜRKİYE, e-mail: ceayaz@gmail.com

2 Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, Çanakkale, TÜRKİYE, e-mail: hikmetyavas@comu.edu.tr

Öz

Tüm canlıların yaşam alanını oluşturan çevre, canlı varlıkların yaşamını sürdürmesi için gerekli olan kaynakları da içinde barındırır. Bu kaynakların tamamının yenilenebilir nitelikte olmaması veya yenilenebilir nitelikte olanların yenileme hızından daha fazla bir tüketime maruz bırakılması, doğal kaynakların tükenmesi tehlikesini ortaya çıkarır. Doğal kaynaklar açısından bir başka tehlike ise, üretim ve tüketim süreçleri sonucunda ortaya çıkan atıklardan kaynaklanır. Atıkların kontrolsüzce çevreye bırakılması veya çevreye zarar verecek şekilde bertaraf edilmesi, çevre üzerinde ciddi olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu nedenle atıkların üretiminden bertarafına kadar gerçekleşen tüm sürecin hassasiyetle yönetilmesi gerekir. Sürdürülebilir bir çevre için, atık yönetiminin de sürdürülebilir nitelikte olması şarttır. Uluslararası çevre yönetiminin en önemli aktörlerinden olan Birleşmiş Milletler tarafından 2012 yılında düzenlenen Rio+20 Sürdürülebilir Kalkınma Konferansının İstedğimiz Gelecek adlı sonuç bildirisinde sürdürülebilir atık yönetimi konusu üzerinde durulmuş, 2015 yılında belirlenen Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları arasında da atık yönetimine özel önem verilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Atık yönetiminin taşıdığı önem nedeniyle bu çalışma, Türkiye’de büyükşehir belediyelerinin atık yönetimini konu edinmektedir. Çalışma kapsamında, nüfus yoğunluğu kriterine göre belirlenen dört büyükşehir belediyesinin stratejik planlarında atık yönetimine ilişkin belirlenmiş olan hedefleri tespit edilerek, faaliyet raporları aracılığıyla bu hedeflerin gerçekleşme durumları incelenecektir. Ayrıca faaliyet raporlarında yer alan gerçekleştirilemeyen hedeflerin gerekçeleri de MAXQDA Analytics Pro nitel veri analizi paket programı aracılığıyla analiz edilecektir. Çalışma sonucunda; büyükşehir belediyelerince atık yönetimi konusunun ne şekilde ele alındığı, belirlenen hedeflere ne derece ulaşıldığı ve ulaşılamayan hedeflerin hangi gerekçelere dayandırıldığına ortaya konulması hedeflenmektedir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilirlik, Çevre, Atık Yönetimi, Stratejik Yönetim, Büyükşehir Belediyeleri.

* Bu çalışma, Çağlar Eren AYAZ’ın Prof. Dr. Hikmet YAVAŞ danışmanlığında yürütülmekte olan “Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Çevre Yönetimi ile İlgili Stratejik Plan Hedeflerine Ulaşma Düzeylerinin Yıllık Faaliyet Raporları Aracılığıyla İzlenmesi” başlıklı doktora tezinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Citation/Atf: AYAZ, Ç.E. & YAVAŞ, H. (2021). Büyükşehir Belediyelerinde Stratejik Atık Yönetimi: Stratejik Hedefler ve Uygulama Sonuçları. Journal of Awareness. 6(1), 39-57, DOI: 10.26809/joa.6.1.05

Abstract

The environment, which is the living space for all living beings, also contains the resources necessary for their survival. Because not all of the resources are renewable and the renewable ones are exposure to a consumption higher than their renewal rate, the natural sources face the risk of extinction. Another danger for natural sources arises from the waste generated while consumption or production activities. Leaving wastes to the environment without control or disposal of the wastes with a harmful method causes serious effects on the environment. For this reason, the process from the production to disposal of the waste must be managed sensitively. Sustainable environment will be possible if the waste management is also sustainable. The United Nations, one of the most important actors of the international environmental management, dwelled on the sustainable waste management subject in the final declaration of the Rio+20 Sustainable Development Conference, named "The Future We Want". Also the sustainable waste management was ranked as one of the Sustainable Development Goals, determined in 2015. Due to the importance of waste management, subject of this study is the waste management of the metropolitan municipalities in Turkey. Strategic plans of the four metropolitan municipalities, which are decided on their population density criteria, were examined within the scope of waste management. The goals of the metropolitan municipalities will be found out from the strategic plans and the achievement levels of them will be monitored through their annual activity reports. Also, the reasons of the unachieved goals will be analysed with MAXQDA Analytics Pro qualitative data analysis software. The study aims to reveal how the waste management issue is handled, how much of the goals are achieved and how the unachieved goals are justified by the metropolitan municipalities.

Keywords: Sustainability, Environment, Waste Management, Strategic Management, Metropolitan Municipalities.

1. GİRİŞ

Sanayi faaliyetleri ve sanayileşmenin neden olduğu kentsel nüfus artışı, üretim ve tüketim faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan atıkların miktarında bir artışı da beraberinde getirmiştir. Sanayi faaliyetleri ve kentsel faaliyetler çevre üzerinde ciddi bir baskıya neden olurken, atık miktarındaki artış da bu baskının en önemli faktörlerinden biri haline gelmiştir. Doğal kaynakların tükenmesi veya kirlilik nedeniyle kullanılamaz hale gelmesi tehlikesinin ortaya çıkması sonucunda sürdürülebilir bir kalkınma anlayışının benimsenmesi gerekliliği ortaya çıkmış, sürdürülebilir bir kalkınmanın ise sürdürülebilir bir çevre ile mümkün olabileceği anlaşılmıştır. Sürdürülebilir bir çevre ise, çevre üzerindeki tüm baskıların buna uygun şekilde yönetilmesi ile mümkün olduğundan, atık yönetiminin de sürdürülebilir bir şekilde ele alınması gerekir. Sürdürülebilirlik gibi stratejik yönetim de gelecek odaklı bir yaklaşım olup, sürdürülebilirliğin sağlanması açısından önemli bir araçtır. Bu nedenle çevre ve çevreye ilişkin konuların yönetiminde stratejik bir yaklaşımın belirlenmesi, çevrenin geleceği açısından önem taşımaktadır. Bu bakış açısı bağlamında bu çalışma, atık yönetiminin stratejik düzeyde ele alınma şeklini ve sürdürülebilirliğini konu edinmektedir. Bu çerçevede öncelikle atık yönetimi, sürdürülebilirlik ve stratejik yönetim kavramları arasındaki ilişki incelenmiş, daha sonra büyükşehir

belediyelerinin atık yönetimine ilişkin görevleri tespit edilmiş ve son olarak analiz sonuçları sunulularak değerlendirilmiştir.

2. ATIK YÖNETİMİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Atık; "üreticisi veya fiilen elinde bulunduran kişi tarafından çevreye atılan ya da bırakılan herhangi bir madde veya materyal" veya "günlük aktiviteler sonucunda üretici veya tüketici tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak dış ortama bırakılması zorunlu olan her türlü madde" olarak tanımlanabilir (Bay, 2018: 770). Türkiye'de atık kavramını tanımlayan ilk mevzuat düzenlemesi olan Çevre Kanunu, bu kavramı "herhangi bir faaliyet sonucunda çevreye atılan ya da bırakılan zararlı maddeler" şeklinde tanımlamıştır (Ulaşlı, 2018: 5). Atık yönetimi kavramı ise, "atık maddelerin çevre üzerindeki etkisini azaltmak ve madde ve enerji kazanımını artırmak amacıyla yapılan uygulamaların bütünü" ifade etmektedir (Salihoglu vd., 2019: 691). Atıkların çevre ve insan sağlığına zarar vermeyecek şekilde toplanması, geri kazanımı, zararsız hale getirilmesi veya bertaraf edilmesi süreçlerini içermesi beklenen atık yönetimi (Kaypak, 2018: 79), endüstrileşme sonucunda giderek artan miktarlarda atığın üretilmesi nedeniyle (Di Corato ve Montinari, 2014: 174), kentlerde çok daha önemli hale gelmiştir. Kentlerde yaşanan nüfus artışı, endüstriyel

faaliyetler, ulaşım faaliyetleri ve kentsel faaliyetler sonucunda ortaya çıkan atıklar, kentsel çevre üzerindeki baskının artmasına neden olmaktadır. Çevre üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması veya ortadan kaldırılması, bu süreçlerin sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesi ile mümkündür. Bu bakımdan atık yönetimi de, sürdürülebilir bir yaklaşımla değerlendirilmeli ve atık yönetimine ilişkin faaliyetler, sürdürülebilir bir biçimde yürütülmelidir.

Atık yönetimi açısından sürdürülebilirlik; atıkların işlenmesine ilişkin mevcut seçeneklerin çevresel, ekonomik ve sosyal etkilerinin değerlendirilmesi anlamına gelmektedir (Cucchiella vd., 2017: 18). Atık yönetiminde sürdürülebilirliğin sağlanması; atıkların önlenmesi, geri dönüştürülmesi, atıklardan enerji üretimi, çevreye duyarlı depolama, atıkların üreticileri ve atık işleme kuruluşlarının da dahil olduğu paydaşların katılımını da kapsayan entegre bir yaklaşımın benimsenmesiyle mümkün olabilir (Joseph, 2006: 863). Sürdürülebilir atık yönetimi, dört aşamadan oluşur: atık üretiminden kaçınılması, atık üretiminin kaçınılmaz olması halinde atıkların geri dönüşümünün sağlanması, geri dönüşümün mümkün olmaması halinde atıklardan enerji elde edilmesi, hiçbirinin mümkün olmaması halinde ise çevreye uyumlu şekilde atıkların bertarafı (Tezel ve Yıldız, 2020: 39; Salihoğlu vd., 2019: 692; Kaypak, 2018: 82).

Sürdürülebilir kalkınma kavramını literatüre kazandıran ve uluslararası çevre yönetimine yön veren en önemli örgütler arasında yer alan Birleşmiş Milletler de, atık yönetiminin sürdürülebilirliği üzerinde hassasiyetle durmaktadır. 2012 yılında düzenlenen Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansının (Rio+20) "İstedığımız Gelecek" adlı sonuç bildirgesinin 135. maddesinde, "atık azaltma, yeniden kullanım ve geri dönüşüm yaklaşımıyla sürdürülebilir atık yönetimini de destekliyoruz" ifadesine yer verilmiştir (Birleşmiş Milletler, 2012: 41). Ayrıca bildirgenin devamında, 2015 yılı sonrasına ilişkin sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin belirlenmesi kararına da yer verilmiştir (Birleşmiş Milletler, 2012: 73-75). Bildirgede söz edilen bu hedefler, 25 Eylül 2015 tarihli Birleşmiş Milletler Genel Kurulu toplantısında 17 amaç ve 169 hedeften oluşan "2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi" adıyla kabul edilmiştir (United Nations General Assembly, 2015: 1) Kabul edilen 11 sayılı amaç, "Kentlerin ve insan yerleşimlerinin kapsayıcı, güvenli, dayanıklı ve sürdürülebilir hale getirilmesi" şeklinde adlandırılmış (United Nations General Assembly, 2015: 14), 11 sayılı amacın 6. hedefi ise "2030'a kadar hava kalitesi ile kentsel ve diğer atıkların yönetimine özel

önem göstererek, kentlerin kişi başına düşen olumsuz çevre etkilerini azaltmak" şeklinde ifade edilmiştir (United Nations General Assembly, 2015: 22).

3. STRATEJİK YÖNETİM VE ATIK YÖNETİMİ

Stratejik yönetim; geleceğe yönelik kararlar almak ve uygulamak (Kayar Çelik ve Aytar, 2019: 131), amaçlara ulaşmak için planlar oluşturmak ve uygulamak (Pearce ve Robinson, 2015: 3), uzun vadeli performansı belirleyen yönetsel kararlar almak ve eylemlerde bulunmak (Wheelen ve Hunger, 2004: 2), etkili stratejiler geliştirerek uygulamak ve sonuçlarını değerlendirerek kontrol etmek (Dinçer, 2004: 35) şeklinde tanımlanabilir. Tanımlardan hareketle, stratejik yönetimin bugünden hareketle geleceği biçimlendirmeyi amaçladığı, yalnızca bugünü değil, yarını da değerlendirerek faaliyetlerin sürdürülebilirliğini sağlamayı hedeflediği söylenebilir. Bu bağlamda stratejik yönetim, sürdürülebilir bir yönetim sürecinin en önemli araçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır.

Çevrenin sürdürülebilirliği, çevre üzerindeki baskıların yönetilmesine bağlıdır. Üretim, tüketim ve yaşamsal faaliyetlerin tamamının çevre üzerindeki baskısı göz önüne alındığında, tüm bu faaliyetlerin stratejik bir şekilde yürütülmesine ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bir başka ifadeyle, sürdürülebilir bir çevre, stratejik bir çevre yönetimi ile mümkündür. Atıkların çevre üzerinde yarattığı baskı, atık yönetiminin de stratejik ve sürdürülebilir bir biçimde ele alınmasını gerektirmektedir.

Stratejik yönetim süreci; stratejilerin geliştirilmesi ve stratejik planlama, stratejilerin uygulanması ve stratejik kontrol olmak üzere üç aşamadan oluşur (Dinçer, 2004: 39). Strateji geliştirme aşaması; durum analizi aracılığıyla mevcut durumun tespit edilmesi ve mevcut durum göz önünde bulundurularak geleceğe yönelik amaç ve hedeflerin belirlenmesini içerir (Ertan, 2010: 31). Bu bağlamda; stratejik atık yönetimi de bu aşamalar çerçevesinde gerçekleşmelidir. Atık yönetimine ilişkin mevcut durum göz önüne alınarak geleceğe yönelik amaç ve hedefler belirlenmeli, bu amaç ve hedeflere ulaşmak için gereken faaliyetler belirlenerek planlanmalı, bu faaliyetler planlara uygun olarak uygulanmalı ve son olarak uygulama sonuçları kontrol edilerek amaç ve hedeflere ulaşma bakımından izlenmeli ve değerlendirilmelidir.

Stratejik yönetim aşamalarında alınan kararlar ve yürütülen faaliyetlerin stratejik dokümanlarda gösterilmesi; şeffaf, etkili ve hesap verebilir bir

yönetim sürecinin gereğidir. Stratejilerin belirlenmesi ve stratejik planlama aşaması, stratejik planlarda belgelendirilir. Bu belgelerde amaç, hedef ve faaliyetler, sorumluluk ve zaman planlarına ilişkin bilgileri de içerecek şekilde yer almalıdır. Planlanan faaliyetlere ilişkin uygulamalar ve uygulama sonuçlarına ilişkin bilgilere ise, kurumların yıllık faaliyet raporlarında yer verilmelidir. Faaliyet raporları, aynı zamanda stratejik planlarda yer alan amaç ve hedeflere ulaşma düzeylerinin ölçülebilir bir şekilde yer alması gereken belgelerdir. Her bir amaç için, ölçülebilir nitelikte hedefler, hedeflerin gerçekleşme düzeylerinin objektif bir şekilde ölçülebilmesi için ise performans göstergeleri belirlenmelidir.

Türk kamu yönetiminde stratejik yönetimin benimsenmesine ilişkin ilk yasal düzenleme, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile gerçekleştirilmiştir (Songür, 2011: 62). Kanunla; merkezi yönetim kapsamındaki kamu kurumları, sosyal güvenlik kurumları ve yerel yönetim birimleri, stratejik yönetim kapsamına dahil edilmiştir (Cebeci, 2013: 189). Çalışma kapsamındaki büyükşehir belediyeleri de 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu ile stratejik yönetim kapsamına alınmış olduğundan, atık yönetimi de dahil olmak üzere tüm faaliyetlerini bu çerçevede yürütmek durumundadır.

4. BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN ATIK YÖNETİMİNE İLİŞKİN GÖREVLERİ

Büyükşehir belediyeleri, yasal düzeyde 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile düzenlenmiştir. Büyükşehir belediyelerinin görev, yetki ve sorumlulukları da, bu kanunun 7-11. maddelerini içeren üçüncü bölümünde düzenlenmiştir. Atık yönetimine ilişkin görevler ise, 7. maddenin (i) bendinde sayılmış olup aşağıda listelenmiştir:

- İnşaat malzemeleri, hurda depolama alanları ve satış yerlerini, hafriyat toprağı, moloz, kum ve çakıl depolama alanlarını belirlemek, bunların taşınmasında çevre kirliliğine meydan vermeyecek tedbirleri almak;
- Büyükşehir katı atık yönetim planını yapmak, yaptırmak;
- Katı atıkların kaynağa toplanması ve aktarma istasyonuna kadar taşınması hariç katı atıkların ve hafriyatın yeniden değerlendirilmesi, depolanması ve bertaraf edilmesine ilişkin hizmetleri yerine getirmek, bu amaçla tesisler kurmak, kurdurmak,

işletmek veya işlettmek;

- Sanayi ve tıbbi atıklara ilişkin hizmetleri yürütmek, bunun için gerekli tesisleri kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek;
- Deniz araçlarının atıklarını toplamak, toplatmak, arıtmak ve bununla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak.

5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanununun yanı sıra; Çevre Kanunu, Kabahatler Kanunu, Atık Yönetimi Yönetmeliğı, Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliğı, Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliğı, Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliğı, Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliğı, Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliğı, Su Kirliliğı Kontrolü Yönetmeliğı, Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliğı, Tehlikeli Maddelerin Su Çevresinde Neden Olduğı Kirliliğın Kontrolü Yönetmeliğı ve Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliğı ile de büyükşehir belediyelerine atık yönetimine ilişkin görevler verilmiştir. Sayılan mevzuat düzenlemeleri ile büyükşehir belediyelerine verilen atık yönetimine ilişkin görevler aşağıda listelenmiştir:

- Çevre Kanunu (Madde 11)
 - » Atık suları toplayan kanalizasyon sistemi ile atıksuların arıtıldığı ve arıtılmış atıksuların bertarafının sağlandığı atıksu altyapı sistemlerinin kurulması, bakımı, onarımı, ıslahı ve işletilmesi;
 - » Evsel katı atık bertaraf tesislerini kurmak, kurdurmak, işletmek veya işlettmek.
- Kabahatler Kanunu (Madde 41)
 - » Evsel atık ve artıkları, bunların toplanmasına ve depolanmasına özgü yerler dışına atan kişilere idari para cezası verilmesi;
 - » Bireysel atık ve artıkların atılması, hayvan kesimine tahsis edilen yerler dışında hayvan kesilmesi veya kesilen hayvan atıklarının sokağa ya da kamuya ait bir alana bırakılması, kullanılamaz hale gelen veya ihtiyaç fazlası ev eşyalarının toplanması için belirlenen gün haricinde sokağa veya kamuya ait bir yere bırakılması durumlarında idari para cezası kesilmesi (bu kabahatin, yemek pişirme ve servis yerlerinde işlenmesi halinde verilecek cezanın tutarı daha yüksek olacaktır);
 - » İnşaat atık ve artıklarının toplanmasına veya

depolanmasına özgü yerler dışına atılması ile kullanılamaz hale gelen motorlu kara veya deniz taşıtları veya bunların parçalarının sokağa ya da kamuya açık yerlere bırakılması halinde idari para cezası kesilmesi.

• Atık Yönetimi Yönetmeliği (Madde 8)

- » Atık işletme tesislerinin kurulması ve işletilmesi ile çevre lisanslarının alınması iş ve işlemlerini yapmak veya yaptırmak;
- » Atık yönetimi kapsamında bilinçlendirme ve eğitim faaliyetlerini gerçekleştirmek veya katkıda bulunmak;
- » Atık yönetimi ile görevli personelin periyodik olarak eğitimini sağlamak, bu personeli periyodik olarak sağlık kontrolünden geçirmek ve mesleki risklerin önlenmesi adına eğitim de dahil olmak üzere her türlü tedbiri almak, bu personelin ihtiyacı olan ekipmanı sağlamak, atık yönetiminde kullanılan araçların kaydını tutmak ve araç takip sistemi kurmak, araçlara ilişkin kayıtları talep edilmesi halinde Çevre ve Şehircilik Bakanlığına veya İl Müdürlüğüne sunmak.

• Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (Madde 8)

- » İlçe belediyeleri tarafından Yönetmelik kapsamında yürütülen ambalaj atığı toplama ve taşıma çalışmalarını koordine etmek ve desteklemek; ilçe belediyeleri ile birlikte atık karakterizasyonu çalışmasını koordine etmek; ambalaj atıkları yönetimi kapsamında, bu Yönetmelikle sorumluluk verilen taraflarla birlikte eğitim faaliyetleri yapmak veya bu faaliyetlere katkıda bulunmak.

• Tıbbi Atıkların Kontrolü Yönetmeliği (Madde 8)

- » Tıbbi atık yönetim planı hazırlamak, uygulamak, bu konuda halkın bilgilendirilmesini sağlamak, hazırlanan planı Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüklerine sunmak;
- » Tıbbi atıkları, tıbbi atık geçici depoları veya konteynerlerinden alarak tıbbi atık işleme tesisine taşımak veya taşıtmak;
- » Herhangi bir kimyasal işleme maruz kalmış patolojik atıkların bertaraf edilmesini sağlamak;
- » Tıbbi atığın sterilizasyonunu ve/veya bertaraf edilmesini sağlamak veya sağlatmak,

bu amaçla tıbbi atık işleme tesisi kurmak/kurdurmak, işletmek/işlettirmek;

- » Tıbbi atık işletme tesisleri için çevre lisansı almak veya aldırarak;
- » Tıbbi atıkların taşınması için taşıma lisansı almak veya aldırarak;
- » Atık işleme tesisinde meydana gelebilecek durma, bakım, arıza vb. durumlarda Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne bilgi vermek ve toplanan tıbbi atıkları en yakın ve kapasitesi en uygun tıbbi atık işleme tesisine göndermek;
- » Tıbbi atıkların yönetimiyle görevli personeli eğitmek veya eğitimini sağlamak, bu personelin özel giysilerini ve koruyucu ekipmanlarını temin etmek ve kullanmasını sağlamak, bu personeli en fazla 6 ayda bir sağlık kontrolünden geçirmek.

• Atık Pil ve Akümülatörlerin Kontrolü Yönetmeliği (Madde 8)

- » Atık pil ve akümülatörlerin düzenli depolama alanlarında evsel atıklarla birlikte bertaraf edilmesine izin vermemek;
- » Atık pil depolama alanlarının kurulması için katı atık düzenli depolama alanlarında ücretsiz olarak yer tahsis etmek;
- » Üreticiler tarafından yürütülecek atık pil ve akümülatör toplama işlemlerine yardımcı olmak;
- » Pilleri ücretsiz bir şekilde ayrı olarak toplamak;
- » Atık pil ve akümülatörler konusunda halkı bilgilendirmek ve eğitim programları düzenlemek;
- » Belediye sınırları içinde bulunan atık pil ve akümülatör bertaraf tesislerini ve bunları taşıyan firmaları denetlemek.

• Bitkisel Atık Yağların Kontrolü Yönetmeliği (Madde 8)

- » Bitkisel atık yağ üreticilerini denetleyerek bitkisel atık yağların kanalizasyona dökülmesini önlemek.

• Ömrünü Tamamlamış Lastiklerin Kontrolü Yönetmeliği (Madde 8)

- » Ömrünü tamamlamış lastikleri belediye katı atık depolama tesislerine kabul etmemek, gerekli hallerde bu lastiklerin geçici depolanması için yer göstermek,

- » Ömrü tükenmiş lastiklerin ayrı olarak toplanmasını sağlamak ve bu ayrı toplamaya ilişkin halkı bilgilendirmek;
- » Ömrü tükenmiş lastik üreticilerinin bu lastikleri açık alanda biriktirmesini önlemek, bu lastiklerin izinsiz olarak taşınmasını depolanmasını, geri kazanılmasını ve bertaraf edilmesini önlemek amacıyla denetimler yapmak, denetimlerde bunlara ilişkin hususların tespit edilmesi halinde durumu Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğüne bildirmek.
- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği
 - » Evsel atık suların kanalizasyon sistemine bağlanması için izin vermek (Madde 45);
 - » Denizlere yapılması yasaklanmış olan boşaltımları önlemek (Madde 23);
 - » Alıcı ortama yapılan atıksu boşaltımlarının standartlara uygunluğu sağlamak (Madde 26);
 - » Atıksu arıtma tesislerinden çıkan sulardan numune alınmasının sağlanması konularında gerekli tedbirleri almak (Madde 29);
 - » Büyükşehirlere içme ve kullanma suyu temin edilen kıta içi yüzeysel su kaynakları havzalarındaki denetim faaliyetlerini yürütmek (Madde 51).
- Tehlikeli Maddelerin Su Çevresinde Neden Olduğu Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği
 - » Tehlikeli maddeler içeren atıksuların alıcı ortama veya kanalizasyona deşarjında izin vermek (Madde 9);
 - » Bu deşarj öncesinde Bağlantı Kalite Kontrol İzin Belgesi düzenlemek (Madde 10);
 - » Alıcı ortama deşarj edilecek atıksulara ilişkin standartları, ortam kriterlerine dayalı olarak belirlemek (Madde 11).
- Hafriyat Toprağı, İnşaat ve Yıkıntı Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (Madde 8)
 - » Hafriyat toprağı, inşaat/yıkıntı atıkları ile doğal afet atıklarının toplanması, geçici biriktirilmesi, taşınması, geri kazanılması ve bertarafı ile ilgili yönetim planı hazırlamak;
 - » Hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkları geri kazanım tesisleri sahaları ile depolama sahalarını belirlemek, kurmak/kurdurtmak ve işletmek/işlettirmek;
 - » Depolama sahası yerinin seçimi, inşaatı veya işletilmesi sırasında çevre ve insan sağlığını olumsuz etkilemeyecek şekilde gerekli tedbirleri almak veya aldurtmak;
 - » Hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıklarının toplanması, taşınması ve bertaraf bedelini belirlemek;
 - » Hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkları için toplama, taşıma hizmeti verecek firmaların adresleri ve telefon numaraları ile nakliye bedellerini halkın bilgileneceği şekilde ilan etmek;
 - » Hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıklarının toplanması, geçici biriktirilmesi, taşınması ve bertarafı faaliyetlerini denetlemek;
 - » Belediye sınırları içindeki hafriyat toprağı ve inşaat/yıkıntı atıkları geri kazanım tesisleri ile depolama sahalarına izin vermek ve gerektiğinde bu izni iptal etmek;
 - » Toplanan inşaat/yıkıntı atıklarını öncelikle altyapı çalışmalarında kullanmak/kullandırmak;
 - » Belediye sınırları içinde oluşan, toplanan, geri kazanılan ve bertaraf edilen hafriyat toprağı ile inşaat/yıkıntı atıklarına ilişkin istatistiki bilgileri valilikler aracılığı ile yıl sonunda Bakanlığa bildirmek;
 - » Doğal afet atıklarının yönetimi konusunda valilik koordinasyonunda oluşturulan Kriz Merkezi kararlarını uygulamak.

5. ÇALIŞMANIN KAPSAMI, AMACI VE YÖNTEMİ

Çalışmanın amacı, sürdürülebilir bir çevre için önem taşıyan atık yönetiminin büyükşehir belediyelerince ne şekilde ele alındığının stratejik planlarda yer alan hedefler üzerinden incelenmesi ve bu hedeflere ulaşma düzeylerinin tespiti için yapılmıştır.

Çalışmanın örnekleme, nüfus yoğunluğu kriterine göre belirlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayımlanmış olan 2019 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçlarına göre büyükşehir belediyesi bulunan illerin nüfus yoğunlukları incelenmiş, en yüksek ve en düşük nüfus yoğunluğuna sahip olan Erzurum (30) ve İstanbul (2.987) Büyükşehir Belediyeleri örnekleme

dahil edilmiştir (URL-1). Daha sonra 30 büyükşehir belediyesinin nüfus yoğunluğu düzeylerinin ortanca değeri Microsoft Excel programı aracılığıyla hesaplanarak 120 olarak tespit edilmiştir. Bu ortanca değere en yakın olan Mersin (119) ve Antalya (121) Büyükşehir Belediyeleri de örnekleme dahil edilmiştir (URL-1). Çalışma, sayılan bu dört büyükşehir belediyesinin stratejik planlarında yer alan atıklara ilişkin hedefleri ve faaliyet raporlarında yer alan gerçekleştirme düzeyleri ile ulaşamayan hedeflerin gerekçelerini kapsamaktadır. Çalışma kapsamında atık kavramı, büyükşehir belediyelerinin yetki alanında yer alan kentsel atıkları kapsamaktadır.

Çalışma kapsamında, öncelikle örnekleme oluşturan dört büyükşehir belediyesinin web sayfaları ziyaret edilerek, 2019 yılında yürürlükte olan stratejik planları ve bu stratejik planlar döneminde hazırlanan faaliyet raporlarına ulaşılmıştır. Daha sonra stratejik planlarda yer alan hedefler taranarak, atık yönetimine ilişkin hedefler tespit edilmiştir. Tespit edilen hedeflerin gerçekleştirme düzeylerini izlemek amacıyla oluşturulan performans göstergeleri de aynı şekilde tespit edilmiş ve yıllık hedeflenen performans düzeyleri stratejik planlardan, stratejik planlarda veri bulunmaması halinde ise ilgili yıllara ait performans programlarından elde edilmiştir. Tüm bu veriler tabloya aktarılmış ve daha sonra söz konusu performans göstergelerinin gerçekleştirme düzeyleri, ilgili yıllara ait faaliyet raporları aracılığıyla tespit edilerek aynı tabloya eklenmiştir. Bu sayede tabloda atık yönetimine ilişkin hedefler ve performans göstergeleri ile bu performans göstergelerinin yıllık gerçekleştirme durumları gösterilmiştir. Gerçekleştirilemeyen hedeflere ilişkin gerekçeler de yine aynı şekilde faaliyet raporlarından elde edilmiştir.

Tabloya aktarım ve gerekçelerin listelenmesinin ardından, tüm veriler MAXQDA Analytics Pro nitel veri analizi paket programına metin belgesi olarak aktarılarak kodlama ve analiz işlemleri gerçekleştirilmiştir. Aktarılan tablo ve gerekçe bildirimleri için öncelikle çeşitli kodlar oluşturulmuş olup, bu kodlar Şekil 1, Şekil 2 ve Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 1'de, hedeflerin gerçekleştirme durumları ile gerçekleştirilmeyen hedeflere ilişkin gerekçelerin belirtilme durumlarını tespit etmek üzere oluşturulan kodlar gösterilmiştir. Performans göstergesi ile belirlenen hedeflere ulaşılması halinde "Gerçekleştirilen Hedef" kodu kullanılmış olup, bu kod için her yıla ayrı ayrı olmak üzere alt kodlar oluşturulmuştur. Gerçekleştirilemediği halde gerekçesi belirtilmemiş olan göstergeler için, ilgili yıl alt kodları kullanılmak üzere, "Gerekçe Belirtilmemiştir" kodu kullanılmıştır. Faaliyet raporlarında performans hedeflerinin gerçekleştirme durumuna ilişkin hiçbir bilgi bulunmaması halinde ise "Veri Bulunmamaktadır" kodunun ilgili yıla ait alt kodu kullanılarak kodlama yapılmıştır.

Şekil 1: Hedef Gerçekleşme Durumlarına İlişkin Kod Listesi

- ▼ ● Gerçekleştirilen Hedef
 - Gerçekleştirilen Hedef - 2019
 - Gerçekleştirilen Hedef - 2018
 - Gerçekleştirilen Hedef - 2017
 - Gerçekleştirilen Hedef - 2016
 - Gerçekleştirilen Hedef - 2015
- ▼ ● Gerekçe Belirtilmemiştir
 - Gerekçe Belirtilmemiştir - 2019
 - Gerekçe Belirtilmemiştir - 2018
 - Gerekçe Belirtilmemiştir - 2017
 - Gerekçe Belirtilmemiştir - 2016
 - Gerekçe Belirtilmemiştir - 2015
- ▼ ● Veri Bulunmamaktadır
 - Veri Bulunmamaktadır - 2019
 - Veri Bulunmamaktadır - 2018
 - Veri Bulunmamaktadır - 2017
 - Veri Bulunmamaktadır - 2016
 - Veri Bulunmamaktadır - 2015

Şekil 2'de ise, stratejik planlarda belirlenmiş olan hedeflerin atık yönetimini ne yönden ele aldığı ve atık yönetimi adı altında hangi faaliyetlerin yürütüldüğünün tespit edilmesi için kullanılan kodlar gösterilmiştir. Öncelikle, sürdürülebilir atık yönetiminin dört aşaması olan atık üretiminin

önlenmesi, geri dönüşüm, atıklardan enerji üretimi ve atıkların çevreye duyarlı bir biçimde bertaraf edilmesine ilişkin kodlar oluşturulmuştur. Geri kalan kodlar ise "Diğer" ana kodu altında, hedefin içeriğine göre kategorize edilerek kodlanmıştır.

Şekil 2: Atık Yönetim Faaliyetine İlişkin Kod Listesi

- Atık Üretimini Önlenmesi
- Geri Dönüşüm
- Atıklardan Enerji Üretimi
- Çevreye Duyarlı Bertaraf
- ▼ ● Diğer
 - Denetim
 - Eğitim
 - Planlama
 - Diğer
 - Toplama ve Nakil
 - Depolama

Şekil 3'te, gerekçelere yönelik kullanılan kodlar gösterilmiştir. Büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarda yer alan hedeflerini gerçekleştirememeleri halinde faaliyet raporlarında bunların gerekçelerine yer vermesi gerekmektedir. Bu gerekçeler incelenerek Şekil3'te gösterilen kodlar oluşturulmuş ve ilgisine göre kodlanmıştır.

Şekil 3: Gerekçelere İlişkin Kod Listesi

- Toplumsal Olaylar
- Önleyici Denetim
- Meteorolojik Koşullar
- Teknik İmkan Yetersizliği
- Maddi Hata
- Süreç Tamamlanamamıştır (Merkezi Yönetim)
- İhtiyaç Duyulmamıştır
- Süreç Tamamlanamamıştır (BŞB)

Kodlama işleminin ardından, hedef gerçekleştirmelerine ilişkin sayısal verilerin elde edilmesi amacıyla, her

bir büyükşehir belediyesi için ayrı ayrı olmak üzere Kod Frekansları aracı kullanılmıştır. Büyükşehir belediyelerinin gerçekleştirilemeyen hedeflerine ilişkin gerekçelerinin dağılımı ise, Belge Portresi aracılığıyla gösterilmiştir.

6. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde, örneklemini oluşturan dört büyükşehir belediyesinin yürürlükteki stratejik planlarında yer alan atık yönetimine ilişkin hedefleri ve bu stratejik planlar döneminde hazırlanan faaliyet raporlarında yer alan hedef gerçekleştirme durumları ile gerçekleştirilemeyen hedeflere ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

6.1. Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planlarında Atık Yönetimine İlişkin Hedefler ve Gerçekleşme Durumları

Büyükşehir belediyelerinin atık yönetimine ilişkin stratejik planlarda yer alan hedefleri ile faaliyet raporlarında yer alan gerçekleştirme düzeyleri, her büyükşehir belediyesi için ayrı bir tablo halinde gösterilmiştir. İlgili yıl faaliyet raporlarında performans göstergesine ilişkin veri bulunmaması halinde, bu durum tabloda "X" ile gösterilmiştir. Gerçekleştirilemediği halde faaliyet raporunda gerekçe belirtilmemiş olan performans göstergeleri ise tabloda "GB" ile gösterilmiştir.

6.1.1. Erzurum Büyükşehir Belediyesi

Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planında yer alan atık yönetimine ilişkin hedefler tespit edilerek Tablo 1'de gösterilmiştir. Stratejik planda performans göstergelerine yer verilmemiş olduğundan, bu göstergelere ilgili yılların performans programları aracılığıyla ulaşılmıştır. Performans göstergelerinin gerçekleştirme durumları ve gerçekleştirilme gerekçelerine ise, ilgili yıl faaliyet raporları aracılığıyla ulaşılmıştır. Stratejik plan ve performans programları incelendiğinde, birçok hedef için performans göstergesi belirlenmediği görülmüş, performans göstergesi belirlenmemiş olan hedefler çalışma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Tablo 1: Erzurum Büyükşehir Belediyesi Atık Yönetimi Hedefleri ve Gerçekleşme Durumları

Amaç (A)	Hedef (H)	Faaliyet (F)	Performans Göstergesi (PG)	2015	2016	2017	2018	2019
A6: Sürdürülebilir, sağlıklı ve yaşanabilir çevresel koşulları oluşturmak	A6-H8: Atık yönetimini etkinleştirmek	A6-H8-F1: Atık yönetimi projelerini hayata geçirmek	A6-H8-F1-PG1: Atık yönetimi konusunda hayata geçirilen proje sayısı	Hedeflenen Düzey				
				1	2	3	5	15
				Gerçekleşme Düzeyi				
		X	1 (%50) GB	%90 GB	%95 GB	X		
		A6-H8-F3: Atık pilleri mevzuata uygun bir şekilde toplayarak toplama noktalarını yaygınlaştırmak	A6-H8-F3-PG1: Geri dönüşüme gönderilen atık pil miktarı (kg/yıl)	Hedeflenen Düzey				
				150	220	300	350	500
	Gerçekleşme Düzeyi							
	X	519 (%100)	X	X	X			
	A6-H8-F3-PG2: Atık pil toplama merkezi	A6-H8-F3-PG2: Atık pil toplama merkezi	Hedeflenen Düzey					
			21	33	47	55	100	
			Gerçekleşme Düzeyi					
	X	12 (%63,6) GB	X	X	X			
	A6-H8-F6: Tıbbi atıkların etkin bir biçimde toplamak ve sterilizasyon tesisine naklini sağlamak	A6-H8-F6-PG1: Sterilizasyonu gerçekleştirilen tıbbi atık miktarı (kg)	Hedeflenen Düzey					
			700	863	1.000	1.100	1.500	
			Gerçekleşme Düzeyi					
X	3.280 (%100+)	%90 GB	%95 GB	X				
A6-H8-F7: İlçe belediyeleri tarafından yürütülen ambalaj atığı çalışmalarında koordinasyonu sağlamak, desteklemek ve yönetmelikle sorumluluk verilen taraflarla birlikte eğitim faaliyetleri yapmak	A6-H8-F7-PG1: Düzenlenen eğitim sayısı	Hedeflenen Düzey						
		5	12	18	20	21		
		Gerçekleşme Düzeyi						
X	X	%85 GB	%90 GB	X				

Kaynak: Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2016 Yılı Performans Programı; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2016 Yılı Faaliyet Raporu; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2017 Yılı Performans Programı; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2017 Yılı Faaliyet Raporu; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Performans Programı; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2019 Yılı Performans Programı; Erzurum Büyükşehir Belediyesi 2019 Yılı Faaliyet Raporu.

Erzurum Büyükşehir Belediyesinin atık yönetimine ilişkin hedefleri, yürütülmesi hedeflenen faaliyet açısından incelendiğinde, 5 hedefin de farklı faaliyetlere yöneldiği görülmüştür. Sürdürülebilir atık yönetiminin dört aşamasından biri olan atık üretiminin önlenmesi veya atıklardan enerji elde edilmesine ilişkin herhangi bir hedef belirlenmediği görülürken, atıkların çevreye duyarlı şekilde bertaraf edilmesi ve geri dönüşümüne ilişkin birer hedef mevcuttur. Geri kalan 3 hedef ise; atık yönetimine ilişkin eğitim, atıkların toplanması ve nakli ile atık yönetimine ilişkin proje sayısına ilişkin olup, projeye ilişkin hedef "Diğer" kodu ile kodlanmıştır.

Erzurum Büyükşehir Belediyesi tarafından atık yönetimine ilişkin 4 hedef çerçevesinde toplam 5 performans göstergesi belirlenmiştir. Bu göstergeler ile belirlenen performans hedeflerinden yalnızca 2

tanesine ve yalnızca 2016 yılı için ulaşılabilmektedir. 2016 yılında iki, 2017 ve 2018 yıllarında ise üçer hedefe ulaşamadığı halde, bunlara ilişkin bir gerekçe belirtilmemiştir. 2015 ve 2019 yıllarında, hedeflerin gerçekleşme durumlarına ilişkin hiçbir veri bulunmamaktadır. Aynı şekilde 2016 yılında bir, 2017 ve 2018 yılları faaliyet raporlarında ise ikişer hedefin gerçekleşme durumuna ilişkin herhangi bir veriye yer verilmemiştir.

6.1.2. Mersin Büyükşehir Belediyesi

Mersin Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planında yer alan atık yönetimine ilişkin hedefler ile yıllık performans hedefleri Tablo 2'de gösterilmiştir. Bu performans hedeflerinin gerçekleşme düzeyleri de, ilgili yıl faaliyet raporlarından elde edilerek tabloya yansıtılmıştır.

Tablo 2: Mersin Büyükşehir Belediyesi Atık Yönetimi Hedefleri ve Gerçekleşme Durumları

Amaç (A)	Hedef (H)	Performans Göstergesi (PG)	2015	2016	2017	2018	2019
A1: Gelecek kuşaklara bırakabileceğimiz, ekolojik dengeyi koruyan, yaşanabilir, sağlıklı ve temiz bir çevre oluşturmak	A1-H1: Mersin'de ekolojik değerlere uygun olarak atık yönetim sistemini kurmak	A1-H1-PG2: Mersin katı atık entegre tesisi sayısı	Hedeflenen Düzey				
			1	-	2	-	-
		Gerçekleşme Düzeyi					
		0 (%0)	-	X	-	-	
		A1-H1-PG3: Mersin'de bölgesel katı atık düzenli depolama alanı kurulması, mevcut tesislerde lot (bölümler) yapılması, lisans işlemleri ve işletilmesi proje sayısı	Hedeflenen Düzey				
			1	1	1	-	-
		Gerçekleşme Düzeyi					
		0 (%0)	0 (%0)	X	-	-	
		A1-H1-PG4: Mersin il genelinde bölgesel katı atık aktarma istasyonları kurulması	Hedeflenen Düzey				
			4	4	4	-	-
		Gerçekleşme Düzeyi					
		0 (%0)	0 (%0)	4 (%100)	-	-	
A1-H1-PG5: Katı atıkların aktarma istasyonundan katı atık depolama alanlarına transferi için gerekli treyler / semi treyler sayısı	Hedeflenen Düzey						
	20	10	6	4	4		
Gerçekleşme Düzeyi							
3 (%15)	9 (%90)	X	X	X			
A1-H1-PG6: Vahşi katı atık depolama sahalarının kapatılarak rehabilitasyonunun yapılması proje sayısı	Hedeflenen Düzey						
	2	4	4	4	4		
Gerçekleşme Düzeyi							
1 (%50)	1 (%25)	2 (%50)	2 (%50)	2 (%50)			
A1-H1-PG7: İnşaat, moloz ve hafriyat bölgesel atık alanları tespiti, kurulması ve işlettilmesi proje sayısı	Hedeflenen Düzey						
	2	2	2	1	1		
Gerçekleşme Düzeyi							
2 (%100)	2 (%100)	X	X	X			
A1-H1-PG8: Atık pillerin kaynağında ayrı toplanması	Hedeflenen Düzey						
	5	5	5	5	5		
Gerçekleşme Düzeyi							
29 (%100+)	45 (%100+)	X	X	X			
A1-H1-PG9: Ömrünü tamamlamış lastiklerin kaynağında ayrı ayrı toplanması ve geçici depolanması proje sayısı	Hedeflenen Düzey						
	5	5	5	5	5		
Gerçekleşme Düzeyi							
5 (%100)	10 (%100+)	X	X				
A1-H1-PG10: Elektrikli ve elektronik atıkların kaynağında ayrı toplanması, geçici depolanması ve geri kazanımı proje sayısı	Hedeflenen Düzey						
	1	1	1	1	1		
Gerçekleşme Düzeyi							
1 (%100)	2 (%100+)	X	X	X			
A1-H1-PG11: Bitkisel atık yağların kanalizasyona deşarjının önlenmesi proje sayısı	Hedeflenen Düzey						
	5	5	5	5	5		
Gerçekleşme Düzeyi							
3 (%60)	2 (%40)	X	X	X			
A1-H1-PG12: Tıbbi atıkların toplanması, taşınması ve sterilizasyonu amacıyla yapılan çalışmaları denetlenmesi ve sağlık kuruluşlarının periyodik olarak denetlenmesi sayısı	Hedeflenen Düzey						
	20	20	20	20	20		
Gerçekleşme Düzeyi							
20 (%100)	24 (%100+)	X	X	X			

Tablo 3: Antalya Büyükşehir Belediyesi Atık Yönetimi Hedefleri ve Gerçekleşme Durumları

Amaç (A)	Hedef (H)	Performans Göstergesi (PG)	2015	2016	2017	2018	2019		
A10: Doğaaya saygılı, yeşil ve sağlıklı bir kent oluşturmak	A10-H2: Çevre ve insan sağlığını korumak, yaşam kalitesi yüksek bir kent oluşturmak ve bu alanda toplumsal bilinci etkinleştirmek ve yaygınlaştırmak	A10-H2-PG10: Deniz taşıtlarından kaynaklanan kirliliğin önlenme oranı	Hedeflenen Düzey						
			%95	%95	%95	%95	%95		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			%95 (%100)	%95 (%100)	98 (%100+)	%95 (%100)	%95 (%100)		
	A10-H3: Temiz ve sağlıklı bir kent için toplumsal bilinci artırmak, atık yönetimini etkinleştirmek	A10-H3-PG2: Bertaraf edilecek katı atık miktarı (ton)	A10-H3-PG2: Bertaraf edilecek katı atık miktarı (ton)	Hedeflenen Düzey					
				964.850	-	1.300.000	1.300.000	1.365.000	
				Gerçekleşme Düzeyi					
				834.020 (%86,4)	-	1.006.846 (%77,4)	1.152.656 (%88,7)	1.160.533 (%85) GB	
		A10-H3-PG3: Hazırlanacak Antalya Entegre Katı Atık Yönetim Planı Sayısı	A10-H3-PG3: Hazırlanacak Antalya Entegre Katı Atık Yönetim Planı Sayısı	A10-H3-PG3: Hazırlanacak Antalya Entegre Katı Atık Yönetim Planı Sayısı	Hedeflenen Düzey				
					1	1	-	-	-
					Gerçekleşme Düzeyi				
					0 (%0)	1 (%100)	-	-	-
A10-H3-PG4: Hafriyat ve inşaat yıkıntı atıkları depolama sahası sayısı		A10-H3-PG4: Hafriyat ve inşaat yıkıntı atıkları depolama sahası sayısı	A10-H3-PG4: Hafriyat ve inşaat yıkıntı atıkları depolama sahası sayısı	Hedeflenen Düzey					
				-	4	2	2	2	
				Gerçekleşme Düzeyi					
				-	0 (%0)	2 (%100)	2 (%100)	0 (%0)	
A10-H4: Halk sağlığı ile ilgili gerekli analiz ve denetimleri yapmak, akreditasyon süreçleri doğrultusunda geliştirmek	A10-H4-PG3: Atık su laboratuvarı analiz sayısı	A10-H4-PG3: Atık su laboratuvarı analiz sayısı	Hedeflenen Düzey						
			1.000	250	150	-	-		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			200 (%20)	64 (%25,6)	0 (%0)	-	-		

Kaynak: Antalya Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2015 Yılı Performans Programı; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2016 Yılı Performans Programı; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2016 Yılı Faaliyet Raporu; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2017 Yılı Performans Programı; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2017 Yılı Faaliyet Raporu; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Performans Programı; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2019 Yılı Performans Programı; Antalya Büyükşehir Belediyesi 2019 Yılı Faaliyet Raporu.

Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından atık yönetimine ilişkin toplam 3 farklı hedef altında 5 farklı performans göstergesi belirlenmiş olup, bu hedeflerden; 2015 yılında 1, 2016, 2017 ve 2018 yıllarında 2, 2019 yılında ise 1 tanesi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilemeyen hedeflerin tamamına ilişkin gerekçelere ilgili faaliyet raporlarında yer verilmiştir.

Belirlenen hedefler ile atık yönetimine ilişkin 5 ayrı faaliyetin gerçekleştirilmesi öngörülmüş olup; sürdürülebilir atık yönetiminin aşamalarından geri dönüşüm haricinde tamamı için birer hedef öngörülmüştür. Bunun haricinde; atık yönetimi planının yapılması, atıkların depolanması ve

atık suların laboratuvarında analizine ilişkin birer faaliyetlerin gerçekleştirilmesi de belirlenen hedefler ile öngörülmüştür.

6.1.4. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı ile atık yönetimine ilişkin belirlenen hedefler ve bu hedeflere ilişkin performans göstergeleri, Tablo 4'te gösterilmiştir. Stratejik plan ile belirlenen yıllık performans hedeflerine ulaşma düzeyleri ise ilgili yıllara ait faaliyet raporlarından elde edilerek tabloya aktarılmıştır.

Tablo 4: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atık Yönetimi Hedefleri ve Gerçekleşme Durumları

Amaç (A)	Hedef (H)	Performans Göstergesi (PG)	2015	2016	2017	2018	2019					
A8: Sürdürülebilir çevre gelişimine katkı sağlamak	A8-H1: Atık yönetimi uygulamalarını geliştirmek	A8-H1-PG1: Düzenli depolama alanlarında bertaraf edilen günlük katı atık miktarı (ton/gün)	Hedeflenen Düzey					15.500	15.80	16.100	16.400	16.700
			Gerçekleşme Düzeyi					16.854 (%100+)	17.846 (%100+)	X	X	X
		A8-H1-PG2: Üretilen kompost miktarı (ton/gün)	Hedeflenen Düzey					45	45	45	45	45
			Gerçekleşme Düzeyi					50,5 (%100+)	50 (%100+)	X	X	X
		A8-H1-PG3: Yeni düzenli depolama sahalarının sayısı	Hedeflenen Düzey					0	1	0	0	0
			Gerçekleşme Düzeyi					-	X	-	-	-
		A8-H1-PG4: Sterilize edilen tıbbi atık miktarı (ton/gün)	Hedeflenen Düzey					36	38	40	42	44
			Gerçekleşme Düzeyi					47 (%100+)	53 (%100+)	X	X	X
		A8-H1-PG5: Metan gazından üretilen elektrik miktarı (kwh/yıl)	Hedeflenen Düzey					270 Milyon	280 Milyon	290 Milyon	300 Milyon	310 Milyon
			Gerçekleşme Düzeyi					282.225.545 (%100+)	404.330.390 (%100+)	389.299.504 (%100+)	376.765.510 (%100+)	477.607.980 (%100+)
		A8-H1-PG6: Tesise giren ve işlenen elektronik ünite sayısı (adet)	Hedeflenen Düzey					1.500	1.500	1.500	1.500	1.500
			Gerçekleşme Düzeyi					6.827 (%100+)	7.924 (%100+)	X	X	X
		A8-H1-PG7: Atık yönetimi ve şehir temizliği ile ilgili eğitim verilen kişi sayısı (adet)	Hedeflenen Düzey					500	525	550	575	600
			Gerçekleşme Düzeyi					X	X	X	X	X
		A8-H1-PG8: Entegre Mekanik Biyolojik İşlem ve Geri Kazanım Tesisinde işlenen atık miktarı (ton/gün)	Hedeflenen Düzey					1.500	1.550	1.600	1.650	1.700
			Gerçekleşme Düzeyi					1.398 (%93,2) GB	1.125 (%72,6)	X	X	X
		A8-H1-PG9: Aktarma İstasyonlarından Depolama Sahasına Taşınan Atık Miktarı (ton/gün)	Hedeflenen Düzey					13.600	13.800	14.000	14.200	14.400
			Gerçekleşme Düzeyi					12.167 (%89,5) GB	11.700 (%84,8) GB	X	X	X
		A8-H1-PG10: Yeni Katı Atık Aktarma İstasyonlarının Sayısı (adet)	Hedeflenen Düzey					0	0	1	1	1
			Gerçekleşme Düzeyi					-	-	X	X	X
		A8-H1-PG11: Yapımı Tamamlanan Proje Sayısı (Atık Toplama ve İşleme Tesisleri) (adet)	Hedeflenen Düzey					1	1	2	3	3
			Gerçekleşme Düzeyi					0 (%0)	X	X	X	X

Tablo 4: Devam

Amaç (A)	Hedef (H)	Performans Göstergesi (PG)	2015	2016	2017	2018	2019		
A8: Sürdürülebilir çevre gelişimine katkı sağlamak	A8-H2: Çevre koruma uygulamalarını yaygınlaştırmak	A8-H2-PG6: Hafriyat Denetimi İçin GPS Takılan Araç Sayısı	Hedeflenen Düzey					500	500
			500	500	500	500	500		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			1.374 (%100+)	845 (%100+)	X	X	X		
		A8-H2-PG7: Deniz kirliliğine yönelik günlük denetim saati	Hedeflenen Düzey					8	9
			8	9	10	11	12		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			7 (%87,5) GB	8 (%88,9) GB	X	X	X		
		A8-H2-PG14: Hafriyat depolama için tahsis edilen alanın kapasitesi (m ²)	Hedeflenen Düzey					3.000.000	3.000.000
			3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000		
			Gerçekleşme Düzeyi					X	X
			X	X	X	X	X		
	A8-H4: Deniz kirliliğinin önlenmesine yönelik uygulamaları geliştirmek	A8-H4-PG1: Deniz Araçlarından Alınan Petrol Türevli Atık Miktarı (m ³)	Hedeflenen Düzey					130.000	130.000
			130.000	130.000	135.000	140.000	145.000		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			151.688,61 (%100+)	12.484 (%92,7)	179.262 (%100+)	186.804 (%100+)	187.378 (%100+)		
		A8-H4-PG2: Deniz Araçlarından Alınan Pis Su Atık Miktarı (m ³)	Hedeflenen Düzey					20.000	21.000
			20.000	21.000	22.000	23.000	24.000		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			30.975 (%100+)	11.041 (%52,6)	179.262 (%100+)	186.804 (%100+)	187.378 (%100+)		
		A8-H4-PG3: Deniz Araçlarından Alınan Çöp Atıkları Miktarı (m ³)	Hedeflenen Düzey					11.500	12.000
			11.500	12.000	12.500	13.000	13.500		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			13.338 (%100+)	5.789 (%48,2)	179.262 (%100+)	186.804 (%100+)	187.378 (%100+)		
		A8-H4-PG4: Deniz Araçlarından Alınan Petrol Türevli Atıkların Ekonomiyeye Kazandırılan Miktarı (m ³)	Hedeflenen Düzey					15.000	15.500
			15.000	15.500	16.000	16.000	16.500		
			Gerçekleşme Düzeyi						
			16.903 (%100+)	17.000 (%100+)	X	X	X		
		A8-H4-PG5: Dereağzı ve Koy Tarama Faaliyetlerinden Çıkan Teressubat Miktarı (m ³)	Hedeflenen Düzey					100.000	101.000
			100.000	101.000	102.000	103.000	104.000		
	Gerçekleşme Düzeyi								
	96.282 (%96,3) GB	82.288 (%81,5) GB	84.144 (%82,5) GB	79.766 (%77,4)	89.737 (%86,3) GB				
A8-H4-PG6: Deniz Yüzeyinden Toplanan Katı Atık Miktarı (m ³)	Hedeflenen Düzey					4.500	4.750		
	4.500	4.750	4.850	4.950	5.000				
	Gerçekleşme Düzeyi								
	5.172 (%100+)	4.753 (%100+)	42.785 (%100+)	39.533 (%98,9) GB	36.128 (%88,1)				
A8-H4-PG7: Kıyılardan ve Plajlardan Toplanan Atık Miktarı (m ³)	Hedeflenen Düzey					32.000	33.000		
	32.000	33.000	34.000	35.000	36.000				
	Gerçekleşme Düzeyi								
	38.740 (%100+)	38.838 (%100+)	42.785 (%100+)	39.533 (%98,9) GB	36.128 (%88,1)				
A8-H4-PG8: Deniz temizliği bilincini artırmaya yönelik düzenlenen etkinlik/ konferans/ eğitim sayısı	Hedeflenen Düzey					12	12		
	12	12	12	12	12				
	Gerçekleşme Düzeyi								
	10 (%83,3) GB	5 (%41,7)	X	X	X				

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı; İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu; İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2016 Yılı Faaliyet Raporu; İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2017 Yılı Faaliyet Raporu; İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2018 Yılı Faaliyet Raporu; İstanbul Büyükşehir Belediyesi 2019 Yılı Faaliyet Raporu.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından atık yönetimine ilişkin 3 hedef çerçevesinde 22 performans göstergesi belirlenmiştir. Bu performans göstergeleri ile; atık üretiminin önlenmesi haricindeki sürdürülebilir atık yönetimi aşamalarının tamamına ilişkin performans hedefleri belirlenmiştir. Geri kalan performans göstergelerinin 9'u atıkların toplanması ve nakline, 3'ü atıkların depolanmasına, 2'si atık yönetimine ilişkin eğitim verilmesine, 2'si atık yönetimine ilişkin denetim faaliyetlerinin yürütülmesine, 2'si ise diğer faaliyetlere ilişkindir.

Performans göstergeleri ile belirlenen 22 performans hedefinden 2015 yılında 12, 2016 yılında 9, 2017 yılında 6, 2018 yılında 4 ve 2019 yılında 5 tanesi gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilemeyen hedeflerden; 2015 yılında 3, 2016 yılında 2, 2017 yılında 1, 2018 yılında 2 ve 2019 yılında 1 tanesinin gerekçesi açıklanmamıştır. 2015 yılında 2, 2016 yılında 4, 2017, 2018 ve 2019 yıllarında ise 14'er hedefin gerçekleşme durumlarına ilişkin herhangi bir veriye yer verilmemiştir.

6.2. Gerçekleştirilemeyen Hedeflere İlişkin Gereçekler

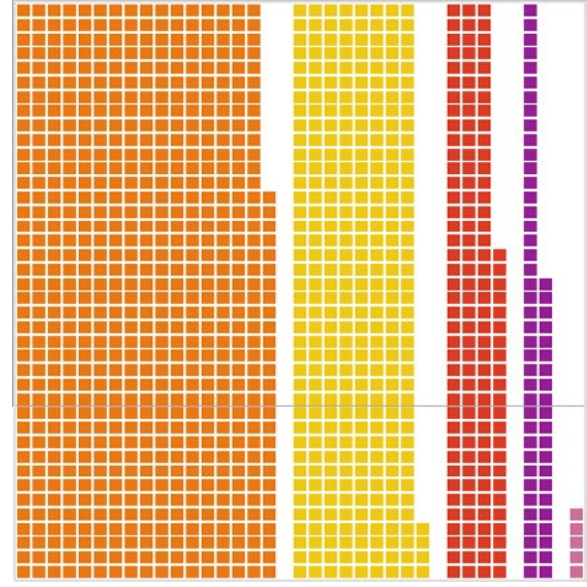
Stratejik planlar ile belirlenen hedefler ve bu hedefler çerçevesinde belirlenen performans göstergelerinin gerçekleşme düzeyleri bir önceki bölümde tablolar halinde gösterilmiştir. Bu bölümde ise, gerçekleştirilemeyen hedeflere ilişkin faaliyet raporlarında yer verilen gerekçeler analiz edilecektir.

Erzurum Büyükşehir Belediyesince gerçekleştirilemeyen performans hedefleri için herhangi bir gerekçe belirtilmediğinden, bu bölümde değerlendirmeye alınmayacaktır. Çalışma kapsamındaki diğer büyükşehir belediyeleri olan Mersin, Antalya ve İstanbul Büyükşehir Belediyelerinin gerçekleştirilemeyen hedeflerine ilişkin açıklamaların analizine ise aşağıda yer verilmiştir.

6.2.1. Mersin Büyükşehir Belediyesi

Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından sunulan gerekçelere ilişkin belge portresi, Şekil 4'te yer almaktadır.

Şekil 4: Mersin Büyükşehir Belediyesi Belge Portresi

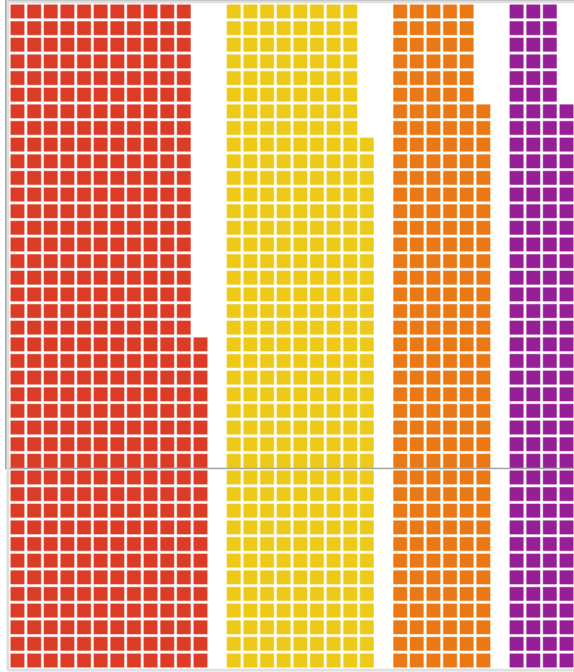
- Süreç Tamamlanamamıştır (BŞB)
- İhtiyaç Duyulmamıştır
- Süreç Tamamlanamamıştır (Merkezi Yönetim)
- Teknik İmkan Yetersizliği
- Maddi Hata

Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilemeyen performans hedefleri için açıklanan gerekçeler, ağırlıklı olarak sürecin tamamlanamamış olmasına dayanmaktadır. Büyükşehir belediyesi tarafından işlemlere başlanmış, ancak faaliyet tamamlanamamış veya hedeflenen düzeye ulaşılamamıştır. Gereçekler arasında ikinci sırada hizmete ihtiyaç duyulmaması yer almaktadır. Üçüncü sırada ise, merkezi yönetim düzeyindeki sürecin tamamlanamaması gerekçesi yer almaktadır. Merkezi yönetim birimlerinden izin veya onay alınmasını gerektiren faaliyetlerde, bu işlemlerin tamamlanmadığını ifade etmektedir. Teknik imkanların yetersizliği, en çok sunulan gerekçeler arasında dördüncü sırada yer almakta ve faaliyetin yürütülmesi için gerekli teknik altyapıya sahip olunmadığını ifade etmektedir. En az sunulan gerekçe ise maddi hata olup, performans programında yer alan performans hedefinin sehven fazla yazıldığını, belirlenmiş olan hedefin daha düşük düzeyde olduğunu ifade etmektedir.

6.2.2. Antalya Büyükşehir Belediyesi

Antalya Büyükşehir Belediyesinin, hedeflenen performans düzeyine ulaşamamasına ilişkin gerekçeleri, Şekil 5'te belge portresi aracılığıyla gösterilmiştir.

Şekil 5: Antalya Büyükşehir Belediyesi Belge Portresi

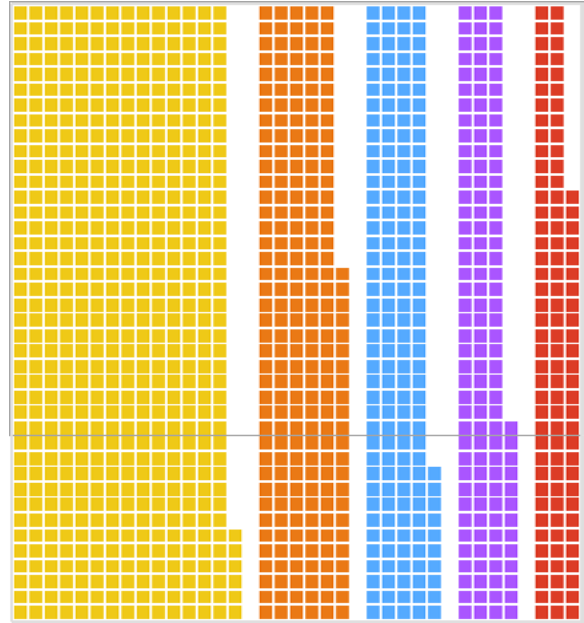
- Süreç Tamamlanamamıştır (Merkezi Yönetim)
- İhtiyaç Duyulmamıştır
- Süreç Tamamlanamamıştır (BŞB)
- Teknik İmkan Yetersizliği

Antalya Büyükşehir Belediyesinin gerçekleştirilemeyen hedeflerine ilişkin gerekçeleri, dört başlık altında yoğunlaşmış olup, birinci sırada merkezi yönetim düzeyinde sürecin tamamlanamamış olması yer almaktadır. İkinci sırada, faaliyetlerin gerçekleştirilmesine ihtiyaç duyulmamış olması yer alırken, üçüncü sırada ise büyükşehir belediyesi düzeyindeki işlemlerin tamamlanamamış olması gösterilmiştir. Gösterilen gerekçeler arasında son sırada yer alan kategori ise, teknik imkanların yetersizliğidir.

6.2.3. İstanbul Büyükşehir Belediyesi

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin atık yönetimine ilişkin gerçekleştirilememiş olduğu hedeflerine ilişkin gerekçelerin kodları aracılığıyla oluşturulan belge portresi Şekil 6'da yer almaktadır.

Şekil 6: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Belge Portresi

- İhtiyaç Duyulmamıştır
- Süreç Tamamlanamamıştır (BŞB)
- Önleyici Denetim
- Toplumsal Olaylar
- Süreç Tamamlanamamıştır (Merkezi Yönetim)

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından performans hedeflerinin gerçekleştirilememesine gerekçe olarak en çok ilgili faaliyete ihtiyaç duyulmamış olması gösterilmiştir. Bu gerekçeyi, büyükşehir düzeyinde sürecin tamamlanamamış olması takip etmiştir. Üçüncü sırada, önleyici denetimler sayesinde hizmet ihtiyacının ortadan kaldırılması gerekçesi yer almıştır. Dördüncü sıradaki gerekçe ise, yaşanan toplumsal olaylar nedeniyle hedeflenen düzeye ulaşılamadığını ifade ederken, merkezi yönetim süreçlerinin tamamlanamamış olması gerekçesi ise son sırada yer almıştır.

7. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Örnekleme oluşturan dört büyükşehir belediyesi incelendiğinde, birçok hedefe ulaşamadığı, stratejik plan veya performans programlarında yer aldığı halde birçok hedefe ilişkin herhangi bir verinin faaliyet raporlarında gösterilmediği, gerçekleştirilemeyen hedeflere ilişkin gerekçelerin açıklanmasının da sıklıkla ihmal edildiği görülmüştür. Stratejik yönetim, bir örgütün, geleceğini yönlendirmesi

anlamına gelir. Bu açıdan bakıldığında, ilgili büyükşehir belediyelerinin, atık yönetimi alanında geleceği planlama konusunda faaliyetleri olduğu görülmektedir, ki bu yasal bir zorunluluktur. Ancak elde edilen veriler doğrultusunda, planlanan ve hedeflenen geleceğe ulaşma konusunda yeterli düzeyde çaba gösterildiğinin söylenmesi mümkün değildir.

Sanayi faaliyetleri ve nüfus artışı nedeniyle giderek daha büyük bir sorun haline gelen ve sürdürülebilirliğinin sağlanması elzem olan atık konusu da, büyükşehir belediyelerinin yeterince özen gösterdiği bir konu olarak görünmemektedir. Sürdürülebilir atık yönetiminin sağlanması için gerekli olan dört aşamanın tamamı, yalnızca Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından stratejik hedef olarak belirlenmiş, ancak bu hedeflerin gerçekleştirme düzeyleri faaliyet raporlarıyla etkin olarak izlenmemiştir.

Hedeflerin gerçekleştirilemediği durumlarda, büyükşehir belediyelerinin bu durumun gerekçelerine faaliyet raporlarında yer vermesi zorunlu olup, bu durum çoğunlukla ihmal edilmiştir. Açıklanan gerekçeler ise çoğunlukla sürecin tamamlanamamış olması, ihtiyaç duyulmamış olması veya teknik imkansızlıklara dayandırılmıştır. Merkezi yönetim düzeyinde sürecin tamamlanamamış olması, büyükşehir belediyelerinin tasarrufunda olan bir durum olmamakla birlikte, idari vesayetin yerel yönetim hizmetleri üzerindeki olumsuz bir etkisi olarak değerlendirilebilir. Ancak büyükşehir düzeyinde sürecin tamamlanamamış olması, büyükşehir belediyelerinin iç işleyişine ilişkin bir durum olup, planlama ve uygulama yönünden yetersizliklere işaret etmektedir. Hizmete ihtiyaç duyulmamış olması gerekçesinin yaygın bir şekilde öne sürülmesi, büyükşehir belediyelerinin ihtiyaçları tespit etme konusundaki başarı düzeyinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak önleyici denetimlerle faaliyete duyulan ihtiyacın ortadan kaldırılmış olması konusu, sürdürülebilir atık yönetimi ve sürdürülebilir çevre açısından oldukça olumlu bir yaklaşım olarak dikkat çekmektedir. Teknik imkansızlıklar nedeniyle hedeflerin gerçekleştirilememiş olması ise, büyükşehir belediyelerinin, stratejik planlama aşamasında kendi imkanlarından haberdar olma düzeyinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Analiz konusu

gerekçeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, söz konusu büyükşehir belediyelerinin gerek stratejik yönetim gerek sürdürülebilir atık yönetimi bakımından oldukça yetersiz durumda olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- 2872 sayılı Çevre Kanunu (1983). 11.08.1983 tarihli Resmi Gazete (18132).
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu (2004). 23.07.2004 tarihli Resmi Gazete (25531).
- 5326 sayılı Kabahatler Kanunu (2005). 31.03.2005 tarihli Resmi Gazete (25772 *Mükerrer*).
- Ambalaj Atıklarının Kontrolü Yönetmeliği (2017). 27.12.2017 tarihli Resmi Gazete (30283).
- ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2014a). 2015-2019 Stratejik Planı, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FStratejikPlan%2F2015-2019_Stratejik_Plan.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2019)
- ANTALYABÜYÜKŞEHİRBELEDİYESİ(2014b).2015YılıPerformans Programı, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FPerformansProgrami%2F2015_performans_programi.pdf (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- ANTALYABÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2015). 2016 Yılı Performans Programı, Antalya. <https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FPerformansProgrami%2F2016%20PERFORMANS%20PROGRAMI.pdf> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2016a). 2015 Yılı Faaliyet Raporu, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FFaaliyetRaporlari%2F2015_YILI_ABB_Faaliyet_Raporu.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2019)
- ANTALYABÜYÜKŞEHİRBELEDİYESİ(2016b).2017YılıPerformans Programı, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FPerformansProgrami%2F2017_performans_programi.pdf (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2017a). 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FFaaliyetRaporlari%2F2016_antalya_buyuksehir_belediyesi_faaliyet_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2019)
- ANTALYABÜYÜKŞEHİRBELEDİYESİ(2017b).2018YılıPerformans Programı, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FPerformansProgrami%2F2018_performans_programi.pdf (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2018a). 2017 Yılı Faaliyet Raporu, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FFaaliyetRaporlari%2F2017_Faaliyet_Raporu.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2019)
- ANTALYABÜYÜKŞEHİRBELEDİYESİ(2018b).2019YılıPerformans Programı, Antalya. <https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FPerformansProgrami%2F2019%20PERFORMANS%20PROGRAMI.pdf> (Erişim Tarihi: 14.05.2020)
- ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2019). 2018 Yılı Faaliyet Raporu, Antalya. [https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FFaaliyetRaporlari%2FABB%202018%20Y%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu%20\(Web%20Mini\).pdf](https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/Raporlar%2FFaaliyetRaporlari%2FABB%202018%20Y%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu%20(Web%20Mini).pdf) (Erişim Tarihi: 24.05.2019)
- ANTALYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2020). 2019 Yılı Faaliyet Raporu, Antalya. https://www.antalya.bel.tr/Content/UserFiles/Files/2019_yili_faaliyet_raporu.pdf (Erişim Tarihi: 11.08.2020)

- ATIK PİL VE AKÜMÜLATORLERİN KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ (2004). 31.08.2004 tarihli Resmi Gazete (25569).
- ATIK YAĞLARIN YÖNETİMİ YÖNETMELİĞİ (2019). 21.12.2019 tarihli Resmi Gazete (30985).
- ATIK YÖNETİMİ YÖNETMELİĞİ. (2015). 02.04.2015 tarihli Resmi Gazete (29314).
- BAY, M. (2018). Belediyelerde Atık Yönetimi ve Politikaları: Karaman Örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 61(11), 769-781.
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER. (2012). İstedığımız Gelecek. *Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı (Rio+20) Konferans Çıktısı*.
- BİTKİSEL ATIK YAĞLARIN KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ (2015). 06.06.2015 tarihli Resmi Gazete (29378).
- CEBECİ, A. (2013). 2000'li Yıllarda Türkiye'deki Kamu Yönetimi Değişimini Çözümlemek. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, XXXV(11), 175-206.
- CUCCHIELLA, F., D'ADAMO, I. & GASTALDI, M. (2017). Sustainable Waste Management: Waste to Energy Plant as an Alternative to Landfill. *Energy Conversion and Management*, 131, 18-31.
- DI CORATO, L. & MONTINARI, N. (2014). Flexible Waste Management Under Uncertainty. *European Journal of Operational Research*, 234, 174-185.
- DİNÇER, Ö. (2004). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. İstanbul: Beta.
- ERTAN, Y. (2010). Stratejik Yönetimin Kamu Yönetimi Alanında Uygulanması ve Sorunları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Konya.
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2014). 2015-2019 Stratejik Planı, Erzurum. https://erzurum.bel.tr/DOSYA/Stratejik_plan_2015_2019.pdf (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2015). 2016 Yılı Performans Programı, Erzurum. <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/UXlaq+merged.pdf> (Erişim Tarihi: 14.10.2020).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2016a). 2015 Yılı Faaliyet Raporu, Erzurum. <https://www.erzurum.bel.tr/DOSYA/26.4.2016-14-59-362015-FAALİYET-RAPORU.pdf> (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2016b). 2017 Yılı Performans Programı, Erzurum. <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/1Qr5s+combinepdf.pdf> (Erişim Tarihi: 14.10.2020).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2017a). 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Erzurum. <https://www.erzurum.bel.tr/DOSYA/4.5.2017-08-25-032016-FAALİYET-RAPORU.pdf> (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2017b). 2018 Yılı Performans Programı, Erzurum. <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/iU8u+2018performans.pdf> (Erişim Tarihi: 14.10.2020).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2018a). 2017 Yılı Faaliyet Raporu, Erzurum. <https://www.erzurum.bel.tr/DOSYA/2.5.2018-09-47-352017-FAALİYET-RAPORU.pdf> (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2018b). 2019 Yılı Performans Programı, Erzurum. <http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/16H7g+2019performans.pdf> (Erişim Tarihi: 14.10.2020).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2019). 2018 Yılı Faaliyet Raporu, Erzurum. <https://www.erzurum.bel.tr/DOSYA/faaliyet2018.pdf> (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- ERZURUM BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2020). 2019 Yılı Faaliyet Raporu, Erzurum. <https://www.erzurum.bel.tr/DOSYA/2019faaliyet.pdf> (Erişim Tarihi: 11.08.2020).
- HAFRİYAT TOPRAĞI, İNŞAAT VE YIKINTI ATIKLARININ KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (2004). 18.03.2004 tarihli Resmi Gazete. (25406).
- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2014). 2015-2019 Stratejik Planı, İstanbul. <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2020/1/stratejikplan15-19.pdf> (Erişim Tarihi: 29.05.2019)
- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2016). 2015 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul. https://www.ibb.istanbul/Uploads/2016/12/ibb_faaliyetraporu2015.pdf (Erişim Tarihi: 29.05.2019)
- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2017). 2016 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul. <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2017/4/2016-Yili-ibB-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 29.05.2019)
- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2018). 2017 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul. <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2018/4/2017-ibB-Faaliyet-Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 29.05.2019)
- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2019). 2018 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul. <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2019/5/IBB-FAALİYET-RAPORU-2018-v4.pdf> (Erişim Tarihi: 29.05.2019)
- İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2020). 2019 Yılı Faaliyet Raporu, İstanbul. <https://www.ibb.istanbul/Uploads/2020/7/2019-FAALİYET-RAPORU.pdf> (Erişim Tarihi: 11.08.2020)
- JOSEPH, K. (2006). Stakeholder Participation for Sustainable Waste Management. *Habitat International*, 30, 863-871.
- KAYAR ÇELİK, B. & AYTAR, O. Örgütlerde Stratejik Yönetim Farkındalığı: Kırşehir İli Örneği. *Acrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi* 6(8), 129-146.
- KAYPAK, Ş. (2018). Kentsel Çevrenin Sorunu Olarak Atık ve Yönetimi: Antakya Örneğinde. 2. *Uluslararası Multidisipliner Çalışmaları Kongresi Bildiri Tam Metin Kitabı*. Ankara: Akademisyen, 72-90.
- KENTSEL ATIKSU ARITIMI YÖNETMELİĞİ. (2006). 08.01.2006 tarihli Resmi Gazete (26047).
- MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2014). 2015-2019 Stratejik Planı, Mersin. <https://www.mersin.bel.tr/doc/2015-2019-mbb-stratejik-plan> (Erişim Tarihi: 30.05.2019).
- MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2016). 2015 Yılı Faaliyet Raporu, Mersin. <https://www.mersin.bel.tr/upload/dokumanlar/2015%20y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 30.05.2019).
- MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2017). 2016 Yılı Faaliyet Raporu, Mersin. <https://www.mersin.bel.tr/upload/dokumanlar/MBB%202016%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 30.05.2019).
- MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2018). 2017 Yılı Faaliyet Raporu, Mersin. <https://www.mersin.bel.tr/upload/dokumanlar/MBB%202017%20MAL%C4%B0%20YIL1%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU.pdf> (Erişim Tarihi: 30.05.2019).
- MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2019). 2018 Yılı Faaliyet Raporu, Mersin. <https://www.mersin.bel.tr/upload/dokumanlar/MBB%202018%20Mali%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 30.05.2019).
- MERSİN BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ (2020). 2019 Yılı Faaliyet Raporu, Mersin. <https://www.mersin.bel.tr/upload/dokumanlar/MBB%202019%20Y%C4%B1%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 11.08.2020).
- ÖMRÜNÜ TAMAMLAMIŞ LASTİKLERİN KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (2006). 25.11.2006 tarihli Resmi Gazete (26357).
- PEARCE II, J. A. & Robinson, R.B. (2015). *Jr. Stratejik Yönetim: Geliştirme, Uygulama ve Kontrol*. Düzenleyen: Mehmet Barca. Çeviren Mehmet Barca. Ankara: Nobel.

- SALİHOĞLU, G., POROY, Z. & SALİHOĞLU, N.K. (2019). Kentsel Atık Yönetiminde Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi: Bursa Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi* 25(6), 692-699.
- SONGÜR, N. (2011). *Kamu Yönetiminde Stratejik Planlama: İl Özel İdareleri Deneyimi*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü, 2011.
- SU KİRLİLİĞİ KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (2004). 31.12.2004 tarihli Resmi Gazete. (25687).
- TEHLİKELİ MADDELERİN SU ÇEVRESİNDE NEDEN OLDUĞU KİRLİLİĞİN KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (2005). 26.11.2005 tarihli Resmi Gazete (26005).
- TEZEL, Ö. & YILDIZ, E. (2020). Sürdürülebilir Atık Yönetimi Uygulamalarında Dünya ve Türkiye Karşılaştırması: Edikab Örneği. *Social Sciences Research Journal*, 9(2), 35-48.
- TIBBİ ATIKLARIN KONTROLÜ YÖNETMELİĞİ. (2017). 25.01.2017 tarihli Resmi Gazete (29959).
- ULAŞLI, K. (2018). *Geri Kazanılabilir Atıkların Yönetimi ve Sıfır Atık Projesi Uygulamaları: Kadıköy Belediyesi*. İstanbul: Hasan Kalyoncu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY. Resolution Adopted by the General Assembly on 25 September 2015. https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E (Erişim Tarihi: 09.10.2020).
- URL-1, Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2019. data.tuik.gov.tr/media/smedia/mzudkwo9ektmh7mpdpf2h3whulsrqm3q.xls (Erişim Tarihi: 14.10.2020).
- WHEELEN, T.L & HUNGER, J.D. (2004). *Strategic Management and Business Policy*. New Jersey: Pearson Practice Hall.

“Bu sayfa dizgiden dolayı boş bırakılmıştır”

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Problematizing home, belonging and identity in Bina Sharif's My Ancestor's House: a transnational approach

Nesrin Yavaş¹

1 Assist. Prof. Dr., Ege University, Faculty of Literature, Department of American Culture and Literature, İzmir, TURKEY, E-mail: nesrinyavas@yahoo.com

Abstract

Since the 1990s, transnationalism, a as recent field of enquiry, has emerged as another theoretical lens through which we can look into the changing, evolving meanings of home, homeland, and belonging for international migrants. Studies of transnational migrants have focused upon varying aspects of the migrants' lives: their ties with their kin; laws of naturalization in the host country, involvement in political organizations, the place of cultural iconography such as food, music, tradition in their daily lives. Because these transmigrants neither cut the ties to their countries of origin nor fully assimilate into the new culture of the host country, these immigrants fall under the rubric of transnationals. However, transnational studies focusing upon the cross-border lives and activities of transnational subjects ignore the cross-cutting variables of gender, class, age, religion, ideology, period of immigration, citizenship status, different local sending contexts, which play a mediatory role in shaping notions of home, identity, community within even a single transnational community. In order words, it is not possible to talk about the transnationalism of a certain migrant group but of the heterogeneous make-up of transnationalisms, which differ even among the members of a transnational community at any given point in time. To understand the relationship between transnational migrants, and their conceptions of home and belonging, it is of vital importance to explore the specific circumstances of migration and how they influence conceptions of home. Secondly, the celebratory overtones of the transnational conditions of international migrants overlook the negative consequences of transnational lives such as the feelings of loss and dislocation inherent in cross border movements of transmigrants. Reading Pakistani-American Bina Sharif's play My Ancestor's House through a transnational lens, I would argue, brings a new insight into the literature on transnationalism by way of highlighting the non-homogenous, non-celebratory, and historically specific aspects of transnationalism in a global age.

Keywords: Transnationalism, Transmigrant, Migration, Home/Homeland, Identity, Belonging, Trans-Locality, Globalization

Citation/Atıf: YAVAŞ, N. (2021). Problematizing Home, Belonging and Identity in Bina Sharif's My Ancestor's House: A Transnational Approach. Journal of Awareness. 6(1), 59-66, DOI: 10.26809/joa.6.1.06

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Nesrin Yavaş
E-mail: nesrinyavas@yahoo.com

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1. INTRODUCTION

"My emotional strength and my structure weakened when I crossed the ocean and separated myself from my homeland, from my loved ones, from my parents, my brothers and sisters, from my seasons, my spice, my language, from the fallen leaves in Autumn and long narrow muddy paths lined with daffodils and roses." Bina Sharif

Bina Sharif is a Pakistani-born American playwright, who immigrated to the United States to escape from the oppressive Islamic regime of her homeplace and to realize her dream of becoming an artist in the United States. In the introductory notes to her play *My Ancestor's House*, Bina Sharif explains (qtd. Perkins and Uno, 1996: 262) that it was not only her artistic inclinations but also her search for freedom, liberty, equality, and justice which brought her to the United States. *My Ancestor's House* is a memory play, in which Bina Sharif not only attempts to come to terms with her feelings of guilt and shame for having left her family behind but also delineates the contours of her migrant identity.

This paper seeks to challenge the assumption that transnational subjects find their home in the movement across national and cultural borders. Homi Bhabba's conception of hybridity, Stuart Hall's conception of diasporic hybrid identities, James Clifford's homophone roots/routes, all fall short of explaining the transnational migrant Bindia in *My Ancestor's House*. For Homi Bhabba (1994:9) hybridity is not a matter of celebration but the prevailing mode of being in the world that undermine essentialized, monolithic notions of nation, authenticity, tradition and culture: "It is that Third Space, though unrepresentable in itself, which constitutes the discursive conditions of enunciation that ensure that the meanings and symbols of cultures have no primordial unity and fixity; that even the same signs can be appropriated, translated, rehistoricized, and read anew." In other words, this Third Space is the liminal, the in-between position of becoming, which undermines static notions of home and identity. This means that home for transnational migrants straddling across borders is not tied to a specific geographical place but to a state of mind which continuously evolves, shifts, and is transformed with shifting circumstances. Viewed this way, the transnational migrant moves back and forth between their homeplace and host country both culturally and/or geographically, engaging in constant (re)negotiations of their multiple identities, in our case Americanness and Pakistani identity. Therefore,

according to Homi Bhabba, "To be unhomed is not to be homeless" (1994, 9).

Stuart Hall (1990) approaches the concept of home critically, arguing for its creative and dynamic potentials. For Hall (1990), the concept of home is neither static nor fixed, but it is one of transformation and hybridity:

The diaspora experience as I intend it here is defined not by essence or purity, but by the recognition of a necessary heterogeneity and diversity; by a conception of identity which lives with and through, not despite, difference; by hybridity. Diaspora identities are those which are constantly producing and reproducing themselves anew, through transformation and difference. (235)

Arjun Appadurai's (1996) celebratory attitude towards this constant motion of goods, cultures, people, ideas across borders in the globalizing world and his lack of attention to the role of the nation-states means that for Appadurai (1996) in today's world global transnational communities have replaced nation-states. As a recent field of enquiry, transnationalism has emerged as another theoretical lens through which we can look into the changing, evolving meanings of home for international migrants. Since its emergence in the 1990s, the literature on the transnational practices of migrants has shed light upon individuals and families: "how ordinary individuals live their everyday lives across borders and the consequences of their activities for sending-and receiving country life" (Lewitt and Waters 2002:8). Michael Smith and Luis Guernizo (1998) have defined this relationship between transnationalism and migrants' everyday lives as "transnationalism from below" in contrast to transnational activities that occur in such areas as the media, political institutions, financial organizations, and transnational businesses, namely "transnationalism from above." The transnational framework can delineate the importance of the webs of linkages between home and host countries. Basch, Glick Schiller and Blanc (1995) contend that many migrants are now transmigrants, "whose daily lives depend on multiple and constant interconnections across international borders and whose public identities are configured in relationship to more than one nation-state" (48). Because these transmigrants neither cut the ties to their countries of origin nor fully assimilate into the new culture of the host country, these immigrants fall under the rubric of transnationals. Links to the home country are maintained

Studies of transnational migrants have focused upon varying aspects of the migrants' lives: their ties with their kin; laws of naturalization in the host country, involvement in political organizations, the place of cultural iconography such as food, music, tradition in their daily lives. Lately, the importance of the national and international policy making processes have been deemed to be central to an understanding of transnational activities (Levitt, De Wind & Vervotec 2003: 568). However, transnational studies focusing upon the cross-border lives and activities of transnational subjects ignore the cross-cutting variables of gender, class, age, religion, ideology, period of immigration, citizenship status, different local sending contexts, which play a mediatory role in shaping notions of home, identity, community within even a single transnational community. In other words, it is not possible to talk about the transnationalism of a certain migrant group but of the heterogeneous make-up of transnationalisms, which differ even among the members of a transnational community at any given point in time. Therefore, it becomes all the more important to shy away from traditional homogeneous conceptualizations of transnationalism, and to see into the specificities of circumstances which generate different conceptions of home and belonging. In addition, the general consensus on the situation of the transnational migrants as subjects constructing their lives and their identities in unbounded and ungrounded spaces across borders does nothing but to essentialize the multiplicity of the tactics transmigrants deploy to set boundaries and to establish ground identities.

Transnationalism has different meanings for different people at different times of their lives. To understand the relationship between transnational migrants, and their conceptions of home and belonging, it is of vital importance to explore the specific circumstances of migration and how they influence conceptions of home. The celebratory overtones of the transnational conditions of international migrants overlook the negative consequences of transnational lives such as feelings of loss and dislocation inherent in cross border movements of transmigrants.

2. ENTERING MY ANCESTOR' HOUSE THROUGH THE DOOR OF TRANSNATIONALISM

Reading Bina Sharif's (1996) *My Ancestor's House* through a transnational lens yields new insights into the scholarship on transnationalism as well as into the concepts of home and belonging. Understanding

the protagonist Bindia's transnationalism in the play first and foremost necessitates to evaluate the social, political and cultural contexts of the sending country, in our case 1980s Pakistan. As Jigna Desai (2004) argues the nation-state constitutes a very important variable in the globalized world of international migration. The leading scholars of transnationalism agree upon the fact that nation states play a central role in creating and maintaining transnational lives (Guernizo & Smith 1998; Ong 1999; Smith 1998) Transformations, changes in the country of origin as well as in the receiving countries impact the migrants' transnational activities through which they articulate conceptions of home and belonging. In the case at hand, Bindia has left her family and her homeland Pakistan years ago to flee from Zia ul Haq's Islamic, oppressive regime, which curbed individual liberties in all walks of life. Bindia is a Muslim Pakistani woman, who must realize her gender roles according to the dictates of the traditional, social and familial codes: filiality, arranged marriages, kinship responsibilities, following the religious codes of Islam. Under these circumstances, the specific context of opportunities and constraints gain considerable significance (Guernizo & Smith 1998:13). Bindia flees Pakistan's specific context of oppression to the United States' specific context of liberty, freedom, and equality.

In the States, Bindia is free from the dictates of her religion as well as her social and familial responsibilities. She marries an American actor, which is unacceptable according to the Pakistani religious and social regulatory norms. The restrictions and confinements of the sending country find their best expression in the words of Roona, one of Bindia's sisters, who remained behind: "Our religion, our parents, our Qur'an, our men had weakened our soul" (Sharif, 1996:269). Husain Haggani (2010:144) states how the Islamization of all state institutions left Pakistani women vulnerable both in the domestic and the public sphere: Pakistani women were strictly banned from participating in sports and arts; according to the sharia law, a man's legal testimony equaled to the testimonies of two women; with the Hudood Ordinance, thousands of rape victims were incarcerated on charges of zina. The victim's failure to her allegation at court was understood to be a confession of extra-marital relationship, namely, zina (Siam-Heng and Liew 2010:360). Apart from the sharia law, the traditional codes of the the society dictate that women have to prepare a splendiferous dowry to be entitled to marriage and strictly follow their parents' choices and decisions in the name of filiality.

Deedi, the little sister, has been cast out of the family circle for marrying a man out of her choice rather than following the traditional marriage patterns. In fact, Deedi's marrying outside an arranged marriage is taken as a big blow against the family name and reputation in the community. Deedi has to pay for behaving outside the established moral and social codes: She is left all alone with an unloving, abusing and good for nothing of a husband. Bindia's rage against Pakistan's gendered traditions that leave no outlet for individual freedom for women like Deedi and Roona is echoed in her words: "if this kind of situation happened in America ... to an American woman, man she would kick his ass in a minute" (Sharif, 1996:269). However, for Deedi there is no such option in a society ruled with sharia law and fixed traditional codes of

Bindia visits Pakistan because her mother is sick in hospital but the reunion with her family makes her feel more like a foreigner in the face of familial confrontations and accusations. Resentment over her stay in a foreign country, and envy on the part of those who weren't brave enough to leave, accusations for not coming back and taking care of her sick mother, all make Bindia feel like "as if I have no right to take any space anywhere" (Sharif, 1996: 269). Bindia's dislocation both in her homeland and her hostland leaves her with a permanent feeling of being out of place. When Nazo says to Bindia that Pakistan is her home and explains her confusion over Bindia's self-willed exile in a foreign land, Roona interferes and exclaims how insecure and groundless she feels in her homeland. This vignette between three sisters reveals different notions of home and belonging: For Nazo, home is Pakistan, where one must confirm his/her rootedness through social and cultural habits and rituals. Roona's conception of home is not a place-related one. Rather, her home is where she could be a liberated woman with a mind of her own, disentangled from all structures of oppression. When Roona says that she would rather be an exile in the United States rather than be a ghost-like presence, an absence with no agency in her homeland, Bindia reveals her sense of alienation and dislocation in the United States as follows:

(...) I wanted to follow a straight path and could not handle the turns. I got lost somehow. I have a personal weakness. In my heart of hearts, I wanted to destroy myself. People over there were different but they wanted me to be part of them. I kept feeling too small . . . too little . . . like nobody . . . I kept missing home. My heart kept shrinking with some kind of unknown fear of losing something.

Not belonging anywhere My heart was not there. It was here . . . in the country yards . . . in the jasmine trees . . . I kept looking back-I couldn't go forward. My soul got weaker and weaker. I wandered around aimlessly in the gloomy streets of my new home, which I could not call a home. Maybe I never wanted a home. (Sharif, 1996: 271-272)

Despite feeling like an outsider in her host country, Bindia never considers return migration: "But I never established myself in America. And all the pressure from back home . . . the pull . . . 'come home' . . . 'come back'. The more I suffered here, the less I wanted to come back (. . .)" (Sharif, 1996: 270). Bindia has chosen not to live in Pakistan "as a spinster . . . as a good, obedient daughter, a Muslim spinster. . . (Sharif, 1966: 269) but her new "home" with all its freedom and modernity has not given her a sense of belonging either. She admits that she wanted to cut off all the ties that link her to Pakistan but that she failed: (. . .) I crossed the ocean . . . I wanted to cut the cord . . . the cord . . . stretched, and stretched across the Atlantic like a strong nylon that never breaks . . . distance was so long . . . it stretched. . . and stretched . . . soon it will get tangled . . . soon it will suffocate me. (Sharif, 1966: 269)

Bindia's feelings of guilt for having abandoned her loved ones, for not taking care of her lonely mother, for not having been able to save her sister Deedi from the desperate life she has been forced to live as a result of her independent manners accompany her all the way to the United States. A family history inflicted with traumas has always haunted her in her new life in the host country, which gave her freedom but never a "home." Bindia's family history prevents her from setting her heart at ease about being in the United States. The harsh criticisms she has had to face each time she visits her family together with Pakistan's unstable political situation and despotic religious regime also alienates Bindia to her birthplace. In this sense, Bindia never belongs. Home for Bindia is always elusive.

Apart from the political and social instabilities in the homeland, the meanings attached to Bindia's migrancy by those who stayed behind constitute an important variable that impacts Bindia's transnationalism and the developmental options available to her. Bindia's family expected her to make the best of herself by completing her medical education in the US and to become a doctor, which Bindia never realized. A non-achiever in the United States, Bindia's situation is unacceptable in a relatively well-to-do Pakistani family. Bindia's

abandonment of her family must be compensated by stories of success in the US, which she has never achieved. It is apparent that the disillusionment on the part of those who stayed behind has been a recurring theme during Bindia's temporary stays in Pakistan, which finds expression in the words of Nazo:

NAZO: But you must make a lot of money? You live in America. Don't you make a lot of money? Last time you came us you told us you had a great job.

BINDIA: No! I don't.

NAZO: You must make more money than us . . . one dollar is equal to fifteen rupees . . . so . . . whatever you make . . . you make fifteen time more money than me!

NAZO: If you don't make a lot of money, which is not believable, why do you live there? (Sharif, 1996: 267-268)

As important as those who move are, those who stay put have just as much influence on transnational processes. In the sending context, in our case Pakistan, "people go abroad to achieve something" (Sharif, 1996:268) but Bindia has "[a]bandoned a highly respectable profession, left her home, made herself isolated for no good reason" (Sharif, 1996:268). This is unacceptable.

What further complicates Bindia's situation as a transmigrant is the apparent lack of the flow of goods, and remittances across national borders. P. Werbner (1989) in her study of Pakistanis in Great Britain highlights the importance of gift exchange and remittances in the maintenance of socioeconomic and sociocultural relations across borders. Werbner (1988) states that "[w]hile gifts and exchange are key to the social networks in Britain, they are also a 'metonymic' exchange of substance between South Asia and Britain" (204). Helen Lee and Steve Tupai Frances (2009) in their study on Pacific migration and transnationalism argue that "[p]articular goods express notions about the places from which they come. (...) Goods (. . .) carry ideas about power which are exchanged between [the home country] and overseas" (66). H. Lee and S.T. Tupai (2009) cast light on the importance of the exchange of goods such as videos, Tv sets, DVDs, electronic goods, carrying with them symbolic messages from the host country: "economic power, industrial production and popular Western culture" (66). In *My Ancestor's House* (Sharif, 1996), for those who stayed behind remittances and gifts that travel

across borders are symbols of the migrant's generosity and hard work, core social values by which Bindia is evaluated. Because Bindia's transnational life as a Pakistani living in the United States never complies with her family's conception of an acceptable overseas life, on her every visit to Pakistan, Bindia is made to feel ashamed of herself for "not buying bungalows, and cars, for not sending [her siblings' children] toys, for not bringing VCRs and diamond rings . . ." (Sharif, 1996:269).

The members of Bindia's immediate family except Roona attempt to domesticate her differences such as her Americanized dress code and smoking right from her point of entry into the social and cultural circles of Pakistani life. Even the servant Ali Buksh, just because he is a man, feels entitled to tame her American modernity, which never complies with the moral and traditional codes of Pakistan. To be content with what Allah gives, to accept one's Kismet, that is, your fate, are, Ali Buksh the servant explains, the cardinal virtues of a good Pakistani Muslim woman (Sharif, 1996:265-266). America is a "kafir country, wild country" (Sharif, 1996: 265), says Ali Buksh; therefore, it is no place for a Pakistani Muslim woman. Apparently, in the home country individual belonging depends on a willingness to submit to the pressures of cultural and social conformity. Non-conformity means being cast out of your family as well as the society. Bindia's difference is entirely defined by Roona, the eldest sister, and Ali Buksh by juxtaposing her foreignness with the principles of duty and conformity that are passed down through family and tradition. For Roona and Ali Buksh, Bindia is the Other of the family by virtue of her Americanized outlook as well as her non-conformity to tradition. Instead of coming back and taking care of her ailing mother, who, as Roona says to Bindia, has been missing Bindia year in and year out, Bindia has not assumed this role dictated by tradition.

In the case of Bindia, being a Pakistani woman emerges as a field of complex re-negotiations within the country of origin, which, opens up no new, alternative avenues for self-identification as a transnational migrant. Pakistan is no home for Bindia because the "ancestor's house", in the words of Eva Hoffman (1999:58), "is a conservative site of enclosure, of narrow-mindedness, patriarchal attitudes, and dissemination of nationalism," a fact which is also expressed by Roona when she exclaims, "I feel like I have always been on an exiled land" (Sharif, 1996: 269). Unable to demand a divorce in a Muslim country ruled by Sharia and having no hope in the future of her three daughters in a country like Pakistan, Roona feels insecure and lost

in her “homeplace”. That’s why she says to Bindia, “You are better off in America. Even if it is hard there. Bindia, trust me it is much harder here. And American society . . . must be so free, and different. So open. Just to be able to breathe. You could do anything you want. Be anything you want” (Sharif, 1996: 271). For both Roona and Bindia, leaving means liberation, whereas staying connotes crippling. Through the character of Roona, Bina Sharif further complicates notions of home and belonging: for Roona, home is not a fixed geographical place but a sense of security and safety. Such conception of home resonates with Biddy Martin and Chandra Talpade Mohanty’s (1998) distinguishing between two forms of feeling related to home, “being home” and “not being home,” which refer to different experiences of home either as providing safety or repressing one’s identity (19). In other words, the link between the notion of home and a geographical homeland is severed, and the fixed, essentialized definitions of identity and belonging in terms of a place-based definition of home are problematized.

Then what is home for Bindia, who has chosen to leave rather than stay in her birthplace? Answering this question first and foremost necessitates to reappropriate Homi Bhabba’s theory of Third Space, Stuart Hall’s conception of diasporic hybrid identity and James Clifford’s roots/routes homophone within the historical and cultural specificities of Bindia’s transnationalism, and then to proceed to an understanding of Bindia’s transnationalism as shaped by specific sending and receiving contexts, which in turn shapes her sense of belonging and identity.

To begin with, for Homi Bhabba “to be unhomed is not to be homeless” (1994:9) because home has become the very movement across two or more national borders. Bhabba does not valorize this Third Space hybridity but he affirms that this is the primary mode of being in a highly globalized world. In the case of Bindia, however, “to be unhomed” is to “be homeless”. The cord that stretches across continents represents her roots in Pakistan, and she can never get rid of the shackles of her past in the host country. Bindia cannot carve out new meanings of home and belonging while journeying both physically and imaginatively across borders.

Stuart Hall’s understanding of diasporic hybridity also fails to account for Bindia’s homesickness. For Stuart Hall (1990) the experiences of in-betweenness and mobility can transform from the sense of not-

being-home to a more positive experience generating hybridity. Hyphenated identities, as John McLeod argues, “are perpetually in motion, pursuing errant and unpredictable routes, open to change and reinscription” (2000: 219). John McLeod’s (2000) “unpredictable roots” immediately recalls James Clifford (1992,1997) and Paul Gilroy’s (1993) use of the homophone roots/routes to define two different negotiations of cultural identity in their theorizations of intercultural mixing and migratory identities: “Roots” refers to notions of common origin, homogeneous understandings of culture and tradition whereas “routes” imply forms of intercultural movement and migration. If we define Bindia’s “roots” as Pakistan, and her “routes” as her migration to the States, the ensuing journeys across borders, her refusal to comply with the inhibitive and oppressive structures of thought and behaviour of her homeland, then, Bindia’s routes never offer the discovery of something new. In the words of Andrew Smith (2004) Bindia’s in-betweenness does not offer “epiphanies: new insight, new knowledge, and a new understanding of the relativity of things” (257) with which she could have carved out more flexible meanings of home and belonging.

3. CONCLUSION

Viewed from a transnational lens, Bindia is a transmigrant straddling borders across nation states, Pakistan and the United States. However, Bindia’s transnationalism undermines many essentialist, and heterogeneous approaches in the literature on transnationals. Indeed, as becomes apparent in the discussion above, Bindia cannot easily fit into the theoretical pigeonholes of transnationalism. First, Bindia’s transnationalism has negative rather than positive outcomes. Her dislocation in and alienation to both the United States and Pakistan counterbalance a tendency in the earlier transnational literature to celebrate transnationalism as a means to boost “innovative energy” (Bhabba, 1994: 324-315), by means of which the transnational subjects could enhance their social networks and manage the problems they experience in the host country. In this context, Bindia’s transnationalism has afforded her none of the opportunities. Secondly, Bindia’s transnationalism undermines Arjun Appadurai’s (2004:15) demise of the nation-states in favor of transnational communities. Both the receiving and the sending contexts in *My Ancestor’s House* (Sharif, 1996) impact the options available to Bindia to engage in transnational activities. Bindia has left Zia Ul Haq’s oppressive Islamic regime for the individual liberties

and freedom the United States offers. Moreover, Bindia never considers return to Pakistan despite the fact that she has never felt at home in her host country. Bindia had to leave her Muslim homeland and come to the United States to be labeled as a "Muslim woman". She runs away from all the fixed systems of tradition and religion in Pakistan only to be labelled as the Muslim other in the United States. Therefore, Bindia's transnationalism can only be understood within specific historical, political conjectures. Additionally, Bindia's transnationalism underscores the heterogeneity found within each of the transnational migrant due to the cross-cutting cleavages of class, gender, religion, and tradition, thereby it suggests an anti-essentialist approach for transnational studies. Finally, Bindia is an atypical transmigrant in that remittances and exchanges of goods and gifts have never been a part of her transnational life, which is considered to be an important aspect of the daily lives of transmigrants who have ties to two or more countries. We understand that Bindia returns on a regular basis feeling compelled due to circumstances, for example elderly parents, a sick family member, death in the family, or property issues. Bindia's motivation for engagement in transnational fields and practices should be sought in the specific circumstances of being a Pakistani migrant in the United States in the 1980s. As Nadej Al-Ali and Khalid Koser (2002:5) aptly argue, there is a need to move beyond the homogenizing tendencies of transnational studies:

All too often migrant and refugee communities are homogenized and presented in an undifferentiated manner (...) migrants might seek transnational ties with their countries because of nationalist sentiments, political motivations and in search of prestige and increased status (...) In some cases, transnational activities and engagements are more a result of social pressure, unwelcome family responsibilities and even feelings of guilt. These factors demand a more critical appraisal of transnationalism, away from simplistic notions of transnationalism as being empowering and liberating.

Bindia's transnational ties with her country of origin are determined by her feelings of guilt, which, in fact, make her transnational engagements across borders context-specific. Her feelings of guilt for having left her kin and family behind, for becoming the Other of the family rather than their pride, for having tainted the so-called *family reputation* by marrying an American actor, for not returning "home" and taking care of her sick mother, for not having pursued her medicine

education in the States, which her deceased father had always dreamed of. However, Bindia's each return to her "homeland" not only further intensifies her feelings of guilt but also her alienation to her culture, her people, her kin, and her family. In other words, each temporary return to the "homeland" ensures her return to the United States, which she defines as "not home". Therefore, Bindia's ongoing connections are also disconnections.

Bindia's transnationalism is accompanied by loss and dislocation; she does not feel "at home" in any one place, which provokes in turn an identity crisis leading to a continuous sense of being unsettled. Transnational links, in the case of Bindia do not have the power of overthrowing the rupture emanating from the ultimate sense of homelessness. Analysed from this perspective, transnationalism and the ongoing movements in *My Ancestor's House* (Sharif, 1996) do not seem simply to reconcile fractures but to intensify insecurities and anxieties. It is one of my intentions to show in this study how Bina Sharif in her play *My Ancestor's House*, by thematizing movement and migrancy, questions not only alleged stability of identity but also the celebration of physical and/or cultural movements of transmigrants across nation-state borders as a liberating and empowering condition. Concomitantly, notions of home and homeland become problematic in the play. The family plays the role of the nation. In other words, Bindia's family is a microcosm of 1980s Pakistan with all its traditional taboos, suppression of individual liberties, intolerance, cultural and religious dogmatism. Fixed codes of gender, religion, nation, tradition, and family "form lines of stratification and coordinates with a specific place and function and draw the outer boundary line of the community's logic of inclusion and exclusion" (Moslund, 2010: 103). The overarching machinery of fixity and conformity is thus reinscribed into the history of Bindia's family ridden with disruptions and breaches in family relations. Therefore, Bina Sharif's representation of home reveals a succession of traumatic experiences enacted within the home and the history of the family. The idealized notion of home as a site of harmony seems to be a fantasy; home transforms into a space where the traumas of a nation are inseparable from the traumas of a family. Avtar Brah's (1996: 193) concept of "homing desire", or rather homing desires, I would argue, best encapsulates Bindia's conception home as a transnational migrant: the harmony of home is only accessible in Bindia's memories of the past, not in reality:

BINDIA. Remember our jasmine filled courtyard (. . .) father with his hookah pipe (. . .) the tea (. . .) us laughing all night (. . .) But we would just giggle and giggle and talk all night and tell each other stories.

We had hopes and dreams, we had no sorrow, we had no pain, we had no shame. (Sharif, 1996: 270)

To conclude, home, from the perspective of cultural studies, can offer a sense of place and security but it can also function as the site of narratives of trauma and oppression (Mohanty & Martin, 1988). Therefore, home in *My Ancestor's House* (Sharif, 1996) is not linked with some mythical geographical homeland. Bindia's future-oriented dream, "Maybe one day I will be able to get everybody in America and we will all be together like the old days. The good days" (Sharif, 1996: 270) also makes it clear that Bindia's home is not to be found in her ancestor's house but in imaginary dream-like spaces where she, together with her family, feel secure and safe from the uncertainties of the world. Bindia's home lies in her wishing of herself and her family away from Pakistan to an imagined life where she will be free from the shackles of tradition, nation, and history, both familial and national.

REFERENCES

- AL-ALÍ, NADJE & KHALID KOSER (eds). (2002), *New Approaches to Migration? Transnational communities and the transformation of home*. London and New York: Routledge.
- APPADURAI, A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- BASCH, L., N. GLICK SCHILLER & C. SZANTON BLANC (1995), *Nations Unbound: Transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states*. New York: Gordon and Breach.
- BHABBA, H. (1994). *The Location of Culture*. London: Routledge.
- BRAH, A. (1996). *Cartographies of Diaspora*, London: Routledge.
- CLIFFORD, J. (1992). "Travelling Cultures" in L. Grossberg, C. Nelson, and P. Treichler (eds.) *Cultural Studies*, London: Routledge, pp.96-111.
- CLIFFORD, J. (1997). *Routes. Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- DESAI, J. (2004). *Beyond Bollywood: The Cultural Politics of South Asian Diasporic Film*, London: Routledge.
- GILROY, P. (1993). *The Black Atlantic: Modernity and Double Consciousness*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- GUARNIZO, L.E. & SMITH, M. P. (eds) (1998), *Transnationalism from Below*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- HAGGANI, H. (2010). *Pakistan. Between Mosque and Military*. Washington, D.C.: Carnegie Endowment for International Peace.
- HALL, S. (1990), "Cultural Identity and Diaspora" in Rutherford, J. (ed.) *Identity: Community, Culture, Difference*, London: Lawrence and Wishart, pp.222-237.
- HALL, S. (1995), "New Cultures for Old" in D. Massey and P. Jess (eds.) *A Place in the World? Places, Cultures, and Globalization*, Oxford: Oxford University Press, pp. 175-213.
- LEWITT, P. & M. WATERS (2002), Introduction in P. Lewitt and M. Waters (eds.) *The Changing Face of Home: The Transnational Lives of the Second Generation*, New York: Russell Sage Foundation, pp.1-30.
- LEVITT, P., J. DE WIND, & S. VERVOTEC (2003), International Perspectives on Transnational Migration: An Introduction. *International Migration Review* (37)3 pp.565-75.
- MARTIN, BIDDY & CHANDRA TALPADE MOHANTY (1988), "Feminist Politics: What's Home Got to Do with it?" in de Lauretis, Teresa (ed.) *Feminist Studies/Critical Studies* London: MacMillan, 191-211.
- McLEOD, J. (2007), "Between Two Waves': Caryl Phillips and Black Britain in Moving Worlds". *A Journal of Transcultural Writing* 7(1):9-19.
- MOSLUND, S.T. (2010). *Migration Literature and Hybridity. The Different Speeds of Transcultural Changes* England: Palgrave MacMillan.
- ONG, A. (1999). *Flexible Citizenship: The Cultural Logics of Transnationality*, Durham, NC: Duke University Press.
- PERKINS, K.A. & UNO, R. (eds). (1996). *Contemporary Plays by Women of Color. An Anthology*. London, New York: Routledge
- SHARIF, B. (1996). *My Ancestor's House* in Kathy A. Perkins and Roberto Uno (eds.) *Contemporary Plays by Women of Color. An Anthology*. London, New York: Routledge, pp.262-279.
- SIAM-HENG, MICHAEL HENG, & TEN CHÍN LIEW. (eds). (2010), *State and Secularism: Perspectives from Asia*. Singapore: World Scientific.
- SMITH, A. (2004). "Migrancy, Hybridity, and Postcolonial Literary Studies" in Nel Lazarus (ed.) *The Cambridge Companion to Postcolonial Literary Studies*. Cambridge: Cambridge University Press, pp.241-61.
- SMITH, R.C. (1998). Transnational Localities: Community, Technology, and The Politics of Membership within the Context of Mexico and US Migration" in M. P. Smith and L. E. Guernizo (eds) *Transnationalism from Below*, New Brunswick, NJ: Transaction Publishers, pp.196-238
- WEBNER, P. (1989). *The Migration Process: Capital, gifts and offerings among British Pakistanis*. Explorations in Anthropology Series, Oxford: Berg.

Sinemada ilaçla kolaylaştırılmış cinsel saldırı olgularına bakış; soğuk bir gazoz alır mıydınız?

*Overview of drug-facilitated sexual assault cases
in cinema; would you drink a cold soda?*

Jale Akgöl¹

1 Dr. Öğrt. Üyesi Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Tıp Fakültesi Dahili Tıp Bilimleri Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı, Afyonkarahisar, TÜRKİYE
E-mail: jale.akgol@afsu.edu.tr

Öz

Internet Movie Database (İMDB), film, dizi ve internet içerikleri ile ilgili bilgiler barındıran ve kayıtlı kullanıcı sayısının 83 milyon kişi olduğu çevrimiçi bir veri tabanıdır. Hazır anahtar kelimeler, filmleri konularına göre kategorize ederek aranılan özellikle filmlere ulaşmayı kolaylaştırmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu hazır anahtar kelimelerden biri "Date rape drug" yani randevu tecavüzü ilaçlarıdır ve korku, gerilim, dram, komedi gibi birçok türde filme konu olduğu görülmektedir. İlaçların, tecavüzün konu edildiği sinema filmlerinde kullanılması, bu ilaçların neler olduğu sorusunu ve hikaye örüntüsündeki görevlerini ortaya koyma ihtiyacını doğurmuştur.

Bu amaçla İMDB veri tabanında "date rape drug" hazır anahtar kelimesi seçilerek elde edilen 52 film incelenmiştir. Bu 52 filmin türünde İMDB puanı en yüksek olan 4 tanesi çalışma içine dahil edilmiştir. Türk sineması özelinde ise İffet ve Kayıp Kızlar filmi analiz edilmiştir.

Bu çalışmada cinsel saldırıyı kolaylaştıran ilaçların özellik ve etkileri derlenmiş olup, konu edildiği filmlerdeki cinsel şiddetin işleniş biçimleri, kadın figürü temsili ve rolü incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Tecavüz İlaçları, Sinema, Cinsel Saldırıyı Kolaylaştıran İlaçlar

Citation/Atıf: AKGÖL, J. (2021). Sinemada İlaçla Kolaylaştırılmış Cinsel Saldırı Olgularına Bakış; Soğuk Bir Gazoz Alır mıydınız? Journal of Awareness. 6(1), 67-72, DOI: 10.26809/joa.6.1.07

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Jale Akgöl
E-mail: jale.akgol@afsu.edu.tr

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

Internet Movie Database (IMDb) is an online database that contains information about movies, TV series, internet contents and has 83 million registered users. Ready-made keywords are used to categorize films according to their subjects and to make it easier to reach the movies that are sought after. One of these ready-made keywords is "Date rape drug". It is seen that it is the subject of many films such as horror, thriller, drama, and comedy. The use of drugs in movies about rape has led to the need to put forward the question of what these drugs are and their role in the story pattern.

For this purpose, 52 films obtained by selecting the ready-made keyword "date report durg" in IMDb database were examined. Four of these 52 films with the highest IMDb score in their genre were included in the study. In terms of Turkish cinema, İffet and Kayıp Kızlar were analyzed.

In this study, the properties and effects of drugs that facilitate sexual assault are compiled, and how sexual violence is depicted, the representation of the female figure, its role in the films are examined.

Keywords: Rape Drugs, Cinema, Drugs That Facilitate Sexual Assault

1. GİRİŞ

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ)'ne göre şiddet, "fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir şekilde bir kişi, grup ya da topluluğa tehdit ya da fiili uygulama şeklinde yönlendirilmesi sonrasında, maruz kalan kişide yaralanma, ölüm, yoksun kalma veya psikolojik zarara yol açan ya da açma olasılığı olan durumlar" olarak tanımlanmaktadır. Fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet, ekonomik şiddet, siber şiddet gibi birçok alt türü vardır (WHO-10.10.2020).

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 102. Maddesine göre cinsel saldırı suçlarından biri olan "tecavüz", cinsel arzuları tatmin amacıyla bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edilerek, bedenine fiziksel temasta bulunulması ile oluşur (T.C.M.B.S-2020). Bu amaçla fail, fiziksel güç kullanmaksızın ilaçla durumu kolaylaştırma yoluna gidebilmektedir. Randevu tecavüzü, romantik ilişki potansiyeli olan ve birbirini tanıyan iki kişi arasında gerçekleşen bir tecavüz alt türüdür. İlaçla kolaylaştırılmış cinsel saldırılar son 15-20 yılda giderek artan bir şekilde saldırganlar tarafından kullanılmaktadır (Butler ve diğ., 2009), (Jenkins ve Petherick,2014).

Yapılan bir çalışmada, her 5 cinsel saldırının 1 tanesinin ilaç etkisiyle gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (Du mont ve diğ.,2009). İngiltere' de yapılan 1014 kişinin dahil edildiği prospektif bir çalışmada, cinsel saldırıya uğradıkları şüphe edilen kurbanların %2' sinin vücutlarında bilerek kullanmadıklarını beyan ettikleri uyuşturucu madde- ilaç tespit edilmiştir (Burton ve Scottham, 2005).

İlaçlar, merkezi sinir sisteminde GABA, glutamat, asetilkolin gibi beyin reseptörleri üzerine etkilerinin sonucu gelişen hipnotik (uyku getirici), sedatif

(sakinleştirici), anksiyolitik (kaygı giderici), algı-kontrol bozukluğu, bilinç kaybı ve amnezi (hafıza kaybı) yaratan etkilerinden dolayı kötüye kullanılmaktadır. İlaçla kolaylaştırılmış tecavüz olgularında kişinin karşı koyma, kendini savunma eylemi ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Çoğu, tatsız-kokusuz ve alkollü-alkolsüz birçok sıvıya karıştırılabilir ve hızlı bir etki başlangıcına sahiptir. Oluşan bilinç kaybı ortalama 6-12 saat sürmektedir. Kurban; utanma, korku, inkar etme, hatırlayamama gibi faktörlerden dolayı olay gerçekleşikten birkaç gün sonra polise ya da diğer hukuk güçlerine şikayette bulunabilir. Bu sırada ilk 24-72 saat kanıt değeri taşıyan semen, tükürük, tırnak altı materyallerin toplanması adına önemli bir zamandır ve geç başvuru ile bu süre kaçırılmış olabilir.

Bu ilaçların çoğu eczanede satılan, veterinerlik kliniklerinde bulunabilen, sağlık personellerinin kolay ulaşabileceği veya sosyal iletişimle bir sağlık çalışanından ya da "street drug" olarak caddelerden temin edildiği bilinen ilaçlardır (Efeoğlu P.ve diğ.,2013).

2. TECAVÜZÜ KOLAYLAŞTIRMA AMAÇLI KULLANILDIĞI BELGELENMİŞ İLAÇLAR

Literatürde cinsel saldırı kurbanlarında en çok tespit edilen madde alkoldür (%37 ile %46,4 arasında). Tek başına ya da diğer cinsel saldırıda kolaylaştırılmış ajanlarla beraber kullanımı sıktır (Fiorentin ve Logan, 2019). Sedatif ve amnezik ilaçların alkolle birlikte alınması beklenen etkinin çok hızlı başlamasına sebep olmaktadır. Alkol relaksasyon, koordinasyon bozukluğu ve reflexleri azaltarak cinsel saldırıyı kolaylaştırıcı bir ajan olarak kullanılmaktadır

(Abbey,2002). Cinsel saldırı amaçlı kullanılan bir diğer grup ise benzodiazepinlerdir ve en sık tercih edilen ajan flunitrazepamdır. Oral ve intramuskuler formları mevcuttur. Sokakta roofies, roches, forget pill, R-2, roofenol, roach gibi isimlerle satılmaktadır. Şiddetli uykusuzluk amacıyla kullanılan hipnotik etkisi yanında anksiyolitik sedatif, anterograd amnezi (etki altında ve sonrasında hatırlamama), iskelet kaslarında da relaksasyon (gevşeme) yapar. Anksiyolitik etkisi nedeniyle parti ilaçlarından biri olarak kötüye kullanımları mevcuttur. 15-20 dakika sonra etkisi başlar. Yaklaşık 6 saat kadar etkisi devam eder. Bazı rezidüel etkileri 12 saate kadar devam edebilir. 7-amino, 1-desmetil ve 3-hidroksi türevi olan metaboliti kanda İdrarda Liguid Chromatography-Time-of-Flight Mass Spectrometry [LC-(TOF) MS] tespit edilebilmektedir (Mutlu E. ve diğ. 2019).

Gama Hidroksi Bütirat (GHB) son yıllarda popüler olmuş yasadışı bir ilaçtır. Sedatif etkiye sahiptir ve delta dalgalı uykuyu uzatmasıyla bilinir. İlk olarak anestezi madde olarak kullanılmıştır. Öforik, sedatif, relaksasyon sağlayan etkisi, sosyalleştirici etkisi, cinsel isteği arttırması, ucuz olması, kolay elde edilmesi nedeniyle "parti ilacı" olarak kullanılmaktadır. Sokakta GHB, Likit Ekstazi, Chery meth, Easy Lay olarak isimleri vardır. Doz arttıkça beklenen derin uyku ve koma gelişebilir. Toz-sıvı hali vardır. GHB suya, meyve kokteyllerine, enerji içeceklerine veya alkollü içeceklerle katılabilir. Renksiz ve kokusuzdur. Oral alımdan sonra ilk 15 dakikada etkisini gösterir. 12 saate kadar kan ve idrarda tespit edilebilir (Mutlu E ve diğ. 2019). Toksikite nedeniyle ölüm vakaları bildirilmiştir (Mehling, Johansen ve diğ.,2006).

Zopiklon, ülkemizde uyku ilacı olarak satılmaktadır. Anterograd amnezi yapar. Zolpidem ise bazı beyin hastalıklarında, insomnianın kısa süreli tedavisinde kullanılmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde oldukça yaygın olarak kullanılan ilaçlardandır. Azalmış anksiyete, hafif öfori, algısal değişimler, vizüel distorsiyon ve halüsinasyonlar zolpidemin bazı etkileri arasındadır. 15 dakikada etkisi başlar (Stockham ve Rohrig, 2010).

Ketamin, Special K veya K isimle anılır. Sokakta 'At narkozu' olarak bilinmektedir. Renksiz, beyaz renkli bir tozudur. Kuvvetli analjezik ve hafif hipnotik özellikleri olan ve hızlı etki ortaya koyan anestetik bir ajandır. Halüsinojeniktir. Kişi uyanık gibi görünür, çevrede olan bitenden habersizdir. İmobilizasyon sağladığından veterinerlik uygulamalarında ve insanlarda kullanılmaktadır. İnamuskuler (2 dakika sonra etkir) –oral (2-3 saat sonra etkir) ve nazal (5-10

dakikada etkir) formları vardır. Sigara gibi içilerek tüketilen formları da mevcuttur. Akut kullanımında şizofreni benzeri semptomlara ve bilişsel bozukluklara yok açar. Çok yüksek dozlar kullanıcılarda anestetik etki veya bilinç kaybı gösterir (Saraçoğlu, 2005).

Metilenedioksi-N-Metilamfetamin (MDMA), öforik ve enerji verici özellikleri sebebiyle gençler arasında bilinirliği olan bir ilaçtır. Algı bozuklukları yaratır ve halüsinojeniktir. Psikostimülan etkilidir. Bu maddeleri almamış olsalar; normal şartlarda göstermeyecekleri davranışlar sonrasında gelişen bir cinsel ilişkinin tecavüz olgusu olarak değerlendirilmesi tartışılır bir konudur. Fakat sedatif-hipnotik olmamalarına rağmen, MDMA ve amfetaminler İKCS vakalarında sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir (Smith ve diğ., 2002).

Kenevir (*Cannabis Sativa*) in oral ve inhaler formları mevcuttur. Cigara (blowtje), cigaralık, çubuk (stickie), jonko gibi isimlerle anılır. Ruhsal durumu agreve eder. Depresyon, paranoya, anksiyete ve panik ataklar ortaya çıkarabilir. Kenevirin psikoaktif etkileri sakinlik ve gevşeme hissi, öfori ve algılarda değişiklikler, özellikle de zaman algısında bozulma ve duygu veya tecrübelerin yoğunlaşması şeklinde sıralanabilir (O'Hara, Armany ve diğ., 2016).

Kokain, koka bitkisinden elde edilen bir maddedir. Etkileri açısından merkezi sinir sistemi stimülanı olarak değerlendirilir. Kokainin davranışsal etkileri arasında önde gelenler lokomotor hiperaktivite ve sensitizasyondur. Psikositümülan etkilidir. Sensitizasyon davranışsal cevaplarda (örneğin lokomotor hiperaktivite, stereotipleştirme ve pozitif pekiştirici etkilerde) bir artışla karakterize edilen bir durumdur (Butler ve Welch, 2009).

3. CİNSEL SALDIRIYI KOLAYLAŞTIRILMA AMAÇLI KULLANILAN İLAÇLARIN SİNEMADA KULLANIM BİÇİMİ

Internet Movie Database (İMDB), film, dizi ve internet içerikleri ile ilgili bilgiler barındıran ve kayıtlı kullanıcı sayısının 83 milyon kişi olduğu çevrimiçi bir veri tabanıdır. Hazır anahtar kelimeler, filmleri konularına göre kategorize ederek aranılan özellikte filmlere ulaşmayı kolaylaştırmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu hazır anahtar kelimelerden biri "Date rape drug" yani randevu tecavüzü ilaçlarıdır ve korku, gerilim, dram ve komedi gibi birçok türde filme konu olduğu görülmektedir. İlaçların, tecavüzün konu edildiği sinema filmlerinde kullanılması, bu ilaçların

neler olduğu sorusunu ve hikaye örüntüsündeki görevlerini ortaya koyma ihtiyacını doğurmuştur.

Bu amaçla İMDb veri tabanında “date rape drug” hazır anahtar kelimesi seçilerek elde edilen 52 film incelenmiştir. Bu 52 filmin türünde, İMDb puanı en yüksek olan 4 tanesi çalışma içine dahil edilmiştir (İMDb, 2020). Türk sineması özelinde İffet ve Kayıp Kızlar filmi analiz edilmiştir.

3.1. Amerikan Sineması

Amerikan Sineması konu başlığında, “Date rape drug” (Randevü tecavüzü ilacı) anahtar kelimesiyle sunulan ve İMDb puanı 6.3 olan American Mary filmi incelenmiştir. American Mary, Jen ve Sylvia Soska tarafından yazılan ve yönetilen ve Katharine Isabelle, Antonio Cupo ve Tristan Risk’in oynadığı 2012 Kanada yapımı, dram ve korku türünde filmidir. American Mary filminde kadın karakter, maddi sorunları olan bir cerrahi asistanıdır, borçlarını ödeyebilmek amaçlı merdiven altı vücut modifikasyon işlemleri uygulamaya başlayan Mary, hocası tarafından davet edildiği bir partide ilaçla tecavüze uğrar. Filmde tecavüz eden kişi eğitilmiş, bilgili ve zeki olan bir karakterdir ve Mary bu kişiden hoşlanmaktadır. Sonrasında üniversiteyi bırakır, idealizmini ve etik değerlerini kaybeder. Tecavüz sahnesi oldukça üzücüdür, saldırgan psikopatize edilmemiştir.

The Visions of Dylan Bradley filmi Vartoughian yönetmenliğinde çekilmiş 2011 yapımı bir kısa filmidir. İMDb puanı 8.4 olup filmde cinsel ilişkiye ikna edemediği partnerine farklı ilaç ve yöntemlerle defalarca tecavüze yeltenen ama başaramayan bir ergen kız karakter kullanılmıştır. İlaçla tecavüz veya tecavüz, yeltenen bir kadın olduğunda daha tolere edilebilen ve komik bir unsur olarak sunulmuştur.

Texas Rengar (A Silent Cry-1996), Kanıt Peşinde (Kaos Teori-2001) dizileri de bu anahtar kelime alt başlığında olduğundan incelenmiştir. Sırasıyla İMDb puanları 7 ve 8.3 tür. Özellikle dizilerde süreçle ilgili doğru davranış ve yönlendirmeler ve caydırıcı nitelikte vurgular mevcuttur.

Bahsi geçen filmlerde tüm karakterler bu tuzağa düşmektedir, açık gelen içkiye kimse hayır dememiştir ve tecavüz sahneleri oldukça dramatiktir.

3.2. Türk Sineması

Türk sinemasına baktığımızda ilaçla kolaylaştırılmış cinsel saldırı üzerine çekilmiş filmlerde belirli karakterler sıklıkla birçok filmde rol almaktadırlar. “Soğuk Bir Gazoz Alır Mıydınız?”

repliği ile hatırlayacağımız Nuri Alço ilk akla gelen isimlerdendir. Tecavüzcü Coşkun karakteri de önemli bir diğer isimdir. Filmlere değinmeden önce konunun daha iyi anlaşılabilmesi için sinemada bakış üzerine temel kavramların öncelikle irdelenmesi gerekmektedir.

Bakış eylemin maksatlı bir yönelimidir. Bakış açısı çekimi (Point of View-Pov) kameranın karakterin yerini aldığı, baktığı şeyi gördüğümüz çekimdir. Feminist film kuramında bir çığır açtığı söylenen Laura Mulvey’in “Görsel Haz ve Anlatı Sineması” adlı makalesinde şöyle der. “Her ne kadar film gerçekten gösterilmekte, görülmek üzere orada bulunmaktaysa da, projeksiyonun koşulları ve anlatsal uzlaşımlar, izleyiciye özel bir dünyaya bakıyor olma yanılsamasını verir. İzleyicilerin sinemadaki konumu, başka şeyler arasında en açık biçimde, onların teşhirciliklerinin bastırılışı ve bastırılmış arzusunun oyuncuya yansıtılması halidir” (Öz ve Seçen, 2019), (Mulvey, 1975).

Filmde bakmamız ve görmemiz istenen şey nedir? Bakan kimdir? Biz izleyiciler nereye bakıyoruz? Bu sorularının cevabı önemlidir (Şekil 1). Serpil Kirel’e göre cinsel dengesizliğin yönettiği bir dünyada, bakmadaki haz, aktif olan erkek ve pasifliği temsil eden dişi arasında bölünmüştür. Bakan erkektir ve kendi fantezisinin yönelttiği kişi dişidir. Dişi bakılan taraftır ve aynı zamanda teşhir edilmektedir. Bakış açısı çekimlerinde seyirci, karakterin gördüğünü görür ve karakterle duygusal bağ kurulmasına neden olur. Bu eril bakış açısının ortaklığı, seyirciyi bir nevi suç ortaklığına davet eder ve sinemada tecavüz olgularının meşrulaştırılması kavramını tartışmaya açar. Bakmak eyleminin, düzenlenip yönlendirilmesinin seyirciye olan etkisinin toplumsal cinsiyet açısından bir temsil değeri taşıdığı göz ardı edilmemelidir. Sinemanın, toplumsal bilinçaltını şekillendirmede en önemli araçlardan biri olması bu açıdan önemini daha da artırmaktadır (Orta, 2013), (Kirel, 2018).

Şekil 1: Bakış Üzerine

Kaynak: Kayıp Kızlar filmi (1984)

Tecavüz olgusunun işlendiği “İffet” ve ilaçla tecavüz olgusunun konu olduğu “Kayıp Kızlar” filmini tecavüzü işleyiş biçimi ve kadın temsili bağlamında incelenecektir.

İffet, 1982 yılında Kartal Tibet tarafından yönetilen başrollerinde Müjde Ar, Faruk Peker ve Savaş Başar’ın oynadığı bir Türk filmidir. Film tecavüz sahnelerinin konu olduğu sahnesiyle oldukça dikkat çektiği için tercih edilmiştir. Aşık olduğu, güvendiği sevdiği adam İffet’i araba camında sıkıştırarak tecavüz eder. Tecavüz sahnesinde Cemil’in duyduğu haz ögesine vurgu İffet’in çektiği acıdan daha fazla dikkat çekmektedir. Olay sonrasında karşılıklı oturup konuşabilen iki insan olarak gösterilen karakterler, aslında tecavüzün kadına çok da zarar vermediği ve kadın erkek ilişkisinin normal bir parçası olarak görülebileceği algısını uyandırmaktadır. Bakireliğin kaybı ile gerçek bir kadın meydana gelmiştir. Başkaldıran, cesur, harekete geçen, gözü pek korkusuz bir kadın olarak bir takım şan, şöhret para gibi kazanımlar da edinmiştir (Şekil 2). Olaylarının tetikleyici unsuru ise tecavüz eylemidir. Cemil filmin ilerleyen süreçlerinde İffet tarafından affedilir. Cemil İffet’in hayatına ve evine girer. İffet’in kız kardeşi de bu evin bir üyesidir. Cemil ve kızkardeş masum bir şekilde havuzda şakalaşırken, kız kardeşin bedenini fark eder ve bakış açısı çekimi ile biz seyircilere bu durum gösterilir. Cemil kız kardeşe de tecavüz eder. İffet’in olayı gördüğü sahnede kız kardeş gereksiz olarak teşhir edilmektedir ve neredeyse tamamen çıplaktır, Cemil’in elinde alkol şişesi vardır ve şaşkın bir şekilde yaptığından pişman olarak görülmektedir. Olayın alkolün tetiklemeyle gerçekleşen basit bir kontrol kaybı ya da psikopat ruhlu, anormal insanların hastalığı gibi gösterilmesi tecavüz olgularını doğru analiz etmek adına şüphesiz ki yanıltıcıdır (Şen, 2015). Filmin sonunda İffet Cemil’e hakettiği cezayı onu öldürerek verir.

Şekil 2: Tecavüz Sonrasında Karakterler Olayı Konuşuyor

Kaynak: İffet filmi (1982)

İlaçla kolaylaştırılmış tecavüz biçimi ise sinemada yakışıklı, ropdöşambırlarıyla dolaşan zengin erkeklerin tercihi olarak sunulmuştur. Bu bağlamda inceleyeceğimiz film ise “Kayıp Kızlardır”. Yönetmenliğini Orhan Elmas’ın yaptığı başrollerinde Tarık Akan, Ahu Tuğba’ ve Nuri Alço’nun oynadığı 1984 yapımı bir Türk filmidir. Bu filmde, Ahu Tuğba’nın üvey babası tarafından tecavüze uğrama sahnesi bir bakış ile başlar. Üvey baba evdeki kızının odasına girer ve bakmaya başlar. Masumun çekiciliği ve çabası güzelliği cezbedici ve karşı konulmazdır. Burada bakış, yine seyirciyi günaha ortak eden, imgenin büyümesine kapılmış bakıştır ve izleyicide suçlu ile empatik bir bağ yaratır. Sonrasında gerçekleşen tecavüz sahnesinde sesler, görsele eşlik eden çıplaklık birbirine karışmıştır ve bir fantezi ögesi gibidir. Kurbanın ilaçla tecavüze uğraması, bu evdeki yaşanmaz durum ile çıktığı yeni yaşam arayışında başına gelir. Gizlice alkolüne katılan ilaç sonrasında kadın karakter, bedeni üzerindeki kontrolü kaybeder ve sonrasında olan biteni hatırlamadığı korkunç gerçeği farketmediği bir sabaha uyanır. İspat edemeyeceği, tehdit ve şantajla uğradığı ince bir planın içine düşer ve sonrasında bu batağa iyice saplanır. Fakat burada bir diğer ayrıntı da masum bir genç kızdan intikam topuna dönen gerçek bir dişiye evrildiğidir. Hikaye böylece başlar. Suç örgütünü çökertmek için iş birliği yaptığı Komiser Kemal ile bir miktar mutluluğu bulsa da, bu geçici olur. Masum genç kızları ağına düşüren şebekeyi çökertmek için, kendisine tecavüz eden adamla tekrar birlikte olmayı kabul eder ve hatta istemeden de olsa katil bile olur. Filmin sonunda kadın karakter, kötü kaderin pençesinden kurtulamaz ve hapse girer. Akıllarda, bu büyük dramdan ziyade, kadını gerçek aşk veya evlilikle paklayacağı ümidi ile varlık gösteren ya da ölecek kurtulacağı ana kadar kurtarıcısı rolünü üstlenen “erkek jönlere” bırakarak.

4. SONUÇ

Tüm örnekler incelendiğinde ilaçlar, kadınlara eğlenmek üzere gittikleri partilerde, tanıyıp güvendikleri insanlar tarafından sıklıkla alkollü bir içeceğe, gizlice konulması suretiyle içirilmiştir. İlaçların bilinç kaybı, yer ve zaman algısı bozulması, amnezi gibi etkileri filmlerde gösterilmiştir. Amerikan sineması örneklerinde dram filmi türünde çekilen filmlerde tecavüz sahnelerinin üzücü ve yıkıcı özellikleri daha net vurgulanmaktadır.

Tecavüz ve ilaçla tecavüz olgularını incelediğimiz Türk filmlerinde eyleme maruz kalan için gerçek hayatta olması gereken; polise başvurma-örnek numune verme, kişiyi ihbar etme gibi süreçleri

görememekteyiz. Bu durumlarda korunma ve acil eylem planları nelerdir? Nasıl önlemler alınmalıdır? Bunu yapan kişiler, adalet önünde nasıl cezalandırılır? Olay sonrasında bedeninin kanıt değeri taşıyan bir delil olmasından ötürü polise erken başvurmanın önemi nedir? gibi sorularının cevapları da içerikte yer almamaktadır.

İncelediğimiz Türk filmlerinde, tecavüz sahnelerinin, kadın bedeni teşhiri ile sunulan cinsel bir haz unsuru olarak sunulduğu ve tecavüz algısının kitlelere gerçek karşılığına dair bir bilgi sunmadığı, hatta birtakım yanlış algıların önünü açtığı söylenebilir.

Erol Taş kötü adam rolleriyle sokakta taşlanırken, tecavüzcü karakterlere duyulan sempatinin tecavüz ile ilgili espirilere gülebilen izleyiciler yarattığı ise bir başka gerçektir. En masumane sesiyle "Beyler, ağalar İstanbul ne tarafta?" diye soran Müjde Ar'ın başına gelenlerden çok, kahvehane eşrafının yaptığı yol tarifinin akıllarda kalması gibi, Nuri Alço'nun gazoz-ilaç-tecavüz üçlemelerinin ön plana çıkarıldığı reklamlarda olduğu gibi akıllarda tecavüzün komedisi kalmaktadır (Arabesk,1989-Ertem Eğilmez), (Şekil 3).

Şekil 3

Kaynak: <https://www.cimri.com/kupa/en-ucuz-nuri-alco-gazoz-porselen-kupa-bardak>

Sonuç olarak bahsi geçen filmler özelinde bir cinsel saldırı enstrümanı olarak kullanılan ilaçlar, sinemada kadın temsili sorununu ortaya çıkaran, cinsel şiddetin haz unsuru olarak kullanıldığı eril dili işaretleyen, filmin ana amacını beslemede önemli rolü olan bir "figürandır" denilebilir.

KAYNAKÇA

- ABBEY A. (2002) Alcohol-Related Sexual Assault: A Common Problem Among College Students. *Journal of Studies on Alcohol*. 63(2), 118-128.
- BUTLER, B. & WELCH, J. (2009). Drug-facilitated Sexual Assault. *CMAJ*, 180 (5) 493-494
- DU MONT, J., MACDONALD, S., ROTBARD, N, ET AL. (2009). Factors Associated with Suspected Drug-Facilitated Sexual Assault. *CMAJ*, 180, 513-9.
- EFEYOĞLU, P., DAĞLIOĞLU, N., HİLAL, A. & GÜLMEN, M. (2013). Cinsel Saldırlarda Kullanılan İlaçlar: Özellikleri ve Toksikolojik İncelemeleri, *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi: Archives Medical Review Journal*. 22(3), 418-425
- IMDb- INTERNET MOVIE DATABASE https://www.imdb.com/search/?keyword=/?keywords=date-rape-drug&ref_=fn_al_kw_1 (Erişim Tarihi 09.11.2020)
- JENKINS, A. & PETHERICK, W. (2014). Profiling and Serial Crime (Third Edition), *Theoretical and Practical Issues*, 319-340
- KIREL S. (2018). *Kültürel Çalışmalar ve Sinema*. İstanbul: İthaki Yayınları, ISBN: 978-605-375-806-8.
- LOURA, M. (1997). Görsel haz ve anlatı Sineması.(Çev.Nilgün Abisel). *25.Kare*, 21, 38-46.
- MEHLING, L., JOHANSEN, S.S., WANG, X., DOBERENTZ, E. MADEA, B. & HESS, C. (2016). Drug Facilitated Sexual Assault With Lethal Outcome: GHB Intoxication in a Six-Year-Old Girl. *Forensic Sci Int*, 259, e25-e3
- MUTLU, E. & ASICIOĞLU, F. (2019). The Victims who are Under the Effect of Drugs Fall Into Sexual Assault: Case Reports. *Osmangazi Journal of Medicine*. 41(1), 95 - 101
- O'HARA, R. E., ARMELİ, S. & TENNEN, H. (2016). Alcohol and Cannabis Use Among College Students: Substitutes or Complements? *Addictive Behaviors*, 58, 1-6.
- ORTA, N. (2013). Meşrulaştırma Aracı Olarak Sinemada Tecavüz: 1990 Sonrası Türkiye'de Bağımsız Sinema Üzerine Eleştirel Bir Analiz (Doktora Tezi)
- ÖZ, G.G. & SEÇEN, D. (2019). Türk Sinemasında Kadının Temsil Sorununa Alternatif Bir Yöntemle Bakmak: Bechdel Test D. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(1), 467-486.
- SARAÇOĞLU A. (2005). Ketamin: Popüler Bir Keyif Verici İlaç, *Türkiye Klinikleri J Med Sci*. 25(3), 429-35.
- SCOTT-HAM, M. (2005). Fiona C Burton Toxicological Findings in Cases of Alleged Drug-Facilitated Sexual Assault in the United Kingdom over a 3-Year Period. *J. Clin. Forensic Med.*, 12, 175-86.
- ŞEN E. (2015). <https://filmloverss.com/turkiye-sinemasinda-tecavuz-algisi/> (Erişim Tarihi: 08.10.2020)
- SMITH, K. M., LARIVE, L. L. & ROMANELLI, F. (2002). Club Drugs: Methylenedioxy Methamphetamine, Flunitrazepam, Ketamine Hydrochloride, and Gamma-Hydroxybutyrate. *American Journal of Health-System Pharmacy*, 59(11), 1067-1076.
- STOCKHAM T. & ROHRIG, T. (2010), The Use of Z-Drugs to Facilitate Sexual Assault, *Forensic Science Review*, 22(1), 61-73
- T.C CUMHURBAŞKANLIĞI MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5237&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> / (Erişim Tarihi: 12.10.2020)
- TAIS R. F. & KERRLOGAN, B. (2019). Toxicological findings in 1000 cases of suspected drug facilitated sexual assault in the United States. *Journal of Forensic and Legal Medicine*. 61 (February), 56-64.
- WHO (2020) <https://www.who.int/violenceprevention/publications/en/> (Erişim Tarihi: 10.10.2020)

Operasyon kovid-19: Türkçe yayın yapan yabancı haber platformlarında kovid-19 salgını sürecinde Türkiye konulu haber başlıklarında kullanılan olumsuz etkili dil ve dilbilimsel manipülasyonlar

Operation covid-19: negative affective language and linguistic manipulations in the headlines of the news articles about Turkey by the news platforms broadcasting in Turkish

Fehmi Turgut¹

1 Dr. Öğr. Üyesi., Karadeniz Teknik Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon. TÜRKİYE, e-mail: feturgut@yahoo.com

Öz

Evrin geçirmiş bir operasyon aracı olarak dil, konuşucuların ve yazarların (ön)yargı, duygu, öznellik, pozitif-negatif değer, ve duruş-tutumlarını içeren yeni unsurlar, teknikler ve pratikler içerir. Bu özellikleriyle dil, bilgi, haber verme ve gerçeklik ile sanal gerçeklik, algı ve manipülasyon arasında bir yanılma yaratır. Bu nedenle dil, objektif yada tarafsız olarak tanımlayabileceğimiz bir iletişim aracı değil politik, kültürel, ve ideolojik değerlerle yüklü bir iletişimsel operasyon aracı olarak karşımıza çıkar. Medya, dilin bir operasyon aracı olarak en etkili kullanıldığı alanlardan biridir. Bu çalışma, Türkçe yayın yapan Amerika'nın Sesi, Independent Türkçe ve Deutsche Welle Türkçe medya kuruluşlarının Kovid-19 salgını sürecinde yapmış oldukları haberlerin başlıklarında kullanılan dili ve söylemi analiz etmektedir. Çalışmada veri olarak elde edilen haber başlıklarında, politik ve ideolojik söylemin en belirgin özelliklerinden biri olan negatif etkili bir dilin kullanıldığı görülmüştür. Sözdizimsel bir manipülasyon türü olan permütasyon kullanılarak olumsuz duygu ve etki içeren başlıklarda ilk kelime olarak Türkiye kullanılmıştır. Algı oluşturmak amaçlı imlemeler içeren retorik sorular sorularak, okuyucuların bakış açılarını şekillendirmek, onları seçilmiş bir yönde düşünmeye ve hareket etmeye yönlendirmek için algı ve bilgi operasyonu yapılmıştır. Çalışma, söz konusu başlıkların önyargılı medya içeriklerinin önyargılı açılışları olduğunu ileri sürmektedir.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Kovid-19, Negatif Etkili Dil, Dilbilim, Söylem, Manipülasyon

Citation/Atıf: TURGUT, F. (2021). Operasyon Kovid-19: Türkçe Yayın Yapan Yabancı Haber Platformlarında Kovid-19 Salgını Sürecinde Türkiye Konulu Haber Başlıklarında Kullanılan Olumsuz Etkili Dil ve Dilbilimsel Manipülasyonlar. Journal of Awareness. 6(1), 73-79, DOI: 10.26809/joa.6.1.08

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Fehmi Turgut
E-mail: feturgut@yahoo.com

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Abstract

As an evolved tool of operation, human language includes new elements, techniques, and practices, such as (pre) judgments, emotions, subjectivity, positive-negative values, valences, and attitudes of speakers and authors. With these features, language creates an illusion between information, reality, news-reporting, and virtual reality, perception, and manipulation. Therefore, language cannot be regarded only as a communication tool that we can define as objective or neutral, but a communication and operation tool loaded with political, cultural, and ideological values. One field in which language is most effectively used as a means of operation is media. This study analyzes the language and discourse used in the headlines of the news produced by the Voice of America Turkish, the Independent Turkish and Deutsche Welle Turkish media organizations during the Covid 19 pandemic. The study concluded that the headlines obtained as data used a negative affective language, which is the most prominent feature of political and ideological discourse. By using the permutation technique, which is a syntactic manipulation type, the word Turkey was used as the first word of most of the negative sentences. Rhetorical questions containing innuendos were widely used, creating negative perceptions to persuade the target audience to think, believe and act in the selected and desired way. The study argues that the headlines in question were the more biased openings of the biased media contents.

Keywords: Turkey, Covid 19, Negative Affective Language, Linguistics, Discourse, Manipulation

1. GİRİŞ

Bu çalışma dünya geneline yayılan COVID 19 salgınının Türkiye'deki ilk başlangıç tarihi olan 10 Mart 2020 ile vakanın kontrol altına alındığının en üst makamlar tarafından bildirildiği 22 Mayıs 2010 tarihleri arasında, Türkçe yayın yapan yabancı medya kuruluşları Amerika'nın Sesi, Independent Türkçe ve Deutsche Welle Türkçe'nin Türkiye ve salgını konu edinen haber içeriklerinin, sadece başlıklarında kullanılan etki odaklı dili ve manipülatif söylemi analiz etmektedir. Günlük binlerce olayın meydana geldiği bir dünyada, bu olayların sadece çok az bir miktarının okuyucuya ulaşabildiği gerçeğini göz önünde bulundurursak, bu çalışma aynı zamanda COVID-19 ve Türkiye bağlamında nelerin, söz konusu medya organlarında haber değeri taşıdığını da tartışacaktır. Fowler (1991) olayların haber olma değerinin, olayların kendisinde bulunan bir şey değil, medya araçlarının o olaya yüklediği bir şey olduğunu öne sürer. Bu bakış açısı, 'haber' olarak karşımıza çıkan olayların 'öznel' bir değerlendirmeye tabi tutulduğunu gösterir. Çalışma aynı zamanda COVID 19 salgını süresince Türkiye hakkındaki olayların, olguların ve görüşlerin nasıl 'öznel' bir filtreden geçirildiğini de açıklamaya amaçlamaktadır.

Her ne kadar geleneksel savaş araçları ve teknikleri terk edilmemiş olsa da, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygın olarak kullanıldığı günümüz dünyasında dil,

yeni bir savaş aracı olarak ortaya çıkmıştır. Bu durum dilin yalın bir iletişim sistemi olma özelliğine son vermiş, onu insanları yönlendirmeye ve ikna etmeye çalışan, fikirlerini, düşüncelerini, hareketlerini, tavırlarını, tercihlerini ve seçimlerini manipüle eden sübjektif bir iletişim sistemi haline getirmiştir. Dilin geçirdiği bu evrimsel sürecin en büyük nedenlerinden – belki de en önemlisi- kendisine yüklenen son derece etkili ve yıkıcı politik ve ideolojik olma özelliğidir.

Evrim geçirmiş bir operasyon aracı olarak dil, konuşucuların ve yazarların (ön)yargı, duygu, öznellik, pozitif-negatif değer, duruş-tutumlarını içeren yeni unsurlar, teknikler ve pratikler içerir. Bu özellikleriyle dil, bilgi, gerçeklik, haber verme ile sanal gerçeklik, algı ve manipülasyon arasında bir yanılısma yaratır. Bu yanılısma ortamını yaratan dil, kendisini objektif yada tarafsız olarak tanımlayabileceğimiz bir iletişim aracı değil, politik, kültürel, ve ideolojik değerlerle yüklü bir iletişimsel operasyon aracına dönüşür. Beard (2000), medya araçlarının kullandıkları operasyonel dil ve söylem nedeniyle, tarafsız ve önyargısız bir haberciliğin asla olamayacağını ve medya dilinin değer yüklü olduğunu, bir iletişim aracından daha çok, inanışları ve değerleri şekillendirme ve sunma aracı olduğunu ve içerdiği fikirlerden ve değerlerden bağımsız ve ayrı olamayacağını öne sürer. Dili nasıl kullandığımız, olaylara nasıl baktığımız, fikirleri ve değerleri nasıl şekillendirdiğimizin hakkında çok şey söyler.

Bu çalışma söz konusu medya kuruluşlarının, Türkiye hakkındaki gerçekleri, fikirleri ve değerleri nasıl şekillendirip hedef kitlelerine sunduklarını inceleyecektir. Bu özellik medya metinlerinde kullanılan dilde oldukça açıktır. Çünkü medya dili, etkili dilbilimsel, toplum-dilbilimsel, psiko-dilbilimsel, anlamsal, edimsel ve metinsel unsurların dilidir. Bu unsurlar, bireysel kelimeler, kelime grupları, cümlecikler veya cümleler olabilir. Söz konusu dilsel unsurların ve özelliklerin ortaya çıkarılması için kullanılan önemli metodolojik ve teknik yaklaşım Manipülatif Söylem Analizidir. Bu yaklaşım, yazılı ve sözlü metinlerdeki 'değerlendirici' dili hedef alır. Hunston ve Thompson (2001)'a göre değerlendirici dil, yazarın yada konuşucunun hedef kişi(ler)/konu/ unsur(lar)a yönelik eğilimini, duruşunu, bakış açısını ve hislerini örtülü yada açık ifade ettiği dildir. Böyle bir dil hedefteki konu, kişi yada unsurlar hakkında 'söylem' oluşturur ve bu söylem karşılaştırmacı, öznel, ve değer yüklü olma özelliği taşır (Hunston ve Thompson, 2001). Bu çalışma aynı zamanda haber başlıklarındaki karşılaştırmacı, öznel ve değer yüklü özellikleri ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır.

2. MANİPÜLATİF SÖYLEM

Manipülatif söylem, söz sanatları, tartışma teorisi, dil felsefesi, söylem analizi, edimbilim gibi, çalışma alanı dil olan disiplinlerin ilgi alanına girmiş bir konudur (Saussure, 2005). TeunVan Dijk (2006), manipülasyon kavramını üç başlık altında açıklamaya çalışır: (1) sosyal anlamıyla manipülasyon, sosyal eşitsizliği onayan uygunsuz bir egemenlik; (2) bilişsel olarak tanımlandığında manipülasyon, bir zihin kontrol aracıdır ve hedeflediği fonksiyonu okuyucunun yada dinleyicinin anlama sürecine yanlı ve önyargılı zihinsel modeller ve sosyal temsiller oluşturarak müdahale eder, ve (3) söylemsel anlamda manipülasyon ise ideolojik söylemin olağan biçim ve biçimini kullanan iletişim modelidir. Analitik bir model olarak Manipülatif Söylem Analizi, metinlerdeki manipülatif içeriklerin yapısını, özelliklerini, ve bu içeriklerin kullanıldığı politik, ideolojik, sosyal ve kültürel şartları inceler. Bir metindeki manipülatif söylem içerikleri daha çok sözcükleştirilmiş metaforik türetimlerdir ve bunlar olmadan yazar/konuşucu hedef kitesinin düşüncelerini ve davranışlarını etkileyemez. Bu özellik, manipülatif söylemi diğer söylemler gibi içerisinde dilbilimsel formların, belirli kelime veya kelime gruplarının, cümle yapı tiplerinin olduğu bir dilsel biçim yapar (Saussure, 2005). Bu çalışma analiz edeceği metinlerde bu tür dilbilimsel unsurları belirlemeyi amaçlamaktadır.

3. BİR YAZIN TÜRÜ OLARAK BAŞLIKLAR

Dil ile bilgi ve gerçek(lik) arasında farklı alanlara göre farklı şekiller alan bir ilişki vardır ve bu ilişki, çoğu zaman dili kendi başına bir gerçek(lik) ve bilgi kaynağı yapar. Böylece dil, kendi gerçeğini ve bilgisini yaratır (Foucault, 2005). Dilin bu pragmatik ve iletişimsel özelliği haber başlıklarında daha belirgindir. Haber başlıklarını yapısal, sözcüksel ve sözdizimsel çözümlenmeye tabi tutmak, dil ile gerçek arasındaki ilişki hakkında oldukça fazla bilgi verir. Buna ilaveten, başlıklara anlamdan çıkarım yapmayı mümkün kılan anlambilimsel yaklaşım ve daha çok okuyucuyu ikna etme, onu yönlendirme, yazarın durum, gerçek ve bilgi değerlendirmesini ön plana çıkararak dili ve söylemi analiz eden edimbilimsel yaklaşım son zamanlarda oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Bunun nedenlerinden biri, başlıkların anlambilimsel ve edimbilimsel makro ve mikro yapılar içeren metinler olmasıdır (van Dijk, 2006).

Ana metinde anlatılacak hikayenin minyatür bir parçası olan başlıklar, okuyucunun ilgisini çekmek için atılmış ilk ve en önemli adımlardır. Birçok okuyucu ana metni okuyup okumayacağına başlıkları gözden geçirdikten sonra karar verir. Bu nedenle başlıklar, açık, öz, etkileyici ve merak uyandırıcı olmalıdır. Başlıklar çoğu zaman ana metinde anlatılan hikayenin özünü yansıtmayabilir. Bazı başlıklar hikayenin yada olayın tek bir detayını içerir, diğerlerini saklar ve hikaye ile ilgisi olmayan içeriğe sahip olur, bazen bir bilmece sorar özelliğe sahip olur, ve bu nedenle edimsel bir fonksiyon görürler (Dor, 2003). Bu çalışma daha çok başlıkların söylemsel etkisini artırmak için birer araç olarak kullanılan dilbilimsel veya yapısal içerikleri üzerinde odaklanmaktadır. Bu söylemsel özellik haber, olayı ya da hikayeyi en başta ve en üst düzeyde çerçeveleştirir ve biçimlendirir (Bell, 1991). Çerçeveleyici ve biçimleyici özelliğe sahip olan başlık, okuyucu üzerinde algı odaklı bir etki yaratır (van Dijk,1988), ki bu daha okuyucuyu okumaya başlar başlamaz açık yada örtülü bir algı operasyonuna maruz bırakır. Kendilerine özgü metinsel özellikleri, içerikleri, biçimleri ve biçimleri olması haber başlıklarını medya yazın türleri içerisinde ayrı bir tür yapar.

4. ANALİZ

4.1. Negatif Etkili Dil

Bu çalışma Türkçe yayın yapan Amerika'nın Sesi, Independent Türkçe ve Deutsche Welle Türkçe haber sitelerinde Koronavirüs salgını sürecinde Mart-

Nisan ve Mayıs aylarında Türkiye ve salgın ile ilişkili haber başlıklarında kullanılan dili incelemektedir. İlk göze çarpan şey bu başlıklarda kullanılan dilin olumsuzluğu olmuştur. Bu olguyu Forgas (1995)'in Etki İnfüzyon Modeli ile açıklayabiliriz. Forgas' a göre bilgi işlem ile ruhsal durum arasında bir ilişki vardır (Forgas, 1995). Haber başlıkları, okuyucunun ilgisini çekmek ve onları okumaya hazır hale getirmek ve okudukları metindeki bilgiyi yazarın istediği doğrultuda işleme için gerekli duygusal ve etkisel içeriğe sahiptir. Yazar, okuyucunun ruhsal durumunu daha başlıkta etki altına almaya çalışır. Bu ruhsal durum, okuyucunun ana metni okuma ve orada sunulan bilgiyi işleme sürecine etki eder. Böylece okuyucu olarak okuduğumuz metinde elde ettiğimiz şey aslında bilgiden daha çok yazarın metne damıttığı etki/duygu olur (Forgas, 1995). Bu durum sosyal psikolojide ve medya çalışmaları alanında 'bilgi olarak etki/duygu' kavramıyla açıklanır (Schwarz ve Clore, 2003). Bu yaklaşıma göre duygusal süreçler daha çok bilinç dışı alanlarda olur ve bu süreçlerde kişi kendisine karşı bir 'yabancılaşma' hissi besler, ve bilmediği şeyler hakkında kendisine bilinçli bilgiler sunulur ve böylece o şeyler hakkında yargılar oluşturur (Clore ve Storbeck 2006). Edinilen bilgi aynı zamanda yargı yada önyargı olur: bilgi olarak yargı yada önyargı. Çalışmanın elde ettiği haber başlıklarında açık ve örtülü olmak üzere Olumsuz Etkili Dil kullanılmıştır. Bunlardan bazıları şöyledir: "Elimiz Kolumuz Bağlı Olarak Kaçınılmaz Sonu Bekliyoruz" (Independent Türkçe, 27 Mart, 2020), "Tedbir almakta çok geç kaldık, büyük bir felakete gidiyoruz" (Independent Türkçe, Mart 27, 2020), «Sağlık sektörü yok olma tehlikesiyle karşı karşıya, İtalya gibi olmadan devlet çözüm bulsun» (Independent Türkçe, 31 Mart, 2020), "Salgınla mücadele için mali kaynak yok" (Deutsche Welle Türkçe, 31 Mart 2020), "Bir hafta sonra doktor bulamayabiliriz" (Deutsche Welle Türkçe, 23 Mart 2020), 'İşsizlik Çığ Gibi Büyüyecek' (Amerikanın Sesi, 13 Mayıs, 2020), "Sıfır Noktasındaki Hemşireler Maske Bulamamaktan Şikayetçi" (Amerika'nın Sesi, 12 Mayıs 2020), "Türkiye'de "Normalleşme" Sonrası İkinci Dalga Endişesi" (Amerika'nın Sesi, 4 Mayıs 2020), "Corona Sürecinde Ekonomik Kaygılar Artıyor» (Amerika'nın Sesi, 29 Nisan 2020), "Corona Virüsü Salgınının Vurduğu İstanbul Esnafı Karamsar" (Amerika'nın Sesi, 22 Nisan 2020), "Türkiye Ekonomisi Yüzde 30 ila 50 Daralabilir" (Amerika'nın Sesi, 15 Nisan 2020), "Türkiye'de Ölümler Raporlanırken DSÖ Kodları Kullanılmıyor" (Amerika'nın Sesi, 8 Nisan 2020), "Türkiye'de Salgının Hızla Yayılmasından Endişeliyiz" (Amerika'nın Sesi, 6 Nisan 2020) "Sağlık Çalışanları Koruyucu Donanım Sıkıntısı Yaşıyor", (Amerika'nın Sesi, 2 Nisan 2020).

Yaygın ve geniş çaplı karantina uygulamalarından çok daha farklı bir yol izleyen, gençleri ve yaşlıları evde tutup yüz yüze iletişimin daha az olduğu meslek dallarında üretimin sürmesine izin veren, sağlık alanında Avrupalı ve diğer ülkelerden çok daha fazla yatırım yapan Türkiye, bu süreç içerisinde salgından nispeten daha az etkilendi. Türkiye'nin salgın sürecinde aldığı olumlu kararlar ve attığı olumlu adımlar bu çalışmanın veri kaynağını oluşturan haber sitelerine hiç yansımada. Bütün dünyanın karamsar bir şekilde olacak olanları beklediği Mart 2020'nin ilk haftasından yine bütün dünyanın zorla da olsa kontrollü iyimserlik ve kontrollü normalleşmeye geçtiği Mayıs 2020'nin son haftasına kadar geçen iki aylık sürede Türkiye, korona ve salgın içerikli haberlerin sistematik bir şekilde olumsuz bir dile sahip olduğu görülmüştür.

4.2. Permutasyon

Ülkelerin gerek iç gerek dış politikalarını belirleyen ve sınırlayan kamuoyu üzerindeki medya etkisi yadsınamaz. Bu etki kendisiyle beraber yanlış/önyargılı medya kavramını kullanıma sokmaktadır, çünkü hedef kitle üzerinde arzu edilen etkinin yaratılması için haber metninde bazı manipülasyonların yapılması zorunluluğu vardır. Söz konusu kavram son zamanlarda politik iletişim teorisi değil de daha çok haber metinlerinin yapısı üzerinden tartışma konusu edilmektedir (Lichter 2017). Bu çalışmada kullanılan dış merkezli Türkçe yayın yapan Amerika'nın Sesi, Deutsche Welle Türkçe ve Independent Türkçe haber kuruluşları, haber metinlerinde manipülasyonlar yaparak daha çok kendi kültürel, ulusal, ideolojik, ve politik bakış açılarını öne çıkarıp, ülkelerinin ve kültürlerinin hegemonik statüsüne katkı sağlama amacı gütmektedirler. Sözdizimsel bir manipülasyon türü olan permutasyon, bir cümlenin ilk kelimesinin okuyucunun dikkatini en çok çeken kelime olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Haber başlıklarında, başlığı oluşturan kelimelerin organizasyonu ile yazarın okuyucudan beklediği yada okuyucuyu göstermeye zorladığı reaksiyon arasında bir ilişki vardır (Ng Sik Hung ve James 1993). Bu ilişki okuyucunun, aklına, duygularına ve imgelemine seslenen dilsel bir etki yaratır (Nowak ve Hemánus, 1975). Çalışmada veri olarak toplanan 46 başlık arasında 16 tanesinin ilk kelimesi Türkiye idi ve bunların hepsi açık yada örtülü olumsuzluk içeriyordu: "Türkiye'de yeni vaka sayısında artış" (Deutsche Welle Türkçe, 15 Mayıs 2020), "Türkiye'nin maske yardımları şeffaf mı?" (Deutsche Welle Türkçe, 8 Mayıs 2020), "Türkiye döviz ihtiyacını nasıl karşılayacak?" (Deutsche Welle Türkçe, 10 Nisan 2020), "Türkiye'de salgını önlemek

in için alınan ek tedbirler yeterli mi"? (Deutsche Welle Türkçe, 4 Nisan 2020), "Türkiye koronavirüse ne kadar hazır?" (Deutsche Welle Türkçe, 10 Mart 2020), "Türkiye'de dördüncü can kaybı" (Deutsche Welle Türkçe, 19 Mart 2020), "Türkiye'de "Normalleşme" Sonrası İkinci Dalga Endişesi" (Amerika'nın Sesi, 5 Mayıs 2020), "Türkiye'deki Corona Virüsü Vaka Sayısı İran'ı Geçti" (Amerika'nın Sesi, 18 Nisan 2020), "Türk Ekonomisi Salgın Sürecinden IMF'siz Çıkabilir mi?" (Amerikanın Sesi, 15 Nisan 2020), "Türkiye Ekonomisi Yüzde 30 ila 50 Daralabilir" (Amerika'nın Sesi, 15 Nisan 2020), "Türkiye Ekonomisi Yüzde 5 Daralacak" (Amerika'nın Sesi, 14 Nisan 2020), "Türkiye'de Ölümler Raporlanırken DSÖ Kodları Kullanılmıyor" (Amerikanın Sesi, 8 Nisan 2020), "Türkiye'de Salgının Hızla Yayılmasından Endişeliyiz" (Amerika'nın Sesi, 6 Nisan 2020), "Türkiye'nin Uzaktan Eğitimle İmtihani" (Amerika'nın Sesi, 4 Nisan 2020), "Türkiye Adını Koymadan Sürü Bağışıklığı Politikası mı Uyguluyor?" (Amerika'nın Sesi, 2 Nisan 2020), "Türkiye Uzaktan Eğitime Hazırlıksız mı Yakalandı?" (Amerika'nın Sesi, 26 Mart 2020).

Bu haber başlıkları ilk kelimeleri olan Türkiye öznesi çıkarılarak farklı sunumlarla farklı anlamlar ve etkiler yaratabilirdi. Örnek olarak şunları verebiliriz: "Yeni Vaka Sayısında Artış", "Maske Yardımları Şeffaf mı?", "Salgını önlemek için alınan ek tedbirler yeterli mi?", "Ekonomi Salgın Sürecinden IMF siz Çıkılabilir mi?", "Salgının Hızla Yayılmasından Endişeliyiz?". Öznesiz olarak sunulunca bu başlıklar, genel bir anlamlar taşıyor ve tüm dünyayı ve insanlığı ilgilendiren hassasiyet yada endişeler içerirler.

4.3. Algı ve Bilgi Operasyonu

Hemen hemen bütün krizlerin ve problemlerin medya ortamında tartışıldığı ve çözümlenmeye çalışıldığı bir zamanda yaşıyoruz. İnsanlar kaçınılmaz olarak bu krizler ve problemler hakkında kendi değerlendirmelerini, bakış açılarını ve algılarını maruz kaldığı medya içeriği sayesinde oluştururlar. Bu açıdan bakıldığında medyanın sosyal gerçekleri değiştirme ve dönüştürme kabiliyeti yadsınamaz. Algı operasyonu ve bilgi operasyonu sosyal gerçekliğin değiştirilmesi için kullanılan iki önemli yöntemdir. Medya bağlamında algı operasyonu, okuyucunun duygularını, dürtülerini, davranışlarını ve mantıklı değerlendirme ve kavrama kapasitelerini etkileme amacıyla onlara seçilmiş bilgi parçacıklarını ulaştırma yada onlardan bu bilgileri saklama eylemidir. Bu bilginin doğru yada yanlış olması önemli değildir, çünkü algı operasyonu sonucu yeni ve alternatif doğrular ve gerçekler oluşturulacaktır. Çalışmada

veri olarak incelenen başlıklar sözdizimi, edimbilim, anlambilim ve kelime seçimi açısından bakıldığında operasyonel fonksiyonlara sahiptir. Çalışılan 46 başlıktan 16 tanesi retorik soru formunda yazılmış. Retorik sorular medya dilinde soru formunda görünür fakat düz tümce fonksiyonu görürler ve politik/ideolojik söylemde ikna aracı olarak kullanılırlar (Robert ve Seiter, 2015). Bu açıdan incelendiğinde, Deutsche Welle Türkçe'ni 8 Mayıs 2020 deki haberde kullandığı "Türkiye'nin Maske Yardımları Şeffaf mı?" başlığını haber metninin içeriğine göz atmadan "Türkiye'nin Maske Yardımları Şeffaf Değil" olarak okumak yanlış olmazdı. Nitekim, başlığın hemen altındaki paragraf okunduğunda, başlıkta ima edilenin ne olduğunu görmek mümkün: "Türkiye'nin COVID-19 yardımları, İngiltere ve Almanya'da gündemde. 2 milyon maskenin sevkiyatının Almanya'da gizlendiğini belirten Yeşiller Milletvekili Aymaz'a göre, yardımlar denetim ve şeffaflıktan uzak gerçekleşti".

Retorik sorular aynı zamanda algı oluşturmak amaçlı imlemeler içerirler. Medya metinlerinde imlemeler, okuyucuların bakış açılarını şekillendirmek, onları seçilmiş bir yönde düşünmeye ve hareket etmeye yönlendirmek için algı ve bilgi operasyonu araçlarıdır. Bell (1997), imlemeleri zararlı ve zararsız (zehirli ve zehirsiz) olarak ikiye ayırır (Bell, 1997). Çalışmada veri olarak elde edilen retorik soru formundaki başlıklar zararsız olmaktan uzak göründüler. Diğer başlıkları, bu başlıkların imlemelerini ve okuyucuda yeleştirmek istediği alguları şöyle sıralayabiliriz: "Sokağa Çıkma Yasağı Çözüm Olur mu?" (Amerika'nın Sesi, 22 Mart 2020), "Dış yatırımcı Türkiye'den neden kaçıyor?" (Deutsche Welle Türkçe, 20 Mayıs 2020), "Türkiye döviz ihtiyacını nasıl karşılayacak?" (Deutsche Welle Türkçe, 10 Nisan 2020), "Parça parça gelen tedbirler ekonomiyi ayağa kaldırır mı?" (Deutsche Welle Türkçe, 9 Nisan 2020), "Türkiye'de salgını önlemek için alınan ek tedbirler yeterli mi?" (Deutsche Welle Türkçe, 4 Nisan 2020), "Salgınla mücadele için mali kaynak yok" (Deutsche Welle Türkçe, 31 Mart 2020), "Türkiye koronavirüse ne kadar hazır? (Deutsche Welle Türkçe, 10 Mart 2020), "Test kitleri güvenilir mi, sayısı yeterli mi? Gerektiği kadar test yapılıyor mu?" (Deutsche Welle Türkçe, 10 Mart 2020), "Vaka var da, gizleniyor mu?" endişesi (Deutsche Welle Türkçe, 10 Mart 2020), "Salgın olması durumunda Türkiye hazır mı?" (Deutsche Welle Türkçe, 10 Mart 2020), "Dolar Kuru Yükselirken Türkiye IMF'siz Çözüm Bulabilir Mi? (Amerika'nın Sesi, 6 Mayıs 2020), "Türk Ekonomisi Salgın Sürecinden IMF'siz Çıkabilir mi?" (Amerika'nın Sesi, 15 Nisan 2020), "Corona Günlerinde Türkiye'de Gazetecilere Baskı Artıyor

mu?" (Amerika'nın Sesi, 8 Nisan 2020), "Türkiye Adını Koymadan Sürü Bağışıklığı Politikası mı Uyguluyor?" (Amerika'nın Sesi, 26 Mart 2020), "Türkiye Uzaktan Eğitime Hazırlıksız mı Yakalandı?" (Amerika'nın Sesi, 22 Mart 2020), "Sokağa Çıkma Yasağı Çözüm Olur mu?" (Amerika'nın Sesi, 21 Mart 2020).

Medya metinlerinde retorik sorular, normal soruların ardında yatan motivasyon olan 'bilgi arayışı' fonksiyonu görmezler. Bu bağlamda retorik sorular daha çok yazarın sorduğunun tam tersine bir iddianın edimsel gücünü yansıtır. Buna göre, "Türk Ekonomisi Salgın Sürecinden IMF'siz Çıkabilir mi?" sorusunu "Türk Ekonomisi Salgın Sürecinden IMF'siz Çıkamaz" diye okumak yanlış olmaz. Diğer bütün örneklerin diz cümle olarak okunması Türkiye hakkında hedef kitlede yaratılmak istenen algının nasıl olduğunu ortaya çıkaracaktır. Bir kaç örneği şöyle sıralayabiliriz: "Sokağa Çıkma Yasağı Çözüm Olmaz", "Dış yatırımcı Türkiye'den kaçıyor", "Türkiye döviz ihtiyacını karşılayamaz", "Parça parça gelen tedbirler ekonomiyi ayağa kaldırmaz", "Türkiye koronavirüse hazır değil", "Vaka var, fakat gizleniyor".

5. SONUÇ

20. yüzyılda üniversitelere ve bilim ve araştırma kuruluşlarına yüklenen bilginin ve gerçeğin üretilmesi ve yayılması misyonu 21. Yüzyılda örtülü bir şekilde medya kuruluşlarına devredildi. 20.yüzyılda tartışılmaz olarak kabul edilen 'gerçek', 'tarafsız haber', 'objektiflik' ve 'mantık' kavramları yerlerini 'algı', 'kurgusal gerçeklik', 'göreceli gerçeklik', 'yalan haber' ve 'komplo teorileri' gibi gerçek-sonrası dünyanın popüler medya kavramlarına bıraktılar. Bu nedendir ki devletler ve politik kurumlar, medya üzerinden yabancı kitlelere ulaşmak için inanılmaz ölçüde büyük yatırımlar yapmaktadırlar. Bunun nedeni kendi politik, kültürel, ekonomik, ideolojik değerlerini ve düşüncelerini farklı ülkelerin insanlarına empoze etmekten başka bir şey değildir. Ülkelerin sahip oldukları gücün boyutları artık 'dil' kavramı ve olgusu bir kenara bırakılarak hesap edilemez ve anlaşılabilir. Bu çalışma da elde edilen veriler ve bu verilerin analizi göstermiştir ki, medya araçları kullandıkları dil ve söylem aracılığı ile gerçekleri, olguları ve durumları kolayca manipüle edip yeniden şekillendirebilirler.

Korona salgını sürecinde ülkelerin performansına bakıldığında, Türkiye'nin oldukça başarılı sağlık ve sosyal politikalar geliştirdiği ya da diğer ülkelerden daha kötü durumda olmadığı söylenebilir. Vaka sayısına göre Mayıs 2020 tarihine kadar yüzde 2.7 lik ölüm oranı ile Türkiye oldukça etkili önlemler almış görünüyor. Bu olumlu durumun bu çalışmada

veri kaynağı olarak kullanılan Amerika'nın Sesi, Independent Türkçe ve Deutsche Welle Türkçe haber platformlarının haber içeriklerine ve başlıklarına hiç yansımadağı görülüyor. Amerika'nın Sesi, Türkiye'nin Korona salgını ile mücadelesinin daha çok ekonomik boyutlarıyla ilgilendi. Türk ekonomisinin bu süreçten oldukça olumsuz etkileneceği ve tekrar IMF ile anlaşmalar yapmak zorunda kalacağı, Türk ekonomisinin çok fazla daralacağı beklentisini, niyetini ve algısını başlıklarına yansıttı. Almanya'nın kendisi Avrupa'da Korona vakalarıyla ilgili en az veri paylaşan, pandemi ile mücadele sürecini en az şeffaflıkla yürüten ülke olmasına rağmen, Deutsche Welle Türkçe, haber başlıklarında Türkiye'nin korona ile mücadele politikalarını hedef aldı. Suudi Arabistan tarafından mali kaynak sağlanan, İngiltere merkezli Independent Türkçe haber platformu, başlangıçta Türkiye'nin Korona ile mücadelede başarısız olacağı önyargısını yansıttı haberlerine. Dezenformasyon ve çarpıtma yaparak Türkiye'yi başarısız gösteren başlıklar kullandı. Bu üç haber platformunun, tüm dünyayı etkileyen, politikalar ve ideolojiler üstü olması gereken kritik bir durumda Türkiye'ye karşı aldıkları olumsuz tavır, bu yayın kuruluşlarının haber iletme ve bilgilendirmeden ziyade kendi ülkelerinin resmi propaganda aracı olma misyonuyla yayın yaptıklarını göstermektedir.

KAYNAKÇA

- BEARD, A. (2000). *The Language of Politics*. London: Routledge
- BALL, A. (1991). *The Language of News Media*. Cambridge, MA: Blackwell
- BALL, David M. (1997), Innuendo. *Journal of Pragmatics*, 27(1), January, 35-59
- CLORE, G.L. & STORBECK, J. (2006). Affect as information about liking, efficacy, and importance. In J. Forgas (Ed). *Hearts and Minds: Affective influences on social cognition and behaviour*. New York: Psychology Press.
- DOR, D. (2003). On Newspaper Headlines as Relevance Optimizers, *Journal of Pragmatics*, 35. 695-721. [https://doi.org/10.1016/S0378-2166\(02\)00134-0](https://doi.org/10.1016/S0378-2166(02)00134-0)
- FORGAS, J. P. (1995). Mood and Judgement: The Affect Infusion Model (AIM). *Psychological Bulletin*, 117, 39-66.
- FOUCAULT, M. (2005). *The Order of Things: An Archaeology of The Human Sciences*. London: Routledge.
- FOWLER, R. (1991). *Language In The News*, London: Routledge.
- HUNSTON, S. & THOMPSON, G. (2000). *Evaluation in text: Authorial Stance and the Construction of Discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- LICHTER, R. S. (2017). Theories of Media Bias, *The Oxford Handbook of Political Communication*. DOI: 10.1093/oxfordhb/9780199793471.013.44_update_001
- <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199793471.001.0001/oxfordhb-9780199793471-e-44>.
- NG, S. H. & BRADAC, J. J. (1993). *Power in Language: Verbal Communication and Social Influence*, Newbury Park: Sage Publication

- NOWAK, K. & HEMANUS, P. (1975). A Comment on: "Propaganda and Indoctrination: a Tentative Concept Analysis" by Pertti Hemanus. *Gazette (Leiden, Netherlands)*, 21(1), 40–43.
- ROBERT, H G. & JOHN S S. (2015). *Persuasion: Social influence and Compliance Gaining*. NY: Routledge
- SAUSSURE, L. D. & SCHULZ, P. (2005). *Manipulation and Ideologies in the Twentieth Century*. Amsterdam: John Benjamins, <https://doi.org/10.1075/dapsac.17>
- SAUSSUR, L. D. (2005). Manipulation and Cognitive Pragmatics. *Manipulation and Ideologies in the Twentieth Century Discourse Approaches to Politics. Society and Culture*, <https://doi.org/10.1075/dapsac.17.07sau>
- SCHWARZ, N.G. & CLORE, G. L. (2003). Mood as Information: 20 Years Later. *Psychological Inquiry*, 14(3&4), 296–303.
- VAN DIJK, T.A. (1988). *News as discourse*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum
- VAN DIJK, T. A. (2006). Discourse and manipulation. *Discourse & Society*, 17(3), 359– 383.

“Bu sayfa dizgiden dolayı boş bırakılmıştır”

Analogy of the Covid-19 crisis and the Bosnian war-siege; psychological, sociological and political security perspective

Faruk Hadžić¹

1 BSc, MSc, Independent Researcher, BOSNIA AND HERZEGOVINA e-mail: faruk.hadzic01@gmail.com

Abstract

The study qualitatively explores the pandemic and Sarajevo War-Siege from the psychological, sociological, and political security perspectives. As a direct indicator of behavioral variability within extreme conditions, the author refers to structural interviews with war-siege participants. The citizens can recognize the 1990s in some manifestations of the pandemic, including crisis staff formation that reflects ethnopoltics (ethnic-political boundaries) rather than instills public confidence. Life in the conditions of radical changes leaves a trace that does not have to be exclusively emotional but cognitive. The state of war-siege meant deconstructing the pre-war way of life and new ways of coping with war conditions. Maintaining routines is a link to pre-war life; continuity of norms and values allows for mental stability maintenance. During the siege, people had an acute perception of space and time. Space was something where the danger came from and the time spent in that space needed to be reduced. We have similar functions during the pandemic, reflecting on people's thoughts. Those who have adequately gone through the trauma that lasted during the siege have adapted well to "extreme" conditions and can develop protective mechanisms. Human thought focuses on the repetitive and familiar in today's world, while some extreme event interprets as the exception; such exceptional events are crucial in creating the future. Regardless of the political system's axis, confidence in the political elites must be sufficient. Prevention of fear and panic in the war's geographical area should be based on quality peacetime preparation through education and psychological commitment.

Keywords: War-Siege, Covid-19 Crisis, Bosnia and Herzegovina, Psychological-Sociological Perspective, Political Security, Extreme Conditions, Coping Strategies

Citation/Atıf: HADŽIĆ, F. (2021). Analogy of the Covid-19 Crisis and the Bosnian War-Siege; Psychological, Sociological and Political Security Perspective. Journal of Awareness. 6(1), 81-93, DOI: 10.26809/joa.6.1.09

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Faruk Hadžić
E-mail: faruk.hadzic01@gmail.com

Bu derginin içeriği Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

1. INTRODUCTION

The long term war siege is one of the most harmful, hostile space. The specific circumstances of Sarajevo's citizens' lives under siege (1992-1996) have health, sociological, spiritual-religious, material, and long-term political implications for every individual's life in the country. In the world's most prolonged siege, Sarajevo, 18,889 civilians were killed and died, of whom more than 1,600 were children. With experiences from the not-so-distant past, the citizens of B&H (Bosnia and Herzegovina) can recognize the spirits of the 1990s in some manifestations of dealing with the COVID-19's threat, including the restrictions on movement, the formation of crisis staffs that often reflect ethnopolitics rather than instill public confidence and respect.

The author suggests how people fought the war and the long war sieges in isolation, without electricity, water, food, heating, gas, developed easier coping with the COVID-19 pandemic. Simultaneously, the latest Gallup research (2020) shows that the citizens of B&H are among those in the world who, in the largest number, 72 percent, believe that the pandemic is not as terrible. Such an attitude towards a global catastrophe can be explained by the experience from the war of the 1990s. In B&H conditions, every social process that is restrictive in any way brings society into retraumatization. Many people have open and never processed traumas, followed by new ones. Untreated trauma is predicted to worsen the underlying condition, both physical and mental. Psychological competence, which emerges gradually in times of peace, often associated with life crises, becomes a matter of survival in war. While in peace, psychological competencies help us orient ourselves in the world; in war, these techniques help us keep a sustainable inner world despite unbearable external circumstances. (Maček, 2009)

The Covid-19 has changed the world in a way that was difficult to imagine until a few months ago, and research shows that climate change could do something similar. Thus, climate change will not be as fast as viral, but there will be no solutions or relief for them shortly, unlike this pandemic. (Schefer, 2020) Moreover, massive floods threatened many people not so long ago and destroyed a large part of the country.

There is no doubt that our prehistoric ancestors had a hard time experiencing and surviving the catastrophic phenomenon, but it is also clear that people of later civilizations were no less vulnerable to the traumatic experience. No man is certainly less afraid of tools that have been overcome by the appearance of new,

more tightening, and destructive, especially means of war, so those that used to seem harmless to him today. K. Clark gave an excellent example in his book "Civilization": "In the ninth century, looking down the Seine, one could notice the bow of a Viking ship approaching the river. Looking at it today in the British Museum seems like a powerful work of art. to the mother of a family, who wanted to calm down in her hut, the bow must have seemed less comfortable — it seemed as dangerous to her civilization as the periscope of an atomic submarine." (Clark, 1980: 97)

Constant danger, insecurity, the struggle for survival, and the deconstruction of pre-war relations cause a complex mosaic of negative and positive emotions. The war siege itself includes memories of the most monstrous murders. The pre-war everyday life, that is, the life as they knew it, is deconstructed in wartime conditions, the struggle for physical and emotional, and moral survival begins, from which astonishing creativity arises. Everyday life is reconstructed in a way that allows for survival but also resistance. The ability to adapt to increasingly poor and dangerous living conditions is seemingly immeasurable. It is mostly reflected in the construction of the "new normal," i.e., the acceptance of new and in everything, concerning peacetime, abnormal living conditions and situations, without electricity, water, heating, and frequent shelling, as usual, as part of life, something that it has to be done without much thought. Also, routines, culturally shaped ways of satisfying existential and social needs (Povržanović, 1997) characteristic of ordinary life, and their maintenance, despite everything, are gaining significant importance. In some situations, routines are only adapted to new circumstances, while in others, they are redefined and given new meaning. Thus, it takes another function: continuing pre-war routines enabled people to maintain a sense of dignity and strengthened the will to fight for survival.

Today we have war terminology used by many statesmen worldwide to describe the fight against the pandemic. The fact is that the response to this pandemic is not the same in all countries, nor is it equally compelling. Some countries have shown a high level of societal resilience, such as Germany, some have a high degree of trust in government institutions and consequent adherence to measures and guidelines that the population should follow, such as Sweden. Others have successfully used advanced technologies, such as South Korea, and some have used a combination of repressive measures and population obedience to curb the spread of the virus, such as China. However,

no matter how successful measures to curb the spread of the virus may be, which at this moment refers not only to its eradication but also to the number of deaths, this crisis will have its “non-medical” consequences (economic, geopolitical, cultural), the effects of which are yet to be seen. In itself, the pandemic may not drive change in the way of developing critical national security strategies.

From the political sociology framework, The author maintains that the vision of a political society in which divided political elites form a political organization considerably narrows the perspectives of observing society and influences alternative policy assessment. It leads to interpretive extremes, which on the one hand, claim that the critical issue of B&H society is the existing (ethnic) political elite, or, on the other hand, that the issue of society is a matter of belated modernization and that the political elite is only a reflection of society, as unfinished structures. Comparing the current health crisis with the state of war has a more profound and potentially catastrophic background. Although the war ended in 1996, the society is still profoundly affected by the scale and extent of the conflict, and the state is still highly polarized along ethnic lines and disrupted by ethnically divided institutional practices in socio-political processes. Entity authorities in Republika Srpska - R.S. (one of the two entities of B&H, the other being the FB&H) announced the setting up of police checkpoints, more drastic control of movement on the “border” between the entities. The Civil Protection Headquarters of the Livno Canton went a step further: it decided to ban the citizens from entering the territory. Symbolically, these “borders” with the formation of ethnically “pure” states in the state were the cause and impetus for the most significant war crimes. According to the official explanation, dissatisfaction with the crisis staff’s work in a crisis is a matter of dissatisfaction. (Slobodna Europa, 2020) In this regard, there is a kind of balance of powerlessness and inability to resolve the social crisis, increasing the government’s degree of efficiency and dealing with the pandemic. Only functional institutions can respond to existing and potential security challenges. It implies that citizens’ interests, not party interests, should be the basis of political action..

2. METHOD

The first stage of the study included an in-depth literature review and critical analysis. Theoretical knowledge and expertise are drawn from political science, political sociology, critical security studies, social psychology, health psychology, peace and conflict

studies, history, constituting a robust conceptual framework. As a direct indicator of human behavior variability in “extreme” conditions, the author refers to qualitative research by in-depth interviews with direct participants in the 4-year War Siege and randomly chosen Covid-19 narrators. The narrators participated alone; not within the group settings, nineteen participants, eleven females, eight males, ages twenty - sixty-six, from diverse ethnoreligious backgrounds.

2.1. The War Siege

Every war is, by definition, a time of abnormal tendencies in all spheres of human life. Along with terrorism, urban conflict is one of the defining types of political violence in the modern age. The permanence of the perceived memory largely depends on the wealth of details that make up one whole. The aggressor, in measures of cruelty and sadism, found a solution to his pre-prepared plans. The plans were clear: Sarajevo should die, but not immediately, but in doses, in fear, in torment, in hopelessness. The citizens of Sarajevo should be denied everything that life makes life: food and water and sleep and electricity and information and communication and (...)” (Karavelić and Rujanac, 2008: 181). We can state that the inhabitants of Sarajevo, under siege by the forces of the Army of Republika Srpska (VRS) and the Yugoslav People’s Army (JNA) from 1992-1996, collectively found themselves under “extreme traumatic stressors.” Moreover, today, a memory of “evil” that metamorphosed and was stored subsequently becomes the dominant form of behavior that marks new generations. (Hadžić, 2020: 1)

A strong sense of isolation characterizes life in the besieged city:

As soon as a man has no electricity, no water, you have no (...) you are not in your house; you know that they are around, altogether you feel, like, isolated. Simply because you are powerless to do anything or go somewhere, I do not know either, simply because of the great freedom you have, now you have come to the situation that you are from all sides, and by sea and air and land you are (...) in such a small space where you cannot affect anything but wait for what is going to happen. (female, L.E.)

Pre-war everyday life, that is, life as they knew it, is deconstructed in wartime conditions; the struggle for physical, and emotional and moral survival begins, from which astonishing creativity emerges. Everyday life is reconstructed in a way that allows for survival but also resistance. The ability to adapt to increasingly poor and dangerous living conditions is

seemingly immeasurable. It is mostly reflected in the construction of the “new normal,” i.e., the acceptance of new and in everything, about peacetime, abnormal living conditions and situations, without electricity, water, heating, and frequent shelling, as standard, as part of Life, Something that it has to be done without much thought. Besides, routines, culturally shaped ways of satisfying existential and social needs (Povrzanović, 1997) characteristic of everyday life, and their maintenance, despite everything, are gaining significant importance. War conditions and events under siege change social relations. Within the community, social relations are intensified, cohesive forces and solidarity are strengthened. It strengthens the awareness of interdependence on each other for physical and mental survival. In some situations, routines are only adapted to new circumstances, while in others, they are redefined and given new meaning. For example, drinking coffee together, on the one hand, is a link to pre-war everyday life in which it was an essential part of daily routine, and on the other hand, takes on the function of building social cohesion in new circumstances, where mutual assistance is necessary for survival. The importance of drinking coffee together also speaks to the strengthening and importance of maintaining ties within the community. It is an important social event, which is also a cohesive ritual.

Coping describes the cognitive and behavioral efforts a person makes to manage demands that tax or exceed their resources. Coping is a process in which the individual is continuously reappraising the environmental stimulus and resources to determine whether or not the stressor represents a potential threat. The narrators describe maintaining a coffee drinking routine as “terribly important.” I. Maček gives routines another function: continuing pre-war routines enabled people to maintain a sense of dignity and strengthened the will to fight for survival (Maček, 2009). In a situation of direct attack and threat, resistance takes various forms. Some are collective; some are individual. Almost all the city inhabitants continue to live under the newly created conditions that become “new normal” and offer resistance to the occupier through this continuation of life. The best illustration is a woman from a photograph by English journalist T. Stoddart, taken in 1994; while dressed as on a catwalk and with her head held high, she walks past a shelter with sandbags. This photo became famous worldwide, and M.J. did not even know that someone had taken it. “The woman who brought glamor to the war zone” was written below a photo in a magazine. The girl’s elegance and beauty were described as the ones that adorned Sophie Loren in the 1960s. (Softić, 2020)

The war was marked by a tremendous amount of destruction in which social fabric, cultural habits, political ideas, moral beliefs, even language were destroyed along with the physical environment (Maček, 2009). War is also a time of cultural change, and therefore a very suitable area for studying culture. Namely, “disorder and disease” - that is, a disorder of the social order - is, in many cases, the key to understanding the healthy, established cultural codes of organized functioning of society.” (Povrzanović, 1997: 81). Moreover, cultural change is a process through which normality dissolves and is reconstructed in different life areas: material, psychological, social, ideological, and moral. It shows the understanding of culture as a process: in periods of deep crisis - and the state of war undoubtedly is - its processing is far easier to notice than in periods of well-established repetition of known patterns.

Accordingly, crucial changes in several key areas of life are related to survival, social relationships, resistance, and emotions. Survival refers to providing existential conditions, such as food, water, information, staying in shelters. Changes in social relations are visible in the creation of cohesion within the community. Resistance is an essential place in people’s lives in war zones, and it takes various forms, from persistent non-abandonment of a more normal life to art. As the most abstract area of life, emotions also change and adapt to war’s conditions, which is especially visible concerning death and home as a symbol of security. Panic, by definition, is the complete decline of group cohesiveness.

“When the War started, life was in front of me,” S.L. begins her story. She and her friends were graduating from college at the time. Nothing prepared them for what they would live in their city for almost four years. “Instead of starting to live a real, true life and to realize ourselves as individuals, we were forced to see if we would be alive tomorrow,” she says. At first, she added confusion and disbelief, but she soon realized that “the devil had made a joke.” She began working as a translator and associate for many television crews reporting from besieged Sarajevo. While sitting in the hotel’s spacious lobby, she remembers what the place looked like during the war. “It was a house of resistance when it comes to the media. It was their home, and from here, information was sent every day about what was happening in Sarajevo,” she says. This hotel is one of the few located in the city center and was also on the front lines.” any media in the hotel, I do not think we would be sitting here today,” S.L. added. Tragic news about the deaths and

sufferings of loved ones has become commonplace. One moment of freedom fell incredibly hard. "Killing my then-boyfriend. When, in fact, you become a target for nothing," says S.L. Although life took place in a shortage of food and water, without electricity and heating, it is the worst feeling of absurdity and horror imposed; she points out. "The feeling of helplessness was the worst and most difficult for me personally at the same time. However, in difficult moments, a person gains incredible strength and tries to find a solution to every situation." That is why positive things from that period can be remembered. "It is human warmth and solidarity that characterized us, and foreign journalists who came here during the war. I think that is one of the most significant values that I do not even see exist today."

"Living during the siege is certainly a valuable experience without which every person could live life, in the sense of not experiencing it," N.K. said at the beginning of the conversation. He lived to adulthood in the war. The captured city was not an obstacle for his interests, so he developed a love for art during the siege - primarily documentaries and theater. "Art in Sarajevo during the siege helped all of us who practiced it, maintaining the illusion of a normal life," says N.K. However, life was not expected. We have learned to receive hard news intensively and to go over it quickly so that we can endure all those four years." He singled out May 2, 1992, as the most crucial moment for the city during the siege. He says that this is the day when "the fall of Sarajevo was prevented" and that everyone who lived in Sarajevo at that time remembers every detail. "I spent my second May in the shelter of the Home for Children with Special Needs. We spent that night hoping that we would stay alive because the building was hit by at least four or five grenades." Then, he says, he made important life decisions. "All those thoughts that went through my head and today I carry with me as a gift that I received that evening, and the gift was that I stayed alive with my neighbors." One video camera was enough for "my own cosmos" which created with friends in response to the aggression to which they were exposed. "We were lucky to have a video camera. We founded a video group, a group of people involved in video art," says N.K. The first results came in 1993 at the alternative film festival, organized during the siege. The film won first place. "We are very proud when one was awarded. The prize was one convertible mark for which they could buy one coffee. We shared that coffee, and thanks to the festival, we had a nice day in besieged Sarajevo," says N.K. "Something that each of us who survived should carry as most outstanding is

that war is the greatest humiliation a human being can experience. Whether it is a victim or worse if you are a perpetrator," he concludes.

At the end of March 1993, a grenade fell in front of the I.Z. family house. "My five-year-old son M.I. was killed on March 21, 1993," says I.Z. It was difficult for the children in Sarajevo, she added. "The children were eager to play. However, they could not go out because the game ended with the murder of children," she says. In addition to the fear of being hit by a grenade, the children were also in danger from sniper shots. "Children were killed by a sniper. To wonder what kind of brain a target child could have hit, killed," she says. With a dumpling in her throat, she remembers that her son was looking for a banana two weeks before his death. "I do not eat bananas since then," says I.Z.

In a study presented by Djapic and Stuvland, 78% of B&H children said they had experienced at least six traumatic experiences during the war. Children who fled the Sarajevo war-siege had less traumatic experiences than children who had to stay (Osmanović and Zvizdić, 2000). Besides, all the complexity of the impact of war on children and adolescents and their layered experience can be captured only through testimonies about narrative form, whether life stories or drawings (Jones, 2013). Until the wars in the Balkans in the 1990s, the children were not a direct target of the war. The indifference of attackers, methods of terrorizing and killing innocent children illustrate war planners' intentions and the war in B&H's very character. According to previous research, many children were killed on non-combat days and outside combat zones. There were no military targets near the place where the children were killed.

In many cases, two, three, four, and even five children were killed. Thus, children killed in war conflicts are not "accidental victims" because war is not an accidental phenomenon. The non-accidentality of child victims is best confirmed by the humanly devastating fact that many of them were killed by a sniper. Moreover, the territorial-conquering logic of war implies the logic of the "final solution of the ethnic-national question, within the discourse of ethnic-religious ideological framework that managed to impose itself as an ideological guide and the matrix of criminal actions. During one of the war negotiations at the Butmir airport, the negotiator of the Republic of B&H's government at the time asked Krajisnik, the then president of the Pale Assembly (administrative center of the nascent anti-Sarajevo and pro-Serb Republika Srpska during the war), a war criminal

convicted in ICTY The Hague tribunal: "How long will you kill civilians in Sarajevo?" He replied, "Until you stop wanting to live with us." (Bajtal, 2015) The author suggests that separating the people is most easily achieved by a crime against children whose task is to produce the level of hatred that will finally stifle any desire for unity and thus ensure the ultimate goal - ethnically clean spaces.

The pain and hatred caused by the crime against children are the best guarantees to the criminals-conquerors that every wish of the survivors for return and togetherness, the logic of painful associations and memories will be stifled. Through audio-video testimonies of children and adolescents during the War in B&H, the Museum of War Childhood provides insight into children's daily lives in the war-torn area with all its specifics, precariousness, and horrors. Besides, through testimonies of survivors, it is possible to retrospectively identify protective factors that helped strengthen resilience in surviving children.

The emotions were more intense than in peacetime. In Sarajevo, people who were too scared and sat in the basements were called "cellars." So much fear was considered a weakness, while just staying in the basement was considered absurd because there is no way you can protect yourself in war. The attempt to completely protect themselves, in addition to being in vain, made the lives of these people even more restrictive, and the resemblance to everyday life, which was so important, wholly disappeared.

(Maček, 2009). For most people, the shelter was a second home. Emotions are not just an individual-psychological experience; they are cultural facts. Culture gives meaning and value to emotions or neglects or suppresses them. Therefore, the meaning of emotions is given to our life in society. In other words, emotions are a culturally shaped social life, constitutive social relations (Povrzanović, 1997). Psychological competence, which emerges gradually in times of peace, often associated with life crises, becomes a matter of survival in war. While in peace, psychological competencies help us orient ourselves in the world; in war, these techniques help us keep a sustainable inner world despite unbearable external circumstances. Life in war conditions on a personal and emotional level is a very intense period. Constant danger, insecurity, the struggle for survival, and the deconstruction of pre-war relations cause a complex mosaic of negative and positive emotions. Among the negative emotions, fear prevails and frustration, helplessness, anger, rage, resentment, hopelessness,

uncertainty, concern, isolation, abandonment, disappointment, and to a lesser extent, hatred. At the same time, feelings of solidarity, hope, togetherness, and motherhood prevail.

"Well, those intense feelings, even then your sense of patriotism intensifies, your sense of motherhood and responsibility also intensifies, I would say that. Help other people, jump on each other, solidarity. Everything in those times was amplified in everything." (female, J.H.).

Fear and hope were frequently intertwined: Fear in those moments when grenades are falling. And then hope, "no more, this is the last I have experienced." (female, A.J.)

"Anger and frustration were part of everyday life: You are angry because you are powerless." (female, M.N.)

"I was angry when I realized how much people can be perverted and hurt other people, show their strength, the power of weapons, and go back to some killing." (female, S.A.)

The dominant emotion in any war is undoubtedly fear. Fear is one of the most powerful and universally present emotions that accompany an existing or expected danger, a reaction to a threat, an emotion that upsets us. In every fear there is a latent fear of death. Fear can have many faces and backs, as M. Povrzanović writes: "Fear is perceived as humiliation, as a possible cause of discouragement, as the imposition of choices that are resolved by selfless or selfish behavior, heroism or cowardice, as a force that drives and causes irrational behavior, but also as a surprisingly effective incentive to focus the total energy (both individual and group) on the purposeful use of available survival opportunities." (Povrzanović, 1997: 83).

Fear can encourage constructive or destructive behavior, i.e., behavior that helps avoid danger or that which prevents it: "Fear of one's injury and death, but also fear for others (especially for their children) is a strong motivation for constructive action. Nevertheless, the action can also be devastating. The unbearable intensity of fear can cause psychological breakdown - resignation, lethargy, depression, apathy. Uncertainty created many fears; it could be more painful than a potentially dangerous but clearly defined situation. (Povrzanović, 1997: 88) Fear can have very significant consequences: Fear as a cultural factor can have important social implications for emotions; we affirm or deny our participation consequences to ourselves and others. Thus, acceptance or commitment

to specific values of the society. In doing so, it is essential to note the range of possible roles of fear. Namely, fear can contribute to the confirmation of previously accepted norms or imposed binding values and norms, but it is also potentially the realization of freedom - freedom of choice and rejection of existing values, and the creation of new ones. Younger people, with no personal war experience, were also in fear of the unknown. Traumatic memories were awakened in the elderly, those who have this experience - old fears were reactivated. (Povrzanović, 1997: 98). Besides, It was acceptable to be afraid in war, even for men who traditionally should not show fear. Given the hazardous circumstances, it was impossible not to be frightened, so social norms adapted to the situation.

The undeniable interests and one of the most urgent needs in war is to adapt to survive, physically and psychologically and culturally, adaptation strategies - ideas and actions to eradicate. Thus, fear in the context of ubiquitous war violence - creative are, in the culture of an endangered group (or war-endangered society), a way of dealing with the fear caused by war.

As is the case with other war experiences, for example, in the next narration of taking cigarettes from the traffic during the bombing, fear's experience differed mostly generationally.

"However, fear, I tell you, was not something of fear when you were younger. We had a great run where a bomb fell to see what happened, you understand. "(male, A.B.) Furthermore, the U.N. Commission on Human Rights' Special Rapporteur on former Yugoslavia reports on interviews with children: "Memories of the event remain with (...) causing extreme nightmares, daily intrusive flashbacks of the traumatic events, fear, insecurity, and bitterness. (Mazowiecki, 1994: 34)

There were feelings of hatred and anger related mainly to the attackers but also the international community. "To the international community and our politicians, no one is doing anything like that. Hate and anger. Hatred towards Serbs and anger towards the international community." (female, B.Č.)

Thus, such an opinion prevailed in wartime Sarajevo - Western non-intervention in the War in B&H was increasingly interpreted as hypocrisy by the West, which liked to talk about human rights but did not care the least about the small Muslim population in Europe. Simultaneously, the Western policy was based on a cynical view of the Balkans' strategic loss of value after the Cold War. (Hadžić, 2020)

The unique Wartime characteristic is that humans inflict suffering on other people while simultaneously depending on each other for physical and emotional survival even more than in peace. The wartime sense of togetherness and solidarity, which is lost after the war, is also specific: "As the neighbors always quarreled, then there were no more quarrels or anything, was somehow. Well, for sure, it was a big, big thing, and every living word will say that, what we had solidarity in the war, what we had to help, all that. "(male, K.K.)

The author notes that in Sarajevo, neighborhood solidarity based on close daily living has reemerged. Nevertheless, as conditions improved, war patterns of socializing shifted back to pre-war ones. However, after the imminent danger has passed, communion is replaced by the enrichment of some and others' impoverishment.

"Afterwards, reckless reality came in its way. They began to quarrel with each other as if we were doomed to eternal damnation. Those who fled with their greed and money tore down the magical but fragile tower of friendship. They tried their best to get rich, and they succeeded." (Vukojević, 2010: 43).

The unique economic feature and the most significant impetus for strengthening criminal networks in the Balkans was the tremendous economic opportunity offered by weapons or other war goods, such as fuel and international humanitarian aid appropriation. Despite the "Western neutrality" for material support to the parties in the struggle and thus prolonging the conflict, humanitarian aid that was salty was taken away during that period by many warlords, who did not differ, for example, from Somali fractions. In the past, international humanitarian discourse from similar experiences in Somalia has not been sufficiently understood. Even in the case of the earth's implosion, the trigger was a sudden "collapse of strategic value." (Hadžić, 2020: 42)

The following narration shows that crises, such as war, are a time when people show their real face: "Yes, in extreme situations, they steal, cheat, run away, or provide some benefit for themselves, or they are maximally altruistic and help everyone, comforting, I do not know (...) All in black and white. There was no middle ground. Exactly (...) And in emotions, and in socializing, and so on. Either you are good, or everyone will help you, or you will help, or you will, I do not know, look after yourself and some of your benefits. It was just, just seen." (female, A.B.)

“I think war is the right time for man to show his true face. Unfortunately. “[laughs]. (male, K.H.)

Thus, it is one of the complexities of life. People are created to survive in hazardous situations. Some people are very efficient in times of war. Simultaneously, in a peaceful environment, they are outdated or worse, they are monstrous. It is like a story about a crime and punishment written by Dostoevsky.

Although death is an integral part of life, it becomes ubiquitous, every day, and random in war. Emotional responses to death show the adaptation of the psyche to the harsh conditions of war. Death becomes ubiquitous, massive, and random, and in response, it begins to be treated as something “normal.” This “normalcy” of death ceases in the direct encounter with the death of loved ones.

From today’s perspective, the government has yet to compile a centralized database of all war victims with post-traumatic stress disorder. However, according to a study by the Ministry of Health published in 2012, more than 60 percent of Sarajevo residents suffer from post-traumatic stress disorder symptoms, while 73 percent of them suffer from problems caused by stress. These traumatic stressors are associated with survival and safety. They did not have access to food or water and were forced to live without the influx of information, so they lost touch with the world. Moreover, those suffering from trauma today have suffered a loss of identity, which can manifest itself in intense feelings of helplessness, depression and emotional numbness, even mechanical behavior, persistent depression, and lack of initiative.

2.2. The Covid-19 Health Crisis

COVID-19 is a new and as yet unknown disease, which causes people to feel insecure. Due to the media selection of presenting negative news and spreading panic in society and the sudden change in living conditions, it is quite normal and natural for people to react to fear, either for themselves or for their more vulnerable family members. During the pandemic and the constant influx of new information about the number of patients, prevention measures, the general level of anxiety significantly increased. Everyone absorbs it, shifting the focus to the physical signs of the disease. Expert estimates indicate that Italy’s high mortality rate was caused by a lack of discipline and social responsibility, a classic Mediterranean approach that is ordinarily charming, and in these extraordinary circumstances, it is hazardous. Data from cities across B&H shows that the police have much work to do

against violating the imposed measures. (Mušić, 2020) Besides, many people feel threatened due to existential problems, work stoppage, self-isolation, or quarantine. However, the world’s struggle in this field does not mean that other struggles have been stopped. People who have mental problems still face anxiety, panic attacks, psychotic symptoms. We must not forget them and the battles they fought before the pandemic began. Situations of increased stress, wars, natural disasters, including a pandemic as a significant global health crisis, can trigger deterioration in people with mental health problems, even if they were previously stable. An analysis of 65 studies showed that among patients with SARS, MERS, and COVID-19, 32% had PTSD, 14.9% had depression, and 15% had an anxiety disorder.

Russian psychologists claim that another wave of psychological trauma will be linked to the pandemic’s economic consequences. (VNIITE, 2020)

Emotions are a response to events, either internal or external. What emotions then trigger in people with mental health during a coronavirus pandemic? Just because they are in a state that triggers specific emotional processes does not mean that they do not feel the same as all other people, if not more intensely. Due to the conditions they struggle with daily, they can feel low self-confidence, shame, guilt, carry the belief of lower value, inadequacy concerning other people. Helplessness, sadness, the difficulty in recognizing and managing their own emotions, severe anxiety, lack of willpower, inability to die, feelings of insecurity in relationships with other people, pronounced fear of leaving, fear of first hospitalization, overwhelming emotions of sadness or anxiety, are one part of a wide range of emotional feelings, present in everyday life of people with mental problems.

The pandemic has caused social stigma, and discriminatory behavior towards people of a particular ethnicity and anyone believed to have been in contact with the virus. The Guide to Preventing and Addressing Social Stigma Related COVID-19, developed by UNICEF, the World Health Organization (WHO), and the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies (IFRC), states that stigma can undermine social cohesion and accelerate the possible social isolation of the group, which could contribute to a situation where the virus can spread even more. It can result in more severe health problems and difficulties in controlling disease outbreaks. The level of stigma associated with COVID-19 is based on three main factors: the disease is new, and there are still

many unknowns; we are often afraid of the unknown, and it is easy to connect that fear with “others.” For example, stigma and discrimination can occur when people associate a disease, such as COVID-19, with a population or nationality, although not everyone in that population or region is particularly at risk for the disease. Stigma can also occur after a person has been released from COVID-19 quarantine, although it is not considered a risk for the virus to spread to others. The misinformation is spreading faster than the new coronavirus’s epidemic, contributing to adverse effects, including stigmatization and discrimination against people.

There is no single point of view on defining a crisis. A crisis can generally be defined as an emerging risk. It had been recognized and valued before or had not been noticed at all, so it performed utterly suddenly. The London School of Public Relations defines a crisis as “a serious incident that affects a person’s safety, environment, products, or organization’s reputation. “Such an incident is characterized by a hostile attitude of the media towards it. Some authors define the crisis as an unplanned and unwanted process that lasts a particular time, which can only be partially influenced and can end in various ways. D. Jugo defines a crisis as an intense phenomenon with a potentially harmful outcome that affects the organization or the industry as a whole and their public, products, services, or reputation. Other scholars describe the crisis as “a major event with a potentially negative outcome that affects both the organization and its public, services, products, and name.” (Jugo, 2017: 78) It interferes with the regular operation of the organization and, in the worst-case, threatens its survival. A crisis is an unplanned and unwanted process that lasts for a certain period, which can only be partially affected and can end in various ways.

Psychology and psychiatry define the crisis as “a short confusion that happens from time to time to people who are struggling with their life problems, which at that moment, exceed their capacities.” Due to the growing number of accidents and crises, crisis communication has had a strategic place in institutions’ lives in recent years.

The crisis caused by the COVID 19 pandemic has repeatedly affected various spheres of society and individuals. It is a new and unknown experience globally in the modern world, which causes uncertainty, fear, and often a feeling of helplessness. At the individual psychological level, it manifests itself in various ways: from a fleeting feeling of

anxiety, confusion, mood swings, the appearance of a catastrophic way of thinking to the activation or reactivation of more severe psychological difficulties.

Different coping strategies are more effective, depending on the environmental demands and available resources. Some coping strategies are directly related to health, such as smoking, drinking, and overeating or undereating. Coping strategies focused on overcoming have two interdependent goals: solving the problem that arose in the encounter of the person and the environment, but they also indirectly serve to improve the mental state of the individual (Chu Lien Chao, 2011). Another large group of coping mechanisms is the so-called coping strategies focused on emotions. They have a common goal: to regulate emotions, maintain hope and optimism, and refuse to accept the worst. Researchers have shown that people are more likely to use (with considerable success), while emotion-focused mechanisms are more adaptive (Snyder and Dinoff, 1999). There is also coping with avoidance as a unique dimension. It refers to cognitive or behavioral avoidance and denial of the existence of a problem.

Moreover, gender differences might mediate the effects of stress on health in many ways. Stressors could be interpreted differently by men and women. Some research implicates that women seem to report relatively more distress and that physiological response and reported distress levels do not always correspond. Men and women respond to stress differently, with women experiencing more extraordinary sadness and anxiety, while men show a greater integration of reward motivation (craving) and emotional stress systems.

Psychological trauma is an everyday occurrence in a person’s life, most often determining his destiny’s uncertain paths. There is no doubt that our prehistoric ancestors had a hard time experiencing and surviving a natural catastrophic phenomenon, but it is also clear that people of later civilizations were no less vulnerable to the traumatic experience. No man is certainly less afraid of tools that have been overcome by the appearance of new, more frightening, and destructive, especially means of war, so those that used to seem harmless to him today.

F. Furedi (2006), a sociologist, argued that today’s culture of fear did not begin with the collapse of the World Trade Center. The very use of the term “War on Terrorism” was intended to create a culture of fear intentionally because it “obscures reason, amplifies emotions, and makes it easier for demagogic

politicians to mobilize the public on behalf of politicians they want to pursue.” (Brzezinski, 2007: 1) Thus, ideas about safety and controversy over health, the environment, and technology have little to do with science or empirical evidence but are shaped by cultural assumptions about human vulnerability. Propaganda can significantly outweigh the media effect already produced by traditional media and communication (satellite T.V., newspapers, radio) and cause even more significant menacing consequences than those caused by terrorist attacks themselves (e.g., the spread of

news and attack on communications infrastructure). The benefits of the stock market can lead investors to panic and, consequently, lead to a small them saves money to behave irrationally, inflicting even more significant economic damage than the damage to the material infrastructure itself.

The author suggests that rapid adaptation to situations where expectations deviate, situations that others see as high anxiety situations, and people who have gone through war or siege in such situations can function much more comfortably. They can think logically in such situations without some anxiety pressure. Then, it depends a lot on the context in which people experience the pandemic. The author maintains that reflected in contexts where there is an intense, almost acute anxiety about social interactions. At the same time, multiplied fears create collective paranoia. However, it is too early to say what sense of life during a pandemic can affect human behavior changes. If there were a pathology, it would intensify; if there were domestic violence, it would intensify; if someone has an anxiety or depressive disorder, it could intensify. Therefore, a depressed mood or even the appearance of a clinical picture of depression can be expected.

It is essential to distinguish the depressed mood, which will pass with the release from isolation, from depression, as a form of a more severe disorder of a person’s mental functioning, which does not change the course with the release from isolation. The decline in mood, loss of interest, occasional black thoughts, negative attitudes towards society, and the situation are understandable and expected. However, if this condition becomes permanent, if there is hopelessness, complete depression, refusal of contact, refusal of food, lack of personal hygiene - all these are symptoms of clinical depression, and for such symptoms, people should urgently consult a physician. Psychological competence, which emerges gradually in times of peace, often associated with life crises, becomes a

matter of survival in war. While in peace, psychological competencies help us orient ourselves in the world; in war, these techniques help us keep a sustainable inner world despite unbearable external circumstances. (Maček, 2009) Thus, Covid-19 has changed the world in a way that was difficult to imagine until a few months ago, and research shows that climate change could do something similar. Moreover, not so long ago, there were significant floods, which threatened many people and destroyed a large part of the country.

Narrators do not perceive the pandemic as such a great danger, while at the same time, the Statistics of the number of infected and deaths change daily.

“Dear God, all normal states stopped testing because they realized that this is a scam; only our deacons will test us until the judgment day. However, there is money.” (female, J.H.)

“The WHO (World Health Organization) is a mockery and a disgrace to humanity. Sweden is the law; they get natural immunity and still save the economy and nerves, while in the Balkans, they handled us “from behind” and made parties and violated regulations themselves. They also robbed.” (male, N.K.)

“The more infected, the more money they will get from the E.U. The same thing is with the migrant crisis. They did not prevent the migrant crisis because of the more migrants, the more money from the E.U. Typical SDA (The Party of Democratic Action- Bosniak political party) policy.” (female, S.P.)

“The media complicates it.” (male, H.A.)

“God forbid that the state protects our mental health (...) Naked people would jump in the parks.” (male, J.S.)

“Ok, reducing social contacts is quite logical, but why are those who have been diagnosed with the Covid and do not have severe symptoms sent home to infect their families as well? Not everyone has the opportunity to isolate themselves from grandparents, wives, and children. Moreover, their families have to go to the pharmacy and the store, which only spreads the virus. Put the sick in a hotel or particular room; otherwise, this state of emergency will last three years.” (female, A.B.)

The political elite is a crucial variable for adequate political security and social and political change. Political instability is the primary focus on certain parties or entities’ politics, neglecting the state. It received significant proportions, which ultimately

led to the fact that the political alternative could be imagined only in the given elite parameters and in no other way. Society is still profoundly affected by the scale and extent of the conflict, and the state is still highly polarized along ethnic lines and disrupted by ethnically divided institutional practices in politics and society. It means that it is not just a crisis of relations between political parties but also a fundamental weakness of the socio-political factor. Most of the sociological data obtained through various surveys in recent decades show a more massive gap between the political elite and citizens than between citizens based on their ethnicity. Regardless of the political system's axis, confidence in the political elite is at a deficient level. It is mostly a reflection of the country's consociational order that prescribes such a vertical relationship and produces a democratic deficit, diminishing the relevance of civic participation in politics and leaving the political elite solely responsible for political decision-making processes. It often leads to the challenge of falling into a kind of affective discourse about the political elite, which presupposes researchers' higher moral position for an analytical judgment.

For the last twenty years, A.H. has been working on projects to deal with war veterans' past. He survived a nearly four-year siege of Sarajevo and said the war is a much worse experience, which has fundamentally changed society as a whole. "It has changed people, including me. Nevertheless, every significant tectonic change affects both individuals and groups, with war being a more emotional phenomenon for me and tied to political identity. It is different again, we have a chance for solidarity, and maybe it makes us wiser to take care of both the environment and health," he says, adding that people will be more changed by the socio-economic problems that follow. D.J. agrees with that assessment. In the USA, where he now lives, he says the most important thing is that he and his wife kept their jobs. (BNN, 2020) When it comes to getting used to a pandemic state, it means that we no longer perceive it as such a great danger.

Taking care of mental health during conflicts and other emergencies, particularly in countries where such support is limited, can lead to identifying people who are in some way hidden from society. In many cases, this support helps dispel myths about mental illness and leads to treatment and care and the path to a more dignified life. That our defense mechanism to be careful, to be distanced, gives way. When the political will exists, emergencies can be catalysts for building quality mental health services and the

community's social cohesion. If we look at the global landscape of mental health services development over the last 20 years, it is fair to say that some of the most significant leaps forward have been made after emergencies. (WHO, 2019) During the current migrant crisis and the Balkan Migrant route, the ethnically fragmented Institutional Structures of B&H, within the humanitarian-security framework, have led to a critical situation. (Hadžić, 2020: 16)

There is an absolute correlation between democracies' power and stability, i.e., defective democracies and instability within extremist ideas' tolerance as collective behavioral patterns characterized by the Western Balkans mentality local historical and current circumstances implies antagonism to the most dramatic conflicts. (Hadžić, 2020: 284) We already problematized the creation of symbolical "borders" with the formation of ethnically "pure" states - the war "Republika Srpska" and the war "The Croatian Republic of Herceg-Bosna" (an unknown geopolitical entity and proto-state proclaimed on November 18, 1991) - were the cause and impetus for the most significant war crimes, with dozens of convictions by the International Tribunal of Former Yugoslavia - ICTY. According to the unofficial explanation: on obstruction in the procurement of necessary medical equipment to fight the coronavirus virus. (Ministry of Health, 2020) In this context, the pandemic also refers to cooperation and solidarity instead of threats.

3. CONCLUSION

People change during crises because they are suddenly forced to live in different conditions. Life in radical changes leaves a trace that does not have to be exclusively emotional but can also be cognitive.

Psychological trauma is an everyday occurrence in a person's life, most often determining his destiny's uncertain paths. In war, maintaining mental stability is necessary for survival. Psychological competence must be built quickly, unlike in peacetime, when it gradually develops. Negative prevailing emotions such as frustration, helplessness, anger, rage, resentment, hopelessness, uncertainty, worry, isolation, abandonment, disappointment, hatred are opposed to feelings of solidarity, hope, togetherness, motherhood as positive emotions. Social norms of solidarity, mutual aid, hospitality, and reciprocity competed with opposing forces of selfishness, corruption, theft, war-profiteering, and the black market. Apart from the level of survival and satisfaction of basic life needs, deconstruction also occurs in social relations; communities show solidarity, cohesive forces are

strengthening, and social relations are intensifying. Simultaneously, the culture determined the rules for using emotions as a means of communication, defining their desirable and permissible intensity and the forms of their expression.

In addition to the constant news of others' deaths, people are frequently confronted with their mortality during the war. In wartime conditions of destruction, life itself becomes resistant, as closely as possible to pre-war standards of normalcy, meant to show defiance and active resistance. Maintaining routines is a link to pre-war life, continuity of norms and values, and on the other hand, allows for the maintenance of mental stability. Often, creativity and innovation make up for what is lacking and give birth to a specific resistance form, and no less requires life in a time of the pandemic. Simultaneously, following previous experiences and the very structure of the personality, people face the crisis in their way; that is, they choose their coping mechanisms.

Strategies for dealing with a crisis should include: defining the problem, looking for alternative solutions, weighing these possibilities concerning the expected outcomes. Thus, choosing a solution and taking action. Moreover, within the gender discourse, men and women may employ different coping strategies.

In a planned and systematic manner, children were killed within the ethnic-religious framework that imposed itself as an ideological guide and the matrix. The criminal's pathological degree and psychological profile can hardly be explained by the usual interpretation patterns available to our time's scientific psychology and psychiatry. By illustrating the experiences of B&H children and adolescents, a better understanding of life in and after the war can be helped, and this knowledge can be used to protect children now living in conflict zones and increase the global chance of survival and lasting peace.

Emergencies are possible in the modern human community and wars, and therefore programs of preventive activities should be implemented. Prevention of fear and panic in the general population in the geographical area affected by the war should be based on quality peacetime preparation through education and psychological commitment to face and survive a presumed war or natural disaster. The absence of a mass occurrence of intense fear and panic diminishes the effects of catastrophic consequences in emergencies.

During the siege, people had an acute perception of space and time. Space was something where the danger came from and the time spent in that space needed to be reduced. During the pandemic, we have some similar functions, reflecting on people's thoughts. In a situation of isolation and increased external tension, emotional states can intensify more. Exposure to a large amount of continually changing information about the number of deaths can negatively impact people, especially those with mental health problems. It is a general feeling of loss of control and helplessness, which people with mental problems can otherwise feel over their lives; otherwise, they can fear it (anxiety disorders). It is essential to have the necessary information about their situation.

As for the changes that can cause a pandemic life in the general population, society will undoubtedly change, particularly in the socio-economic framework. Much depends on the context in which people experience pandemic. In contexts in which there is a strong presence, almost acute anxiety about social interactions can be reflected. However, some contexts are not so much affected by the pandemic, where these social interactions would return much faster.

These factors also encourage harmful stereotypes, and the stigma itself can force people to hide the disease to avoid discrimination, prevent people from seeking health care immediately, and discourage them from adopting healthy behaviors. Governments, citizens, the media, and communities play an essential role in preventing and stopping stigma. However, following the isolation measures, the value is to take care of and about others.

This global pandemic is a kind of "shock therapy" with pre-existing challenges shaping the context of the global security environment. The pandemic symbolizes "non-traditional" and non-military threats and emphasizes the need for different anticipation, planning, and approaches to responding to such challenges. Furthermore, regardless of the political system's axis, confidence in the political elites must be sufficient. For B&H, a crucial segment in the fight against pandemic is current operations or future security planning, emphasizing socio-political pluralism to mitigate effects. Human thought focuses on the repetitive and familiar in today's world, while some extreme event interprets as the exception, and such exceptional events are crucial in creating the future, that is, that the future will be increasingly unpredictable.

The last three decades' experiences are calamitous in the B&H, and war events are still fresh. The citizens can recognize the spirits of the 1990s in some manifestations of dealing with the pandemic, including crisis staff formation reflecting ethnopolitics (ethnic-political boundaries) rather than instilling public confidence respect. The cases and practices of setting ethnic boundaries remind of war, with an understanding of the history of the 1990s, more than the health crisis caused by the pandemic. People who have adequately gone through the trauma that lasted during the war siege, and have adapted well to "extreme" conditions, can develop protective mechanisms.

REFERENCES

- BAJTAL, E. (2015). DW. Djeca Sarajeva nisu slučajne žrtve š The children of Sarajevo are not accidental victims]. <https://www.dw.com/bs/djeca-sarajeva-nisu-slu%C4%8Dajne-%C5%Bertve-rata/a-18496249> (Access Date: 8/10/2020)
- BNN. (2020). Bosnian national network. Sličnosti emocija: Ratna opsada i krunska opsada Sarajeva [Similarities of Emotions: The War Siege and the Crown Siege of Sarajevo]. <https://bnn.ba/vijesti/slicnosti-emocija-ratna-opsada-i-korona-opsada-Sarajevo> (Access Date: 22.09.2020)
- BRZEZINSKI, Z. (2007). *Washington Post*. Terrorized by War. <https://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2007/03/23/AR2007032301613.html> (Access Date: 22/09/2020)
- CHU-LIEN CHAO, R. (2011). Managing Stress and Maintaining Well-Being: Social Support, Problem-Focused Coping, and Avoidant Coping, *Journal of Counseling and Development*, 87(2). 338-348.
- CLARK, K. (1980). *Civilization*. London: BBC Books
- FUREDI, F. (2006). *Culture of fear Revisited*. New York: Continuum
- GALLUP. (2020). *Gallup News*. <https://news.gallup.com/opinion/gallup/308126/roundup-gallup-covid-coverage.aspx> (Access Date: 20/10/2020)
- HADŽIĆ, F. (2020). Politicization of Religion and Sacralization of Balkan Nations Regarding Bosnia and Herzegovina, *Occasional Papers on Religion in Eastern Europe*, (OPREE), 40(7).105-131.
- HADŽIĆ, F. (2020). Post-Yugoslav spaces between defective democracies, authoritarianism, and kleptocracies, *International Affairs and Global Strategy*, 86. 38-52.
- HADŽIĆ, F. (2020). The European Union (EU) Political Identity Within the Migrant Crisis, and The Balkan – Bosnian Route; Xenophobia and Religious Identity. *Research, Society and Development*, 9(10). 1-30.
- HADŽIĆ, F. (2020). The Influence of Social Media on Threats to Identity, Stability and National Security; Institutional Inefficiency and Vulnerability of B&H. *Defendology*. 45-46. 65-111. 10.7251/DEFEN4520067H
- HADŽIĆ, F. (2020). The Political Psychology of Extremism; „Naturalness“ of the Phenomenon in the Western Balkans. *Technium Social Sciences Journal*, 11(1), 250-267.
- JONES, L. (2013). *Then they started shooting: Children of the Bosnian War and the adults they become*. New York: Bellevue Literary Press
- JUGO, D. (2017). *Menadžment kriznog komuniciranja*, Zagreb, Školska knjiga
- KARAVELIĆ, V. & RUJANAC, Z. (2008). *Opsada i odbrana Sarajeva 1992.-1995*. [Siege and defense of Sarajevo 1992-1995]. Sarajevo: Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava univerziteta u Sarajevu
- MAČEK, I. (2009). *Sarajevo under Siege: Anthropology in Wartime*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press
- MAZOWIECKI, T. (1994). *The Sixth Periodic Report on the Situation of Human Rights in the Territory of former Yugoslavia*. UN Commission on Human Rights. Geneva: E/CN.4/1994/110,
- MINISTRY OF HEALTH. (2020). Federation of B&H Report. <https://www.fmoh.gov.ba>
- MUŠIĆ, S. (2020). Global analitika. Kroz rad i planiranje, BiH može ublažiti učinke koronavirusa. [Through work and planning, B&H can mitigate the effects of the coronavirus]. <https://globalanalitika.com/zajednickim-radom-i-planiranjem-bosna-i-hercegovina-moze-ublaziti-posljedice-korona-virus/>
- OSMANOVIĆ, A. & ZVIZDIĆ, S. (2000). *War-related traumatic experiences and psychosomatic reactions of younger adolescents*. Sarajevo: The psychosocial consequences of war
- POVRZANOVIĆ, M. (1997). Children, War and Nation: Croatia 1991-4. *Journal of Global Child Research*. 4(20). 81/101.
- SCHEFFER, M. CHI XU, C. KOHLER, T. LENTON, T. & SVENNING, J. (2020). Future of the Human Climate Niche. *PNAS*. 117(21). 11350-11355.
- SLOBODNA EUROPA. (2020). Slobodna Europa. Livno Canton withdrew the decision to ban the entry of B&H citizens. <https://www.slobodnaeuropa.org/a/30503753.html> (Access Date: 20/10/2020)
- SNYDER, C. & DINOFF, B. (1999). In C. R. Snyder (Ed.). *Coping: Where Have You Been? Coping: The Psychology of What Works*. New York: Oxford University Press.
- SOFTIC, S. (2014). Aljazeera. Meliha Varešanović, žena na fotografiji koja je očarala svijet [Meliha Varešanović, the woman in the photo who enchanted the world]. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/meliha-varesanovic-zena-sa-fotografije-koja-je-ocarala-svijet> (Access Date: 20/10/2020)
- VNIITF. (2020). VNIITF. The Second Nuclear Weapon Center of the Soviet Union. <http://vniitf.ru/en> (Access Date: 10/10/2020)
- VUKOJEVIĆ, M. (2010). *Dubrovnik u čast*, Dubrovnik: Matica Hrvatska
- WORLD HEALTH ORGANIZATION (2019). WHO. Mental Health Conditions in Conflict Situations are Much More. <https://www.who.int/newsroom/commentaries/detail/mental-health-conditions-in-conflict-situations-are-much-more-widespread-than-we-thought> (Access Date: 24/10/2020)

THE FOCUS AND SCOPE OF THE JOURNAL

Journal of Awareness (E-ISSN 2149-6544) is an international refereed journal which started to be published in 2016. The journal aims to include original papers in the main titles of humanities. In this framework, high quality theoretical and applied articles are going to be published. The views and works of academicians, researchers and professionals working in all fields of humanities are brought together. The articles in the journal is published 4 times a year; WINTER (January), SPRING (April), Summer (July), AUTUMN (October). Journal of Awareness is an electronic and open access journal. The DOI (Doi Prefix: 10.26809/joa) number is assigned to all the articles published in the Journal.

Manuscripts submitted to Journal of Awareness should be in line with the following publication policies and writing rules. The evaluation process is not started for articles that are not prepared in accordance with the publication principles and the writing rules.

DERGİNİN AMACI VE KAPSAMI

Journal of Awareness (E-ISSN:2149-6544) 2016'da yayın hayatına başlayan uluslararası hakemli ve süreli bir dergidir. Dergi, beşeri bilimler alanlarında özgün bilimsel çalışmalara yer vermektedir. Bu çerçevede, yüksek kalitede teorik ve uygulamalı makaleler yayınlamaktadır. Beşeri bilimler alanında çalışan sanatçılar, akademisyenler, araştırmacılar ve profesyonellerin görüş ve çalışmaları bir araya getirilmektedir. Dergideki makaleler; KIŞ (Ocak), BAHAR (Nisan), YAZ (Temmuz) ve GÜZ (Ekim) dönemleri olmak üzere yılda dört kez yayımlanmaktadır. Journal of Awareness açık erişimli elektronik bir dergidir. Dergide yayımlanan tüm makalelere DOI numarası (Doi Prefix: 10.26809/joa) atanmaktadır.

Değiye gönderilecek yazılarda yazarların yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uyması gerekmektedir. Yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmayan yazılar için değerlendirme süreci başlatılmaz.

PUBLICATION POLICIES

1. Journal of Awareness (E-ISSN 2149-6544) is an international refereed journal which started to be published in 2016. The journal aims to include original papers in the main titles of humanities. In this framework, high quality theoretical and applied articles are going to be published. The views and works of academicians, researchers and professionals working in all fields of humanities are brought together. The articles in the journal is published 4 times a year; WINTER (January), SPRING (April), Summer (July), AUTUMN (October). All articles submitted for publication are evaluated by the editors in chief, editorial board and referees.
2. The journal accepts the studies written in Turkish and English. Original research papers, technical notes, letters to the editor, discussions, case reports and compilations are published in the journal.
3. Only the original scientific researches are included. It is essential that the information created in scientific study needs to be new, suggest new method or give a new dimension to an existing information
4. Journal of Awareness is an open access electronic journal. All articles published in the journal are assigned the DOI number. Researchers worldwide will have full access to all the articles published online and can download them with zero subscription fees.
5. The editors-in-chief and the relevant editors have the authority not to publish the articles, to make regulations based on the format or to give back to the author for correction that do not comply with the conditions of publication within the knowledge of the editorial board. All studies submitted to Journal of Awareness are sent to at least two referees after the initial review of the editors in chief, and editors related to the study issue with respect to formatting and content. After having positive feedbacks from both of the referees, the manuscripts are published. In case of having one positive and one negative feedback from the referees, the manuscript is sent to a third referee. Identities of authors are kept in the posts to be sent to the referees (Double-blind peer review). In addition, the authors are not informed about the referee
6. The referee process is carried out by the editors in chief. A study that the editors in chief does not find suitable or does not accept is not included in the journal, even though the referee process is positive. In this regard, authors can not create a liability for the journal and other boards of the journal.

YAYIN POLİTİKALARI

1. Journal of Awareness (E-ISSN 2149-6544) 2016'da yayın hayatına başlayan uluslararası hakemli ve süreli bir dergidir. Dergi, beşeri bilimler alanlarında özgün bilimsel çalışmalara yer vermektedir. Bu çerçevede, yüksek kalitede teorik ve uygulamalı makaleler yayınlamaktadır. Beşeri bilimler alanında çalışan sanatçılar, akademisyenler, araştırmacılar ve profesyonellerin görüş ve çalışmaları bir araya getirilmektedir. Dergideki makaleler; KIŞ (Ocak), BAHAR (Nisan), YAZ (Temmuz) ve GÜZ (Ekim) dönemleri olmak üzere yılda dört kez yayımlanmaktadır. Yayımlanmak üzere gönderilen bütün makaleler, baş editörler, editöryel kurul ve hakemlerce değerlendirilir.
2. Dergi dili Türkçe ve İngilizce olup, orijinal araştırma makalesi, teknik not, editöre mektup, tartışma, vaka takdimi ve derleme türünde bilimsel çalışmalar yayınlanır.
3. Yalnızca özgün niteliği olan bilimsel araştırma çalışmalarına yer verilir. Bilimsel çalışmada üretilen bilginin yeni olması, yeni bir yöntem öne sürmesi ya da daha önce var olan bilgiye yeni bir boyut kazandırmış olması gibi niteliklerin aranması esastır.
4. Açık erişimli elektronik bir dergi olan Journal of Awareness'te yayınlanan tüm makalelere DOI numarası atanmaktadır. Dergide yayınlanan makalelere dünya çapında tüm araştırmacılar, tam erişime sahip olmakta ve herhangi bir abonelik ücretleri ödemededen indirebilmektedir.
5. Baş editörler ve ilgili editörlerin bilgisi dahilinde, yayın koşullarına uymayan yazıları yayınlamamak, düzeltmek üzere yazarına geri vermek, biçimce düzenlemek yetkisine sahiptir. Yayımlanmak üzere gönderilen yazılar, baş editörler ve konuyla ilgili olan editörlerin uygun gördüğü en az iki hakem tarafından değerlendirildikten sonra yayınlanması uygun görülürse dergide basılır. Bir hakemin olumlu diğer hakemin olumsuz görüş verdiği makaleler üçüncü bir hakeme gönderilir. Hakemlere gönderilecek yazılarda yazarın kimliği saklı tutulur. Kör hakemlik uygulaması geçerlidir. Ayrıca, hakemler hakkında da yazarlara bilgi verilmez. Çalışmalar sıraya alınmak koşulu ile yayınlanır.
6. Hakem sürecine dair işleyiş baş editörlerin kontrolünde gerçekleştirilir. Hakem onayından geçse bile, baş editörlerin uygun bulmadığı ya da kabul etmediği bir yayın dergide sürece dahil edilmez. Bu konuda yazar ya da yazarlar dergi ile diğer organlar üzerinde bir yükümlülük oluşturamaz.

7. The editors in chief have 7 days for the appointment of the referees after the arrival of the manuscript. While they appoints the referees, they take the views of the other editors related to the study issue. The studies sent to the referees for evaluation are expected to be answered within 30 days. In case this is overcome, the editor makes a new referee appointment and withdraws the request from the former referee.
8. Required changes must be made by the author within 15 days after the decision of "Correction required" given in article acceptance decision.
9. The studies submitted for publication in the journal must have not been published elsewhere or have not been sent another journal to be published. The studies or their summaries which were presented in a conference or published can be accepted if it is indicated in the study. In addition, if the work is supported by an institution or is produced from a dissertation, this should be indicated by a footnote to the title of the work. Those who want to withdraw their publications for publication for some reason must apply to the journal management with a letter. The editorial board assumes that the article owners agree to abide by these terms.
10. All responsibility of the studies belong to the authors. Studies should be prepared in accordance with international scientific ethics rules also mentioned in the journal. Where necessary, a copy of the ethics committee report must be added.
11. The articles submitted to the Journal of Awareness are sent to the referees after they have been checked with the "iThenticate" plagiarism scanning program to see if they are partially or completely copied (plagiarism) from another study. Regulation is demanded from the author for the articles which are high in the plagiarism result (20% and over). If the required regulation is not made within 60 days, the study is rejected.
12. Copyright of all published studies belongs to the Journal of Awareness.
13. No copyright payment is made.
14. No study has differentiation or superiority from another study. Each author and study has the same rights and equality. No privileges are recognized.
15. Studies submitted for publication in our journal must be prepared according to the rules of spelling of journal. Spelling and template are included in are included in the "Author Guidelines" heading
16. Articles submitted for evaluation must not exceed 25 pages after they are prepared according to the specified template. Article summary should not exceed 300 words and minimum 3 and maximum 7 keywords should be written.

7. Baş Editörlere konuyla ilgili olan diğer editörlerin görüşünü alarak hakem ataması için verilen süre 7 gündür. Değerlendirilmek üzere hakemlere gönderilen makalelere 30 gün içinde hakem tarafından yanıt verilmesi beklenir. Bu sürenin aşılması durumunda editör yeni hakem ataması yaparak eski hakemden isteği geri çeker.
8. Makale kabul kararında verilen "Düzeltilme gerekli" kararından sonra 15 gün içinde gerekli değişiklikler yazar tarafından yapılmalıdır.
9. Dergide yayınlanmak üzere gönderilen yazıların daha önce başka bir yerde yayınlanmamış olması veya yayınlanmak üzere gönderilmemiş olması gerekir. Daha önce konferanslarda sunulmuş ve özeti yayınlanmış çalışmalar, bu durum belirtmek üzere kabul edilebilir. Ayrıca, çalışma bir kurum tarafından destek görmüşse veya tezden üretilmişse çalışmanın başlığına verilecek dipnotla bu durum belirtilmesi gerekir. Yayın için gönderilmiş çalışmalarını herhangi bir nedenle dergiden çekmek isteyenlerin bir yazı ile dergi yönetimine başvurmaları gerekir. Yayın kurulu, gönderilmiş yazılarda makale sahiplerinin bu koşullara uymayı kabul ettiklerini varsayar.
10. Eserlerin tüm sorumluluğu ilgili yazarlarına aittir. Eserler dergimizde belirtilen uluslararası kabul görmüş bilim etik kurallarına uygun olarak hazırlanmalıdır. Gerekli hallerde, Etik Kurul Raporu'nun bir kopyası eklenmelidir.
11. Journal of Awareness'e sunulan makaleler, başka bir çalışmadan kısmen ya da tamamen kopyalanmamış (plagiarizm) olup olmadıkları "iThenticate" intihal yazılım tarama programı ile kontrol edildikten sonra hakemlere yollanır. Plagiarizm sonucu yüksek çıkan makaleler (%20 ve üzeri) için yazardan düzenleme talep edilir. Gerekli düzenlemenin 60 gün içerisinde yapılmaması durumunda makale reddedilir.
12. Yayınlanan her türlü çalışmanın yayın hakkı dergiye aittir.
13. Dergiye gönderilen yazılara telif hakkı ödenmez.
14. Hiçbir çalışmanın bir başka çalışmadan farklılığı veya üstünlüğü yoktur. Her bir yazar ve çalışma aynı hak ve eşitliğe sahiptir. Herhangi bir ayrıcalık tanınmaz.
15. Dergimizde yayımlanmak üzere gönderilen eserler dergi yazım kurallarına göre hazırlanmalıdır. Yazım kuralları ve ilgili şablon "Yazım Kuralları" başlığı içerisinde yer almaktadır.
16. Değerlendirilmek üzere gönderilen makaleler belirlenen şablona göre hazırlandıktan sonra 25 sayfayı geçmemelidir. Makale özeti 300 kelimeyi aşmamalı ve en az 3 en fazla 7 olmak üzere anahtar kelime yazılmalıdır.

AUTHOR GUIDLINES

It is important that the manuscripts sent to the journal are prepared in accordance with the spelling rules stated below. After the editorial review, the evaluation process will not be initiated for manuscripts that are prepared without considering these rules.

1. The article file uploaded by the authors to the system should not contain any information about the authors. Authors must prepare their names, titles, detailed institution information, e-mail addresses and ORCID IDs in a separate file and upload it to the system as a second file outside of the article file.
2. The Copyright Form signed by all authors must also be added during the upload of the article files to the system. The review process will not be initiated for studies that are missing any of these 3 files and are not prepared properly.
3. The text must be written single spaced by using standard Microsoft Office Word format. Margins should be 2,5 cm for all sides of the page.
4. The total length of any manuscript submitted must not exceed 25 pages (A4).
5. The manuscript, which does not show the names of the authors, must include the followings: Title, Abstract, Keywords under the abstract, introduction, main text, conclusion, references and appendix.
6. No footer, header or page numbers required.
7. The manuscript language can be Turkish or English
8. Each manuscript must include abstract, no more than 300 words.
9. At most 5 key words must be written below the abstract.
10. Abstract, key words and JEL codes must be written in Times New Roman 10 font size and single spaced. It should be in italic letters.
11. The main text should be written in Times New Roman 12 font size and single spaced . The first line of the paragraph should be shifted by 1,25 cm from the left margin. Paragraph spacing after a single paragraph (6 nk) should be given.
12. All the headlines, set in the midst, should be written in bold, in Times New Roman 12 font size and 1,5 spaced.
13. Headings and subheadings must be numbered 2., 2.1., 2.1.1. as etc decimally with bold letters. All headings should be written in bold but only the first letters of the subtitles should be capital. Spacing before and after a heading (6 nk) should be given.

YAZIM KURALLARI

Dergiye gönderilen çalışmaların aşağıda belirtilen yazım kurallarına uygun olarak hazırlanması önem arz etmektedir. Editoryal incelemenin ardından bu kurallar dikkate alınmadan hazırlandığı görülen çalışmalar için değerlendirme süreci başlatılmayacaktır.

1. Yazarların sisteme yükledikleri makale dosyasında yazarlara dair herhangi bir bilginin yer almaması gerekmektedir. Yazarlar isim, ünvan, ayrıntılı kurum bilgisi, e-posta adresleri ve ORCID ID'lerini ayrı bir dosyada hazırlayarak makale dosyasının dışında ikinci bir dosya olarak sisteme mutlaka yüklemelidir.
2. Telif Hakkı formunun da tüm yazarlarca imzalanmış halinin yine makale dosyalarının sisteme yüklenmesi sırasında eklenmesi gerekmektedir. Bu 3 dosyadan herhangi biri eksik olan ve uygun şekilde hazırlanmayan çalışmalar için değerlendirme süreci başlatılmayacaktır.
3. Makalelerin, A4 kâğıt boyutunda ve standart Word formatında, kenar boşlukları; üst:2,5 alt: 2,5 sol: 2,5 ve alt: 2,5 cm tek satır aralıklı ve iki yana yaslı şekilde yazılması gerekir.
4. Makalelerde sayfa sınırlaması olmamakla birlikte, üst limit olarak 25 sayfanın aşılması beklenmektedir.
5. Yazar bilgilerinin yer almadığı makale dosyası; Türkçe başlık, Türkçe özet, İngilizce başlık, İngilizce özet, özetlerin altında anahtar kelimeler ve devamında giriş, ana metin, sonuç, kaynakça ve eklerden oluşmalıdır.
6. Üstbilgi, altbilgi ya da sayfa numarası eklenmemelidir.
7. Makaleler, Türkçe ya da İngilizce olarak hazırlanabilir.
8. Yazının başına 300 sözcüğü geçmeyen özet (abstract) eklenmelidir. Yazı dili Türkçe ise, mutlaka İngilizce özet ve İngilizce Başlık eklenmelidir.
9. Özetten sonra makalenin içeriğini belirten en fazla 5 anahtar kelime (Türkçe ve İngilizce) eklenmelidir
10. Özetler ve anahtar kelimeler Times New Roman 10 Punto, italik, tek satır aralığında ve iki yana yaslı şekilde hazırlanmalıdır.
11. Ana Metin, Times New Roman, 12 Punto, tek satır aralığında, iki yana yaslı şekilde hazırlanmalıdır. Her bir paragraf aralığı (sonra 6 nk) boşluk bırakılmalıdır. Paragrafların ilk satırları 1,25 cm içeriden başlamalıdır.
12. Türkçe ve İngilizce başlıklar, Türkçe ve İngilizce özet bölümlerinin üzerine büyük harfle, ortalanarak, 1,5 satır aralıklı, Times New Roman, 12 punto ve kalın (bold) olarak yazılmalıdır.
13. Makalenin ana başlık ve alt başlıkları ise 2., 2.1., 2.1.1. gibi ondalıklı şekilde, giriş başlığından başlayarak (Kaynakça hariç) numaralandırılmalı ve kalın (bold) yazılmalıdır. Ana başlıklar büyük harfle yazılmalı, alt başlıkların ise yalnızca ilk harfi büyük olmalıdır. Başlıklardan önce ve sonra 6 nk boşluk bırakılmalıdır.

14. All the tables, figures and graphs must be headlined and sequentially numbered. The titles of the tables and figures should be placed above the table or figures, and references belonging to table or figure should be under them. The headline must be written in Times New Roman 12 font and with bold letters. References for the tables (figure of graph) must be below the table (figure or graph) with a font size of 11 font.
15. Equations should be numbered consecutively and equation numbers should appear in parentheses at the right margin.
16. All formulas in the paper must be prepared and numbered using the formula.
17. Citations in text must be done according to the HARWARD REFERANCE TECHNIQUE. In text citations, the author's last name and the year of publication (and page number of the publication if necessary) for the source must appear in the text
 - i. If the last name of the author is used , the publication date should be written in parenthesis.
Gürkaynak (2002) agree that chemical solutions ...
 - ii. If the last name of the author is not used, the last name of the author, the publication year and page number of the publication must appear .
The last studies (Pınar 2003: 12)...
 - iii. If there are two authors, last names of both of the authors should be written.
Cinicioglu and Keleşoğlu (1993) mention about the soft paddings...
 - iv. If there are more than two authors, cite only the surname of the first author followed by "et al."
...asserted by Öztoprak et al.. (1999)
 - v. If an author has more than one publishment in the same year, different symbols (i.e. a,b,c..) must be used with the years.
...result of the studies made by Bozbey et al (2003a)
 - vi. If the resource is anonymous the word "anon" must be used.
...the realities spoken in recent times (Anon 1998: 53) ...
 - vii. if a newspaper article with an unknown writer is used, name of the newspaper, date of publication, page number should be written.
The floods occured in the region effect the structural features (Atlas, 1998: 6)
 - viii. The studies made use of thesis, alphabetically ordered according to the surnames of the writers. The name of the magazine, book or booklet , etc. should be in italic and bold letters.
 - ix. For Internet resources, the name of the writer should be shown as mentioned before. If no writers name, the name of the resources and the date must be given

14. Tüm şekil, tablo ve grafiklere bir başlık verilmeli ve başlıklar ardışık olarak numaralandırılmalıdır. Başlık tablo, şekil veya grafiğin üstünde sayfaya ortalı Times New Roman, 12 punto, kalın (bold) olarak yer almalıdır. Tablo, şekil veya grafik yazısı no'su ile birlikte verildikten sonra tek nokta konularak tablo, şekil veya grafik ismi yazılmalıdır. Kaynak bildirimleri tablo, şekil veya grafiklerin altında 11 punto olarak verilmelidir.
15. Dipnotlar (açıklama içeren) metin içinde numaralanmalı, ayrı bir sayfada numara sırasına göre "Notlar" başlığı altında Times New Roman 11 punto ile yazılmalı ve metnin arkasına konmalıdır.
16. 16. Çalışmada yer alan tüm formüller, formül aracılığıyla hazırlanarak mutlaka numaralandırılmalıdır.
17. Metin içinde atıfları belirtmek için Harvard referans tekniği kullanılmalıdır. Bu tekniğe göre metin içinde geçen atıflar, yazar soyadı ve parantez içinde yer alan yayın yılı ile belirtilir. Konuyla ilgili örnekler aşağıda sırasıyla verilmiştir.
 - i. Yazar adı cümlelerin doğal bir parçası olarak kullanılmışsa yayın yılı parantez içinde;
Gürkaynak (2002) kimyasal çözeltiler üzerinde yapmış olduğu ...
 - ii. Yazar adı cümlelerin doğal bir parçası olarak kullanılmamışsa yazar adı, basım yılı ve sayfa sayısı şeklinde olmalıdır;
En son çalışmalar (Pınar, 2003: 12) uygulamanın ...
 - iii. İki yazarın bulunması durumunda, her iki yazarın soyadı da kullanılır.
Cinicioglu ve Keleşoğlu (1993) yumuşak dolgular üzerinde ...
 - iv. İki'den fazla yazar olması durumunda ilk yazarın soyadını "ve diğ." ifadesi takip eder.
Öztoprak ve diğ. (1999) tarafından öne sürülen ...
 - v. Eğer aynı yazarın aynı yılda basılmış birden fazla yayını kullanılmışsa basım yıllarının sonuna alfabetik bir karakter ilave edilir.
Bozbey ve diğ. (2003a) tarafından yapılan çalışmalar bu sonucu ...
 - vi. Eğer anonim bir kaynak kullanılmışsa "anon" ifadesi kullanılır.
Son zamanlarda konuşulan gerçekler (Anon 1998: 53) ...
 - vii. Eğer yazarı belirsiz bir gazete yazısı kullanılacaksa gazete adı, basım yılı ve sayfa no;
Bölgede görülen sel baskınları yapısal özellikleri etkilemektedir (Atlas, 1998: 6)
 - viii. Tez çalışmasında faydalanılan yayınlar yazar soyadlarına göre alfabetik sırayla sıralanır. Yayının basıldığı derginin, kongre kitapçığının, kitabın vb. adı eğik (italik) olarak gösterilir.
 - ix. İnternette alınan kaynaklara atıf yapılırken, yazar adı varsa daha önce belirtildiği şekilde gösterilir. Yazar adı yoksa kaynağı sunan kurumun adı ve tarih kullanımı aşağıdaki şekilde gösterilir.

Some knowledge takes place about the bazaar (İMKB, 23.06.2003)

- x. For the internet resources with unknown writers URL-sequence number and year should be written as follow:

(URL-1, 2003), (URL-1 and URL-2, 2003), According to URL-1 (2003)

References must be prepared as below:

Books :

SURNAME, First Letter of the Name., (Publication Year), Name of Book. Place of Publication: Publishing, Edition, ISBN.

MERCER, P.A. and SMITH, G. (1993). Private Viewdata in the UK. London: Palgrave, Second Edition, ISBN: xxxx-xxxx

Journals:

SURNAME, First Letter of the Name. (Publication Year). Name of Article. Name of Journal. Volume (Number) and Page Numbers.

EVANS, W.A., (1994), Approaches to Intelligent Information Retrieval. Information Processing and Management. 7 (2), 147-168.

Conferences:

SURNAME, First Letter of the Name. (Publication Year). Name of Report. Name of Conference. Date and Conference Place, Place of Publication: Publishing, Page Numbers

SILVER, K. (1991). Electronic Mail: The New Way to Communicate. 9th International Online Information Meeting. 3-5 December 1990, London, Oxford: Learned Information, 323-330.

Thesis :

SURNAME, First Letter of the Name. (Publication Year). Name of Thesis. Master's Degree/Doctorate, Name of Institute

AGUTTER, A.J. (1995). The Linguistic Significance of Current British Slang. Thesis (PhD). Edinburgh University.

Maps:

SURNAME, First Letter of the Name. (Publication Year). Title, Scale, Place of Publication: Publishing.

MASON, J. (1832). Map of The Countries Lying Between Spain and India. 1:8.000.000, London: Ordnance Survey.

Web Pages:

SURNAME, First Letter of the Name. (Year). Title [online], (Edition). Place of Publication. Web address: URL [Date Accessed:].

HOLLAND, M. (2002). Guide to Citing Internet Sources [online]. Poole, Bournemouth University, http://www.bournemouth.ac.uk/library/using/guide_to_citing_internet_sourc.html, [Accessed Date : 4/11/2020].

Pazar hakkında bilgiler yer almaktadır (İMKB, 23.06.2003)

- x. Yazarı belli olmayan internet kaynaklarına atıf yapılırken, büyük harflerle URL-sıra numarası, yıl şeklinde yazılmalıdır. Örneğin:

(URL-1, 2003), (URL-1 and URL-2, 2003), According to URL-1 (2003)

Kaynakça

Times New Roman, 12 punto şeklinde yazarların soyadları göz önüne alınarak alfabetik sırayla ve asılı biçimde çalışmanın sonunda bulunmalıdır. Her kaynak arasındaki paragraf aralığı (sonra 6 nk) olmalıdır. Eğer yazarın/ların aynı yıl içerisinde birden fazla çalışmasına atıf yapılmışsa ise bu çalışmaların yayın yılı sonuna (a,b,c,...) gibi semboller verilerek sıralanmalıdır. Makale ve bildirimlerde dergi ve sempozyum/Kongre adı, kitap ve tezlerde ise kitap ve tez adı italik olarak yazılmalıdır. Kaynakça aşağıda gösterildiği şekilde düzenlenmelidir

Kitap referansı için gösterim

Yazarın SOYADI, Adının İlk Harfi., (Yayın yılı). Kitap adı, Basım Yeri: Yayınevi, Baskı Sayısı, ISBN.

MERCER, P.A. & SMITH, G. (1993). Private Viewdata in the UK. London: Palgrave, Second Edition, ISBN: xxxx-xxxx

Dergilerdeki makaleler için gösterim

Yazarın SOYADI, Adının İlk Harfi. (Yayın yılı). Makalenin Adı. Derginin Adı. Cilt no (Sayı), sayfa numaraları

EVANS, W.A. (1994). Approaches to Intelligent Information Retrieval. Information Processing and Management. 7 (2), 147-168.

Konferans bildirimleri için gösterim

Yazarın SOYADI, Adının İlk Harfi. (Yayın Yılı). Bildiri Adı, Konferans Kitapçığının Adı. Tarih ve Kongre Yeri. Basım Yeri: Yayınevi, sayfa numaraları

SILVER, K., (1991). Electronic Mail: The New Way to Communicate. 9th International Online Information Meeting. 3-5 December 1990 London, Oxford: Learned Information, 323-330.

Tezler için gösterim

Yazarın SOYADI, Adının İlk Harfi. (Yayın Yılı). Tezin Adı. Yüksek Lisans/Doktora, Enstitü Adı

AGUTTER, A.J. (1995). The Linguistic Significance of Current British Slang. Thesis (PhD), Edinburgh University.

Haritalar için gösterim

SOYADI, Adının İlk Harfi. (Yayın Yılı). Başlık. Ölçek, Basım Yeri: Yayınevi.

MASON, J. (1832). Map of The Countries Lying Between Spain and India. 1:8.000.000, London: Ordnance Survey.

Web sayfaları için gösterim

Yazarın SOYADI. Adının İlk Harfi. (Yıl). Başlık [online]. (Edition), Yayın Yeri, Web adresi: URL, [Erişim Tarihi:].

HOLLAND, M. (2002). Guide to Citing Internet Sources [online]. Poole, Bournemouth University, http://www.bournemouth.ac.uk/library/using/guide_to_citing_internet_sourc.html [Erişim Tarihi: 4/11/2002].

ETHICAL GUIDELINES

Journal of Awareness is committed to meeting and upholding standards of ethical behaviour at all stages of the publication process. It strictly follows the general ethical guidelines provided by the Committee on Publication Ethics (COPE) and the Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA). Depending on these principles and general publication requirements, editors, peer reviewers, and authors must take the following responsibilities in accordance to professional ethic and norms. The proper and ethical process of publishing is dependent on fulfilling these responsibilities.

1.The Responsibilities of Editors

1.1. The General Responsibilities

- Editors should be accountable for everything published in their journals.
- The editor should make the efforts to improve the quality of and contribute to the development of the journal.
- The editor should support authors' freedom of expression.

1.2. Relations with Readers

- Readers should be informed about who has funded research or other scholarly work and whether the funders had any role in the research and its publication and, if so, what this was.
- The editor should ensure that the non-peer-reviewed sections of the journal (letters, essays, announcements of conferences etc.) are clearly identified.
- The editor should make efforts to ensure that the articles published align with the knowledge and skills of the readers.

1.3. Relations with Reviewers

- The editor should match the knowledge and expertise of the reviewers with the manuscripts submitted to them to be reviewed ensuring that the manuscripts are adequately reviewed by qualified reviewers.
- The editor should require reviewers to disclose any potential competing interests before agreeing to review a submission.
- The editor should provide necessary information about the review process to the reviewers about what is expected of them.
- The editor must ensure that the review process is double blind and never reveal the identities of the authors to the reviewers or vice versa.
- The editör encourage reviewers to evaluate manuscripts in an objective, scientific and objective language.

YAYIN ETİK KURALLARI

Journal of Awareness, yayın sürecinin her aşamasında etik davranış standartlarını benimsemeyi ve bunları yerine getirmeyi taahhüt etmektedir. Yayın Etik Komitesi (Committee on Publication Ethics - COPE) ve Açık Erişim Akademik Yayıncılar Derneği (Open Access Scholarly Publishers Association - OASPA) tarafından sağlanan genel etik yönergelerine sıkı bir şekilde bağlıdır. Bu yönergelerde belirtilen ilkelere ve genel yayın şartlarına bağlı olarak, mesleki ve etik standartlara göre editörler, hakemler ve yazarlar aşağıdaki sorumlulukları almalıdır. Yayın sürecinin düzgün ve etiğe uygun şekilde işlemesi bu sorumlulukların yerine getirilmesine bağlıdır.

1.Editörlerin Sorumlulukları

1.1. Genel Sorumluluklar

- Editör, dergide basılan tüm makalelerden sorumludur.
- Editör derginin niteliğinin iyileştirilmesine katkıda bulunmak için çaba sarf etmekle yükümlüdür.
- Editör, yazarların ifade özgürlüğünü desteklemelidir

1.2. Okuyucularla İlişkiler

- Okuyucular, eğer varsa, araştırmaya veya diğer bilimsel çalışmalara kimin finansman sağladığını ve fon sağlayıcıların araştırmada ve yayınlanmasında herhangi bir rolü olup olmadığı ve rolün ne olduğu hakkında bilgilendirilmelidir.
- Editörün, dergide hakem değerlendirmesinin gerekli olmadığı bölümlerin (editöre mektup, davetli yazılar, konferans duyuruları vb.) açıkça belirtildiğinden emin olması gerekmektedir.
- Editörün yayımlanan makalelerin dergi okuyucularının bilgi ve becerileriyle uyumlu olmasına dikkat etmelidir.

1.3. Hakemlerle İlişkiler

- Editör, hakemlere bilgi ve uzmanlıklarına uygun makaleleri göndermelidir. Böylece makalelerin alanında uzman kişilerce uygun bir şekilde değerlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Editör, hakemlerin bir makaleyi değerlendirmeden önce makaleye ilişkin çıkar çatışmaları bulunmadığının onayını almakla yükümlüdür.
- Editörün hakem değerlendirme sürecine ilişkin gerekli tüm bilgileri ve hakemlerden yapması beklenenleri hakemlere iletmesi gerekmektedir.
- Editör, hakem değerlendirme sürecinin çifte körleme ile devam ettiğinden emin olmalı ve yazarlara hakemleri, hakemlere de yazarları ifşa etmemelidir.
- Hakemleri tarafsız, bilimsel ve nesnel bir dille çalışmayı değerlendirmeleri için teşvik etmelidir.
- Editör, hakemlere ilişkin bir veri tabanı oluşturmalı, hakemlerin zamanlama ve performansına göre veri tabanını güncellemelidir.

- The editor should develop a database of suitable reviewers and update it on the basis of reviewer performance and timing
- In the reviewer database; It should be attentive to scientists who evaluate the manuscripts objectively, perform the review process on time, evaluate the manuscript with constructive criticism and act in accordance with ethical rules.

1.4. Relations with Authors

- The editor should provide clear publication guidelines and an author guidelines of what is expected of them to the authors and continuously review the guidelines and templates.
- The editor should review the manuscript submitted in terms of guidelines of the journal, importance of the study, and originality and if the decision to reject the manuscript is made editor should explain it to the authors with clear and unbiased way. If the decision is made that the manuscript should be revised by the authors in terms of written language, punctuation, and/or rules in the guidelines (spacing, proper referencing, etc.) the authors should be notified and given time to do the corrections accordingly.
- The authors should be provided with necessary information about the process of their review (at which stage is the manuscript at etc.) complying with the rules of double blind review.
- In the case of an editor change, the new editor should not change a decision taken by the previous editor unless it is an important situation.

1.5. Relations with Editorial Board Members

- Editor should provide publication policies and guidelines to the editorial board members and explain what is expected of them.
- Editor should ensure that the editorial board members have the recently updated publication guidelines and policies.
- Editor should review the editorial board members and include members who can actively contribute to the journal's development.
- Editorial board members should be informed about their roles and responsibilities such as
 - » Supporting development of the journal
 - » Accepting to write reviews in their expertise when asked
 - » Reviewing publication guidelines and improving them consistently
 - » Taking responsibility in journal's operation

- Hakem veri tabanında; makaleleri objektif değerlendiren, hakemlik sürecini zamanında yerine getiren, makaleyi yapıcı eleştirilerle değerlendiren ve etik kurallara uygun davranan bilim insanlarının olmasına özen göstermelidir.

1.4. Yazarlarla İlişkiler

- Editör, yazarlara kendilerinden ne beklendiğine ilişkin yayım ve yazım kurallarını sürekli güncellemelidir.
- Editör dergiye gönderilen makaleleri dergi yazım ve yayım kuralları, çalışmanın önemi, özgünlüğü, anlatım dili açısından değerlendirerek olumlu ya da olumsuz karar vermelidir. Eğer, makaleyi ilk gönderim sürecinde reddetme kararı alırsa, yazarlara bunun nedenini açık ve yansız bir şekilde iletmelidir. Bu süreçte, makalenin dilbilgisi, noktalama ve/veya yazım kuralları (kenar boşlukları, uygun şekilde referans gösterme, vb.) açısından tekrar gözden geçirilmesi gerektiğine karar verilirse, yazarlar bu konuda bilgilendirilmeli ve gerekli düzeltmeleri yapabilmeleri için kendilerine zaman tanınmalıdır.
- Yazarların makalelerinin durumuna ilişkin bilgi talebi olduğunda çifte körleme sürecini bozmayacak şekilde yazarlara makalelerinin durumuna ilişkin bilgi verilmelidir.
- Editör değişikliği durumunda, yeni editör önceki editör tarafından alınan bir kararı önemli bir durum olmadığı sürece değiştirmemelidir.

1.5. Editörler Kurulu ile İlişkiler

- Editör, yeni editörler kurulu üyelerine derginin yayım ve yazım kurallarını iletmeli ve kendilerinden beklenenleri açıklamalıdır.
- Editör, editörler kurulu üyelerini değerlendirmeli ve derginin gelişimine aktif olarak katılım gösterecek üyeleri editörler kuruluna seçmelidir.
- Editör, Editörler kurulu üyeleri ile sürekli iletişim halinde bulunmalı ve gelişmelerden haberdar etmelidir.
- Editör, editörler kurulu üyelerini aşağıda yer alan rolleri ve sorumluluklarına ilişkin bilgilendirmelidir
 - » Derginin gelişimini desteklemek
 - » Kendilerinden istendiğinde uzmanlık alanlarına ilişkin derlemeler yazmak
 - » Yayın ve yazım kurallarını gözden geçirmek ve iyileştirmek
 - » Derginin işletiminde gerekli sorumlulukları yerine getirmek

2.The Ethical Responsibilities of Reviewers

- The reviewers must only agree to review manuscripts which align with their expertise.
- The reviewers must make the evaluation in neutrality and confidentiality. In accordance with this principle, they should destroy the manuscripts they examine after the evaluation process, but use them only after they are published. Nationality, gender, religious belief, political belief and commercial concerns should not disrupt the neutrality of the assessment.
- The reviewers must only review manuscripts which they do not have any conflict of interests. If they notice any conflict of interest they should inform the editor about it and decline to be a reviewer to the related manuscript.
- Reviewers must include the Manuscript Evaluation Form for the manuscripts they evaluate without indicating their names to protect the blind review process. And they should include their final decision about the manuscript whether or not it should be published and why.
- The suggestions and tone of the reviews should be polite, courteous and scientific. The reviewers should avoid including hostile, disrespectful, and subjective personal comments. When these comments are detected they could be reviewed and returned to the reviewer to be revised by the editor or editorial board.
- The reviewers should respond in time when a manuscript is submitted to them to be reviewed and they should adhere to the ethical responsibilities declared hereby.

3.The Ethical Responsibilities of Author(s)

- Submitted manuscripts should be original works in accordance with the specified fields of study.
- Manuscripts sent for publication should not contradict scientific publication ethics (plagiarism, counterfeiting, distortion, republishing, slicing, unfair authorship, not to mention the supporting organization).
- The potential conflicts of interest of the author(s) should be stated and the reason should be explained
- The bibliography list is complete and should be prepared correctly and the cited sources must be specified.
- The names of the people who did not contribute to the manuscript should not be indicated as an authors, they should not be suggested to change the authors order, remove the author, or add an author for a manuscript that is submitted for publication. Nevertheless, they should identify individuals who have a significant share in their work as co-authors. A study cannot be published without the consent of all its authors.
- Author(s) are obliged to transmit the raw data of the manuscript to the editor upon request of journal editors.

2.Hakemlerin Etik Sorumlulukları

- Hakemlerin yalnızca uzmanlık alanlarına ilişkin makalelere hakemlik yapmaları gerekmektedir.
- Hakemler, değerlendirmeyi yansızlık ve gizlilik içinde yapmalıdır. Bu ilke gereğince inceledikleri makaleleri değerlendirme sürecinden sonra yok etmeli, ancak yayımlandıktan sonra kullanılmalıdır. Uyruk, cinsiyet, dinsel inanç, siyasi inanç ve ticari kaygılar, değerlendirmenin yansızlığını bozmamalıdır.
- Hakemler, çıkar çatışması-çıkar birliği olduğunu anladıklarında, makaleyi değerlendirmeyi reddederek, editörlere bilgi vermelidir.
- Hakemlerin değerlendirdikleri makalelere ilişkin Hakem Değerlendirme Formunu doldurmaları gerekmektedir. Hakemlerin değerlendirdikleri makalenin yayımlanabilir olup olmadığına ilişkin kararları ile kararlarına ilişkin gerekçelerini de bu formda belirtmelidirler.
- Hakemler, değerlendirmeyi akademik görgü kurallarına uygun biçimde, yapıcı bir dille yapmalı; hakaret ve düşmanlık içeren kişisel yorumlardan kaçınmalıdır. Hakemlerin bu tür bilimsel olmayan yorumlarda buldukları tespit edildiğinde yorumlarını yeniden gözden geçirmeleri ve düzeltmeleri için editör ya da editörler kurulu tarafından kendileriyle iletişime geçilebilmektedir.
- Hakemlerin kendilerine verilen süre içerisinde değerlendirmelerini tamamlamaları gerekmekte ve burada belirtilen etik sorumluluklara uymaları beklenmektedir.

3. Yazar(lar)ın Etik Sorumlulukları

- Gönderilen makaleler belirtilen çalışma alanlarına uygun özgün çalışmalar olmalıdır.
- Yayılanmak amacıyla gönderilen makaleler bilimsel yayın etiğine (intihal, sahtecilik, çarpıtma, tekrar yayın, dilimleme, haksız yazarlık, destekleyen kuruluşu belirtmemek) aykırı olmamalıdır.
- Yazar(lar)ın potansiyel çıkar çatışmaları belirtilmeli ve nedeni açıklanmalıdır
- Kaynakça listesi eksiksiz olup doğru hazırlanmalı ve alıntı yapılan kaynaklar mutlaka belirtilmelidir.
- Makaleye katkı sağlamayan kişilerin adı, yazar olarak yazılmamalı, yayımlanmak üzere başvurusu yapılan bir makalenin yazar sırasını değiştirme, yazar çıkartma, yazar ekleme önerilmemelidir. Bununla beraber, Çalışmalarında önemli derecede payları olan şahısları ortak yazar olarak belirtmelidirler. Bir çalışma, yazarlarının tümünün rızası olmadan yayımlanamaz.
- Yazar(lar) dergi editörleri talep ettiği takdirde makalenin ham verilerini editöre iletmekle yükümlüdür.

- The author(s) should contact the editor to provide information, correction or withdrawal when they notice the error regarding the manuscript in the evaluation and early view phase or published electronically.
- Author (s) must not send manuscripts submitted for publication to another journal at the same time. Articles published in another journal cannot be resubmitted to be published in the Journal of Awareness.
- In a manuscript that has reached the publication stage, the authors should fill in the "Copyright Transfer Form" and forward it to the editor.

4.The Ethical Responsibilities of Publisher

- The publisher acknowledges that the decision making process and the review process are the responsibility of the editor of Journal of Awareness
- The publisher is responsible for protecting the property and copyright of each published article and keeping a record of every published copy.
- The publisher is obliged to provide free access to all articles of the journal in electronic environment.

Plagiarism and unethical behavior

All manuscripts submitted to Journal of Awareness are reviewed through iThenticate software before publishing. The maximum similarity rate accepted is 20%. Manuscripts which exceed these limits are analyzed in detail and if deemed necessary returned to the authors for revision or correction, if not they could be rejected to be published if any plagiarism or unethical behavior is detected.

Following are some of the behaviors which are accepted as unethical:

- Indicating individuals who have not intellectually contributed to the manuscripts as authors.
- Not indicating individuals who have intellectually contributed to the manuscripts as authors.
- Not indicating that a manuscript was produced from author's graduate thesis/dissertation or that the manuscript included was produced from a project's data.
- Salami slicing, producing more than one article from a single study.
- Not declaring conflicting interests or relations in the manuscripts submitted.
- Unveiling double blind process.

- Yazar(lar), değerlendirme ve erken görünüm aşamasındaki ya da elektronik ortamda yayımlanmış makalesiyle ilgili hatayı fark ettiklerinde bilgi vermek, düzeltmek ya da geri çekmek için editörle iletişime geçmesi gerekir.
- Yazar(lar) yayımlanması amacıyla gönderilen makalelerini aynı anda başka bir dergiye gönderemezler. Başka bir dergide yayınlanan makaleler Journal of Awareness'e yayımlanmak maksadıyla tekrar gönderilemez.
- Yayın aşamasına gelmiş bir makalede yazarlar "Telif Hakkı Devir" formunu doldurmalı ve editöre iletmelidir.

4.Yayıncının Etik Sorumlulukları

- Yayıncı, makale yayınlama sürecinin tüm aşamalarında karar merciinin editörün sorumluluğunda olduğunu kabul etmelidir.
- Yayıncı, yayımlanmış her makalenin mülkiyet ve telif hakkını korumakla ve yayımlanmış her kopyanın kaydını saklamakla yükümlüdür.
- Yayıncı, derginin tüm sayılarındaki makalelere ücretsiz olarak elektronik ortamda erişimini sağlamakla yükümlüdür.

İntihal ve Etik Dışı Davranışlar

Journal of Awareness 'e gönderilen tüm makaleler basılmadan önce iThenticate yazılım programı ile taranmaktadır. Kabul edilen en yüksek benzeşim oranı %20'dir. Bu oranı aşan makaleler ayrıntılı olarak incelenir ve gerekli görülürse gözden geçirilmesi ya da düzeltilmesi için yazarlara geri gönderilir, intihal ya da etik dışı davranışlar tespit edilirse yayımlanması reddedilebilir.

Aşağıda etik dışı bazı davranışlar listelenmiştir:

- Çalışmaya fikren katkıda bulunmayan kişilerin yazar olarak belirtilmesi.
- Çalışmaya fikren katkıda bulunan kişilerin yazar olarak belirtilmemesi.
- Makale yazarın yüksek lisans/doktora tezinden ya da bir projeden üretilmişse bunun belirtilmemesi.
- Dilimleme yapılması yani, tek bir çalışmadan birden fazla makale yayımlanması.
- Gönderilen makalelere ilişkin çıkar çatışmalarının bildirilmemesi.
- Çifte körleme sürecinin deşifre edilmesi.

JOURNAL OF
AWARENESS

<https://journals.gen.tr/joa>